

Hallituksen esitys Eduskunnalle ydinenergialaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Ydinenergian käytön turvallisuus ja yhteiskunnan kokonaisedun huomioon ottaminen ydinenergian käytössä ovat viimeaikaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa nousseet yhä keskeisemmiksi kysymyksiksi. Samalla on esitetty, että tärkeimmät ydinenergian käyttöä koskevat päätökset tulisi tehdä nykyistä kansanvaltaisempaa menettelyä noudattaen kiinnittäen asiaankuuluvaa huomiota kuntien ja kansalaisten mielipiteisiin. Aivan erityisesti on korostettu eduskunnan aseman vahvistamista näitä päätöksiä tehtäessä. Vuodelta 1957 peräisin oleva atomienergiainsäädäntö on ydinenergia-alalla tapahtuneen kehityksen myötä osoittautunut monilta muiltakin osin vanhentuneeksi ja puutteelliseksi.

Näiden muutostarpeiden huomioonottamiseksi ehdotetaan säädettäväksi ydinenergialaki, jossa määriteltäisiin ne yleiset periaatteet, ehdot ja vaatimukset, jotka ydinenergian käytön on täytettävä. Ydinenergian käytön on siten oltava turvallista, yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, eikä se saa edistää ydinaseiden leviämistä. Lakiin sisältyisivät ne luvan myöntämisen edellytykset ja muut aineelliset säännökset, joilla edellä mainittuihin tavoitteisiin pyritään. Laissa ilmaistaisiin tyhjentävästi ja nykyistä huomattavasti seikkaperäisemmin esimerkiksi toiminnan harjoittajan velvollisuudet turvallisuudesta huolehtimiseksi. Nykyistä huomattavasti yksityiskohtaisemmin säädettäisiin erityisesti ydinjätehuollosta ja siitä, miten toiminnan harjoittajan on etukäteen turvattava ydinjätteistä huolehtiminen perustettavalle valtion ydinjätehuoltorahastolle suoritettavin maksuin ja valtiolle luovutettavin vaakuksin.

Riittävän kansanvaltaisen menettelyn omaksumiseksi tehtäessä tärkeimpiä ydinenergiaa koskevia päätöksiä ehdotuksessa edellytetään eduskunnan myötävaikutusta päätettäessä ydinvoimalaitoksen tai muun yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta. Eduskun-

nan käsiteltäväksi tulisi valtioneuvoston asiassa ensin tekemä periaatepäätös, jossa ydinlaitoksen rakentaminen on katsottu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi. Päätöksenteon kansanvaltaisuutta korostettaisiin myös siten, ettei valtioneuvosto voisi tehdä periaatepäätöstä, jos suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta lausunnossaan suhtautuisi hankkeeseen kielteisesti. Tämän lisäksi ehdotetaan periaatepäätösmenettelyyn liitettäväksi laaja kansalaisten, asianomaisten kuntien ja viranomaisten kuuleminen. Kansalaisten mielipiteiden huomioon ottamiseksi olisi viranomaisten ennen periaatepäätöksen tekemistä myös järjestettävä erityisiä julkisia tilaisuuksia, joissa kansalaiset voivat esittää mielipiteitään valtioneuvoston tietoon saatettavaksi.

Ehdotuksessa on omaksuttu päätöksentekojärjestelmä, jossa kaikki tärkeimmät ydinenergian käyttöön tarvittavat päätökset tekisi valtioneuvosto, eikä kauppa- ja teollisuusministeriö, kuten nykyisin. Ydinenergia-alan hallinto jäisi pääosin nykyiselleen. Ehdotuksessa on kuitenkin otettu huomioon ympäristöministeriön keskeinen asema ympäristöasioita johtavana ja yhteensovittavana viranomaisena sekä korostettu säteilyturvakeskusten asemaa alan valvontaviranomaisena.

Ydinenergialain säännöksiä sovellettaisiin nykyisestä poiketen myös kaivos- ja rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen.

Päätöksentekomenettelyn yksinkertaistamiseksi ja päällekkäisten menettelyjen välttämiseksi ehdotetaan sähkölakiin ja säteilysuojauslakiin tehtäväksi pienehköjä muutoksia.

Ehdotetut säännökset on tarkoitus saattaa voimaan mahdollisimman pian, kuitenkin niin, että lain voimaantullessa käynnissä olevaa toimintaa koskevat luvat lakkaavat olemasta voimassa viimeistään viiden vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	5. Ulkomaisen lainsäädännön kehityspäätteitä	13
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	5.1. Päätöksentekojärjestelmä	13
1.1. Tavoitteet	3	5.2. Kansalaisten kuuleminen	13
1.2. Keinot	3	5.3. Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin	14
1.2.1. Ydinenergian käyttöä koskevat säännökset ja luvanvaraisuus	3	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	15
1.2.1.1. Yleiset periaatteet	4		
1.2.1.2. Lupaedellytykset ja toiminnan harjoittajan velvollisuudet	4	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	16
1.2.1.3. Viranomaisten määräykset ja valvonta	5	1. Lakien perustelut	16
1.2.1.4. Muut keinot	5	1.1. Ydinenergilaki	16
1.2.1.4.1. Periaatepäätös yhteiskunnan kokonaisuudesta	5	1. luku. Lain tarkoitus ja soveltamisala	16
1.2.1.4.2. Tietojen hankkiminen periaatepäätöstä varten	5	2. luku. Yleiset periaatteet	23
2. Nykyinen tilanne, ehdotetut muutokset ja asian valmistelu	6	3. luku. Luvanvaraisesta toiminnasta johtuvat velvollisuudet	27
2.1. Lainsäädäntö	6	4. luku. Valtioneuvoston periaatepäätös	28
2.1.1. Yleistä	6	5. luku. Lupamenettely	32
2.1.2. Soveltamisala	6	6. luku. Ydinjätehuolto	41
2.1.3. Lupajärjestelmä sekä lausunto- ja kuulemismenettely	6	7. luku. Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin	45
2.1.4. Lupa	8	8. luku. Ydinenergia-alan viranomaiset	51
2.1.4.1. Lupaharkinta ja luvan peruuttaminen	8	9. luku. Muu lainsäädäntö ja viranomaisten yhteistyö	52
2.1.4.2. Lupaehdot	8	10. luku. Valvonta ja pakkokeinot	52
2.1.4.3. Luvansaaja	8	11. luku. Seuraamukset	54
2.1.5. Ydinjätehuolto	9	12. luku. Erinäisiä säännöksiä	55
2.1.6. Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin	9	1.2. Laki sähkölain muuttamisesta	57
2.1.7. Muut säännökset	10	1.3. Laki säteilysuojauslain muuttamisesta	57
2.2. Asian valmistelu	10	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	58
3. Esityksen organisatoriset vaikutukset	10	3. Voimaantulo	58
4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	11	4. Sääntämisyjärjestys	58
4.1. Ydinjätehuollon ja varautumisjärjestelmän taloudelliset vaikutukset	11	LAKITEKSTIT	59
4.2. Muut taloudelliset vaikutukset	12	1. Ydinenergilaki	59
4.2.1. Ydinjätehuollon varautumisjärjestelmä ja jätehuoltovelvollisen verotus ..	12	2. Laki sähkölain muuttamisesta	77
		3. Laki säteilysuojauslain muuttamisesta	78
		LIITE	79
		Rinnakkaisteksti	79
		2. Laki sähkölain muuttamisesta	79

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tavoitteet

Suuren ydinenergiahankkeen yhteiskunnalliset vaikutukset eivät ole pelkästään yritystaloudellisia ja kansantaloudellisia. Turvallisuuskysymysten lisäksi on hankkeesta päätettäessä harkittava sen merkitystä esimerkiksi noudatettavan energiapolitiikan, aluepoliittisten näkökohtien ja työllisyyden sekä kilpailukykyimme kannalta. Ydinaseiden leviämisen estäminen on läheisesti ydinenergian käyttöön liittyvä kysymys, minkä vuoksi ydinenergian käytössä on keskeinen sija ulkopoliittisilla ja myös kauppapoliittisilla näkökohdilla. Näin ollen on tärkeää, että kaikki mahdolliset ydinenergian käytön yhteiskunnalliset vaikutukset ovat ydinenergian käyttöä koskevia päätöksiä tehtäessä harkinnan kohteena, jotta voitaisiin vakuuttua siitä, että ydinenergian käyttöön ryhdytään vain, jos siitä aiheutuva hyöty on yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja suurempi.

Yhteiskunnan tehtävänä on suojella jäseniään tarpeettomilta vaaroilta. Ydinenergian olemukseen kuuluu olennaisena piirteenä radioaktiivisten aineiden säteily, usein huomattavasti suurempina määrinä kuin muissa yhteyksissä. Radioaktiivisten aineiden säteilyllä on haitallisia vaikutuksia elävään solukkoon. Hyvin suuret säteilyannokset voivat aiheuttaa ihmisen tai muun elävän organismin kuoleman. Vaikutukset saattavat osittain ilmaantua viivästyneinä, joskus vasta jossakin myöhemmässä sukupolvessa. Näistä syistä on välttämätöntä estää ihmisten ja ympäristön joutuminen alttiiksi tavanomaista runsaammalle radioaktiivisten aineiden säteilylle.

Radioaktiivisten aineiden kanssa joudutaan tekemisiin ydinpolttoainekierron kaikissa vaiheissa, ydinpolttoaineen valmistuksessa, sen käyttämisessä ydinreaktorissa ja huolehdittaessa ydinjätteistä. Suurimmat säteilyongelmat liittyvät käytettyyn ydinpolttoaineeseen, joka on ydinjätteistä ongelmallisin. Se sisältää suuren määrän radioaktiivisia aineita, joista monien aktiivisuus säilyy hyvin pitkään ja erät ovat myös kemiallisten ominai-

suuksiensa vuoksi vaikeasti käsiteltäviä. Ydinjätteiden syntymistä ei aina voida välttää silloinkaan, kun ydinaineita käytetään muihin tarkoituksiin kuin ydinenergian tuottamiseen.

Näin ollen eräs lakiehdotuksen keskeisistä tavoitteista on ydinenergian käytön turvallisuus.

Ydinaseiden leviämisen estäminen on ollut eräs suurvaltapolitiikan tavoitteista ja myös useimmat ydinaseettomat valtiot, joukossa Suomi, ovat katsoet tämän tavoitteen välttämättömäksi. Näissä pyrkimyksissä ovat tärkeitä virstanpylväitä olleet Kansainvälisen Atomienenergiajärjestön perustaminen ja ydinaseiden leviämisen estämisestä tehdyn sopimuksen eli ydinsulkusopimuksen (SopS 11/70) ja siihen liittyvien valvontajärjestelmien aikaansaaminen.

Ydinenergialaissa asetettaisiin siten yleisiksi tavoitteiksi ydinenergian käytön pitäminen yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena ja sen varmistaminen, että ydinenergian käyttö on ihmisen ja ympäristön kannalta turvallista eikä myöskään edistä ydinaseiden leviämistä. Laki sisältäisi keinot, joilla voitaisiin huolehtia näiden tavoitteiden saavuttamisesta. Osin tähän pyrittäisiin pakottavien säännösten nojalla ja osin luvanvaraisuuden ja eräissä tapauksissa myös ilmoitusvelvollisuuden avulla. Viranomaisilla olisi myös käytössään tehokkaat keinot tarpeen vaatiessa käskyin ja kielloin puuttua ydinenergian käyttöön.

1.2. Keinot

1.2.1. Ydinenergian käyttöä koskevat säännökset ja luvanvaraisuus

Lakiehdotuksen tavoitteisiin pyritään toisaalta antamalla ydinenergian käyttöä koskevia aineellisoikeudellisia ja muita säännöksiä ja toisaalta näiden säännösten noudattamisen valvonnalla. Valvonnan keskeisin keino on luvanvaraisuus. Ydinenergian käyttöä säännellään ydinenergian käytön yleisin periaattein, luvan myöntämisen edellytyksin, toiminnan harjoittajan velvollisuuksia koskevin säännöksin ja viranomaisien määräyksin.

1.2.1.1. Yleiset periaatteet

Lakiehdotuksen keskeinen yleinen periaate on, että ydinenergian käytön tulee, sen eri vaikutukset huomioon ottaen, olla yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Tällä lainsäädännössämme uudella käsitteellä on tahdottu korostaa sitä, että tämän säännöksen nojalla tapahtuva harkinta on luonteeltaan tarkoituksenmukaisuusharkintaa ja antaa päätöksen tekijälle mahdollisuuden tarkastella asiaa mahdollisimman laajasta näkökulmasta.

Yleiseksi periaatteeksi on otettu myös se, että ydinenergian käytön on oltava turvallista niin, että siitä ei saa aiheutua vahinkoa ihmiselle, ympäristölle tai omaisuudelle. Yhteiskunnan kokonaisedunkin voidaan sinänsä sanoa tätä edellyttävän. Turvallisuuden erottaminen omaksi yleiseksi periaatteekseen on johtunut siitä, että turvallisuusvaatimuksen täyttyminen tulisi ratkaista oikeuskysymyksenä, eikä sen tule olla ainoastaan yksi yhteiskunnan kokonaisedun harkinnassa vaikuttava tekijä. Turvallisuutta koskee myös yleinen periaate, jonka mukaan turva- ja valmiusjärjestelyiden sekä muiden ydinvahinkojen rajoittamiseksi ja ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta tarpeellisten järjestelyjen on oltava riittäviä.

Suomi on kansainvälisessä politiikassa johdonmukaisesti pyrkinyt osana turvallisuuspolitiikkaansa ajamaan ydinaseiden leviämisen estämiseen tähtäävää linjaa ja on omalta osaltaan valtiosopimuksin sitoutunut pitämään ydinenergian käytössä vain rauhanomaisiin sovellutuksiin. Tämä kannanotto sisältyy lakiehdotukseen yleisenä periaatteena, jonka mukaan ydinräjähteiden hallussapitäminen, tuonti ja käyttäminen Suomessa on kielletty. Mitä tulee ydinaseiden leviämisen estämiseen muutoin, on sen katsottava sisältyvän yhteiskunnan kokonaisuuteen.

Yleisten periaatteiden merkitys on siinä, että ydinenergian käyttöön ei voida myöntää lupaa, ellei toiminta ole näiden periaatteiden mukaista. Luvan nojalla harjoitettavan toiminnan on myös pysyttävä näiden periaatteiden mukaisena ja jollei siihen päästä puutteiden tai epäkohtien korjaamisella, on lupa tarpeen vaatiessa peruutettava.

1.2.1.2. Lupaedellytykset ja toiminnan harjoittajan velvollisuudet

Lakiehdotuksessa on yleisistä periaatteista - ydinräjähteitä koskevaa periaatetta lukuunottamatta - johdettu tarkemmat luvan myöntämisen edellytykset, jotka on koottu yhtenäiseksi kutakin lupatyyppiä koskevaksi säännöstökksi. Säännöstit eivät ole tarkoitettu tyhjentäviksi, vaan ainoastaan eräitä tärkeimpiä tarkastelunäkökulmia sisältäviksi. Jos lupa myönnetään, siirtyvät useat luvan myöntämisen edellytykset lupaehdoiksi, jotka luvanhaltijan on edelleen täytettävä.

Laissa on erikseen lueteltu toiminnan harjoittajan velvollisuudet. Keskeisimmät näistä ovat velvollisuus vastata ydinenergian käytön turvallisuudesta, velvollisuus huolehtia turva- ja valmiusjärjestelyistä ja muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä, jotka eivät kuulu viranomaisille sekä velvollisuus huolehtia ydinjätehuollosta ja velvollisuus vastata ydinjätehuollon kustannuksista.

Ydinenergian käytön turvallisuus edellyttää, että myös käytössä syntyneistä ydinjätteistä huolehditaan asianmukaisesti. Tämä puolestaan edellyttää, että ydinjätehuoltoa varten tarvittavat varat ovat olemassa ja käytettävissä silloin, kun niitä tarvitaan. Ydinjätehuollon toimenpiteitä päästään useissa tapauksissa suorittamaan vasta pitkän ajan kuluttua siitä, kun jätteet ovat syntyneet. Voimalaitoksessa käytetyn ydinpolttoaineen on annettava jäähtyä muutamien vuosikymmenien ajan ennenkuin se voidaan lopullisesti sijoittaa esimerkiksi kallioperään. Jätehuoltovelvollisen on sen vuoksi jo ennalta kerättävä tarvittavat varat ja säilytettävä ne niin, että yhteiskunnalla on riittävä varmuus näiden varojen säilymisestä. Lakiehdotuksen mukaan näitä varoja tulisi säilyttää hallitusmuodon 66 §:n 2 momentissa tarkoitettussa erityisessä tulo- ja menoarvion ulkopuolella olevassa rahastossa. Jätehuoltovelvollisen olisi viranomaisen päätöksen perusteella määrättävänä ydinjätehuoltomaksuna vuosittain siirrettävä tähän kauppa- ja teollisuusministeriön hoidossa olevaan valtion ydinjätehuoltorahastoon niin paljon varoja, että ne kulloinkin riittävät siihen mennessä kertyneiden ydinjätteiden ydinjätehuollon arvioitujen menojen maksamiseen. Siltä osin kuin tästä pääsäännöstä sallittaisiin poikettavan, olisi vastuu katettava luovuttamalla valtion huostaan vakuuksia. Varoja voitaisiin käyttää sitä mukaa, kun ydinjätehuollon toimenpiteitä suoritetaan. Lakiehdotuksen mukaan palautettaisiin jätehuoltovelvolliselle vuosittain jälkikäteen varo-

ja siltä osin kuin tämän taloudellinen vastuu sen suorittamien toimenpiteiden vuoksi pienenee. Ydinjätehuollon päätyttyä ylijääneet varat palautettaisiin jätehuoltovelvolliselle.

1.2.1.3. Viranomaisten määräykset ja valvonta

Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvoston tulee tarpeellisessa määrin antaa yleisiä määräyksiä ydinenergian käytön turvallisuudesta samoin kuin turva- ja valmiusjärjestelyistä sekä pelastuspalvelujärjestelyistä. Valvontaviranomaisen - säteilyturvakeskuksen - tulee antaa ydinenergian käyttöä koskevia yksityiskohtaisia määräyksiä sekä asettaa luvan tarkoittamaa toimintaa koskevat yksityiskohtaiset vaatimukset.

Ydinenergian käyttöä koskevia määräyksiä annettaisiin myös lupaehdoilla.

Viranomaisten tehtävänä on myös määrätä niistä periaatteista, joihin nojautuen velvollisuus vastata ydinjätehuollon toimenpiteistä on toteutettava. Keskeisimmät taloudellista varautumista ydinjätehuollon kustannuksiin koskevat määräykset antaisi valtioneuvosto ja kauppa- ja teollisuusministeriö.

Ydinenergian käytön turvallisuuden valvonta kuuluu säteilyturvakeskukselle, jonka tehtävänä on lisäksi suorittaa turva- ja valmiusjärjestelyjen valvontaa sekä ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellista valvontaa.

Valvonnan toteuttamiseksi säteilyturvakeskuksella on lakiehdotuksen mukaan käytettävänä tehokkaat valvontaoikeudet ja pakkokeinot. Siten esimerkiksi ydinlaitoksen käyttöä voidaan rajoittaa tai käyttö kokonaan keskeyttää, jos se osoittautuu välttämättömäksi.

Viranomaisvalvontaa toteutetaan myös niin, että käyttölupien tultua myönnettyksi suoritetaan erityisiä tarkastuksia ennen kuin kysymyksessä olevaa toimintaa saa ryhtyä harjoittamaan. Nämä tarkastukset kohdistuvat erityisesti turvallisuusksymyksiin. Menettely on tarpeen siksi, ettei kaikkia luvan myöntämisen edellytyksiä voida lopullisesti tarkastella ennen kuin vasta toimintaa aloitettaessa.

1.2.1.4. Muut keinot

1.2.1.4.1. Periaatepäätös yhteiskunnan kokonaisedusta

Lakiehdotuksessa on lähdetty siitä, että yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen ja erityisesti ydinvoimalaitoksen rakentamista koskeva hanke tulisi saattaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa valtioneuvoston käsiteltäväksi. Tämän ehdotetaan tapahtuvan siten, että valtioneuvoston tulisi päättää siitä, onko hanke yhteiskunnan kokonaisedun mukainen ja sallitaanko sitä siten vielä jatkettavan. Valtioneuvoston periaatepäätös, jossa hankkeen katsotaan olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukainen, on saatettava eduskunnan käsiteltäväksi, joka voi kumota päätöksen tai jättää sen kumoamatta. Päätös, jolla eduskunta on jättänyt periaatepäätöksen kumoamatta, merkitsee asiallisesti vain lupaa jatkaa valmistelutoimia ja sitä, että rakentamisluvan myöntämisen edellytys on tältä osin olemassa.

Se, että tällainen päätös tehdään mahdollisimman varhain, on edullista niin hyvin yhteiskunnan kuin periaatepäätöksen hakijan kannalta.

Lakiehdotuksessa on kunnallista itsemääräämisoikeutta tahdottu korostaa myös sillä tavoin, että ydinlaitoksen sijaintikunnan myönteinen lausunto on ehdoton edellytys periaatepäätöksen tekemiselle. Periaatepäätöstä ei myöskään voida tehdä, jos esiin on tullut seikkoja, jotka osoittavat, että ei ole riittäviä edellytyksiä rakentaa ydinlaitosta turvallisesti.

1.2.1.4.2. Tietojen hankkiminen periaatepäätöstä varten

Jotta periaatepäätöstä tehtäessä kaikki mahdolliset yhteiskunnan kokonaisetua koskevat näkökulmat olisivat esillä, on lakiehdotuksessa säädetty erittäin laajasta kansalaisten, kuntien ja viranomaisten kuulemisesta.

Ehdotuksen mukaan olisi hankittava lausuntoja eri viranomaisilta, minkä lisäksi olisi kansalaisille laajasti jaettava tietoa periaatepäätöstä koskevasta hakemuksesta ja varattava näille sekä asianomaisille sijainti- ja naapurikunnille tilaisuus mielipiteiden esittämiseen. Lisäksi on asianomaisen viranomaisen toimin järjestettävä julkisia tilaisuuksia, joissa asiasta voidaan esittää mielipiteitä. Nämä mielipiteet on saatettava valtioneuvoston tietoon ennen periaatepäätöksen tekemistä.

2. Nykyinen tilanne, ehdotetut muutokset ja asian valmistelu

2.1. Lainsäädäntö

2.1.1. Yleistä

Ydinenergian käyttöä koskevia säännöksiä on nykyisin pääasiassa atomienergiailaissa (356/57) ja sitä täydentävässä atomienergia-asetuksessa (75/58). Atomienenergiailakia säädetessä ajateltiin turvallisuussäätelyn pääasiallisesti tulevan hoidetuksi säteilysuojalain avulla. Viime vuosien kokemus on kuitenkin osoittanut, että säteilysuojalakiin ja atomienenergiailakiin tällä hetkellä sisältyvät lupamenettely- ja turvallisuussäännökset eivät ole kaikilta osin täysin riittäviä. Atomienenergiailaki onkin pääasiassa puitelaki, josta paljolti puuttuvat aineelliset säännökset. Esimerkiksi tärkeimmät ydinlaitoksen turvallisuustasoon liittyvät määräykset annetaan lupahdoissa ja säteilyturvakeskuksen ohjeissa, joiden noudattamiseen lupahdot velvoittavat. Tätä järjestelyä ei voida pitää asianmukaisena. Ydinenergian käytössä noudatettavat keskeiset periaatteet, joilla tulisi ilmentää koko yhteiskunnan näkemyksiä ydinenergian käytön yleisistä edellytyksistä, tulisi lainsäädännössä ilmaista nykyistä selvemmin ja laajemmin.

2.1.2. Soveltamisala

Atomienenergiailain soveltamisalaa ei voida enää pitää tarpeita vastaavana. Atomienenergiailaki ei ensinkään koske laitoksia, joissa käsitellään tai käytetään pelkästään ydinjätteitä. Tällaisissa laitoksissa käsiteltävien aineiden ominaisuuksien vuoksi olisi myös nämä laitokset saatava samanlaisen valvonnan ja päätöksenteon piiriin kuin muutkin ydinlaitokset.

Tehokkaan ja ajanmukaisen ydinaseiden leviämisen estämiseen tähtäävän politiikan harjoittaminen ei ole lain nykyisen liian tiukasti rajatun soveltamisalan takia toteutettavissa erityisesti eräiden ulkomaankauppaan liittyvien toimien osalta, koska lain nojalla ei voida puuttua tarpeellisissa määrin useiden sellaisten aineiden, laitteiden ja laitteistojen vientiin ja tuontiin, joita samalla, kun ne soveltuvat käytettäväksi ydinlaitoksissa tai ydinenergian aikaansaamiseen, voitaisiin käyttää myös ydinaseisiin tai niiden valmistukseen. Ydinenergia-alan tietoa-ineiston, jota ei yleisesti ole saatavilla, hallussapito ja

käyttö on usein sidottu kansainvälisten valtiosopimusten määräyksiin. Atomienenergiailain soveltamisala ei myöskään ulotu yksityisoikeudellisiin ydinenergia-alan sopimuksiin, joita solmitaan ulkomaalaisen kanssa. Myös nämä sopimukset olisi saatava riittävän viranomaisvalvonnan piiriin.

Atomienenergiailakia ei sovelleta kaivos- tai rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen. Yhteiskunnan kokonaisedun kannalta tämä olisi kuitenkin tarpeen sen vuoksi, että näitä aineita käytetään ydinpolttoaineen valmistukseen ja toiminnasta seuraa jossakin määrin ydinjätteitä. Sääntely antaisi tältä osin myös lisätakeita kansainvälisten sopimusvelvoitteittemme täyttämiseksi.

2.1.3. Lupajärjestelmä sekä lausunto- ja kuulemismenettely

Atomienenergiailain mukaan kaikki luvat myöntää kauppa- ja teollisuusministeriö, minkä lisäksi asetuksella voidaan luvan myöntäminen antaa myös muun viranomaisen tehtäväksi. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole käytetty. Atomienenergiailain mukaiset ydinlaitosten käyttöluvut sisältävät nykyisin vain yleisluontoisen luvan pitää hallussa ja käyttää ydinpolttoainetta ja muita käytön kannalta tarpeellisia ydinaineita. Kutakin nimettyä ydinainetta-erää varten on lisäksi vaadittu vielä erillinen lupa ydinaineen hallussapitoon ja käyttöön kysymyksessä olevassa ydinlaitoksessa. Näissä luvissa on tarpeen mukaan annettu myös lupa ydinaineen kuljetukseen, luovutukseen, maahantuontiin ja maastaviintiin. Vastaava eräkohtainen lupa on vaadittu myös ydinlaitosten ulkopuolella tapahtuvaan ydinaineiden käyttöön liittyviä toimintoja varten. Atomienenergiailain nojalla luvanvaraisiksi säädettyjen toimintojen erillaisuudesta ja siitä, että kaikki käytön ehdot on sisällytetty lupiin, aiheutuu, että luvat ovat sisällöllisesti hyvin erilaisia. Käytännössä sängen usein lupaa haetaan vain yhden kertaluonteisen toimenpiteen, kuten esimerkiksi maastaviennin suorittamiseen. Edellä mainittuja eräkohtaisia ydinainelupia ovat tarvinneet lähinnä erilaiset tutkimus- ja teollisuuslaitokset. Ydinaineita koskevat luvat muodostavat lukumääräisesti suurimman osan atomienenergiailain nojalla tähän mennessä myönnettyistä luvista. Muita kuin ydinlaitos- ja ydinainelupia on tähän mennessä haettu vain muutamia.

Ydinvoimalaitoshankkeen toteuttamiseen tarvitaan käytännössä useita atomienenergiailaissa sää-

dettyjä lupia, kuten rakentamislupa, lupa ydinpolttoaineen maahantuontiin sekä käyttö lupa, jotka kaikki atomienergiain lain mukaan myöntää kauppa- ja teollisuusministeriö. Tosin viime aikoina on käytännöksi tullut, että ydinvoimalaitostemme käyttöä koskevat lupapäätökset on tehty valtioneuvostossa valtioneuvoston ohjesäännön (995/43) nojalla.

Käytännössä tosin valtioneuvosto on joutunut ottamaan laitoshankkeisiin välillisesti kantaa jo ennen rakentamisluvan myöntämistä kauppasopimusten tai rahoitusjärjestelyjen yhteydessä, mutta näitä päätöksiä tehtäessä ei rakennettavan laitoksen turvallisuutta ja ympäristövaikutuksia ole tarkasteltu.

Uudistettaessa lainsäädäntöä on tavoitteeksi asetettu se, että päätöksen tekeminen tapahtuisi mahdollisimman aikaisin, mutta kuitenkin riittävän monipuolisen tiedon pohjalta. Keskeiseksi muodostuu tällöin kysymys siitä, milloin ja millä tasolla tämä päätös tulisi tehdä. Vaihtoehtona tulevat lähinnä kysymyksen ministeriö, valtioneuvosto tai eduskunta.

Edellä mainitut tavoitteet ovat parhaiten saatavissa niin, että valtioneuvosto siinä vaiheessa, kun on selvitetty ydinlaitoksen tarve, valittu sijoituspaikkavaihtoehdot ja alustavat ratkaisuvaihtoehdot, periaatepäätöksen muodossa ottaisi kannan siihen, onko ydinlaitoksen rakentaminen yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Vain merkittävimmät ydinlaitoshankkeet edellyttäisivät tällaisen päätöksen tekemistä. Lisäksi vaadittaisiin hankkeen jatkamiseksi eduskunnan päätös, jolla periaatepäätös jätetään voimaan. Luonnollista on, että päätöksenteon ajankohtaan liittyvä tavoite ja toisaalta päätöksen pohjaksi tarvittavan riittävän laajan tietoaineksen olemassaoloon liittyvä tavoite ovat lähtökohtaisesti keskenään ristiriidassa. Koska periaatepäätösmentely kohdistuisi sängen erityyppisiin ydinlaitoksiin, on päätöksenteon ajankohtaa koskevan yleisen säännöksen sisällyttäminen lakiin epätarkoituksenmukaista ja päätöksenteon ajankohta onkin ratkaistava tapaus tapaukselta. Asetuksessa, jolla määritellään periaatepäätöstä varten tarvittavaan hakemukseen liitettävät tiedot ja selvitykset ja sillä hetkellä vaadittavan tiedon taso, voidaan samalla epäsuorasti jossakin määrin määritellä päätöksen ajankohta.

Voimassa olevaan atomienergiain lakiin ei sisälly minkäänlaista määräystä muiden viranomaisten kuulemisesta. Atomien energia-asetuksen mukaan atomien energia-alan erityisenä valvontaviranomaisena toimii säteilyturvakeskus, jonka tehtävänä

on muun muassa antaa lausuntoja atomien energian lain edellyttämiä lupia koskevista hakemuksista. Lisäksi päätöksen tekemisen edellytyksenä on, että atomien energian neuvottelukuntaa ja tarvittaessa muitakin viranomaisia on kuultu. Atomien energian lain edellyttämää lupamenettelyä voidaan pitää varsin asiantuntija- ja viranomaiskeskeisenä.

Nykyiseen atomien energialakiin ei sisälly minikäänlaisia määräyksiä suunnitellun ydinlaitoksen lähiympäristön asukkaiden ja kuntien kuulemisesta. Käytännössä kuuleminen on meillä ennen uusien hallintomenettelyä koskevien säännösten voimaantuloa hoidettu lähinnä rakennuslainsäädännön kautta. Jos rakennus- tai asemakaava on vahvistettu samalla kertaa useammalle ydinvoimalaitokselle, voidaan etenkin myöhemmissä vaiheissa toteutettavien ydinvoimalaitosten osalta perustellusti kysyä, antaako useita vuosia aikaisemmin tehty kaavoitusmenettely riittävät takeet paikkakunnan asukkaiden kannan huomioon ottamisesta.

Varhaisemman käytännön mukaan ei laitoksen sijoituspaikkakuntaa, lähiympäristön asukkaita enempää kuin kuntiakaan ole rakennuslupavaiheessa virallisesti kuultu. Myöskään lupahakemuksesta ja siihen liittyvistä selvityksistä ei ole viranomaisten taholta yleisesti tiedotettu. Sen sijaan rakennuttajayhtiö on kyllä itse järjestänyt laitospaikalla tiedotustilaisuuksia. Muutosta tilanteeseen on merkinnyt uusi hallintomenettelylaki. Sen mukaanhan on asian vireilläolosta ilmoitettava julkisesti, jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus laajalla alueella tai lukuisien henkilöiden oloihin. Tätä säännöstä on sovellettu valmisteltaessa ydinvoimalaitosten käyttö lupien voimassaolon jatkamista koskevien lupahakemusten ratkaisemista.

Lähiympäristön asukkaiden ja paikallisviranomaisten mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekomenettelyyn valtioneuvoston harkitessa periaatepäätöstä yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä tulisi edelleen kehittää. Hallintomenettelylain säännökset jättävät nimittäin jossakin määrin harkinnanvaraiseksi sen kuinka laajalti periaatepäätöksen vireilläolosta on ilmoitettava. Lisäksi vireilläolosta ilmoittaminen jättää viranomaisille varsin laajalti harkintavaltaa siitä, kuinka asian sisällöstä tiedotetaan. Tieto asian vireilläolosta ei sellaisenaan vielä riitä, vaan vaikuttaminen päätöksentekoon edellyttää myös, että kansalaisilla on mahdollisuus saada riittävät ja oikeat tiedot itse asiasta.

2.1.4. Lupa

2.1.4.1. Lupaharkinta ja luvan peruuttaminen

Atomienergiain lain mukaan lupa on myönnettävä milloin hakemuksen perusteena olevaa tarkoitusta on pidettävä yleisen edun mukaisena. Lupaharkinnan on sen vuoksi katsottu olevan luonteeltaan oikeusharkintaa. Ydinenergian käytön yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi tätä ei ole pidettävä asianmukaisena.

Siinä tarkoituksessa, että kävisi kiistattoman selväksi, että lupaharkinnan tulee olla tarkoituksenmukaisuusharkintaa, on lakiehdotuksessa omaksuttu yhteiskunnan kokonaisuutta koskeva käsite. Sen sijaan kysymys ydinenergian käytön turvallisuudesta ratkaistaisiin oikeuskysymyksenä.

Atomienergialakia säädettäessä eduskunta poisti atomienergialakiehdotuksesta säännöksen, jonka mukaan toistaiseksi annettu lupa olisi ollut peruutettavissa, milloin aihetta siihen olisi ilmennyt. Eduskunnan tuolloisen käsityksen mukaan ei ydinvoimalaitosten rakentamiseen olisi muutoin ollut saatavissa yksityistä riskipääomaa. Lakiin jätettiin kuitenkin säännös, joka myöhemmin muutetussa muodossaan mahdollistaa luvan peruuttamisen sen vuoksi, että luvanhaltija on syyllistynyt atomienergiain tai sen nojalla annettujen määräysten tahi lupaehtojen rikkomiseen. Atomienenergiain mukaan luvan peruuttaminen tulee siten kysymyksen ainoastaan oikeudenkäyntimenettelyn yhteydessä.

Kun lakiehdotuksessa on ydinenergian käytölle asetettu yleiset periaatteet, on johdonmukaisuuden vuoksi myös lähdetty siitä, että lupa olisi peruutettava, jos näiden yleisten periaatteiden toteutuminen olennaisella tavalla vaarantuu. Jos luvan peruuttaminen tapahtuisi luvanhaltijasta riippumattomasta syystä sen nojalla, ettei toiminnan enää voida katsoa olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, suoritettaisiin kohtuullinen korvaus valtion varoista.

2.1.4.2. Lupaehdot

Hallituksen esitykseen atomienergiain laiksi (Hall. es. 32/57 vp.) vuoden 1957 valtiopäiville sisältyi säännös, jonka mukaan lupa voitiin myöntää määräajaksi tai toistaiseksi. Eduskunta poisti kuitenkin tätä tarkoittavan säännöksen katoen, että lupa on annettava pysyvä. Tämän vuoksi atomienergialakia sovellettiin alkuperäisessä muodossaan siten, että lupaa ei voitu antaa

muutoin kuin pysyvä. Erään yksittäisen ydinvoimalaitoksen käyttö lupa-asian ratkaisemiseksi atomienergialakia muutettiin sittemmin niin, että lakiin sisällytettiin mahdollisuus luvan myöntämiseen määräajaisena luvassa määritellyistä syistä. Samalla säädettiin, että uusittaessa määräaikaista lupaa se on myönnettävä pysyvä, milloin määräaikaisuuden aiheuttaneet syyt ovat lakanneet, eikä turvallisuuden varmistaminen muuta vaadi.

Atomienergiain lain mukaan on lupaan liitettävä ne ehdot ja ohjeet, jotka katsotaan turvallisuuden varmistamisen, eräiden Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämisen tai muutoin yleisen edun kannalta tarpeellisiksi. Lisäksi on tarvittaessa lupaan liitettävä määräykset laissa tarkoitettujen, laitosten käytössä syntyvien ydinjätteiden käsittelystä ja vaarattomaksi tekemisestä. Kun atomienergiain nojalla annettuihin lupiin on jouduttu kirjoittamaan runsaasti ai-neellisia määräyksiä, niistä on tullut hyvin yksityiskohtaisia ja vaikeaselkoisia.

Ydinlaitoksen turvallisuutta koskevia määräyksiä tulisi voida tekniikan kehittyessä muuttaa ja tarkistaa. Eduskunnan meillä alunperin kielteinen suhtautuminen tällaiseen tarkistamiseen muuttui kuitenkin sittemmin ja tarvittava muutos sisällytettiin atomienergiain lakiin vuonna 1977. Niinpä kauppa- ja teollisuusministeriöllä on nykyisin oikeus asettaa ehtoja tai antaa ohjeita, joilla aikaisempia ehtoja tai ohjeita muutetaan, ”milloin turvallisuuden varmistaminen, Suomen atomienergia-alan kansainvälisten sopimusten mukaisten velvoitteiden muuttuminen tai uusia velvoitteita sisältävien Suomen atomienergia-alan kansainvälisten sopimusten voimaantuleminen sitä vaatii”. Näin ollen eivät esimerkiksi energiapoliittisilla syillä tehtävät lupaehtojen tarkistamiset tule kysymykseen.

Lakiehdotuksessa on omaksuttu käsitys, jonka mukaan luvat myönnetään pääsääntöisesti määräaikaisten. Lupaehtoja voitaisiin myös nykyiseen verrattuna useammissa tapauksissa muuttaa.

2.1.4.3. Luvansaaaja

Atomienergiain mukainen lupa voidaan myöntää Suomen kansalaiselle tai kotimaiselle yhteisölle tai laitokselle. Lupa kuljetuksiin voidaan erityisistä syistä myöntää kuitenkin myös ulkomaalaiselle. Luvansaaajaa koskevat säännökset ehdotetaan säilytettäväksi pääosin entisenlaisina. Selvyyden vuoksi ehdotetaan edellä ilmaista

pääperiaatetta - ydinenergian Suomessa tapahtuvan käytön rajoittamista Suomen oikeusjärjestyksen alaisiin - täsmennettäväksi niin, että pääsääntön mukaan lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain suomalaiselle henkilölle tai yhteisölle tai Suomen valtiolle sekä eräissä poikkeustapauksissa myös muille.

2.1.5. Ydinjätehuolto

Merkittävä puute nykyisessä atomienergiailaissa on se, että laissa vain sangen suppeasti säädetään ydinjätehuollon järjestämisestä ja sen varmistamisesta. Ydinjättekysymystä ei lakia säädettäessä pidettykään merkittävänä. Atomienenergiailaissa on kuitenkin selvästi omaksuttu niin sanottu aiheuttamisperiaate, jonka mukaan velvollisuus huolehtia ydinjätteiden käsittelystä ja vaarattomaksi tekemisestä sekä siitä aiheutuvista kustannuksista on sillä laitoksen tai reaktorin omistajalla, jonka käytössä jätteet ovat syntyneet. Lisäksi on säädetty, että ydinjätehuoltoa tarkoittavat määräykset annetaan tarvittaessa luvassa. Atomienenergiailaissa on myös määrättyjä jätehuoltovelvollisuuden päättymisestä ja siitä, että ydinjätteet voidaan määrätä luovutettavaksi valtiolle ydinjätehuollon asianmukaista hoitamista varten. Sanotut säännökset lähtivät myös siitä, että ydinjätteet joka tapauksessa jäisivät valtiolle ja viranomaisen tehtäväksi jäisi vain määrätä se sovelias ydinjätehuollon vaihe, jossa ydinjätteet valtiolle luovutettaisiin.

Aiheuttamisperiaate, joka on myös lakiehdotuksessa omaksuttu, merkitsee sitä, että jätehuoltovelvollinen suorittaa ydinjätehuollon kokonaan aina loppusijoitusta myöten ja vastuu ydinjätteistä siirtyy yhteiskunnalle vasta, kun ydinjätteet jo ovat loppusijoitettuina. Ennen tätä ajankohtaa voisivat ydinjätteet joutua yhteiskunnan huolehdittaviksi vain pakottavista, poikkeukselliseksi katsottavista syistä. Lakiehdotukseen on myös otettu huomattavasti nykyistä tarkemmat ja monipuolisemmat säännökset jätehuoltovelvollisen velvollisuuksista ja viranomaisen toimivallasta ja oikeudesta antaa erityisesti ydinjätehuoltoa koskevia määräyksiä. Erityisesti ydinjätehuolto on ollut syynä kaivos- ja rikastustoiminnan sisällyttämiseen eräiltä osin lain soveltamisalaan.

2.1.6. Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin

Atomienergialakiin on vuonna 1978 lisätty säännökset, joiden mukaan ydinjätteitä koskeva huolehtimisvelvollisuus lakkaa muiden edellytysten ohella vasta, kun viranomainen on todennut, että ydinjätteiden käsittelystä ja vaarattomaksi tekemisestä aiheutuviin kustannuksiin on hyväksyttävällä tavalla varauduttu. Näin ilmaistiin lain tasolla ensimmäisen kerran ajatus varautumisesta ydinjätehuollon kustannuksiin jo ydinlaitoksen hyötykäytön aikana. Tämä määräys rajoittui tosin vain niihin kustannuksiin, jotka liittyvät valtiolle luovutettaviksi määrättyjen ydinjätteiden ydinjätehuoltoon. Varautumisen tarkempi sääntely jäi viranomaisten määrättäväksi. Sanottua lainmuutosta tarkoittaneen lakiehdotuksen perusteluissa katsottiin, että jätteiden tuottajat tulisi velvoittaa varautumaan ydinjättekustannuksiin osittain yrityksen sisäisin toimenpitein ja osittain yrityksen ulkopuolisin rahastointi- ja vakuusjärjestelyin. Mainitun lainmuutoksen ohella hyväksyttiin tuolloin myös valtioneuvoston periaatepäätös ydinjätehuollon järjestämisestä. Päätöksessä katsottiin muun ohella, että ydinjätehuollon vaatimat varat kerätään laitoksen hyötykäytön aikana ja niiden reaaliarvon säilyminen turvataan. Ydinjätehuollon kustannuksiin varaudutaan siten nykyisin tekemällä vuosittain varaus jätehuoltovelvollisen yrityksen kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä sen mukaisena kuin kulloinkin varaustarve edellyttää. Maksukyvyttömyyden varalta on kauppa- ja teollisuusministeriölle määrätty luovutettavaksi sen hyväksymät vakuudet. Suljetun loppusijoitustilan myöhemmästä hoidosta ja valvonnasta mahdollisesti aiheutuviin, sinänsä pienheköihin kustannuksiin varautuminen suoritettamalla ne erityiselle tilille, on lupapäätöksissä sallittu toistaiseksi jättää tekemättä, koska nämä maksut olisivat suuruudeltaan vain murto-osa koko vuosittaisesta varautumismäärästä ja myös siksi, että varautumista koskeva lainsäädäntö on juuri uudistumassa.

Osa ydinjätteistä on sellaista, että se voidaan loppusijoittaa vasta kun tällaisen ydinjätteen lämmönkehitys on laskenut riittävästi. Tämä vie useitakin vuosikymmeniä. Myös loppuunkäytetty ydinlaitos voidaan purkaa vasta usean vuosikymmenen kuluttua sen käyttöönotosta. Lakiehdotuksessa on sen vuoksi lähdetty siitä, että yhteiskunnan edun turvaaminen edellyttää varmuutta siitä, että ydinjätehuollon edellyttämät varat ovat varmuudella olemassa ja käytettävissä silloin, kun

asianomaiset ydinjätehuollon toimenpiteet on tehtävä. Lakiehdotuksessa on päädytty varautumisjärjestelmään, jossa jätehuoltovelvollinen suorittaa taseeseensa sisällytetyn varauksen sijasta ydinjättemaksuja perustettavalle julkiselle rahastolle, jonka tehtävänä on hallinnoida kerättyjä varoja ja huolehtia siitä, että sillä olevat varat ovat aikanaan käytettävissä ydinjätehuollon toimenpiteiden vaatimien kustannusten kattamiseksi. Koska jätehuoltovelvollinen vastaisi edelleen varojen reaaliarvon säilyvyydestä, on lakiehdotuksessa annettu tälle oikeus turvaavia vakuuksia vastaan lainata osa varoista riittävän korkotuoton hankkimiseksi.

2.1.7. Muut säännökset

Atomienergiailaissa ovat viranomaisten tehtäviä ja toimivaltaa sekä yhteistyötä koskevat säännökset osittain puutteellisia osittain tulkinnanvaraisia. Atomiennergialain suhde muihin säännöksiin on siinä myös selvästi järjestämättä. Lakiehdotukseen on otettu tältä osin tarpeelliset säännökset.

Voimassa olevan atomiennergialain mukaan se, joka rikkoo atomiennergialakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä tai ehtoja, on tuomittava, jollei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, atomiennergialain säännösten rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Käsilä olevassa lakiehdotuksessa on tällaisen avoimen rangaistussäännöksen sijasta pyritty yksilöimään rangaistavat käyttäytymismuodot muodostamalla useampia rikostunnusmerkistöjä.

2.2. Asian valmistelu

Jo 1970-luvun puolivälissä kävi ilmeiseksi, että ydinenergia-alan lainsäädäntö on kokonaisuudistuksen tarpeessa. Lukuisat työryhmät ovat sittemmin selvittäneet näitä muutostarpeita. Eduskunta on jo viime vuosikymmeneltä lähtien useasti kiirehtinyt uudistuksen aikaansaamista. Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti vuonna 1978 toimikunnan, jonka tuli laatia kokonaisuudistusta koskevat lakiehdotukset. Toimikunnan työn ensi osa valmistui vuonna 1980 ja käsitti ehdotuksen ydinenergian käytön lupajärjestelmää sekä vastuuta ydinjätteistä koskeviksi säännöksiksi (Ydinenergiakitoimikunnan mietintö I; komiteamietintö 1980:13). Taloudellista varautumista ydinjätehuoltoon koskevilta osiltaan työ val-

mistui vuonna 1981. Tässä yhteydessä ehdotettiin myös kaivos- ja rikastustoiminnan sisällyttämistä ydinenergiak lakiin (Ydinenergiakitoimikunnan mietintö II; komiteamietintö 1981:48).

Toimikunnan ehdotuksista pyydettiin yhteensä 78 lausuntoa eri ministeriöiltä, muilta viranomaisilta, energia-alan yrityksiltä, etujärjestöiltä, rahoituslaitoksilta ja eri kansalaismielipiteitä edustavilta yhteisöiltä.

Valtaosa lausunnonantajista piti ydinenergiainsäädännön uudistamista tarpeellisenä. Eräissä lausunnoissa pidettiin periaatepäätösmenttelyä kokonaan tarpeettomana tai liian varhaiseen ajankohtaan sijoitettuna. Eduskunnan osuuden lisäämistä päätösmenttelyssä pidettiin tarpeellisenä eräissä lausunnoissa. Kunnallisen itsemääräämisoikeuden säilyttämistä pidettiin myös tärkeänä. Turvallisuutta koskevia säännösehdotuksia pidettiin muun muassa oikeusministeriön taholla epäonnistuneina. Arvostelua kohdistettiin myös kuulemismenettelyyn ja erityisesti ehdotettuun julkisten tilaisuuksien järjestämiseen.

Taloudellisen varautumisen osalta esitettiin lähinnä ydinvoiman käyttäjien taholta, että lakiehdotuksessa pitäisi omaksua nykyisen kaltainen varautumismalli.

Lausuntojen perusteella valmisteltiin kauppa- ja teollisuusministeriössä uusi luonnos ydinenergiaksi ja siihen liittyviksi laeiksi, jota käsittelemään perustettiin syksyllä 1983 erityinen ministerityöryhmä. Ehdotuksesta on ministerityöryhmän työskentelyn yhteydessä kuultu Imatran Voima Oy:tä, Teollisuuden Voima Oy:tä, keskeisiä rahoituslaitoksia, vakuutusalan asiantuntijoita ja säteilyturvakeskusta sekä muita viranomaisia.

3. Esityksen organisatoriset vaikutukset

Esitys ei edellytä suuria organisatorisia järjestelyjä. Ylimpänä ydinenergia-alan viranomaisena toimisi edelleen kauppa- ja teollisuusministeriö, jonka tehtäviin nykyisinkin kuuluu ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta. Taloudellista varautumista ydinjätehuollon kustannuksiin koskevat ehdotukset edellyttävät erityisen tulo- ja menoarvion ulkopuolisen rahaston perustamista lain tultua voimaan. Rahaston tehtävistä, joista säädettäisiin tarkemmin asetuksella, voitaneen suurelta osin huolehtia kauppa- ja teollisuusministeriön nykyisen organisaation avulla. Olennaista henkilöstön lisäämistä varautumista koskevat tehtävät eivät edellytä.

Lakiehdotuksessa on pyritty korostamaan säteilyturvakuskuksen asemaa alan valvontaviranomaisena ja sen tehtäviä on nykyisestä hieman lisätty. Valvontaviranomaiselle laissa ehdotettujen tehtävien tehokas hoitaminen edellyttää, että sen käytettävissä on riittävät voimavarat niin hyvin pätevän ja asiantuntevan henkilöstön kuin tutkimus- ja valvontatoiminnan edellyttämien määrärahojen muodossa. Ydinjätteiden joutuminen ennen aikaisesti valtion huostaan merkitsi todennäköisesti säteilyturvakuskuksen tehtävien huomattavaa laajenemista tai erillisen valtion ydinjätehuolto-organisaation perustamista. Sellainen tilanne, joskin epätodennäköinen, ei kuitenkaan voisi syntyä yhtäkkisesti, minkä vuoksi siihen voitaisiin aikanaan varautua, jos aihetta ilmenee.

Lakiehdotuksessa tarkoitetut neuvottelukunnat korvaisivat nykyisen atomienergianeuvoittelukunnan ja erään sen puitteissa nykyisin toimivan neuvotteluelimen.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

4.1. Ydinjätehuollon ja varautumisjärjestelmän taloudelliset vaikutukset

Ydinlaitoksen ydinjätehuoltokustannukset voidaan laskea ja laskelmaa tarkastella esimerkiksi

siten, että tarkastellaan ydinlaitoksen koko käyttöaikana syntyväksi arvioidulle ydinjättemäärälle laaditun jätehuoltosuunnitelman kustannusarvion ja erotellaan siitä kiinteät investointi- ja käyttökustannukset sekä toisaalta jättemäärästä riippuvat materiaali- ja käyttökustannukset. Tällaisen jaon suorittaminen ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteistä. Jonkin verran edellisestä poikkeaviin tuloksiin päädytään tarkastelemalla, millaiset ydinjätehuoltokustannukset olisivat jonkin laitoksen todellista elinikää lyhyemmän ajan kuluttua. Laskelmat voidaan tehdä laatimalla perustaksi esimerkiksi eräänlainen optimaalinen jätehuoltosuunnitelma. Luonnollisesti voidaan laitospohjaisesti laatia laskelmia myös esimerkiksi jokaisen kalenterivuoden loppuhetkellä tarkastelemalla, mitä jätehuolto kaikkien siihen mennessä kertyneiden jätteiden osalta maksaisi, jos tarvittavat huoltotoimenpiteet välittömästi suoritettaisiin. Nämä arviot jäävät kuitenkin sikäli teoreettisiksi, että ydinlaitosten jätehuoltoinvestoinnit ynnä muut kiinteät kustannukset perustuvat yleensä laitoksen koko jätehuollon hoitamiseen, eikä suunnitelmia perusteta siihen, että kulloinkin vain yhden vuoden jätteet hoidettaisiin kerrallaan.

Yleiskuvan ydinjätehuollon kustannuksista vuoden 1984 hintatasossa antanee seuraava taulukko, joka vastaa likimain sitä tilannetta, mikä Teollisuuden Voima Oy:llä olisi noin 25 toimintavuoden jälkeen.

	Kiinteät kustannukset milj. mk	Muuttuvat kustannukset milj. mk	Yhteensä milj. mk
Käytetyn polttoaineen välivarastointi	636		636
Käytetyn polttoaineen kuljetukset	77	90	167
Käytetyn polttoaineen kapselointi			
— investointi	975		
— käyttö	257		
— kapselit		245	
— käytöstäpoisto	60		1 537
Käytetyn polttoaineen loppusijoitus			
— investoinnit	97	113	
— käyttö	106		
— täyttö ja sulkeminen	100	160	576
Voimalaitosten käytöstäpoisto	696		696
Voimalaitosjätteiden loppusijoitus	98		98
Yhteensä	3 102	608	3 710

Tämän esimerkin mukaisesti ydinjätehuoltovastuu toiminnan alkaessa on hieman yli 2 500 miljoonaa markkaa, koska se koostuu lähinnä vain kiinteistä kustannuksista, jotka vain vähän

kasvavat käytön edistytessä. Käytetyn polttoaineen määrät lisäävät jätehuoltomenoja tämän jälkeen noin 500—1 000 miljoonalla markalla ja ehkä noin 600 miljoonalla markalla lisääntyvät myös

niin sanotut kiinteät kustannukset. Kiinteistä kustannuksista viidennes on laitoksen purkamiskustannuksia ja toinen viidennes liittyy käytetyn polttoaineen välivarastointiin. Noin puolet kiinteistä kustannuksista on sellaisia, joita ei enää tarvita, jos rakennetaan uusia laitosyksiköitä, koska näitä investointeja voidaan käyttää useammankin ydinlaitoksen jätehuollon hoitamiseen. Uusien yksiköiden osalta jätehuolto tulee siten jo halvemmaksi.

Lakiehdotuksessa edellytetään, että koko vastuumäärää vastaavat varat on kerättävä vähitellen jätteitä tuottavan toiminnan aikana. Ydinjätteen käsittelyyn ja loppusijoittamiseen kallioperään voidaan ryhtyä vasta useamman vuosikymmenen odotusajan kuluttua. Tämä pitkä aikaväli aiheuttaa sen, että olipa varautumisjärjestelmä mikä tahansa, on huolehdittava siitä, että kerättyjen varojen säilyvyys turvataan erityisesti rahanarvon huononemista vastaan. Tämä edellyttää, että varat sijoitetaan riittävän tuottavasti ja siten, että ne ovat irroitettavissa, kun niitä tarvitaan. Vain näin vältetään se, että myös tulevat sukupolvet joutuisivat nykyisten laitosten jätehuoltokustannuksia maksamaan. Rahojen riittävyys on lakiehdotuksessa pyritty varmistamaan myös siten, että tulevia kustannuksia ei ole diskonttaamalla alennettu, vaan koko korkotuotto on käytettävissä varojen reaaliarvon säilyttämiseen.

Kun varautumisjärjestelmässä on lähdetty siitä, että koko ydinjätehuoltovastuun on oltava peitetty joko jo kerättyinä varoin tai puuttuvilta osin vakuuksin, seuraa tästä, että jätteitä tuottavan toiminnan alussa, jolloin ei vielä ole kerätty kuin osa varoista, valtaosa vastuusta on peitettävä vakuuksilla. Tämä tarkoittaa myös toisaalta sitä, että edellä esitettyihin jätehuoltokustannuksiin tulee lisää vakuuksien hankkimisesta aiheutuvat kustannukset, joita on maksettava jo ennen varsinaisten jätehuoltotoimien suorittamista. Edellä olleen esimerkin osalta nämä kustannukset ovat toiminnan alkaessa, kun vakuuksilla katettava vastuuosuus on hieman yli 2 000 miljoonaa markkaa, ehkä 15—25 miljoonaa markkaa vuodessa, jos arvioidaan vakuuksien hinnaksi noin 1 % tai sen alle tarvittavien vakuuksien määrästä. Tämä lisää toiminnan alkuvuosina jätehuoltokustannuksia siten noin 20 %, koska vuosittain kerättävän ja varattavan jätehuoltokustannusosuuden olisi oltava hieman yli 100 miljoonaa markkaa. Tämä kustannusosuus kuitenkin poistuu vähitellen varausvarojen karttuessa ja vakuustarpeen pienentyessä.

Varautumisjärjestelmässä siirretään tulevaisuudessa aiheutuvat kulut maksettaviksi ja velotettaviksi kuluttajilta jo varautumishetkellä. Näin olen siinä luodaan myös pääomaerä, joka on käytettävissä tilapäisesti muihin tarpeisiin, kunnes se on irroitettava käytettäväksi lopullisesti kululuontoisena menona jätehuoltoon. Väliaikana pääomaerä on käytettävissä muihin kuin kululuontoisiin tarpeisiin talouselämässä. Siltä osin, kuin varoja siirretään valtiovarastoon, niillä voidaan peittää myös valtion rahoitustarpeita.

4.2. Muut taloudelliset vaikutukset

Lakiehdotuksen valtiontaloudelliset vaikutukset olisivat viranomaistoiminnan osalta varsin vähäiset. Toiminnan lisääntymisestä aiheutuvat kustannukset perittäisiin aiheuttamisperiaatteen mukaisesti pääosin valtiolle lakiehdotuksessa tarkoitettuja suoritteita vastaavina maksuina. Erityisen ydinjätehuolto-organisaation perustaminen saattaisi sen sijaan aiheuttaa jo tuntuviakin kustannuksia. Näiden kustannusten perimisestä valtiolle säädettäisiin tarkoituksenmukaisimmin samalla, kun sellainen organisaatio perustettaisiin.

4.2.1. Ydinjätehuollon varautumisjärjestelmä ja jätehuoltovelvollisen verotus

Maksu, jonka jätehuoltovelvollinen maksaa valtion ydinjätehuoltorahastoon, on jätehuoltovelvollisen tuloverotuksessa vähennyskelpoinen tulonhankkimiskustannus. Jätehuoltovelvollinen saa vähentää ydinjätehuoltomaksun tuloistaan sinä vuonna, jona maksuvelvollisuus syntyy.

Ydinjätehuollon kustannukset ovat sellaisinaan jätehuoltovelvollisen tulosta vähennyskelpoisia menoja. Ne on kuitenkin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/68, jäljempänä EVL) III osaan sisältyvien menon jaksottamista koskevien säännösten mukaisesti jaettava eräissä tapauksissa vähennettäväksi useamman vuoden aikana. Niinpä muun muassa investointimenot on yleensä aktivoitava ja vähennettävä poistoina investoinnin valmistumisvuoden jälkeisinä vuosina.

Jätehuoltovelvollisen valtion ydinjätehuoltorahastolta saama maksujen palautus taas on jätehuoltovelvollisen veronalaista tuloa sinä vuonna, jona tämä saa palautuksen rahastolta nostaa. Tätä tulomäärää ei EVL:n säännösten mukaan voida jakaa niiden vuosien tuloiksi, joiksi ydinjätehuollon kustannukset edellä esitetyn mukaisesti on

jaettava. Siten ydinjätehuollon kustannukset saattavat tulla vähennettäviksi tulosta eri vuosina kuin kustannusten peittämiseksi tarkoitettu maksujen palautus valtion ydinjätehuoltorahastosta on verosäännösten mukaan tulotettava.

Ydinenergiakiehdotuksen 84 §:n siirtymäsäännöksissä on lähdetty siitä, että eräät siirtymäkauden säännökset annetaan vasta myöhemmin asetuksella. Myös verotuksessa tarpeelliset siirtymäsäännökset annetaan vasta myöhemmin. Tarvittaessa tullaan erikseen tekemään mahdolliset jätahuoltomaksun ja sen palautusten jakotusta koskevien verosäännösten tarkistusehdotukset.

5. Ulkomaisen lainsäädännön kehityspiirteitä

Ydinenergiakitoimikunta on teettänyt selvityksen ulkomaisesta ydinenergialainsäädännöstä ja sisällyttänyt mietintöhinsä niitä koskevia esityksiä, joihin tässä yhteydessä viitataan.

Eräitä keskeisiä ulkomaisen lainsäädännön kehityspiirteitä on kuitenkin syytä tässä tarkastella.

5.1. Päätöksentekojärjestelmä

Kuten tunnettua, on *Ruotsissa*, *Itävallassa* ja äskettäin myös *Sveitsissä* järjestetty kansanäänestyksiä. Äänestykset olivat luonteeltaan neuvoantavia, joskin niiden tulokset asiallisesti johtivat energiapolitiisiin päätöksiin.

Pääsääntönä ulkomaisissa päätöksentekojärjestelmissä on edelleen, että ratkaisevat ydinenergian käyttöä koskevat päätökset tekee asianomaisen hallinnonalan ministeriö tai virasto, usein myös erityinen pysyvä tätä tarkoitusta varten perustettu komissio tai muu sen kaltainen elin.

Ruotsin vastikään voimaan tulleessa lainsäädännössä (Lag om kärnteknisk verksamhet; 12.1.1984) on ratkaisuvallta keskeisimmässä kysymyksissä pidätetty maan hallitukselle. Luvan myöntämisen edellytyksiin nähden näyttäisi luvan myöntäminen siellä kysymykseltä, joka ratkaistaan oikeusharkinnalla. Samalla on kuitenkin todettava, että *Ruotsissa* ei enää sallita uusien ydinvoimalaitosyksiköiden rakentamista. *Sveitsin* viimeaikaisessa lainsäädännössä on omaksuttu järjestelmä, jossa meillä valtioneuvostoa vastaava liittoneuvosto tekee ensin yleispiirteisen päätöksen ydinlaitoksen sijoituspaikasta, minkä jälkeen päätös on alistettava Sveitsin liittopäivien hyväksyttäväksi. Liittopäiviä vastaa meillä eduskunta.

Tämän jälkeen on haettava rakennuslupa ja käyttö lupa, jotka aiemmin on myöntänyt asianomainen ministeriö. Vuonna 1984 voimaan tulleen lainsäädännön mukaan viimeainut luvat myöntäisi ministeriön sijasta liittoneuvosto. Rakennusluvan myöntäminen edellyttää hakijan osoittaneen, että ydinvoimalaitoksen tuottama energia on tarpeen maan energiakäytön tyydyttämiseksi.

5.2. Kansalaisten kuuleminen

Muun muassa *Yhdysvalloissa*, *Iso-Britanniassa*, *Hollannissa* ja *Ruotsissa* kuuluu kansalaisten kuuleminen myös tärkeimmässä ydinenergian käyttöä koskeissa kysymyksissä lakisääteiseen päätöksentekomenettelyyn. Viime aikoina on useissa maissa omaksuttu tällaisia menettelyitä. *Saksan Liittotasavallassa* tulivat vuonna 1983 voimaan säännökset kuulemismenettelystä. Niiden mukaan viranomaisen on tehokkaasti tiedotettava laitoshanketta koskevasta hakemuksesta suunnitellulla sijaintipaikalla ja varattava kansalaisille tilaisuus tutustua hanketta koskeviin hakemusasiakirjoihin. Kansalaisille varataan samalla tilaisuus määrääjässä esittää hanketta vastustavia huomautuksia. Jos sellaisia mielipiteitä esitetään, on järjestettävä kuuleminen, jossa viranomaisen, luvan hakija ja mielipiteen esittäjä keskustelevat mielipiteen merkityksestä luvan myöntämisen kannalta. Kuulemistilaisuus ei ole julkinen, vaan viranomaisen ratkaisee, kenellä muulla kuin edellä mainituilla on oikeus ottaa siihen osaa. Viranomaisen asiana on johtaa toimitusta, jakaa ja rajoittaa puheenvuoroja, ylläpitää järjestystä tilaisuudessa ja päättää tilaisuuden lopettamisesta. Määrätyissä tapauksissa mielipiteet saa esittää kirjallisesti. Luvan myöntävä viranomainen päättää siitä, mikä merkitys kuulemisessa esiin tulleilla seikoilla on luvan myöntämisen kannalta.

Ranskassa vuonna 1983 voimaan tulleet säännökset edellyttävät kuulemismenettelyä, milloin rakennushankkeella voi olla ympäristövaikutuksia. Näiden säännösten mukaan erikseen nimittävän toimitusmiehen on pyynnöstä toimitettava hanketta koskevia asiakirjoja kansalaisille ja lisäksi toimitusmies voi järjestää yleisiä kokouksia. Toimitus tapahtuu luvanhakijan kustannuksella. Toimitusmiehen on laadittava menettelystä raportti, joka sisältää tehdyn kysymykset, niihin annetut vastaukset ja kansalaisten huomautukset sekä omat johtopäätöksensä hankkeen suotavuudesta. Johtopäätökset eivät estä luvan myöntä-

mistä, mutta päätös, jolla lupa on toimitusmiehen kielteisistä johtopäätöksistä huolimatta myönnetty, voidaan saattaa tuomioistuimessa käsiteltäväksi.

Myös *Kanadassa* on vuonna 1983 annettu säännöksiä, joiden mukaan kansalaiset voivat kirjallisen menettelyn avulla saada tietoa ja esittää mielipiteitä paitsi turvallisuusmääräyksistä ja niiden kehittämisestä myös lupahakemuksista.

5.3. Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin

Ruotsissa vuonna 1981 annetun lain mukaan on ydinvoimalaitoksen käyttöluvan haltijan turvattava ydinjätehuollon suorittamiseksi tarvittavien varojen käytettävissä oleminen suorittamalla valtiolle vuotuinen maksu. Maksulla on katettava myös ne kustannukset, jotka valtiolle aiheutuvat siitä tutkimus- ja kehitystyöstä, joka valtion täytyy suorittaa laitoksenhaltijan tutkimus- ja kehitystyön täydentämiseksi sekä loppusijoituksen valvonnasta ja tarkkailusta sekä muista viranomaisen suoritteista.

Koska Ruotsissa on säädetty, että ydinvoima-
tuotanto on lopetettava vuoteen 2010 mennessä, on ydinjätehuoltomaksut voitu perustaa kiinteään laskelmaan, jossa ei ole ollut tarvetta ottaa huomioon mahdollisesti myöhemmin rakennettavia ydinvoimalaitoksia. Vastuu ydinjätehuollon toimenpiteistä ja kustannuksista jää varautumisesta riippumatta laitoksen haltijalle. Vastuu loppusijoituksen jälkeen kuuluu valtiolle.

Maksut suoritetaan erityiselle käytetyn ydinpolttoaineen käsittelyä varten perustetulle lautakunnalle, jonka tulee hallita varoja turvaavasti, päättää varojen lainaamisesta ja lainojen ehdoista sekä varojen käyttämisestä. Varat on lautakunnan sijoitettava valtionpankin korolliselle tilille. Korke lisätään pääomaan. Varoja voidaan vakuuttaa vastaan lainata luvanhaltijalle vähintään valtionpankin antamalla korolla ja enintään 75 prosenttia siitä määrästä tältä kerätyistä varoista, joita laina-aikana ei käytetä. Luvanhaltijan maksuina maksettuja varoja saadaan käyttää tämän suorittamien ydinjätehuoltokustannuksien korvaamiseen.

Ydinjätehuollon maksut määrätään niin, että niihin lisätään investointien osalta epävarmuustekijöiden vuoksi määräosa investointien arvioituista kustannuksista sekä niinsanottu riskilisiä kaikkien kustannusten osalta. Riskilisiä on perusteltu sillä, että ydinjätehuollon toimenpiteet suo-

ritetaan kaukana tulevaisuudessa oloissa, joita ei voida vielä tuntea. Maksu on vuodelle 1984 määrätty 1,9 äyriksi kilowattituntia kohden. Ydinjätehuollon kokonaiskustannusten on arvioitu vuoteen 2060 — jolloin oletetaan kaikkien nykyisten laitosten toiminnan päättyneen vuonna 2010 — mennessä olevan vuoden 1984 tammi-kuun rahanarvon mukaan ilmaistuna kaikkien Ruotsin 12 laitostyöyksikön osalta yhteensä noin 37–40 miljardia kruunua.

Sveitsissä vuoden 1984 alussa voimaan tulleissa säännöksissä perustettiin rahasto, johon kerätyillä varoilla on tarkoitus suorittaa ne kustannukset, jotka aiheutuvat toimintansa lopettavien ydinlaitosten käytöstä poistamisesta. Kunkin ydinlaitoksen haltijan on vuosittaisin rahastomaksuin siirrettävä rahastoon niin paljon varoja kuin sen hallussa olevien laitosten käytöstäpoistamisen kustannukset edellyttävät. Järjestelmä ei siis koske kaikkia ydinjätteitä. Ydinlaitosten haltijat ovat yhteisvastuussa kerättyjen varojen riittävydestä.

Rahastoa hallinnoi hallituksen nimittämä komissio jossa edustettuina ovat myös ydinlaitosten haltijat.

Saksan Liittotasavallassa vuosina 1980–1982 voimaantulleet säännökset lähtevät siitä, että ydinjätteiden tuottajat vastaavat jätehuollon kustannuksista. Liittotasavallan tehtävänä on huolehtia ydinjätteiden loppusijoitustilan ja ydinjätteiden käsittelemiseksi tarvittavien käsittelylaitosten rakentamisesta ja käyttämisestä. Välivarastointi hoidetaan vastaavasti osavaltiotasolla. Liittovaltion asianomaisen laitoksen tehtävänä on periä etukäteismaksuja tarkemman vastuunjaon mukaisesti niiltä eri ydinlaitosten haltijoilta, joiden odotetaan ydinjätteitä tuottavan. Maksuilla on tarkoitus kattaa liittovaltion suorittaman rakennustoiminnan ja varsinaisen ydinjätehuollon vuotuiset kustannukset. Kolme neljännestä maksuista kuuluu käytetyn polttoaineen jälleenkäsittelylaitosten maksettavaksi ja noin 17 prosenttia ydinvoimaloiden haltijoiden maksettavaksi. Maksut suoritetaan liittovaltion ydinjätehuollosta vastaavalle laitokselle, jonka tulee palauttaa maksun suorittajalle se määrä, mitä asianomaisena kalenterivuonna ei tarvittu vuotuisiin kustannuksiin. Palautukselle maksetaan 2 prosentin korko. Etukäteen suoritettut maksut eivät kuitenkaan vapauta maksun suorittajaa suorittamasta liittovaltion laitokselle kaikkia lopullisia kustannuksia, jotka tämän ydinjätehuollosta on aikanaan aiheutunut.

Yhdysvalloissa (Nuclear Waste Policy Act of 1982) valittu ratkaisu on eräiltä osin edellä ku-

vattua Saksan Liittotasavallan ratkaisua vastaava. Liittovaltion hallituksen tehtävänä on huolehtia korkea-aktiivisen ydinjätteen ja siten myös käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksesta. Lain säännöksellä ydinlaitosten haltijoiden luvan pysyvyyden ehdoksi on asetettu sopimuksen tekeminen siitä, että ydinjätteet luovutetaan liittovaltion huostaan ydinjätteen tuottajan kertakaikkista maksua vastaan. Maksut on sidottu joko tuotettuun sähköön tai ajalta ennen lain voimaantuloa, ydinjätteen määrään. Maksu, joka on asianmukaisesti suoritettu Yhdysvaltain valtiovarainministeriölle vapauttaa maksajan enemmän vastuista luovutetuista ydinjätteistä. Kerätyt varat siirretään erityiseen valtiovarainministeriön ydinjätehuoltorahastoon, joka on edustajainhuoneen valvonnassa. Rahaston varojen tulee kattaa etukäteen arvioitujen liittovaltion kustannukset ja ydinjättemaksun määrä pidetään tältä osin vuosittain ajan tasalla. Siltä osin kuin rahastossa kulloinkin on lähiajan tarpeita enemmän varoja, ne voidaan sijoittaa liittovaltion obligatioihin ottaen kuitenkin huomioon sen, että laina-ajan tulee sopeutua rahaston tarkoituksiin ja että koron tulee olla käypä. Jos rahaston varat eivät riitä ydinjätehuollon suorittamiseen, tarvittavien varojen osoittaminen jää liittovaltion tehtäväksi.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Leimaa-antavana piirteenä ydinenergia-alalla on sen laaja kansainvälisyys. Tämä heijastuu useallakin eri tavalla myös Suomen lainsäädäntöön.

Ydinenergian käytön tekniikkaa kehittäneet maat vaativat yleensä kahdenvälisiä sopimuksia niin ydinmateriaalien kuin ydinlaitosten ja -laitteistojenkin toimittamisen edellytyksenä. Näiden sopimusten peruselementteinä ovat kiello käyttä toimitettuja aineita, laitteita ja laitteistoja toimintaan, joka tähtää ydinaseiden valmistamiseen ja toimittajasuopuolen viranomaisten oikeus valvoa kiellon noudattamista. Suomellakin on tällaiset sopimukset Iso-Britannian, Neuvostoliiton, Ruotsin, Yhdysvaltain, Kanadan ja Australian kanssa.

Vuonna 1970 voimaan tullut sopimus ydinaseiden leviämisen estämisestä (ydinsulkusopimus), jonka sopimuspuolina on nykyisin jo 120 valtiota, ei ole tehnyt kahdenvälisiä sopimuksia tarpeettomiksi. Ydinsulkusopimuksen keskeisenä periaatteena on, että sopimusvaltiot, jotka eivät

omista ydinaseita, sitoutuvat olemaan hankkimatta niitä tai muita ydinräjähteitä ja että ydinasevaltiot puolestaan sitoutuvat olemaan luovuttamatta tällaisia aseita tai räjähteitä tai niiden hallintaa ydinaseettomille valtioille. Vastapainoksi sopimuksessa tunnustetaan kaikkien osapuolten luovuttamaton oikeus kehittää ydinenergian tutkimusta, tuotantoa tai käyttöä rauhanomaisiin tarkoituksiin sekä sitoudutaan helpottamaan täydellistä näihin toimintoihin liittyvien aineiden, laitteiden sekä tieteellisten ja teknisten tietojen vaihtoa. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuivat neuvottelemaan mahdollisimman pikaisesti ydinasekilpavarustelun lopettamisesta ja ydinaseriisuntaan liittyvistä tehokkaista toimenpiteistä.

Ydinenergian rauhanomaisen käytön kannalta merkityksellisin on kuitenkin se sopimuksen määräys, jossa ydinaseettomat valtiot sitoutuvat alistamaan kaiken ydinenergian rauhanomaisen käytön Kansainvälisen Atomiennergiajärjestön (IAEA) valvontaan. Kansainvälisen Atomiennergiajärjestön valvonnan yksinomaisena tarkoituksena on järjestön kanssa erikseen tehdyn sopimuksen mukaan todeta, että ydinainetta ei siirretä rauhanomaisesta toiminnasta ydinaseisiin tai muihin ydinräjähteisiin. Järjestöllä ei ole valtuuksia yrittää estää tällaisia siirtoja, vaan sen tulee vain raportoida epäilyksistään tai havainnoistaan Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvostolle tai yleiskokoukselle.

Voidakseen suorittaa tarkastuksia Suomessa IAEA:n edustajan täytyy saada Suomen hallitukselta henkilökohtainen hyväksyminen. Kutakin erillistä tarkastuskäyntiä varten hän tarvitsee lisäksi IAEA:n valtuutuksen. Valvontasopimuksessa järjestölle ja sen tarkastajille taataan tiettyjä oikeuksia, joiden käyttö on kuitenkin rajoitettu kulloiseenkin tarpeeseen valvonnan kannalta ja usein edellyttää vielä erillistä sopimusta Suomen viranomaisten kanssa. Periaatteessa IAEA:n tarkastajilla on oikeus päästä jokaiseen paikkaan, jossa on valvontaan kuuluvaa ydinainetta. Edelleen heillä on oikeus tarkastaa ydinlaitosten valvontakirjanpito, tarkkailla sen edellyttämiä mittauksia ja näytteenottoa sekä itse suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä. Heillä on myös oikeus tarkistaa ydinlaitoksen käyttöä seuraavien mittauslaitteistojen toiminta siltä osin kuin sillä on valvonnan kannalta merkitystä. Tarkastajilla on lisäksi oikeus asentaa ydinlaitoksiin omia valvontalaitteita sekä sinetöidä ydinaineiden säilytysiloja ja kuljetusastioita.

IAEA:n valvonnan piiriin kuuluu periaatteessa kaikki Suomessa oleva lähtöaine ja erityinen

halkeamiskelpoinen aine. Täysimittaisen valvonnan piiriin aineet kuitenkin tulevat vasta kun ne ovat koostumukseltaan ja puhtaudeltaan polttoaineen valmistukseen tai väkevöintiin soveltuvia. Aineet, jotka eivät ole saavuttaneet tätä puhtausastetta, kuuluvat valvonnan piiriin vain maastaviennin ja tuonnin osalta eivätkä tällöinkään tapauksissa, joissa vienti tai tuonti tapahtuu nimenomaan muihin kuin ydintarkoituksiin. Ydinaineita sisältävät malmit ja malmijätteet on sopimuksessa nimenomaisesti suljettu valvonnan ulkopuolelle lukuunottamatta niiden vientiä ja tuontia.

Useimmat ydinalan viejävaltiot ovat 1970-luvulla ilmoittaneet asettavansa ydinsulkusopimuksen ja sen perusteella tehdyn valvontasopimuksen lisäksi toimitusten ehdoksi kahdenvälisen sopimuksen tai muut sopivalla tavalla annettavat takeet sen varmistamiseksi, ettei ydinaineita, eikä myöskään erinäisiä muita laitteita tai teknillisiä tietoja, joita ydinsulkusopimus ei koske, käytettäisi ydinväyhteiden valmistamiseen. Vähimmäisvaatimuksista on 15 valtiota vuonna 1977 laatinut yhteiset periaatteet, niin kutsutut Lontoon klubin suuntaviivat, joita ne ovat ilmoittaneet noudattavansa. Nämä määräykset on sittemmin sisällytetty Suomenkin tekemiin sopimuksiin. Suomi on myös julkituonut tulewansa omassa viennissään noudattamaan näitä periaatteita. Joukko ydinsulkusopimukseen liittyneitä maita, Suomi mukaanlukien, on sopinut myös niistä laitteista, joiden viennin yhteydessä viejävaltion on vaadittava ydinsulkusopimuksen mukaisen valvonnan toteuttamista.

Viime vuosina on ryhdytty kiinnittämään yhä enemmän huomiota siihen, ettei ydinaseiden leviäminen ole ainoa ydinenergian käytöstä kansainväliselle yhteisölle aiheutuva uhka. Ydinlaitokset ja ydinmateriaali sinänsä saattavat olla houkutteleva kohde niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin toimiville terroristeille. Motiivina voisi olla joko kiristys tai vahingonteko taikka

anastus ydinväyhteiden valmistamiseksi. Uusimpiin kahdenvälisiin sopimuksiin onkin sisällytetty velvoite huolehtia ydinmateriaalien ja -laitosten suojaamisesta rikolliselta toiminnalta. Vuoden 1979 lopulla saivat 58 valtion edustajat valmiiksi myös kansainvälisten kuljetusten suojaamista ja rikoksiin syyllistyneiden tuomitsemista koskevan yleissopimuksen, jonka myös Suomi on allekirjoittanut. Sopimusta ei toistaiseksi ole ratifioitu.

Ydinenergian hyväksikäyttöön sinänsä liittyvät vaaratekijät ovat myös johtaneet kansainvälisiin sopimuksiin. Ydinlaitosten ja ydinmateriaalien käsittely ja kuljetuksen turvallisuus ei aina ole yksinomaan kansallinen kysymys. Jos ydinlaitoksessa tai käytetyn ydinpolttoaineen kuljetuksessa sattuisi vakava onnettomuus, seuraukset eivät ehkä jäisi yksinomaan paikallisiksi. Tämä on johtanut siihen, että on tehty useita sopimuksia, joissa naapurivaltiolle on annettu mahdollisuus ainakin mielipiteensä esittämällä vaikuttaa lähelle rajaa rakennettavien ydinlaitosten perustamis- päätöksiin. Myös Pohjoismaiden kesken on tehty tällainen sopimus vuonna 1976. Jo paljon aikaisemmin Pohjoismaiden ja IAEA:n kesken oli sovittu asiantuntija- ja kalustoavun antamisesta suurten säteilyonnettomuuksien seurausten rajoittamiseksi.

Ydinenergia-alan kansainväliset järjestöt, erityisesti IAEA ja OECD:n ydinenergiatoimisto (NEA) ovat perustamisestaan lähtien ottaneet yhdeksi keskeiseksi tehtäväkseen laatia yhteenvedot ja ydinenergian käytön turvallisuusvalvonnassa eri puolilla noudatettavista periaatteista ja käytännöstä. Kuluneiden vuosikymmenien kehityksen tuloksena periaatteet ja käytäntö ovatkin sangen yhtenäiset kaikkialla, vaikka niitä ei olekaan vahvistettu esimerkiksi kansainvälisillä sopimuksilla. Suomessakin ydinenergian käytön turvallisuusvalvontaa koskevat yksityiskohtaiset säännökset ja määräykset perustuvat yleiseen kansainväliseen käytäntöön ja kansainvälisten järjestöjen suosituksiin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakien perustelut

1.1. Ydinenergilaki

1 luku. Lain tarkoitus ja soveltamisala

1 §. Suuriin ydinenergiահankkeisiin liittyy niin monia erilaisia näkökohtia, että on pidettävä perusteltuna, että ydinenergian käytön sääntelyssä keskeisessä asemassa on yhteiskunnan kokonaisuus. Yhteiskunnan kokonaisuus on käsite,

jota lainsäädäntömme ei entuudestaan tunne. Niin kuin jäljempänä tarkemmin selostetaan, tapahtuu sisällön antaminen tälle käsitteelle tarkoituksenmukaisuusharkintaa käyttäen. Lakiehdotuksessa ei ole myöskään pyritty tyhjentävästi luettelemaan kaikkia niitä tarkastelunäkökulmia, joita yhteiskunnan kokonaisuus voi sisältää.

Koska yhteiskunnan ehkä tärkeimpänä tehtävänä on suojella jäseniään ja heidän omaisuuttaan tarpeettomilta vaaroilta, on lain tarkoituksen ilmaisevassa säännöksessä erityistä huomiota kiinnitetty juuri vaatimukseen ydinenergian käytön turvallisuudesta ihmisen ja ympäristön kanalta.

Mahdollisuus käyttää ydinaineita myös ydinrajäteiden valmistamisessa on johtanut kansainvälisiin sopimuksiin, joilla on erittäin suuri vaikutus siihen, miten ydinenergian käyttö kaikkialla maailmassa, myös Suomessa tapahtuu. Merkityksellisimmät näistä sopimuksista ovat ne, jotka tähtäävät ydinaseiden leviämisen estämiseen. Suomi on useissa tekemissään valtiosopimuksissa sitoutunut käyttämään ydinenergiaa vain rauhanomaisiin tarkoituksiin ja muuten toimimaan osaltaan niin, ettei ydinaseiden leviämistä edistetä. Tällaisia sopimuksia ovat muun muassa sopimus ydinaseiden leviämisen estämisestä, Suomen Tasavallan ja Kansainvälisen Atomienenergiajärjestön välinen valvontasopimus (SopS 2/72) sekä kahdenväliset yhteistyö- ja toimitussopimukset. Suomen kansainvälisen politiikan kulmakiviä onkin ollut johdonmukainen pyrkimys ajaa ydinaseiden leviämisen estämiseen tähtäävää linjaa osana turvallisuuspolitiikkaansa.

Pykälän lopussa on lueteltu tärkeimmät sääntelyalueet, jotka samalla jäsentävät lakiehdotuksen sisällön.

2 §. Pykälässä on ilmaistu lain soveltamisala. Soveltamisala määrittelee samalla ehdotuksen 3 §:n 1 kohdassa käytetyn yleiskäsitteen "ydinenergian käyttö" ja siten myös ne toiminnot, jotka 8 §:ssä on säädetty luvanvaraisiksi. Edellä mainittu käsite "ydinenergian käyttö" on lakiehdotuksen systematiikan kannalta perustava, koska siihen on koottu kaikki ne toiminnot, jotka on lähtökohtaisesti tahdottu saattaa luvanvaraisuuden piiriin. Ydinenergian käytölle on lakiehdotuksessa annettu sisältö, joka on laajempi kuin tavanomaisessa kielenkäytössä. Tästä seuraa välttämättä kielellisiä epä johdonmukaisuuksia, jotka johtuvat käsitteen ilmentämisen toiminnan moninaisista ilmenemismuodoista. Näin päästään kuitenkin taloudelliseen kirjoitustapaan.

Ehdotuksen 2 §:n 1 momentti sisältää luettelon tietyistä kohteista — aineista, laitteista, laitoksista ynnä muista kohteista — sekä niihin liittyvistä toiminnoista. Luettelon sisältämät kohteet ja niihin liittyvät toiminnot yhdessä muodostaisivat lain soveltamisalan. Tältä kannalta katsoen ovat erityisen keskeisessä asemassa kohteet, joista tärkeimmät on vielä erikseen määritelty (3 §). Lakiehdotus on niin kirjoitettu, että useimpien kohteiden osalta soveltamisalaan kuuluvat kaikki käytännössä ajateltavissa olevat, niihin liittyvät toiminnot.

2 §:n 1 momentin 1 kohta. Ottamalla soveltamisalasäännöksessä ensimmäiseksi esiin ydinlaitokset on tahdottu korostaa sitä, että juuri ydinlaitokset ovat lakiehdotuksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta kaikkein keskeisimmässä asemassa. On huomattava, että ydinlaitoksilla ei tarkoiteta ainoastaan ydinvoimalaitoksia (3 §).

Lakia sovellettaisiin ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen. Hallussapitoa ei enää erikseen ole mainittu, koska se on laitoksen käyttämisen välttämätön edellytys.

Eriyistapauksen liikuteltavien ydinlaitosten joukossa muodostavat ydinlaitokset, jotka rakennetaan käytettäväksi kulkuvälineessä tai kulkuvälineen voimanlähteenä. Käytännössä voivat kysymyksen tulla lähinnä ydinkäyttöiset laivat. Näitä tapauksia silmälläpitäen on lakiehdotukseen otettu erityissäännös (22 §).

Liikuteltavan ydinlaitoksen tuontia ei ole katsottu tarpeelliseksi erikseen sisällyttää soveltamisalaan, koska sellaisen laitoksen käyttäminen Suomessa joka tapauksessa edellyttäisi lupaa. Jos tällaiseen ydinlaitokseen sisältyvillä aineilla, laitteilla tai laitteistoilla olisi merkitystä esimerkiksi ydinaseiden leviämisen kannalta, olisi mahdollista asetuksella laajentaa lain soveltamisalaa niin, että tällaisten ydinlaitokseen kuuluvien erillisten valvontakohteiden hallussapito, luovutus, tuonti ja vienti olisivat luvanvaraisia (4 kohta).

2 §:n 1 momentin 2 kohta. Säännöksessä on ehdotettu soveltamisalan piiriin sisällytettäväksi kaivostoiminta ja rikastustoiminta, jonka tarkoitus on uraanin tai toriumin tuottaminen. Koska uraani on toriumia huomattavasti merkityksellisempi, rajoitetaan jäljempänä käsittelemään lähinnä sitä, joskin on muistettava, että sääntely koskisi samalla myös toriumiin liittyviä toimintoja.

Tarkoituksenmukaista on, että ydinenergiain piiriin otetaan varsinaisen uraanin tuotanto, ei sen sijaan esiintymän hyväksikäyttöä edeltävää

malmin etsintää ja esiintymän valtaustoimia, jotka jäisivät säänneltäviksi kaivoslailla (503/65).

Uraanikaivostoimintaan liittyy joukko muusta kaivostoiminnasta poikkeavia piirteitä. Koska uraania tuotetaan pääasiassa käytettäväksi ydinvoimalaitosten polttoaineen valmistuksessa, olisi uraanikaivostoiminnasta päätettäessä otettava nykyistä laajemmin huomioon ydinennergian käyttöön liittyvät yhteiskuntapoliittiset näkökohdat. Ehdotettu sääntely on tarpeen erityisesti myös sen vuoksi, että kaivostoiminnan yhteydessä syntyvät radioaktiiviset kaivosjätteet asettavat muuhun kaivostoimintaan verrattuna suurempia vaatimuksia väestön ja kaivosten työntekijöiden terveydelliselle suojelulle sekä ympäristönsuojelulle. Erityissääntelyllä olisikin varmistettava, että uraanikaivostoiminnan sallittavuutta harkitaan yhteiskunnan kokonaisedun kannalta. Ehdotettu sääntely merkitsisi sitä, että kaikki ydinaineen valmistusvaiheet kaivostoiminnasta lähtien tulisivat samalla lailla säännellyksi.

Kansainväliset sopimukset eivät suoranaisesti edellytä ydinaineisiin kohdistuvan valvonnan ulottamista vielä kaivos- ja rikastustoimintaan ja niiden seurauksena syntyviin aineisiin ennenkuin näitä aineita pyritään viemään ulkomaille tai ne edelleen jalostetaan ydinaineiksi. Kansallisen valvonnan ulottaminen sopimuksissa edellytettävä varhaisempiin ydinaineiden valmistusvaiheisiin antaisi kuitenkin lisätakeita sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi. Näin varmistettaisiin myös se, että alan viranomaiset saisivat jo varhaisessa vaiheessa tietoja ydinaineiden valmistukseen käytettävissä olevista uraanivaroista, mikä on ydinaineiden huomattavan poliittisen merkityksen vuoksi tärkeää.

Sen ratkaiseminen, milloin kysymyksessä on ydinennergialain soveltamisalaan kuuluva kaivostoiminta, saattaa käytännössä toisinaan aiheuttaa tulkintavaikeuksia. Tämä johtuu lähinnä siitä, että uraania esiintyy yleisesti myös muita kivennäisiä sisältävissä malmeissa. Kaivostoimintaa voidaan harjoittaa nimenomaan uraanin tuottamiseksi, mutta alunperin muiden kivennäisten hyödyntämiseen käytetty esiintymä saattaa myöhemmin osoittautua myös uraanituotannon kannalta edulliseksi. Ratkaisevana rajanvedon kannalta olisi pidettävä toiminnan tarkoitusta, joten siinä tapauksessa, että muiden malmien tuottamiseen käytettävästä kaivoksesta saatavan malmin uraania tai toriumia ryhdytään myöhemmässä vaiheessa hyödyntämään kaivoksen edelleen toiminnassa, olisi toiminta tuosta vaiheesta lähtien katsottava ydinennergialaissa tarkoitetuksi toimin-

naksi. Se, milloin toiminta on kehittynyt tutkimusvaiheesta varsinaiseksi kaivostoiminnaksi, ratkeaa kaivoslain mukaisen hyväksikäytön käsitteen mukaisesti siten, että hakijan saatua toiminnalle määrätyn sen aloittamiseksi kaivoslain mukaan edellytetyn kaivospiirin, ei toimintaa saa aloittaa ennen ydinennergialain mukaisen luvan myöntämistä.

Jo tässä yhteydessä on huomattava, että kaivos- ja rikastustoimintaa tarpeellisine alueineen ja teknisine laitteineen ei ole katsottu tarpeelliseksi laissa rinnastaa kaikissa suhteissa ydinlaitoksiin. Tämä johtuu siitä, etteivät kaivos- ja rikastustoiminnan sääntelyyn liittyvät kysymykset luonteensa vuoksi edellytä niin monivaiheista valvontamennettelyä kuin on tarpeen ydinlaitosten osalta.

2 §:n 1 momentin 3 kohta. Ydinaineita käsitellään muuallakin kuin varsinaisissa ydinlaitoksissa ja pieniä ydinainemääriä on siten esimerkiksi kemian ja fysiikan tutkimuslaboratorioissa. Ydinaineita voidaan periaatteessa myös valmistaa ja tuottaa pienessä mittakaavassa ydinlaitoksen ulkopuolella. Ydinlaitosten toimintaan liittyy myös ydinaineiden kuljetuksia laitoksiin ja niistä pois. Edelleen voidaan todeta, että valvonta joudutaan kohdistamaan kaikkeen ydinennergian aikaansaamiseen soveltuvien aineiden käyttöön silloinkin, kun niitä käytetään aivan muihin tarkoituksiin kuin ydinennergian tuottamiseen tai, kun niitä käytetään kokonaan muista syistä kuin halkeamiskelpoisuutensa takia. Esimerkkeinä tällaisista tapauksista voidaan mainita uraanin käyttö sen tiheysominaisuuksien vuoksi purjevereiden köleissä ja lentokoneiden tasapainotusjärjestelmissä. Myös tällainen toiminta kuuluisi lain soveltamisalaan. Erikseen on vielä haluttu korostaa sitä, että ydinaineiden toiselle luovuttaminen sekä maahantuonti ja maastavienti ovat lakiin perustuvan valvonnan piirissä. Vastaavalla tavalla voi ydinjätteitä syntyä ja voidaan niitä käsitellä myös sellaisen toiminnan yhteydessä, joka ei liity ydinennergian tuotantoon. Johdonmukaisuuden vuoksi on kaikki tällainen toiminta sisällytettävä lain soveltamisalaan.

Ydinaineiden tuottamisen varsinaisia raaka-aineita ovat uraani- ja toriumpitoiset malmit. Pieninä pitoisuuksina uraania ja toriumia esiintyy maaperässä lähes kaikkialla, mutta hyödyntämiskelpoisina kivennäisesiintyminä vain harvoissa paikoissa. Tällöinkin nämä malmit esiintyvät yleensä yhdessä muiden metallien kanssa. Kun uraani- ja toriummalmit ovat maaperästä erotettuna tai edelleenrikastettuina jo eräänlaisia ydinaineen puolivalmisteita ja kun kansainvälisten

sopimusten määräykset ulottuvat jo näihin malmeihin ja rikasteisiin, on lain tavoitteiden kannalta katsottu tarpeelliseksi saattaa tällaisten malmien ja rikasteiden vienti ja tuonti luvanvaraiseksi. Sen sijaan tarpeelliseksi ei ole katsottu puuttua niiden täällä tapahtuvaan hallussapitoon ja muihin käyttötapoihin paitsi siinä tapauksessa, että niihin kohdistuvat toimenpiteet merkitsevät niiden jatkojalostusta varsinaiseksi ydinaineiksi. Siitä, milloin tämä vaihe on käsillä, on tarkoitus säätää antamalla asetuksella ne tunnusmerkit, joilla ydinaineet yleensäkin erotetaan niistä esimerkiksi uraania, toriumia tai plutoniumia jossakin määrin sisältävistä aineista, jotka on jätettävä lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Ydinpolttoainekierron kaikissa vaiheissa - myös kaivos- ja rikastustoiminnan yhteydessä - syntyy radioaktiivisia aineita sisältäviä jätteitä eli ydinjätteitä, jotka on niiden säteilyvaarallisten ominaisuuksien vuoksi pidettävä viranomaisen valvonnassa. Radioaktiivisia jätteitä syntyy muutoinkin kuin ydinpolttoainekierron yhteydessä, mutta niin syntyvät jätteet muodostavat useimmiten määränsä ja vaarallisuutensa puolesta huomattavasti pienemmän ongelman kuin ydinjätteet. Toisaalta ydinjätteisiinkin kuuluu vaarallisuudeltaan hyvin erilaisia jätetyppejä.

2 §:n 1 momentin 4 kohta ja 2 §:n 3 momentin 1—4 kohta. Ydinaseteknologian leviämisen estämiseksi ovat useat valtiot todenneet tarpeelliseksi rajoittaa tiettyjen laitteiden ja myös eräiden muiden aineiden kuin ydinaineiden vapaata kansainvälistä kauppaa. Eräät Suomen tekemät kahdenväliset sopimukset sisältävät tällaisia määräyksiä ja edellyttävät näin ollen jonkinasteista valvontaa. Lisäksi saattaa Suomen kannalta osoittautua tarpeelliseksi asettaa joihinkin vientitoimintuksiin liittyviä rajoittavia ehtoja ilman kansainvälisen sopimuksen määräyksiäkin. Näistä syistä on lain soveltamisalan piirissä ehdotettu säilytettäväksi keskeisten ydinteknisten tarvikkeiden hallussapito, luovutus, tuonti ja vienti asetuksella määriteltävissä tapauksissa.

Ydinenergian hyväksikäytön yleistyessä ja sen kannalta merkittävien uusien, erityisesti uraanin väkeväintiin tai käytetyn ydinpolttoaineen jälleenkäsittelyyn liittyvien toimintojen laajentuessa on ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellisten valvonnan kohteiden määrä jatkuvasti muuttunut. Aikaisemmin tällaisten ydinteknisten tarvikkeiden toimitusten kannalta lähes monopoliasemassa olleet ydinasevallat ovat menettäneet tämän asemansa eivätkä ne siten voi enää kahdenvälisin valtiosopimuksin tosiasiallisesti yksi-

puolisesti määrätä, mitä valvonnan piiriin kuuluu. Tästä syystä eri toimittajavaltiot ovat pyrkineet neuvotteluteitse saavuttamaan laajan kansainvälisen yhteisymmärryksen vientirajoitusten alaisista ydinteknisistä tarvikkeista ja niiden viennin ehdoista. Tyypillistä tälle kehitykselle on viime aikoina ollut, ettei sellaisia ehtoja ole vahvistettu sopimuksin, vaan kukin niihin yhtynyt valtio on yksipuolisesti julistanut noudattavansa sovitun periaatteita.

Suomen hallitus on useissa kansainvälisissä yhteyksissä kannattanut sitä, että mahdollisista rajoituslistoista sovittaisiin yhteisesti. Käytännössä Suomen mahdollisuutta valvoa näihin listoihin sisältyvien ydinteknisten tarvikkeiden vientiä on rajoittanut se, että näiden tarvikkeiden kuuluminen nykyisen lain soveltamisalaan on kytketty Suomen tekemiin ydinenergia-alan kansainvälisiin sopimuksiin, joiksi yksipuolisia julistuksia ei luonnollisesti voida lukea. Ehdotettu säännös on tarpeen siten myös mahdollisuuden varaamiseksi pelkästään kansainvälisten sopimusten sisällöstä riippumattomien ratkaisujen tekemiseen ydinteknisten tarvikkeiden vientipolitiikassa.

Säännökseen sisältyvä valtuutus määrätyn edellytyksin asetuksella säätää ydinenergialain soveltamisesta ydinteknisiin tarvikkeisiin on välttämätön kysymyksen tulevien tarvikkeiden moninaisuuden vuoksi. Mahdollisuuksia määrätä sellaisten tarvikkeiden kuulumisesta lain soveltamisalan piiriin on ehdotuksessa nykyiseen lakiin verrattuna jossain määrin supistettu. Muista kuin ydinaineista tulevat siten kysymykseen nyt vain sellaiset aineet, jotka ominaisuuksiensa vuoksi soveltuvat erityisesti ydinenergian aikaansaamiseen. Aineiden osalta voidaan sellainen soveltuvuus määritellä myös koostumuksen ja puhtausasteen avulla. Tähän ryhmään kuuluvat nykyisen käsityksen mukaan erityisen puhtaat grafiitti, beryllium ja raskas vesi, joiden käyttö muihin tarkoituksiin ei niiden korkean hinnan vuoksi juurikaan tule kysymykseen. Laitteiden ja laitteistojen osalta on edellä mainittu tunnusmerkistö liian yleinen. Niinpä voidaan laitteita ja laitteistoja ehdotuksen mukaan määrätä sisällytettäväksi lain soveltamisalaan vain, jos ne on nimenomaan tarkoitettu tai ilmeisen hyvin soveltuvat käytettäväksi:

- 1) ydinlaitoksissa,
- 2) ydinaineiden valmistuksessa, tai
- 3) edellä mainittujen muiden ydinenergian aikaansaamiseen soveltuvien aineiden valmistuksessa.

Ehdotuksen mukaan voidaan lain soveltamisalan piiriin lisäksi saattaa myös sellaisia työkaluja tai muita sellaisia erikoislaitteita, jotka ominaisuuksiensa vuoksi ovat välttämättömiä edellä tarkoitettujen laitteiden tai laitteistojen valmistuksessa.

Pykälän 3 momentin säännös ilmaisee periaatteen, jonka mukaan ydinteknisten tarvikkeiden viennin valvonta ydinenergialain nojalla on perusteltua, jos valvonnalla voidaan rajoittaa ydinaseiden leviämistä. Tästä syystä on ydinteknisten tarvikkeiden ottamista soveltamisalan piiriin rajattu edellyttämällä, että aineilla, laitteilla tai laitteistoilla on oltava merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta tai että, kuten tähänkin asti, niihin kohdistuu Suomen tekemien kansainvälisten ydinenergia-alan sopimusten velvoitteita.

2 §:n 1 momentin 4 kohta ja 2 §:n 3 momentin 5 kohta. Ydinenergian sekä rauhanomainen että sotilaallinen käyttö edellyttää laajaa teknistä kehitystyötä ja sen tulosten hyväksikäyttöä. Jos tällaiset tulokset ovat käytettävissä dokumentoituna tietoaaineistona (tekstinä, kuvina tai muuna sellaisena aineistona), tällainen tekninen tietoaaineisto on jo sellainen aineellinen kohde, jonka siirtämistä ulkomaille on jossakin määrin mahdollista rajoittaa valvomalla sen hallussapitoa, luovutusta ja jäljentämistä.

Ydinenergian rauhanomaiseen käyttöön liittyvää tietoutta on 1950-luvun puolivälistä lähtien levitetty verrattain runsaasti, koska on katsottu, ettei sillä ole ydinaseiden leviämisen kannalta merkitystä. Nytemmin on kuitenkin eräiden keskeisten ydinteknisten tarvikkeiden viennin ohella ryhdytty rajoittamaan myös niiden valmistusta ja käyttöä koskevan teknisen tiedon vapaata levittämistä. Lähinnä rajoitukset kohdistuvat myös ydinräjähteisiin kelpaavien ydinaineiden valmistuksen kannalta arimpien vaiheiden, siis väkevöinnin, jälleenkäsittelyn ja raskaan veden valmistuksen keskeisiä yksityiskohtia koskeviin tietoihin.

Kirjalliseen tai muuhun aineelliseen muotoon saatettu ydinenergia-alan tekninen tietoaaineisto, jota ei ole tarkoitettu yleisön tietoon, sisällytettiin eräissä määrättyissä tapauksissa atomienergiain soveltamisalaan vuonna 1977 voimaan tulleella lainmuutoksella. Nämä tapaukset ovat sellaisia, joissa tietoaaineisto siirretään Suomeen sellaisen ydinenergia-alan kansainvälisen sopimuksen perusteella, jossa Suomi on sopimuspuolena ja jonka velvoitteet koskevat tätä tietoaaineistoa. Muutos tuli välttämättömäksi sen jälkeen kun

Suomen ja Kanadan välillä oli sovittu myös tietoaaineiston kuulumisesta valvonnan piiriin.

Vaikkakin tietoaaineiston hallinnan ja siirtämisen rajoittamistarve lienee sinänsä varsin vähäinen, on ydinenergia-alan tietoaaineiston osalta lain soveltamisalaa ehdotuksessa laajennettu sisällyttämällä siihen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden kohteena olevan tietoaaineiston lisäksi myös Suomessa itsenäisesti tuotettu, kirjalliseen tai muuhun aineelliseen muotoon saatettu tietoaaineisto silloin, kun sillä on merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta. Tämä on välttämätöntä siitakin huolimatta, että tällöin voidaan joutua puuttumaan yksilön oikeuteen hyödyntää henkistä pääomaansa. Koska tarkoituksena on nimenomaan ydinaseiden leviämisen estäminen, ei kysymykseen voi tulla lain soveltaminen tietoaaineistoon, jota on yleisesti saatavilla. Samalla tavoin kuin ydinteknisten tarvikkeiden osalta, säädettäisiin tietoaaineistonkin kuulumisesta yksittäistapauksessa lain soveltamisalan piiriin asetuksella.

2 §:n 1 momentin 5 kohta. Suomalaisen asiantuntemuksen kysyntä on jatkuvasti laajentunut ja suomalaiset asiantuntijat osallistuvat yhä enenevässä määrin ulkomaille toteutettaviin ydinenergia-alan projekteihin. Aina ei osallistumiseen välttämättä liity alan kaupallisen tietoaaineiston vientiä Suomesta, vaan asiantuntemus välittyy suoraan henkilöiden välityksellä. Suomen ulkopoliittisten päämäärien kannalta ei ole hyväksyttävää, että etenkin suomalaiset juridiset henkilöt vapaasti voisivat osallistua sellaisten ydinenergia-alan hankkeiden toteuttamiseen ulkomaille, jotka voisivat edesauttaa ydinaseiden leviämistä. Tämän vuoksi on käsillä olevassa säännöksessä ehdotettu lain soveltamisalaa ja sitä kautta viranomaisvalvonnan piiriin otettavaksi sellaisen ydinenergian hyväksikäyttöä koskevan yksityisoikeudellisen sopimuksen tekeminen ja toteuttaminen vieraan valtion tai ulkomaalaisen fyysisen tai juridisen henkilön kanssa, jos sopimuksen aiheena ovat tehtävät tai suoritukset toteutetaan muualla kuin Suomessa. Soveltamisedellytyksenä on ydinaseiden leviämiseen liittyvän merkityksen lisäksi myös Suomen tekemiin alan kansainvälisiin sopimuksiin liittyvä velvoite. Säädettäessä asetuksella niistä tapauksista, joissa sopimuksen tekeminen kuuluu lain soveltamisalaa, on tarkoituksena jättää yksityisoikeudelliset työ sopimukset sen ulkopuolelle.

Käsillä olevan säännöksen tarkoituksen on katsottava täyttyvän myös siten, että säännöksessä tarkoitettujen sopimuksen voimassaolo ja täytäntöönpano jätetään sopimukseen otetun ehdon

kautta riippuvaksi asianomaisen suomalaisen viranomaisen antamasta luvasta.

2 §:n 2 momentti. Lain soveltamisala tulisi olemaan laajempi kuin atomienergian soveltamisala ja valvonta tulisi siten kohdistumaan nykyistään vaihtelevampiin ja merkitykseltään eritasoisempiin toimintoihin. Nykyisen lain voima-saolon aikana saadut kokemukset ovatkin osoittaneet, että ydinenergian käytön sääntelystä tulee liian joustamaton, ellei lain soveltamisesta kerrassaan tai määrätyiltä osin saatettaisi luopua sellaisissa tapauksissa, joissa kysymys on lain tarkoituksen, siis lähinnä turvallisuuden tai ydinaseiden leviämisen estämisen kannalta sängen vähämerkityksellisistä toiminnoista. Näin ollen voitaisiin joissakin tapauksissa kokonaan luopua luvanvaraisuuden vaatimuksesta, esimerkiksi kun kysymys on vähäisistä niin sanottujen lähtöaineiden määristä. Luvanvaraisuudesta vapauttaminen ei kuitenkaan välttämättä merkitsisi toiminnan joutumista valvonnan ulkopuolelle, kuten jäljempänä selostetaan.

3 §. Lain soveltamisala on ilmaistu toimintoina ja niiden kohteina. Käsillä oleva säännös onkin erottamattomassa yhteydessä edellä selostettuun 2 §:ään sen vuoksi, että useat 2 §:ssä esiintyvät käsitteet on soveltamisalan rajaamiseksi määriteltävä. Koska osalla näistä käsitteistä ei vielä ole edes ydinenergia-alan ammattisanastossa vakiintunutta ja tarkoin rajautunutta sisältöä, on ehdotukseen otettu ydinaineen, ydinjätteen, ydinjätehuollon, loppusijoituksen ja ydinlaitoksen määritelmät. Kaikki soveltamisalaan kuuluvat toiminnot on kuvattu yleiskäsitteellä ydinenergian käyttö ja lisäksi on määriteltä eräitä muita lakitekstissä esiintyviä ydinenergia-alan keskeisiä käsitteitä.

3 §:n 1 kohta. Esitystavan yksinkertaistamiseksi on pyritty löytämään yksi ainoa käsite, joka riittävän hyvin kuvaisi lain soveltamisalaa. Täysin tyydyttävää käsitettä ei ilmeisesti ole löydettävissä, mutta lukuisten ehdotusten joukosta on omaksuttu käsite ydinenergian käyttö, jolla siis tarkoitetaan toimintaa, johon lakia sovelletaan. On huomattava, että käsitettä käytetään laajemmassa merkityksessä kuin merkitsemään vain atomiytimien halkeamiseen eli fission tai niiden yhtymiseen eli fuusioon johtavien olosuhteiden aikaansaamista esimerkiksi ydinreaktorissa ja sellaisessa yhteydessä vapautuvan energian hyväksikäyttöä esimerkiksi sähkön ja lämmön tuotantoon tai tutkimustarkoituksiin. Käsitteen piiriin kuuluvat kaikki niin sanotun ydinpolttoainekierron vaiheet, mukaan lukien

siinä syntyvien radioaktiivisten jätteiden käsittely ja niiden loppusijoitus. Edelleen suorana seurausena käsitteen ja soveltamisalan yhtenevyydestä on, että käsite sisältää myös teollista ja muuta toimintaa, joilla ei ole mitään suoranaista yhteyttä Suomessa tapahtuvaan ydinenergia-alan toimintaan, mutta jolla saattaa olla merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta. Kuten jo edellä on selostettu, ehdotetaan laissa säädettäväksi, että ydinenergian käyttö on kielletty ilman lain mukaista lupaa. Yksittäisen toiminnan kuuluminen luvanvaraisuuden alaan määräytyy siten edellä kuvattujen säännösten ja tässä selostettavien määritelmien nojalla.

3 §:n 2 kohta. Ydinaineella tarkoitetaan ehdotuksen mukaan ydinenergian aikaansaamiseen soveltuvia erityisiä halkeamiskelpoisia aineita ja lähtöaineita. Tässä määrittelyssä on tukeuduttu kansainvälisen atomienergiajärjestön IAEA:n perussääntöön sisältyviin samansisältöisiin käsitteisiin. Sanotun perussäännön XX artiklassa ne on tarkemmin määritelty seuraavasti:

1) Käsite "erityinen halkeamiskelpoinen aine" tarkoittaa plutonium 239:ää, uraani 235:a, isotoopeissa 235 ja 233 väkevöityä uraania; ainetta, joka sisältää yhtä tai useampaa edellä olevista isotoopeista, sekä muuta sellaista halkeamiskelpoista ainetta, jonka hallintoneuvosto aika ajoittain määrää; käsite "erityinen halkeamiskelpoinen aine" ei kuitenkaan sovellu lähtöaineisiin.

2) Käsite "isotoopeissa 235 tai 233 väkevöity uraani" tarkoittaa uraania, joka sisältää joko uraania 235 tai 233 tai näitä molempia isotoopeja sellaisia määriä, että näiden kahden isotoopin yhteismäärän ja isotoopin 238 välinen suhde on suurempi kuin isotoopin 235 ja isotoopin 238 määrien välinen suhde luonnossa esiintyvässä uraanissa.

3) Käsite "lähtöaine" tarkoittaa uraania, joka sisältää isotoopeja luonnossa esiintyvässä suhteessa: uraania, jonka isotooppi 235:n määrää on vähennetty; toriumia; mitä tahansa edellä olevaa ainetta metallin, lejeeringin, kemiallisen yhdisteen tai tiivisteen muodossa; jokaista ainetta, joka sisältää yhtä tai useampaa edellä olevista aineista sellaisina määrinä kuin hallintoneuvosto aika ajoittain määrää.

Laissa olevaa määritelmää ei kuitenkaan ole katsottu asianmukaiseksi suoraan sitoa tiettyyn kansainväliseen käytäntöön, vaan IAEA:n perussäännön määritelmiä vastaava tarkennus on tarkoituksenmukaisinta jättää tehtäväksi asetuksella.

Käytännössä ydinaineita olisivat uraani, torium ja plutonium sekä sellaisinaan että erilaisina

kemiallisina yhdisteinä ja seoksina silloinkin, kun niiden isotooppikoostumus on sellainen, ettei niissä ole mahdollista saada aikaan itseään ylläpitävää halkeamisketjureaktiota. Toisaalta uraani ja torium ovat luonnossa yleisiä alkuaineita ja niitä esiintyy vähäisinä epäpuhtauksina käytännöllisesti katsoen kaikkialla. Se, kuinka korkea ydinainepitoisuus voi olla ilman, että aine kuuluu ydinenergialain soveltamisalaan, ratkaistaan siis asetuksella. Tämä ongelma esiintyy ehkä selvimmin kaivostoiminnan jälkeisessä vaiheessa.

3 §:n 3 kohta. Käsillä oleva määritelmä perustuu toisaalta radioaktiivisten aineiden syntytaapaan ja toisaalta eräisiin ulkonaisiin tunnusmerkkeihin. Ollakseen ydinjätettä on radioaktiivisen jätteen syntyttävän oltava syy-yhteydessä ydinenergian käyttöön. Radioaktiiviset aineet, esineet tai laitteet, jotka ovat saaneet radioaktiivisia ominaisuuksia vasta ydinenergian käytön yhteydessä tai sen seurauksena, tulevat ydinjäte-käsitteen piiriin vasta, kun ne on poistettu siitä tehtävästä, joka niillä ydinenergian käytössä oli ja edellyttäen, että niiden radioaktiivisuudesta aiheutuvan vaaran vuoksi tarvitaan erityisiä toimenpiteitä.

Määritelmä sisältää myös sen, että radioaktiivisiksi tulleet ydinlaitokseen kuuluvat rakenteet ja mahdollisesti pääosa itse ydinlaitoksesta eivät ole ydinjätteitä ennen niiden käytöstä poistoa. Sen sijaan on huomattava, että vaikka ne määrättyä tarkasteluajankohtana eivät vielä ydinjätteitä olisikaan, ne aikanaan välttämättömästi tulevat ydinjätteiksi, joten ne kuuluvat lakiehdotuksen 7 luvussa tarkoitetun ydinjätehuollon varautumisjärjestelmän piiriin.

Esimerkiksi käytetty ydinpolttoaine sisältää edelleen käyttökelpoista ydinainetta, joka on polttoaineen jälleenkäsitellyllä otettavissa talteen. Ellei käytetty ydinpolttoaineeseen sisältyviä ydinjätteitä ja ydinaineita eroteta toisistaan, on polttoaineeseen sovellettava sekä ydinaineita että ydinjätteitä koskevia säännöksiä. Kun käytetty ydinpolttoaine poistetaan reaktorista, siihen voidaan soveltaa ydinjätteitä koskevia määräyksiä vasta, kun polttoaine on käytetty loppuun niin, että sitä ei enää sijoiteta takaisin reaktoriin. Näistä teknisistä ominaisuuksista annettaisiin asetuksella tarkemmin määriteltävät tunnusmerkit.

Ydinjäte voi myös menettää jätteominaisuutensa sen vuoksi, että sen radioaktiivisuudesta ei enää aiheudu vaaraa, jonka vuoksi tarvittaisiin erityisiä toimenpiteitä.

Ydinjätteen määritelmän luonteesta on seurauksena se, että tarkemmat säännökset siitä,

milloin radioaktiivisuus on tasoltaan sellaista, että se edellyttää erityisiä toimenpiteitä, annetaan asetuksella.

3 §:n 4 kohta. Ydinjätehuolto-käsitettä käytetään laissa lähinnä yhteyksissä, joissa ydinjätteiden säilytystä ja käsittelyä tarkastellaan joko vastuukysymyksenä tai ydinjätteiden säilytystä ja käsittelyä koskevien suunnitelmien valossa. Ydinjätehuollon toteuttaminen taas tapahtuu joukko-erillistoimenpiteitä, jotka kukin sellaisenaan usein edellyttävät ydinenergialain mukaista lupaa. Näitä toimenpiteitä tarvitaan tai voidaan tarvita siitä hetkestä alkaen, kun ydinjäte määritelmänsä mukaan syntyy. Tavoitteena ydinjätehuollon loppupään järjestelyissä on, että ydinjäte voidaan sijoittaa tavalla, joka on luonteeltaan pysyvä ja lopullinen. Tämä voi toisaalta tapahtua niin, että ydinjätteet siirretään lopullisesti ulkomaille tai niin, että ydinjätteet sijoitetaan lopulliseen olotilaansa Suomen alueella, esimerkiksi kallioperään. Jälkimmäistä vaihtoehtoa kutsutaan loppusijoitukseksi. Loppusijoituksen tulee olla sillä tavoin suoritettu, ettei loppusijoitettuihin ydinjätteisiin tarvitse kohdistaa mitään aktiivisia toimenpiteitä — sen sijaan on todennäköistä, että sijoituspaikkaa ja sen lähiympäristöä jatkuvasti jossakin määrin tarkkaillaan ja valvotaan.

Näin ollen esimerkiksi käytetty ydinpolttoaineeseen sovellettaisiin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat ydinjätehuoltoa ja siihen varautumista.

3 §:n 5 kohta. Ydinlaitoksiksi on kansainvälisessä käytännössä totuttu kutsumaan jokaista rakennusta tai muuta selvästi rajattua tilaa, jossa käsitellään tai käytetään merkittäviä määriä ydinainetta. Tyypillisiä ydinlaitoksia varsinaisten ydinreaktorilaitosten ohella ovat esimerkiksi väkeväntilalaitokset, ydinpolttoainetehtaat, ydinainesten varastot sekä ydintutkimuslaitokset. Eräissä yhteyksissä on jälleenkäsitelylaitosten ohella myös muut ydinjätehuollon edellyttämät laitokset luettu ydinlaitoksiksi. Tätä lähestymistapaa on noudatettu myös käsillä olevassa säännöksessä, jossa myös ydinjätteiden kaikkinaista käsittelyä ja varastointia harjoittavat laitokset sekä ydinjätteiden loppusijoitusta toteuttavat laitokset on määritelty ydinlaitoksiksi. Tässä mainittujen laitosten sisältyminen ydinlaitos-käsitteeseen edellyttää ydinvoimalaitoksia lukuun ottamatta lisäksi, että toiminta, jota laitoksessa harjoitetaan on laajamittaista. Säännöksen tarkoituksena on, että ydinlaitoksien osalta hallinnollisesti sinänsä varsin monimutkaista ja aikaa vievää

valvontamekanismeja ei olisi tarpeen soveltaa silloin, kun kysymyksessä on toiminta, joka tosiasialliselta merkitykseltään ei saavuta sellaisia mittasuhteita kuin ydinlaitokset yleensä. Laajamittaisista vähemmäksi voidaan usein katsoa ydinaineisiin tai ydinjätteisiin kohdistuva toiminta, joka liittyy ydintekniseen tutkimukseen, jossa ei käytetä tutkimusreaktoria, tai esimerkiksi ydinaineiden teolliseen, kaupalliseen tai lääkinnälliseen käyttöön. Laajamittaisuusvaatimus merkitsee käytännössä myös sitä, että esimerkiksi rautateitse tai muutoin tapahtuva ydinaineiden tai ydinjätteiden kuljetus mahdollisesti kysymykseen tulevine kuljetusvaiheiden välillä tapahtuvine tilapäisine varastointeina ei tee kuljetusvälineestä tai sellaisesta varastotilasta ydinlaitosta.

Laajamittaisista vähäisemmän toiminnan jääminen ydinlaitos-käsitteen ulkopuolelle ei sinänsä merkitse sen jäämistä samalla lain soveltamisalan ulkopuolelle, koska sellainen toiminta kuuluu pääsääntöisesti soveltamisalan piiriin (2 §:n 1 momentin 3 kohta).

Uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivokset tai rikastuslaitokset toimivat tavalla, joka niidenkin osalta oikeuttaisi puhumaan laitoksesta niin hyvin käytännöllisessä kuin myös 5 kohdan johtolauseessa tarkoitettussa mielessä. Tästä huolimatta ei puheenaolevia kaivoksia ja laitoksia ole valvonnan vaatimusten kannalta perusteltua säännellä siinä määrin monimutkaisen ja työlään menettelyn kautta kuin varsinaisten ydinlaitosten osalta on asianlaita. Tästä syystä ne on lainkohdassa nimenomaisesti jätetty ydinlaitos-käsitteen ulkopuolelle. Johdonmukaisuuden vuoksi näin on tehty myös tällaisiin kaivoksiin ja laitoksiin liittyvän ydinjätehuollon edellyttämien laitteiden, rakenteiden sekä niiden tilojen ja paikkojen osalta, joihin kaivos- ja rikastustoiminnasta aiheutuvat ydinjätteet eristetään tai väliaikaisesti varastoidaan. Säännöksen systematiikan kannalta on huomattava, että ydinjätteiden varastoinnilla tarkoitetaan säännönmukaisesti niitä toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen ydinjätteiden säilyttämiseksi tilapäisesti — olkoonkin ehkä vuosikymmeniksi — odotettaessa niiden pysyvää ja lopullista säilömistä.

Ydinlaitoksella ei myöskään 5 kohdan b alakohdan mukaan tarkoiteta loppusijoitustiloja eli niitä lopullisesti suljettuja tiloja, joihin ydinjätteet on lopullisesti säilöty viranomaisten pysyväksi hyväksymällä tavalla. Sellaiset tilat niihin välttämättömästi kuuluvine laitteineen, rakenteineen ja maa-alueineen muodostavat kokonaisuuden, jota ennen sulkemista säännellään kyllä

ydinlaitoksena, mutta sellaista tarvetta ei sulkeamisen jälkeen enää ole. Jäljempänä selostetaan niitä 6 luvun säännöksiä, joita sovelletaan suljetuun loppusijoitustilaan.

3 §:n 6 ja 7 kohta. Viranomaiset sekä Suomessa että muissa ydinenergiaa käyttävissä maissa edellyttävät ydinlaitosten haltijoilta ja muilta ydinaineiden käyttäjiltä toimenpiteitä ydinenergian käyttöön kohdistuvan lainvastaisen toiminnan estämiseksi. Näitä toimenpiteitä kutsutaan turvajärjestelyiksi.

Turvajärjestelyjen tarkoituksena on suojata ydinaineet anastuksilta sekä suojata ydinlaitos ja ydinainekuljetukset vahingonteolta. Tämänkin, kansainvälisessä kielenkäytössä toisinaan fyysiseksi suojeluksi kutsutun toiminnan tarkoituksena on siten suojella — vaikkakin epäsuorasti — ulkopuolisia ydinenergian käytön vaaroilta. On huomattava, että turvajärjestelyillä tarkoitetaan nimenomaan etukäteen suoritettavia ehkäisy- ja varotoimia sekä vastatoimia koskevia suunnitelmia. Välttömät toimenpiteet uhkaavan vaaran torjumiseksi kuuluvat poliisitoimen alaan, eivätkä kuulu tämän määritelmän piiriin.

Valmiusjärjestelyt ovat suunnitelmia ja toimenpiteitä, joilla pyritään onnettomuuden seurausten rajoittamiseen siellä, missä ydinenergian käyttöä harjoitetaan. Vastuu valmiusjärjestelyjen toteuttamisesta on sillä, joka harjoittaa ydinenergian käyttöä ja omalta osaltaan myös viranomaisilla.

Se, mitä toimenpiteitä 3 §:n 6 ja 7 kohdassa tarkoitettuja järjestelyjä käytännössä sisältävät, yksilöitäisiin lain nojalla annettavissa alemmanasteisissa säännöksissä ja lupaehdoissa. Puheenaolevat määritelmät rajoittavat niissä tarkoitettuja järjestelyjä vain ydinlaitoksen alueelle ja muualle, missä ydinenergian käyttöä harjoitetaan.

2 luku. Yleiset periaatteet

Laissa on koottu ydinenergian käytön yleiset periaatteet yhteen lukuun. Lupaa ydinenergian käyttöön ei voida myöntää, ellei näitä periaatteita voida noudattaa. Kaiken ydinenergian käytön tulee myös jatkuvasti olla näiden periaatteiden mukaista. Tästä seuraa, että viranomaisten tulee voida muuttaa luvan ehtoja tai tarpeen vaatiessa peruuttaa lupa lain yleisten periaatteiden toteuttamisen varmistamiseksi.

4 §. Liittymällä ydinsulkusopimukseen Suomi on sitoutunut olemaan ottamatta vastaan, hankkimatta tai valmistamatta ydinaseita tai muita

ydinräjähteitä. Ydinaseiden osalta Suomi on itse asiassa sitoutunut tähän jo Pariisin rauhansopimuksessa (20/47), jonka mukaan Suomi ei saa pitää, valmistaa tai kokeilla mitään atomiasetta. Suomi on myös ratifioinut ydinasekokeiden kieltämiseksi ilmakehässä, ulkoavaruudessa ja veden alla Moskovassa vuonna 1963 tehdyn sopimuksen (SopS 1/64).

Aikanaan on esitetty ajatuksia ydinräjähteiden käyttämisestä myös rauhanomaisiin tarkoituksiin ja kokeiltukin ydinräjähteiden käyttöä sellaisiin tarkoituksiin, lähinnä suuriin louhintatöihin. Ydinaseiden leviämisen estämisen katsottiin kuitenkin vaativan, että ydinsulkusopimuksen tulisi käsitellä näitä käyttötapoja ydinaseteknologian leviämisen kannalta yhtä vaarallisina. Toisaalta ydinsulkusopimus kyllä lähtee siitä, että mikäli voidaan osoittaa ydinräjähteiden rauhanomaisesta käytöstä olevan hyötyä, niiden käyttö ydinasettomissakin maissa suoritettaviin räjäytyksiin on mahdollista, mutta ei näiden maiden itsensä toimesta.

Kaikki Suomen solmimat ydinenergia-alan kahdensivuliset sopimukset sisältävät rauhanomaisuusvelvoitteen, tosin toisistaan hieman poikkeavin ilmaisin. Todettakoon kuitenkin, että käsitteellä "rauhanomainen käyttö" ei ole kansainvälisesti hyväksyttyä, selvästi rajattua sisältöä, mutta sangen yleisesti katsotaan, että sen ulkopuolelle ei ole suljettu kaikkea armeijan toimesta tapahtuvaa käyttöä, vaan ainoastaan suoranainen taistelukäyttö. Yhdysvaltain ja Australian kanssa tehdyt sopimukset kuitenkin kieltävät kaiken sotilaallisen käytön.

Edellä olevan vuoksi on tärkeitä, että pykälässä ilmaistu, suomalaisen yhteiskunnan yleisesti hyväksymä ja merkittävä kansallinen kannanotto heijastuisi myös valtionsisäisessä lainsäädännössä siten, että ydinräjähteiden maahantuonti, niiden valmistaminen ja hallussapito sekä ydinräjähteen käyttäminen Suomessa kielletään. Ehdotettu säännös kieltää siis myös ydinräjähteiden käytön Suomessa niissäkin rauhanomaisiksi katsottavissa tapauksissa, joissa ydinsulkusopimus sen sallisi. Ehdotettu säännös merkitsee muun ohella myös sitä, että esimerkiksi ydinasetta mukanaan kuljetavan sota-aluksen käynti Suomessa ei ole sallittua.

Tässä kielletyt teot eivät siis ole ydinenergian käyttöä, eivätkä siten luonnollisestikaan voi tulla kysymykseen edes luvanvaraisena.

§ 5. Kuten jo edellä on selostettu, lakiehdotuksessa on omaksuttu Suomen lainsäädännössä uusi käsite, joka on katsottu välttämättömäksi,

jotta tulisi kiistattoman selväksi, että sisällön antaminen yhteiskunnan kokonaisedun käsitteelle tapahtuu tarkoituksenmukaisuusharkintaa käyttäen. Tähän saakka on vastaavissa yhteyksissä käytetty sanontaa "yleinen etu". Näin on asianlaita myös voimassa olevassa atomienergalaisissa, jonka nojalla tapahtuva luvan myöntämisestä koskeva harkinta on luonteeltaan oikeusharkintaa.

Ydinenergian käyttöön saattaa turvallisuusnäkökohtien ohella liittyä koko yhteiskunnan kannalta moninaisia ja merkittäviä sekä monesti vastakkaisia näkökohtia, jotka liittyvät muun muassa energiahuollon varmuuteen ja yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen kohdentamiseen. Tämän vuoksi on asianmukaista, että näiden eri näkökohtien yhteensovittaminen ja sisällön antaminen yhteiskunnan kokonaisedun käsitteelle suoritetaan yksinomaan tarkoituksenmukaisuusharkintaa käyttäen.

Harkintaperusteita voisivat olla ainakin energiahuollon varmistaminen, energiatuotannon ja erityisesti ydinenergian tuottamisen teknilliset edellytykset, energian merkitys kansantaloudessa ja erityisesti tuotannontekijänä sekä ydinenergian tuottamisen vaatimien pääomien merkitys koko kansantalouden kannalta. Ratkaisuuun saattavat vaikuttaa olennaisesti kauppa- ja teollisuuspoliittiset näkökohdat, aluepoliittiset tekijät ja työllisyyskysymykset. Merkityksellisiä voivat edelleen olla tekijät, jotka liittyvät energiatuotannon omavaraisuuteen ja kriisiajan polttoainehuoltoon ja eri energiantuotantotapojen keskinäiseen suhteeseen sekä suomalaisen teknologisen tietämyksen edistämiseen. Ydinenergian käytön, erityisesti ydinenergian tuottamisen yhteiskunnalliset vaikutukset ovat luonteeltaan sellaisia, että joidenkin perusteiden tulo harkinnan piiriin ja toisaalta eri harkintaperusteiden keskinäinen punninta on huomattavan alitis yksilöille vaihteluille ja saattaa olla erilainen eri aikoina. Näin ollen ei ole tarkoituksenmukaista pyrkiä tyhjentävästi sääntelemään kysymykseen tulevia mahdollisuuksia. Olennaista kuitenkin on säännöksen ilmaisema harkinnan ala: kun kaikki kysymykseen tulevat ydinenergian käytön vaikutukset otetaan huomioon, on voitava muodostaa käsitys siitä, onko ydinenergian käyttö kussakin konkreettisesti tapauksessa yhteiskunnan kokonaisedun mukaista.

Lain systematiikka perustuu sille ajatukselle, että mitä suurempi merkitys kysymyksessä olevala käytötavalla on yhteiskunnan kannalta sitä korkeammalla päätöksenteon tasolla päätös toiminnan sallittavuudesta on tehtävä. Näin ollen yhteiskunnan kokonaisedun sisältöä ja toteutta-

mista jouduttaisiin harkitsemaan seuraavissa viranomaisissa: valtioneuvosto, kauppa- ja teollisuusministeriö ja säteilyturvakeskus. Tämä tapahtuu paitsi harkittaessa luvan myöntämistä, myös muulloin toiminnan kestäessä, jos siihen on aihetta. Näin ollen on mahdollista, että harkinta johtaa päätökseen, jonka mukaan alkuaan luvalinen toiminta ei enää ole yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, josta vuorostaan saattaa seurata joko ryhtyminen toimenpiteisiin tilanteen palauttamiseksi tässä suhteessa ennalleen tai luvan peruuttaminen. Tämä asettaa päätöksentekijöille suuria vaatimuksia päätöksenteon objektiivisuuden ja harkintakyvyn suhteen ja korostaa sitä vastuuta, joka päätöksentekijöillä on yhteiskunnan energiahuollon tasapainoisessa ja pitkäjänteisessä kehittämisessä.

Kun ydinenergian käyttö on hyvin monimuotoista ja yhteiskunnallisilta vaikutuksiltaan varsin eritasoista, on luonnollista, että harkintaperusteet ja niiden keskinäinen painoarvo erilaisissa konkreettisissa ydinenergian käytön muodoissa vaihtelevat. Erityisiä säännöksiä huomioon otettavista harkintaperusteista on ehdotettu jäljempänä selostetussa tapauksessa, joka koskee ainoastaan yleiseltä merkitykseltään huomattavia ydinlaitoksia (14 §).

Eräitä keskeisiä yhteiskunnan kokonaisedun tekijöitä ja muita yleisiä periaatteita on luvan myöntämisen edellytyksiä koskeissa säännöksissä selvennetty ja tuotu esille siinä määrin konkreettisina kuin se lain tasoisessa säädöksessä on mahdollista ja perusteltua. Näiden säännösten sisällöstä muodostuvat ne vähimmäisvaatimukset, joita selvitysten laajuuden ja syvyyden osalta edellytetään ja jotka antavat pohjan yhteiskunnan kokonaisedun harkinnalle.

Erityisesti on syytä todeta, ettei kysymys ydinenergian käytön turvallisuudesta voi tulla tarkoituksenmukaisuusharkinnan kohteeksi yhteiskunnan kokonaisedun harkittaessa, vaan se on ratkaistava oikeuskysymyksenä.

6 §. Ydinenergian käyttö ja erityisesti ydinenergian hyväksikäyttö, kuten kaikki inhimillinen toiminta, voivat aiheuttaa vaaraa. Lopulliseksi vaaran aiheuttajaksi koetaan yleisesti radioaktiivisten aineiden säteily, jota tosin esiintyy kaikkialla luonnossa vähän, mutta väistämättömästi normaalia enemmän ydinaineiden ja -jätteen käytön ja käsittelyn yhteydessä. Säteilyä ei voi aistein välittömästi havaita, joten sille voi joutua alttiiksi huomaamattaan. Se voi sekä aiheuttaa välittömästi tai vähitellen vaurioita elävässä kudoksessa että muuttaa perintötekijöitä.

Nimenomaan käytettäessä ydinaineita energian tuotantoon syntyy niin suuria määriä radioaktiivisia aineita, että jos suhteellisen pienikin osa niistä leviäisi yhtäaikaan hallitsemattomasti ympäristöön, tästä saattaisi aiheutua huomattaviakin vahinkoja.

Säteilyn käyttöön liittyvät turvallisuuskysymykset ovat kaikkialla saaneet aivan erityistä huomiota osakseen. Ydinenergian käytön ehdottomaksi edellytykseksi onkin nähty vaaran pitäminen hyväksyttävällä tasolla. Koska säteilyn käytön monia sovellutuksia, ydinenergian käyttö niiden joukossa, on pidettävä myös hyödyllisinä, on vähäinen niistä aiheutuva vaara katsottu voitavan hyväksyä. Tätä vaaraa ei voida koskaan täysin poistaa, mutta tarvittaviin varotoimiin sen vähentämiseksi käytännön näkökulmasta riittävän vähäiseksi ja siis ydinenergian käytön pitämiseksi turvallisena on täydet mahdollisuudet. Tätä osoittaa sekin, että ydinenergian käytössä on myös meillä pystytty saavuttamaan muita teollisuuden aloja korkeampi turvallisuustaso. Ydinenergian käytön aiheuttamista vahingoista on hyvin vähän kokemusta kaikkialla noudatettujen tiukkojen turvallisuusvaatimusten vuoksi ja niinpä ratkaisu siitä, onko vaaroihin riittävästi varauduttu, joudutaankin tekemään nojautuen osittain teoreettisiin tarkasteluihin ja osittain mallikokeista saataviin tutkimustuloksiin.

Kun ydinenergian käytön on käsillä olevan säännöksen mukaan oltava turvallista, on tavoitteeksi siis asetettu vaaran pitäminen mahdollisimman vähäisenä. Kokonaanhan sitä ei voida poistaa, mutta laissa kiellettyjen vaikutusten syntyminen voidaan ehkäistä riittävän suojaus- ja turvallisuustoimenpitein. Toisaalta on lähdettävä siitä, että turvallisuuden toteuttamiseksi vaadittavien toimenpiteiden merkityksen vaaran vähentäjänä tulee olla järkevässä suhteessa toimenpiteen aiheuttamiin kustannuksiin ja haittoihin.

Edellä kuvattua säännöstä asiallisesti vastaavat vaatimukset on tähänkin asti sisällytetty ehtona kaikkiin myönnettyihin ydinvoimalaitosten käyttö lupiin. Turvallisuuteen tähtäävän sääntelyn monimutkaisuudesta ja yksityiskohtaisuudesta seuraa, että turvallisuustason saavuttamiseksi välttämättömät toimenpiteet määrätään lakia alemmanasteisilla säännöksillä ja määräyksillä.

Kun ydinenergian käyttö ei ole ainoa radioaktiiviselle säteilylle altistava toiminta, tarkastellaan nykyisessä kansainvälisesti omaksutussa säteilysuojeluajattelussa väestön ja yksittäisen ihmisen kaikista säteilylähteistä saamaa kokonaisannosta, jolle asetetuista rajoista johdetaan myös rajat eri

toiminnoista aiheutuville annoksille. Tämän ajattelun mukaisesti esimerkiksi ydinvoimalaitosten sallitut päästöt riippuvat sekä ydinlaitosten määrästä ja laadusta että myös yhteiskunnan säteilyn käytöstä kokonaisuudessaan. Tätä taustaa vasten on päädytty pitämään parhaana nykyistä käytäntöä, jonka mukaan säteilyannosrajat määräytyvät lähinnä säteilysuojelua yleisesti koskevan lainsäädännön nojalla ja muodostavat siten turvallisuusvaatimusten perustason.

Edellä esitetyn perusteella on selvää, että jokseenkin kaikkiin ydinenergian käytön muotoihin liittyy keskeisenä kysymys siitä, että toiminta, jota varten lupaa haetaan, on osoitettava turvallisesti ja sen tulee sellaisena pysyä. Turvallisuuden keskeisen merkityksen vuoksi se on erotettu omaksi yleiseksi periaatteekseen niin, että turvallisuustason saavuttaminen ratkaistaan vakiintuneiden hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaisesti aina omana kysymyksenään luvan edellytysten olemassaoloa harkittaessa. Johdonmukaisuuden vuoksi on ratkaisun tältä osin myös oltava muutoksenhakukelpoinen.

Lakiehdotuksessa on omaksuttu sellainen jaotteleminen, että tässä pykälässä edellytetty turvallisuus ja sen saavuttamiseksi edellytetyt toimenpiteet on selvyiden vuoksi erotettu seuraavassa pykälässä tarkoitetuista järjestelyistä, joiden yhteys ydinenergian käyttöön on erilainen. Näin ollen turvallisuuden varmistamiseksi edellytetyt toimenpiteet, joita tässä tarkoitetaan, ovat luonteeltaan lähinnä teknisiä, välittömästi itse laitokseen tai muuhun ydinenergian käyttöön liittyviä.

7 §. Voimassa olevaan atomienergilakiin ei sisälly nimenomaisia säännöksiä turvajärjestelyistä tai valmius- ja pelastuspalvelujärjestelyistä. Siitä huolimatta, että sanotun lain nojalla on luvanhaltija voitu osaltaan velvoittaa edellä mainittujen kaltaisten järjestelyjen toimeenpanoon, on asianmukaista, että tällaisten järjestelyjen olemassaolo nimenomaisesti säädetään ydinenergian käytön yleiseksi periaatteeksi. Seuraavassa selostetaan näiden järjestelyjen luonnetta säännöksessä mainitussa järjestyksessä.

Turvajärjestelyt muodostavat olennaisen osan ydinlaitoksen ja ydinaineiden kuljetusten turvallisuudesta. Niinpä atomienergilain voimassaollessa on katsottu yleisen edun ja turvallisuuden niitä edellyttävän. Ydinlaitoksien käyttöluupiin on ehdoksi asetettu, että luvanhaltija ryhtyy kulloinkin arvioitua tai todettua uhkaa vastaaviin toimenpiteisiin laitoksen ja siellä olevan ydinaineen suojaamiseksi oikeudettomalta haltuunotolta ja vahingoittavalta toiminnalta. Vastaavanlainen

ehto on asetettu myös ydinaineita koskevissa luvissa. Ydinvoimalaitosta ei ole saanut ottaa käyttöön tai ydinpolttoainetta ryhtyä kuljetta- maan ennen kuin luvanhaltija on saanut säteily- turvakeskuksen hyväksymisen esittämilleen suunnitelmille turvajärjestelyiksi. Turvajärjestelyjen toteuttamisesta huolehtivat sekä poliisiviranomaiset että ydinenergian käyttöön luvan saanut. Turvajärjestelyjen tarkempi sisältö pyritään luonnollisesti pitämään vain niistä huolehtivien tiedossa. Turvajärjestelyjen riittävyys harkitsee tapaus tapaukselta lopullisesti säteilyturvakeskus.

Suomi on vuonna 1981 allekirjoittanut ydin- materiaalin suojelemista koskevan sopimuksen (Convention on the Physical Protection of Nuclear Material), joka koskee sopimuksessa mainittujen ydinmateriaalien kuljetusten turvajärjestelyjä. Sopimusta ei ole toistaiseksi ratifioitu.

Valmiusjärjestelyt ja muut järjestelyt ydin- vahinkojen rajoittamiseksi eli niinkutsutut pelastuspalvelujärjestelyt eroavat toisistaan toisaalta siinä, että valmiusjärjestelyt suoritetaan pääasiallisesti ydinenergian käyttöön luvan saaneen toimesta ja pelastuspalvelujärjestelyt pääasiassa viranomaisten, vapaaehtoisten järjestöjen ja muiden yhteisöjen toimesta ja toisaalta siinä, että valmiusjärjestelyt kohdistuvat lähinnä ydinlaitokseen ja laitosalueeseen sekä muuhun paikkaan tai kulkuvälineeseen, jossa ydinenergiaa käytetään, kun taas pelastuspalvelujärjestelyt kohdistuvat lähinnä ydinlaitosalueen ulkopuolelle ja yleensäkin niille alueille, jotka liittyvät siihen paikkaan tai kulkuvälineeseen, jossa ydinenergiaa käytetään. Molemmille järjestelyille yhteistä on pyrkimys vaaran tai onnettomuuden torjumiseen ja niiden vahingollisten seurausten rajoittamiseen.

Valmiusjärjestelyt ja pelastuspalvelu on huolellisesti sovitettava yhteen laitoksella ja laitosalueella sekä sen ulkopuolisella alueella suoritettavien toimien tehokkuuden ja tarkoituksenmukaisuuden turvaamiseksi. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että toiminnan harjoittamiseen luvan saanut on mukana laitosalueen ympäristöön kohdistuvissa ydinenergian käytöstä johtuvissa pelastuspalvelujärjestelyissä. Edellä sanottu on merkityksellistä myös useiden muiden ydinenergian käytön muotojen osalta. Pelastuspalvelujärjestelyjen osalta nyt käsillä oleva säännös kohdistuu kuitenkin lähinnä viranomaisiin.

Valmiusjärjestelyjen riittävyttä valvoo ensisijassa säteilyturvakeskus, jonka on luonnollisesti oltava tältä osin yhteistyössä asianomaisten viranomaisten kanssa. Järjestelyjen riittävyttä harkittaessa on pyrittävä ottamaan kaikki asiaan vaikut-

tavat olosuhteet huomioon. Jos ydinlaitos sijaitsee tai muu ydinenergian käyttö tapahtuu lähellä asutuskeskusta, on toimenpiteiden vaatimustaso olennaisesti korkeampi kuin jos kysymyksessä oleva toiminta tapahtuu kaukana asutuskeskuksesta.

Pelastuspalvelun kuulussa sisäasiainministeriön toimialaan on luonnollista, että kysymys pelastuspalvelujärjestelyjen riittävydestä on pitkälti tämän hallinnonalan asiantuntemuksen varassa. Kun pelastuspalvelujärjestelyjen riittävyys on otettu yhdeksi ydinenergian käyttöä sääteleväksi yleiseksi periaatteeksi, johtuu kuitenkin lain systematiikasta, että asia jää lopulta luvan myöntävän viranomaisen ratkaistavaksi.

3 luku. Luvanvaraisesta toiminnasta johtuvat velvollisuudet

Lukuun on koottu kaikki ne perustavat velvollisuudet, jotka laki siinä tarkoitetun toiminnan harjoittajalle asettaa.

8 §. Lain tarkoituksen toteuttamiseksi paras keino on edelleenkin ydinenergian käytön pitäminen luvanvaraisena, minkä vuoksi säännös sisältää keskeisimmän valvontakeinon - kiellon luvatta harjoittaa laissa tarkoitettua toimintaa. Ydinenergian käytössä on lähes aina kysymys sen kaltaisesta toiminnasta, jonka sallimista yhteiskunnan on voitava etukäteen harkita. Tämä lähestymistapa on yhdenmukainen muiden maiden lainsäädäntöjen kanssa.

Lakiehdotuksen systematiikka nojautuu siihen, että lupa ydinenergian käyttöön on henkilökohmainen tai yrityskehäinen, eikä sitä niin ollen voi siirtää toiselle edes viranomaisen luvalla. Tämä periaate ilmenee myös luvan peruuttamista koskevassa säännöksessä (26 §).

Lupia edellytettäisiin hyvin erilaisiin ja lain tarkoituksen kannalta hyvin eritasoisiin toimiin, mikä on puolestaan antanut aiheen aiemmin selostetun 2 §:n 2 momentin omaksumiseen, jonka mukaan eräissä vähämerkityksellisissä tapauksissa voidaan luopua lain säännösten soveltamisesta. Kun lain soveltamisala täsmentyy eräiltä osin alemmanasteisilla säännöksillä, on todennäköistä, että käytännössä saattaa esiintyä tapauksia, joissa muiden kuin asianomaisten viranomaisten on vaikea tietää, tarvitaanko aiottuun toimintaan ydinenergiain nojalla lupa. Näistä syistä olisi tarpeen, että kauppa- ja teollisuusministeriön on pyynnöstä annettava sitova ennakkotieto siitä, onko lupaa haettava. Ennak-

kotiedon sitovuus merkitsee ennakkotiedon saajan kannalta eritoten oikeutta vapaasti harjoittaa määrättyä toimintaa, jos ennakkotiedon sisältö siihen oikeuttaa. Koska kauppa- ja teollisuusministeriön ennakkotieto saattaa itse asiassa merkitä asiallista puuttumista toimintaan, josta päätöksen tekeminen lupajärjestelmän ja lain systematiikan kannalta kuuluisi muualle, on asianmukaista, että ratkaisu voidaan saattaa korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäväksi.

9 §. Ehdotetussa säännöksessä on ydinenergian käytön edellytykseksi 6 ja 7 §:ssä asetetut yleiset periaatteet siirretty velvollisuuksien tasolle. Säännöksessä on lisäksi ilmaistu se, kenen tulee huolehtia ydinjätteiden ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä ja näistä toimenpiteistä aiheutuvista kustannuksista. Säännöksessä nämä velvollisuudet on asetettu luvanhaltijalle.

Ydinenergian käyttöön luvan saaneen on ehdotetun säännöksen mukaan kaikissa olosuhteissa huolehdittava siitä, että ydinenergian käyttö on turvallista. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää käytännössä myös viranomaisilta sitä koskevien säännösten ja määräysten antamista ja niiden noudattamisen valvontaa. Tämä ei kuitenkaan saa poistaa ydinenergian käyttöä harjoittavan omaa velvollisuutta ja vastuuta, vaan ainoastaan helpottaa toiminnan harjoittajan mahdollisuutta täyttää velvollisuutensa. Säännöksestä on näin ollen myös se seuraus, ettei luvanhaltija voi vedota viranomaisen ohjeen tai määräyksen puutteeseen, vaan on sellaisessakin tapauksessa velvollinen huolehtimaan turvallisuudesta (9 §:n 1 momentti).

Mitä edellä on sanottu velvollisuudesta huolehtia turvallisuudesta, sovellettaisiin myös turva- ja valmiusjärjestelyihin sekä pelastuspalvelujärjestelyihin, kuitenkin vain niiltä osin kuin ne eivät kuulu viranomaisten tehtäväksi (9 §:n 2 momentti).

Velvollisuus huolehtia turvallisuudesta sisältää luonnollisesti myös sen, että luvanhaltijan tulee huolehtia siitä, että ydinjätehuolto toteutetaan turvallisesti. Käsillä olevassa momentissa on kysymys velvollisuudesta, jonka sisältö on kuitenkin pitemmälle yksilöity. Tämän niinkutsutun huolehtimisvelvollisuuden sisältönä on se, että luvanhaltijan, jonka toiminnan seurauksena ydinjätettä syntyy (jätehuoltovelvollinen), on huolehdittava kaikista niistä toimenpiteistä, jotka jätehuoltovelvollisen tuottamien ydinjätteiden ydinjätehuoltoon kuuluvina ovat tarpeen. Ehdotetun säännöksen mukaan jätehuoltovelvollisen on myös huolehdittava edellä tarkoitettujen toi-

menpiteiden asianmukaisesta valmistelemisesta (9 §:n 3 momentti).

Huolehtimisvelvollisuuden toimenpideoosan lisäksi kuuluu siihen aiheuttamisperiaatteen mukaisesti myös taloudellinen vastuu, joka merkitsee sitä, että jätehuoltovelvollisen on vastattava kaikista niistä kustannuksista, joita ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä ja niiden valmistelemisesta aiheutuu. Jätehuoltovelvollisen huolehtimisvastuu kestää siihen saakka, kunnes ydinjätehuolto on kunkin ydinjätteen osalta loppuun suoritettu.

10 §. Edellä 9 §:ssä selostetut, luvanvaraisen toiminnan aloittamisesta aiheutuvat velvoitteet ovat laissa asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta keskeisiä, eikä niiden olemassaolo saa sen vuoksi riippua siitä, onko lupa toimintaan enää olemassa. Näin ollen säilyisi ehdotuksen mukaan velvollisuus huolehtia toiminnan turvallisuudesta ja 7 §:n tarkoittamista järjestelyistä myös luvan lakattua syystä tai toisesta olemasta voimassa, samoin kuin velvollisuus huolehtia ydinjätteistä, ydinjätehuollon toimenpiteistä ja varautumisesta ydinjätehuollon kustannuksiin. Tämä on tarpeen jo senkin vuoksi, että luvanhaltija saattaisi muutoin pyrkiä pääsemään eroon velvollisuuksistaan aiheuttamalla luvan peruuttamisen tai viivyttämällä niin kauan, että luvan voimassaoloaika päättyy. Ehdotettu säännös koskee myös sitä, joka toimii ilman lupaa, milloin se olisi tarpeen (76 §:n 2 momentti).

4 luku. Valtioneuvoston periaatepäätös

11 §. Periaatepäätösmenettely on lakiehdotuksen päätöksentekojärjestelmässä poikkeusluontoinen ja lisäksi siihen on ehdotettu liitettäväksi hallintojärjestelmällemme uusia piirteitä. Tämä johtuu periaatepäätöksen kohteena olevien hankkeiden erityisestä merkittävydestä. Niinpä käsillä olevassa säännöksessä on lähdetty siitä, että periaatepäätös tehdään vain, kun on kysymys yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta. Ydinlaitos-käsitteeseen (3 §:n 5 kohta) sisältyvistä ydinlaitoksista yleiseltä merkitykseltään huomattavia olisivat ensinnäkin sellaiset ydinennergian aikaansaamiseen käytettävät laitokset, joiden lämpöteho on enemmän kuin 50 megawattia. Tämä merkitsee sitä, että kaupallisen ydinvoimalan tai tutkimukseen käytettävän reaktorin nimellinen lämpöteho ratkaisee säännöksen soveltamisen. Suomessa tällä hetkellä toimivien kaupallisten

ydinvoimalaitosten lämpöteho on noin 1 400—2 200 MW (vastaavasti 440—710 MW sähkötehoa) laitosta kohden, mikä osoittaa, että kaikki meillä käytännössä kysymyksen tulevat kaupalliset ydinvoimalaitokset olisivat säännöksen tarkoittamassa mielessä yleiseltä merkitykseltään huomattavia. Suomessa käytössä oleva Triga-tutkimusreaktori samoin kuin valtaosa muistakin nykyisin eri puolilla maailmaa käytössä olevista tutkimusreaktorityypeistä jää huomattavasti alle edellä mainitun lämpötehorajan.

Ydinlaitoksen määritelmän mukaan tarkoitetaan ydinlaitoksella myös ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavaa laitosta aina siihen saakka, kunnes se lopullisesti suljetaan. Sellainen laitos olisi aina yleiseltä merkitykseltään huomattava ja edellyttäisi siten periaatepäätöstä. Tämä on perusteltua ydinjätteiden suurten säteilymäärien, pitkäaikaisten säteilyominaisuuksien ja niistä maankäytölle mahdollisesti aiheutuvien rajoitusten vuoksi.

Laitos, jota käytetään ydinaineiden tai ydinjätteiden laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin, olisi määritelmän mukaan ydinlaitos. Vaikka toiminta on laajamittaiseksi katsottavaa, voivat sen kohteena olevat ydinaineet tai ydinjätteet kuitenkin määrältään tai säteilyvaarallisilta ominaisuuksiltaan olla sellaisia, ettei periaatepäätös-menettelyn ulottaminen tällaiseen toimintaan ole tarkoituksenmukaista. Jotta periaatepäätösmenettely kohdistuisi merkitykseltään toisiinsa jokseenkin verrannolliseen toimintaan on säännöksessä pyritty rinnastamaan muu periaatepäätöksen piiriin sisällytettävä toiminta sellaisen ydinvoimalaitoksen rakentamiseen, johon periaatepäätös ulotetaan. Tarkemmat säännökset annettaisiin asetuksella.

Tässä yhteydessä on syytä huomata, että ehdotettu ydinlaitoksen määritelmä ei sisällä uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivoksia ja rikastuslaitoksia eikä niistä peräisin olevien ydinjätteiden varastoja ja loppusijoitustiloja, eivätkä ne siten voisi tulla periaatepäätöksen kohteeksi.

12 §. Kuten nykyisinkin, voitaisiin periaatepäätöksen tekemistä koskeva asia panna viireille yksinomaan kirjallisesti. Tämä on luonnollista sen vuoksi, että kysymys on erittäin laajasta ja monipuolisista hakijan selvityksiä vaativasta asiasta.

Koska kysymys on yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentamisesta ja käyttämisestä, on katsottu perustelluksi laissa

asettaa kauppa- ja teollisuusministeriölle velvollisuus säteilyturvakeskuksen ja ympäristöministeriön kuulemiseen. Nimenomaisesti on ehdotettu säädettäväksi, että säteilyturvakeskukselta pyydetävä lausunto on sisällöltään alustava turvallisuusarvio periaatepäätöstä koskevassa hakemuksessa tarkoitettua ydinlaitoksesta ja sen rakentamisesta. Kun ympäristöalan viranomaisten asiantuntemus on nyttemmin suurelta osin keskitetty ympäristöministeriöön, on asianmukaista, että tältä ministeriöltä pyydetään lausunto. Siihen nähden, että kauppa- ja teollisuusministeriön on jo hallintomenettelylainkin nojalla huolehdittava asian kaikinpuolisesta selvittämisestä, ei käsillä oleva säännös merkitse asiallista muutosta tuohon velvollisuuteen. Näin ollen on todettava, että alan neuvotteluelinten lisäksi on esimerkiksi lääninhallituksilla, vesiviranomaisilla, ilmatieteen laitoksella sekä merentutkimuslaitoksella sellaista erityisasiantuntemusta, jota on aiheellista käyttää hyväksi.

Kun ehdotetun säännöksen mukaan kauppa- ja teollisuusministeriön on kuultava suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunnan kunnanvaltuuston lisäksi ydinlaitoksen naapurikuntia, merkitsi tämä sitä, että myös niiltä kunnilta, joilla on yhteinen raja sen kunnan kanssa, jossa ydinlaitos tulisi sijaitsemaan, on pyydetävä lausunto periaatepäätöstä koskevasta hakemuksesta. Jos mahdollisia sijaintipaikkoja on useita, koskee säännös niitä kaikkia.

Suomen, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä, näiden maiden välisten rajojen läheisyyteen rakennettavien ydinlaitosten turvallisuuskysymyksiin liittyvän yhteydenoton suuntaviivoista solmitun sopimuksen (SopS 19/77) nojalla on laitoksen rakentajamaan viranomaisten tehtävä naapurimaan viranomaisille ilmoitus ydinlaitoksen sijoituspaikasta, rakentamis- tai käyttöluvan myöntämisestä tai lupaehtojen muuttamisesta, jotta asianomainen naapurimaa voisi esittää näkökantansa ja huomautuksensa ennen asian käsittelyä. Sopimuksen mukaista on tehdä ilmoitus jo periaatepäätösvaiheessa.

13 §. Pykälässä on tarkoitus korvata hallintomenettelylain (598/82) 13 §:ssä säädetty menettely pitemmälle menevin säännöksin siten, että periaatepäätöksen hakija velvoitettaisiin laatimaan kauppa- ja teollisuusministeriön ohjeiden mukainen erityinen yleispiirteinen selvitys laitoshankkeesta, laitoksen arvioiduista ympäristövaikutuksista ja sen turvallisuudesta, tarkastuttamaan se sen jälkeen ministeriössä ja lopuksi julkistamaan selvitys siten, että sitä on yleisesti

saatavilla. Kauppa- ja teollisuusministeriön tarkastuksen tarkoituksena on varmistua siitä, että ministeriön ohjeita on noudatettu, ei sen sijaan hyväksyä selvitystä tai antaa sille muutakaan virallista luonnetta. Tämän selvityksen on tarkoitus luoda perusta sille kansalaisten ja viranomaisten väliselle vuorovaikutukselle, joka uudella lailla pyritään aikaansaamaan. Lain nojalla annettavien säännösten ja määräysten varaan jää, kuinka laajaksi selvityksen jakelu tulee ja millä tavoin muuten järjestetään se, että selvitystä on yleisesti saatavilla. Estettä ei säännöksen mukaan ole sillekään, että hakija velvoitetaan huolehtimaan siitä, että selvitystä on yleisesti saatavilla koko maassa. Aiheuttamisperiaatteen mukaista on, että selvityksen laatimisesta ja saatavilla pitämisestä aiheutuvat kustannukset jäävät hakijan kannettaviksi.

Sitten kun voidaan olettaa asiasta kiinnostuneilla olleen tilaisuus saada haltuunsa edellä mainittu selvitys, on kauppa- ja teollisuusministeriön ehdotetun säännöksen mukaan varattava ydinlaitoksen lähiympäristön asukkaille ja kunnille sekä paikallisille viranomaisille mahdollisuus ennen periaatepäätöksen tekemistä esittää kirjallisesti mielipiteensä hankkeesta. Lähiympäristöllä tarkoitetaan ainakin lähtökohtaisesti laajempaa aluetta kuin 12 §:ssä on tarkoitettu. Säännöksen soveltaminen ei siten edellytä sitä, että sijaintikunnalla ja muulla kunnalla on oltava yhteistä rajaa, jotta jälkimmäistä kuntaa ja sen asukkaita olisi kuultava. Eroksi hallintomenettelylain järjestelmään tulisi tällöin ainakin se, että viranomainen ei uuden säännöksen myötä voi jättää vireilläolosta ilmoittamatta siihen vedoten, ettei asian ratkaisulla voi olla huomattavaa vaikutusta laajalla alueella.

Säännöksessä tarkoitettuja paikallisviranomaisia voisivat olla ainakin eri piirihallintoviranomaiset. Kuntien ja piirihallintoviranomaisten kuuleminen voisi käytännössä tapahtua sitenkin, että samalla kun asianomaista lääninhallitusta kuullaan, annettaisiin sen tehtäväksi edellä mainittujen lausuntojen hankkiminen. Asukkaiden tavoittaminen edellyttäisi sanomalehtien tai muiden julkaisujen välityksellä paikkakunnalla julkaistavia ilmoituksia sekä kuntien käyttämien ilmoituskanavien hyväksikäyttämistä.

Ehdotetussa säännöksessä on kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävänä järjestää julkinen tilaisuus, jossa asiasta voidaan esittää mielipiteitä sekä suullisesti että kirjallisesti. Luonnollista on, että käytännölliset syyt saattavat edellyttää useampaa, esimerkiksi eri kunnissa tai kunnan osissa

järjestettävää julkista tilaisuutta. Asetuksella on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä tässä pykälässä edellytettyjen järjestelyjen käytännöllisestä suorittamisesta. Kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävänä olisi sen sijaan sen määrittäminen, missä, milloin ja millä tavalla edellä tarkoitettu julkinen tilaisuus tai tilaisuudet järjestetään. Tässä yhteydessä on huomattava, ettei säännöksessä ole rajoitettu oikeutta osallistua järjestettävään julkiseen tilaisuuteen.

Edellä selostetuilla tavoilla ministeriön tietoon saatetut tai muutoin tulleet mielipiteet, olivatpa ne esitetyt kirjallisesti tai edellä tarkoitettussa julkisessa tilaisuudessa, on saatettava joko sellaisinaan tai yhteenvedon muodossa edelleen valtioneuvoston tietoon ennen periaatepäätöksen tekemistä.

Vaikka uraanin tai toriumin tuottamiseen tähtäävän kaivos- ja rikastustoiminnan ei ole katsottu edellyttävän periaatepäätöstä, on toisaalta kuitenkin selvää, että sellainen kaivos tai rikastuslaitos saattaa vaikuttaa huomattavastikin ympäristöönsä, minkä vuoksi on katsottu perustelluksi ehdottaa säädettäväksi, että tässä pykälässä tarkoitettuja menettelytapoja sovelletaan myös myönnettäessä lupaa sellaiseen toimintaan (23 §).

Hakijan julkistama yleispiirteinen selvitys, enempiä kuin julkinen tilaisuus tai valtioneuvostolle toimitettava aineisto tai yhteenvetokaan ei voi sisältää mitään sellaista ratkaisua, joka olisi valituskelvoinen.

14 §. Vaikka periaatepäätöksellä ei voida ohittaa maankäytön suunnittelusta annettuja säännöksiä, ei ole tarkoituksenmukaista antaa hankkeen edetä pidemmälle, jos kunta, jonne ydinlaitos sijoitettaisiin sitä vastustaa. Jos toisaalta jo hankkeen tässä vaiheessa ilmenee seikkoja, jotka osoittavat, ettei ydinlaitoksesta saata tulla turvallista, on kaikkien edun mukaista pysäyttää hankkeen eteneminen. Jotta voitaisiin ryhtyä harkitsemaan yhteiskunnan kokonaisedun täyttymistä, on valtioneuvoston siten ensiksi todettava näiden edellytysten olemassaolo. On huomattava, ettei säännös sen sijaan tarkoita sen toteamista jo tässä vaiheessa, että kysymyksessä oleva laitos on turvallinen. Jos valtioneuvostolla olisi syytä katsoa, ettei laitoksesta todennäköisesti tule turvallista, ei se säännöksen mukaan voi siirtyä enää harkitsemaan sitä, onko ydinlaitoksen rakentaminen yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, vaan periaatepäätöstä koskeva hakemus on ilman enempiä harkintaa hylättävä, jollei päätöksen tekemistä lykätä lisäselvitysten hankkimista varten.

Valtioneuvosto antaisi edellä selostettujen edellytysten täyttyttyä siis ratkaisun siitä, onko ydinlaitoshanke yhteiskunnan kokonaisedun mukainen vai ei. Yhteiskunnan kokonaisetun joudutaan harkitsemaan kunkin laitoksen ja eri tapauksen osalta erikseen ottamalla huomioon useita eri tekijöitä. Vaikka kaikkia harkinnassa huomioon otettavia tekijöitä ei voida eri tapauksia silmällä pitäen luetella, on katsottu tarkoituksenmukaiseksi mainita ne seikat, joihin harkinnassa olisi kiinnitettävä erityisesti huomiota. Jäljempänä kysymystä tarkastellaan lähinnä ydinvoimalaitoksen kannalta, mutta soveltuvin osin tarkastelu koskee myös muita ydinlaitoksia. Erityisesti harkittavia seikkoja ovat ydinlaitoshankkeen tarpeellisuus maan energiahuollon kannalta, ydinlaitoksen suunnitellun sijaintipaikan sopivuus ja ympäristövaikutukset sekä ydinpolttoainehuollon ja ydinjätehuollon järjestäminen.

Kysymys siitä, mikä on aikaisin mahdollinen ajankohta hankkeen hyväksyvän päätöksen tekemiseksi, ratkeaa osaltaan asetuksella annettavien selvitysten tason määräävien normien mukaan. Näiden selvitysten on tietysti oltava sellaisia, että niiden pohjalta on mahdollista antaa alustava turvallisuusarvio. Lakiehdotuksessa on lähdetty siitä, että tässä vaiheessa ei ole järjestetty esimerkiksi tarjouskilpailua. Kun kilpailuasetelman säilyttäminen päätöksenteon varhaiseksi tavoiteltuun ajankohtaan nähden saattaa yleensä edellyttää, ettei konkreettista laitosvaihtoehtoa ole vielä valittu ja kun hakemus saattaa koskea vaihtoehtoisia sijaintipaikkoja, on selvää, että säteilyturvakeskuksen alustava turvallisuusarvio joudutaan ehkä perustamaan mahdollisista ydinvoimalaitosvaihtoehtoista yleensä käytettävissä oleviin tietoihin ilman, että laitossuunnitteluun olisi vielä otettu mukaan juurikaan yksityiskohtia. Joka tapauksessa riippuu turvallisuuskysymysten harkinnan syvyys asiallisesti paljolti siitä, missä vaiheessa hakijan ja laitostoimittajan tai toimittajien yhteiset soveltuvuustutkimukset päätöksentekohetkellä ovat.

Arvosteltaessa hankkeen tarpeellisuutta maan energiahuollon kannalta tulisi hanketta tarkastella erityisesti sähkölaissa (319/79) tarkoitettua sähköhuollon runkosuunnitelmaa ja siihen liittyviä energiatarvearvioita ja muita selvityksiä vasten. Ydinvoimalaitoksen rakentamisessahan on aina kysymys eräästä tavasta tuottaa sähköä. Tällöin on luonnollisesti hakemuksesta selvittävä, kuinka suuresta tehon lisäyksestä hankkeessa on ainakin osapuilleen kysymys ja miten se soveltuu

energiahuollon kehittämistä koskeviin suunnitelmiin.

Edelleen on harkinnassa otettava huomioon minkälaisia ympäristövaikutuksia hankkeen toteuttamisesta kokonaisuutena tarkastellen seuraa. Ydinlaitoksen ympäristön asukkaiden kannalta ydinlaitos saattaa merkitä tiettyjen toimintojen rajoituksia sekä mahdollisia elinympäristön muutoksia. Onnettomuustapauksien mahdollisesti aiheuttamien radioaktiivisten päästöjen varalta ydinvoimalaitoksen ympäristössä on tiettyjä toimintoja rajoitettava. Jäähdytysveden ottamisesta ja laskemisesta takaisin vesistöön aiheutuu sen lämpenemistä, mikä saattaa vaikuttaa eläimistöön ja kasvistoon. Olennainen tekijä on sen vuoksi ydinlaitoksen sijaintipaikan sopivuus. Lisäksi sijaintipaikan sopivuuteen vaikuttavat vesistö- ja väyläolosuhteet, liikenneyhteydet, energiatalouden asettamat vaatimukset ja ympäristön maankäyttöolosuhteet ja niitä koskevat suunnitelmat. Kuten edellä oli todettu, voi periaatepäätöstä koskeva hakemus sisältää vaihtoehtoisia sijaintipaikkoja, jolloin on mahdollista, että jokin niistä ei ole yhteiskunnan kokonaisedun mukainen ja jää siten periaatepäätöksessä kysymykseen tulevien sijaintipaikkojen ulkopuolelle.

Periaatepäätöstä tehtäessä tulisi myös olla käytettävissä alustavia tietoja siitä, miten periaatepäätöksen hakija aikoo hoitaa laitoksen ydinpolttoainehuollon. Uraanin ja ydinpolttoaineen kauppa on kansainvälisillä sopimuksilla tiukasti säännelty. Ydinlaitoksen rakennuttaja joutuu tämän vuoksi neuvottelemaan mahdollisesti useammankin maan toimittajien kanssa ydinpolttoaineen hankintaan liittyvistä seikoista. Parhaassa tapauksessa ydinpolttoainehuolto olisi ydinlaitoshankinnasta lopullisesti päätettäessä turvattu koko laitoksen toiminta-ajaksi eli vähintään 30 vuodeksi. Käytännössä tähän ei kuitenkaan useinkaan ole mahdollisuuksia, vaan polttoainehuoltoon liittyvät eri sopimukset, kuten raaka-uraanin hankintasopimukset, konvertointisopimukset, rikastussopimukset ja polttoaine-elementtien valmistussopimukset ovat varsin eripituisia ja yleensä korkeintaan 5—10 vuoden pituisia. Periaatepäätösvaiheessa ei edes tällaisiakaan sopimuksia voi vielä olla (15 §).

Ydinjätteistä merkittävimmät sisältyvät käytettyyn ydinpolttoaineeseen, johon käytön aikana kehittyä suuria määriä voimakkaasti radioaktiivisia aineita. Nimenomaan näiden jätteiden kohdalla on vaatimus ratkaisun esittämisestä osoittautunut ongelmalliseksi, koska lämmönkehityksen ja säteilytason laskemista on odotettava usei-

denkin vuosikymmenien ajan. Vasta tämän jälkeen ne voidaan käsitellä ja loppusijoittaa. Polttoaineen toimittamiseen osallistuneilla valtioilla on usein myös valtiosopimuksessa taattu oikeus kieltää ydinsulkupoliittisista syistä sellaiset ratkaisut, jotka voivat lisätä ydinmateriaalien väärinkäytön vaaraa. Alalla vallitseva epätietoisuus ydinenergian käytön tulevaisuudennäköistä, erityisesti mitä tulee plutoniumin käyttöön polttoaineena niin sanotuissa hyötöreaktoreissa ja sen myötä jälleenkäsittelyyn ryhtymisestä nykyistä huomattavasti laajemmin on osaltaan jarruttanut jälleenkäsittelyyn kohdistuvia investointeja.

Kuten ydinpolttoainehuollon ei ydinjätehuollonkaan hoitamisesta voida periaatepäätöstä tehtäessä vielä vaatia sitoviin sopimuksiin perustuvia suunnitelmia. Sen sijaan päätöksentekijällä tulee olla selvä kuva syntyvien jätteiden laadusta ja määrästä, tosiasiaa käytettävissä olevista teknisistä vaihtoehtoista ydinjätehuollon hoitamiseksi, jätteiden käsittelyyn ja loppusijoituksen niveltyä mahdollisiin valtakunnallisiin suunnitelmiin sekä ydinjätehuollon kustannusten suuruudesta.

Kun riittävän monipuolisten selvitysten hankkiminen periaatepäätöstä varten saattaa käytännössä viedä runsaastikin aikaa, saattaa pyrkimys selvitysten saamiseen joutua ristiriitaan sen tavoitteen kanssa, että periaatepäätös tulisi antaa hankkeen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Mitä pitemmälle erilaatuisten selvitysten hankkiminen ja sopimusneuvottelut eri laitostoitettajien kanssa edistyvät, sitä vaikeammaksi käy hankkeesta luopuminen, jolloin päätöksentekijän — tässä tapauksessa valtioneuvoston — mahdollisuus tosiasiaa vapaasti päättää asiasta vastavasti vaikeutuu. Tämän vuoksi on jäljempänä selostettavaan säännökseen (15 §) ehdotettu otettavaksi määräys, jonka mukaan hakija ei ennen periaatepäätöksen käsittelyä eduskunnassa saa ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka saattavat vaikeuttaa eduskunnan ja valtioneuvoston mahdollisuuksia ratkaista asia vapaan harkintansa mukaan.

Kuten edellä oli jo todettu, on mahdollista, että periaatepäätöstä koskeva hakemus käsittää useitakin eri vaihtoehtoja sen suhteen, kuinka suuri ja minkätyyppinen ydinlaitos tai määrätyn ydinlaitostyyppin sovellutus on kysymyksessä. Sellaisessa tapauksessa voi valtioneuvoston periaatepäätös olla kokonaan kielteinen, jolloin minäkään hakemukseen sisältyvän laitoksen rakentamista ei katsota yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi, osittain kielteinen, jolloin yksi tai

useampia vaihtoehtoja katsotaan yhteiskunnan kokonaisedun mukaisiksi tai kokonaan myönteisen, jolloin valtioneuvosto katsoo kunkin vaihtoehtoisen hankkeen toteuttamisen yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi. Ellei eduskunta katso valtioneuvoston päätöksen olevan kumottava, jää viimeksi mainituissa tapauksissa hakijan myöhemmän ratkaisun varaan, mikä vaihtoehtoista hankkeista viedään rakentamislupakäsittelyyn. Tässä yhteydessä on vielä korostettava kilpailutilanteen säilyttämisen tärkeyttä. Todennäköisesti hakija useimmiten esittää ydinenergiavaihtoehdon rinnalla muunlaisen voimalaitoksen rakentamista ja sitä koskevia selvityksiä. Tällöin kysymys on ainoastaan vertailuaineiston esittämisestä, eikä valtioneuvosto siinä tapauksessa voikaan tehdä varsinaista päätöstä muun kuin ydinvoimalaitoksen suhteen. Mahdotonta ei myöskään ole, että yhtä useampi hakija jokseenkin samanaikaisesti hakee periaatepäätöstä. Yhteiskunnan kokonaisedun harkinnan kannalta on silloin tarkoituksenmukaista valmistella ja käsitellä molemmat asiat yhdessä, kuten hallintomenettelylaissa edellytetään.

15 §. Säännöksessä tavoiteltu eduskunnan kytkeminen ydinlaitoksiin kohdistuvaan lupajärjestelmään voisi tapahtua esimerkiksi myös niin, että kustakin ydinlaitoshankkeesta annettaisiin erillislaki. Lakiehdotus lähtee kuitenkin siitä, että kysymyksessä oleva päätös — tässä tapauksessa nimenomaan periaatepäätös — on hallintoasia, jonka ratkaisemisen tulisi olla hallintoviranomaisen tehtävä. Kun kuitenkin lakiehdotuksen yleisperusteluissa selostetuista syistä on tärkeitä saatava asia eduskunnan ratkaistavaksi, merkitsee tämä uusien hallintotehtävien antamista eduskunnan hoidettavaksi ja siten myös poikkeusta valtiovalan kolmijaon periaatteeseen, sellaisena kuin perustuslainsäädäntöme sitä ilmentää. Kun tällainen poikkeus on katsottu perustelluksi, on samalla pyritty siihen, että eduskunnan osuus kysymyksessä olevan hallintotehtävän suorittamisessa olisi mahdollisimman vähäinen, mutta samalla poikkeuksen tekemisen perusteena olevat syyt huomioonottaen riittävä. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että vastuun periaatepäätöksen valmistelusta ja päätöksen tekemisestä ehdotetaan kuuluvan valtioneuvostolle. Säännöksen mukaan eduskunnan tehtäväksi tulisi kumota tai jättää kumoamatta sille annettu periaatepäätös. Säännös ei myöskään salli minkäänlaisten valtiosääntöoikeudellisesti sitovien ehtojen, määräysten tai varausten sisällyttämistä eduskunnan päätöksen. Jos eduskunta tulisi siihen lopputulokseen,

että periaatepäätös jää voimaan, saisi periaatepäätös jäljempänä selostetut oikeusvaikutukset (18 §). Jos eduskunta sen sijaan päättää kumota periaatepäätöksen, siitä seuraa, ettei rakentamislupaa voida aikanaan myöntää, ellei hakija sittemmin hae uutta periaatepäätöstä, jonka eduskunta päättää jättää voimaan.

Ehdotetusta säännöksestä ilmenee, että ainoastaan sellainen periaatepäätös, jossa ydinlaitoksen rakentaminen on todettu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi, on annettava eduskunnalle. Tämä johtuu siitä, että muutoin jouduttaisiin eduskunnan lopullisesti päätettäväksi saattamaan myös sellainen periaatepäätös, jossa ydinlaitoshanketta ei katsota yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi. Tämä saattaisi johtaa lopputulokseen, jossa valtioneuvoston näkemys energiapolitiikan kehittämistä syrjäytettäisiin, vaikka päätös ei sisälläkään ydinlaitoksen rakentamisen hyväksyvää kannanottoa, joka on nimenomaan ollut syynä lakiehdotukseen sisältyvään sinänsä poikkeukselliseen päätösvalan järjestämiseen. Sellainen lopputulos veisi pohjan valtioneuvoston mahdollisuudesta ylimpänä hallintoviranomaisena ohjata maan energiaolojen kehitystä.

Sekä yhteiskunnan että hakijan edun mukaista on, ettei periaatepäätöstä koskeva päätöksenteko aiheuttomasti viivästy. Tämän vuoksi on ehdotettu säädettäväksi, että valtioneuvoston tulee antaa periaatepäätöksensä eduskunnalle viipymättä.

Pykälän 2 momentti sisältää hakijaan kohdistuvan kiellon ryhtyä ennen eduskunnan päätöstä toimenpiteisiin, jotka taloudellisen merkityksensä vuoksi saattavat vaikeuttaa eduskunnan ja valtioneuvoston mahdollisuuksia ratkaista asia vapaan harkintansa mukaan. Asetuksella on tarkoitus säätää, mitä tässä kielletty toimenpiteet ovat. Luonnollista on, että sellaisten toimenpiteiden tulee liittyä periaatepäätöksen kohteena olevaan rakentamishankkeeseen. Toimenpiteet, jotka on tarkoitus kieltää, merkitsisivät rakennuttajan sitoutumista huomattaviin taloudellisiin velvoitteisiin joko itse tilattavaksi aiotun ydinlaitoksen tai sen polttoaineen tahi ydinjätteiden osalta.

5 luku. Lupamenettely

Ydinenergian käyttöön sovellettava lupajärjestelmä on oikeudellisesti varsin ongelmallinen. Tämä on seurausta ydinlaitosta koskevan valvontajärjestelmän monipuolisuudesta ja hankkeen toteuttamisen vaatimasta pitkästä ajasta. Nykyisen lain ja lakiehdotuksenkin mukaan ydinlaitos-

toiminnan harjoittaminen edellyttää kahta merkittävää lupaa — rakentamislupaa ja käyttöilupaa — käytännössä vielä erityisesti ydinvoimalaitosten osalta lupaa ydinaineen maahantuontiin. Yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen osalta vaaditaan vielä valtioneuvoston periaatepäätös, joka ei ehdotuksen systematiikan mukaan ole varsinainen lupa.

Kaikki nämä päätökset ovat erillisiä ja niihin sisältyy omia yksilöllisiä piirteitä. Kuitenkin ne ovat usein tietyn saman kokonaisuuden osatekijöitä. Voidaankin sanoa, että ydinlaitoslupa laajassa merkityksessä on sellainen ydinenergialaiehdotuksen nojalla annettavien eri lupien muodostama kokonaisuus, joka on tarpeen energian tuottamiseen ydinlaitoksen avulla tai muuhun laajamittaiseen tai erityisen merkitykselliseen ydinaineilla tai ydinjätteillä tapahtuvaan toimintaan.

Jos hanke ehdotuksen mukaan esimerkiksi rakentamislupavaiheessa on todettu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi, on mahdollista, että käyttöluvan myöntämistä harkittaessa hankkeen ei enää katsota olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukainen. Luvanhakijan oikeusturvan takaaminen edellyttäisi kuitenkin, ettei näin menettellä, ellei ole ilmennyt jotakin uutta perustetta, joka ei aikaisemmin ole ollut tiedossa, ja jonka nojalla hankkeen ei enää katsota olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukainen. Kun käyttöilupaa haettaessa tulee voida vielä harkita yksittäisten lupaedellytysten lisäksi sitä, onko ydinlaitoksen käyttäminen yhteiskunnan kokonaisedun ja muidenkin ydinenergian käytön yleisten periaatteiden mukaista, on tarkoituksenmukaista, että luvan myöntämisestä päättää sama viranomainen, joka on aikanaan myöntänyt rakentamislupaa.

Ehdotettu lupajärjestelmä on olennaisilta osiltaan samanlainen kuin voimassa oleva järjestelmä.

16 §. Edellä selostetuista syistä on katsottu perustelluksi ehdottaa, että ydinlaitoksia koskevat rakentamis- ja käyttämisluvut myöntäisi valtioneuvosto. Tämä koskisi siis myös muita kuin yleiseltä merkitykseltään huomattavia ydinlaitoksia. Merkitykseltään ydinlaitokseen rinnastettavaksi on ehdotuksessa katsottu myös päätöksen tekeminen luvan myöntämisestä kaivos- tai rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraainin tai toriumin tuottaminen ja sen vuoksi sellainen päätös on sisällytetty valtioneuvoston ratkaisuvallan piiriin.

Erityistapauksen muodostavat ydinlaitokset, jotka rakennetaan kulkuvälineessä käytettäväksi tai joita käytetään kulkuvälineessä. Sellaisen ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen myöntäisi luvan valtioneuvosto. Kuitenkin on jäljempänä 22 §:ssä ehdotettu säädettäväksi, että luvan kulkuvälineessä olevan ydinlaitoksen — esimerkiksi ydinkäyttöisen aluksen — tilapäiseen käyttämiseen Suomen alueella antaa kauppa- ja teollisuusministeriö. Kun tällaisen ydinlaitoksen käyttäminen on 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa, merkitsee 22 §:n 2 momentin säännös siten poikkeusta laissa yleensä vahvistettuun viranomaisten päätösvallan jakoon.

Päätöksen muiden lupien myöntämisestä tekisi kauppa- ja teollisuusministeriö, jolle ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta ehdotuksen mukaan muutenkin kuuluisi.

Kun ydinenergialain soveltamisala on ehdotettu varsin laajaksi ja siihen sisältyisi myös sellaisia toimintoja ja valvonnan kohteita, joiden osalta luvan myöntämistä ministeriönkään tasolla ei voida pitää aiheellisenä, on katsottu tarkoituksenmukaiseksi ehdottaa uudessa laissa säilytettäväksi mahdollisuus siirtää asetuksella luvan myöntäminen kauppa- ja teollisuusministeriöltä valvontaviranomaisena toimivalle säteilyturvakeskukselle.

Luvan myöntämistä ei ole tarkoitus siirtää säteilyturvakeskukselle, jos lupaa haetaan 2 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun yksityisoikeudellisen sopimuksen tekemiseen tai yleensä 2 §:ssä tarkoitettuun vientiin tai tuontiin. Tämä on aiheellista sen vuoksi, että nämä ydinaseiden leviämisen estämiseen ja erityisesti kahdenvälisiin ydinenergia-alan valtiosopimuksiin liittyvät kysymykset edellyttävät erityisasiantuntemusta, jota säteilyturvakeskuksella ei voida edellyttää olevan. Nämä asiat käsitellään nykyisinkin kauppa- ja teollisuusministeriössä yhteistyössä ulkoasiainministeriön kanssa.

17 §. Luvansaajaa koskevat säännökset ehdotetaan säilytettäväksi pääosin entisenlaisina. Selvytyden vuoksi ehdotetaan nykyisin voimassaolevaa säännöstä täsmennettäväksi niin, että pääsäännön mukaan lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle, suomalaiselle osakeyhtiölle, kauppayhtiölle, kommandiittiyhtiölle, taloudelliselle yhdistykselle ja osuuskunnalle tai säätiölle tahi julkiselle yhteisölle taikka Suomen valtiolle, jota yksittäistapauksessa luonnollisesti edustaa valtion virasto tai laitos.

Kun ydinaineen tai ydinjätteen kuljetukseen vaaditaan eräissä tapauksissa sellaista erityiskalus-

toa ja -kokemusta, jota on vain eräillä harvoilla kansainvälisillä kuljetusyhtiöillä, saattaa käytännössä esiintyä tapauksia, joissa lupa on tarkoituksenmukaisinta myöntää suoraan asianomaiselle kuljetuksesta huolehtivalle ulkomaalaiselle yhteisölle. Tällaiset kuljetukset tapahtuvat vaarallisten aineiden kuljetuksesta voimassa olevien kansainvälisten sopimusten ja muiden määräysten mukaisesti. Tämän vuoksi on tämä mahdollisuus ehdotettu laissa säilytettäväksi.

Erityistapauksen kuljetusten osalta muodostavat mahdolliset ydinaineiden tai ydinjätteiden kuljetukset Suomen alueen kautta. Suomi on sitoutunut sallimaan tällaisten kuljetusten kauttakulun, mikäli ne suoritetaan kansainvälisten sopimusten määräysten mukaisesti. Näin ollen on perusteltua sallia pääsäännöstä poiketen lupa kauttakulkuun myös muille kuin 1 momentissa mainituille. Kun kauttakulku koostuu luvanvaraisesta tuonnista ja viennistä, on tarkoituksenmukaista ratkaista asia luvalla, jossa nämä toiminnot yhdessä sallitaan, silloin kun siihen aiheuta on. Mitä edellä on sanottu, on tarkoituksenmukaisuussyistä ehdotettu ulotettavaksi myös uraania tai toriumia sisältävien malmien tai rikasteiden kauttakuljetukseen.

Erityistapauksen muodostaa myös 22 §:n 2 momentissa tarkoitettu ydinkäyttöisen kulkuvälineen — lähinnä laivan — tilapäinen käyttäminen Suomen alueella. Koska sellainen kulkuväline käytännössä ilmeisesti aina olisi ulkomaalaisessa omistuksessa, on tarpeellista, että lupa voidaan tällaisissa tapauksissa myöntää ulkomaalaiselle.

Suomi on solminut joukon kansainvälisiä sopimuksia, joissa se on sitoutunut käyttämään ydinenergiaa ainoastaan rauhanomaisiin tarkoituksiin. Sopimusten mukaan joko Kansainvälisellä Atomiennergiajärjestöllä tai kahdenvälisten sopimusten osalta tietyissä tapauksissa myös toisella sopimuspuolella on oikeus lähettää henkilöstöä tarkkailemaan tämän velvoitteen noudattamista. Sopimuksissa annetaan valvonnan suorittajille usein oikeus ottaa tarvittaessa näytteitä ja lähettää ne tutkittavaksi valitsemaansa paikkaan. Valvonnan tehokas suorittaminen saattaa myös edellyttää ydinaineita sisältävien pienten vertailunäytteiden tuomista tarkastuspaikalle. Asian luonteesta johtuu, että siltä osin kuin sopimukseen perustuvaan valvontatehtävään liittyvää ydinaineen tai ydinjätteen hallussapitoa, käyttämistä, kuljetusta, vientiä tai tuontia ei voitaisi lakiehdotuksen nojalla vapauttaa kokonaan luvanvaraisuudesta, tulisi lupa näihin toimintoihin ehdotuksen mukaisesti voida myöntää myös kan-

sainväliselle järjestölle tai vieraan valtion viranomaiselle, jonka tehtävänä on suorittaa edellä tarkoitetuissa sopimuksissa edellytettyä valvontaa.

18 ja 19 §. Kun ydinenergialaissa säänneltäväksi ehdotetut toiminnot eroavat toisistaan merkitykseltään ja sisällöltään hyvinkin huomattavasti, on atomiennergialain sisältämän varsin yleisluontoiseksi luonnehdittavan sääntelyn sijasta katsottu välttämättömäksi, että ydinlaitoksen rakentamista, kuten muitakin luvanvaraisia toimintoja koskevan luvan myöntämisen edellytykset mainittaisiin erikseen siten, että tärkeimmät ja keskeisimmät harkintaperusteet ilmenevät asianomaisesta säännöksestä. Yleisesti voidaan todeta, että varsinaisesti ydinlaitoksia koskevien lupien — siis rakentamisluvan ja käyttöluvan — yleisistä periaatteista johdetut harkintaperusteet ovat periaatteessa yhteneviä. Sen sijaan näiden lupien tosiasiallisesta aikajärjestyksestä seuraa toisaalta se, että rakentamisluvan myöntämistä harkittaessa harkinnan pohjaksi ei aina vaadita yhtä pitkälle meneviä luvan edellytysten sisältöön ulottuvia selvityksiä kuin käyttöilupaa myönnettäessä, toisaalta se, että käyttöilupaa myönnettäessä edellytetään eräiden pelkästään rakentamislupavaiheeseen liittyvien edellytysten olemassaolon tulleen jo todetuksi ja siirtyvän säteilyturvakeskuksen tutkittavaksi siten, kuin 20 §:n 2 momentin kohdalla selostetaan. Rakentamis- ja käyttöluvien lupaedellytysten kautta on lupaviranomaisella myös mahdollisuus seurata ja arvioida hankkeen toteuttamismahdollisuuksia myös muun lainsäädännön kannalta ja varmistua siitä, että sellaisenkin lainsäädännön edellyttämät vaatimukset voidaan täyttää.

Lakiehdotuksen ydinlaitoksia koskevan päätöksenteon systematiikasta seuraa, että ehdotuksen 19 §:ssä ilmaistaan ne lupaedellytykset, jotka kohdistuvat ydinlaitosten rakentamiseen yleensä ja 18 §:ssä ne periaatepäätösmenettelyyn liittyvät vaatimukset, jotka kohdistuvat ainoastaan yleiseltä merkitykseltään huomattavien ydinlaitosten rakentamiseen. Jälkimmäisten laitosten osalta on valtioneuvoston siten 18 §:ssä ehdotetulla tavalla ensin todettava, että kysymyksessä olevan ydinlaitoksen rakentaminen on valtioneuvoston aiemmin antamassa periaatepäätöksessä katsottu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi ja että eduskunta on tehnyt päätöksensä periaatepäätöksen kumoamisen ja sen pysyttämisen välillä ja päätyntä jälkimmäiseen lopputulokseen. Kun tämä on todettu, tulevat harkittaviksi 19 §:ssä tarkoitettut luvan myöntämisen edellytykset. Jos

kysymyksessä on muu kuin yleiseltä merkitykseltään huomattava ydinlaitos, ei edellä oleva menettely tule kysymykseen, vaan harkinta tapahtuu pelkästään 19 §:n nojalla. Tämä säännös on kirjoitettu niin, että siinä ensin erikseen lueteltujen harkintaperusteiden ohella suunnitellun ydinlaitoksen tulee muutoinkin täyttää 5—7 §:ssä säädetty ydinenergian käytön yleiset periaatteet. Eriksen lueteltujen lupaedellytysten on katsottava ilmaisevan vain eräitä lähempiä tarkastelunäkökulmia, joista yleisten periaatteiden täyttymistä voidaan tarkastella. Sen vuoksi on selvää, että valtioneuvosto voi erityisesti lueteltuja lupaedellytyksiä harkitsemattakaan tulla siihen tulokseen, että laitoksen rakentamista ei ole sallittava joko sen vuoksi, ettei laitos täytä ydinenergian käytön turvallisuusedellytystä tai siksi, ettei riittäviin 7 §:ssä tarkoitettuihin järjestelyihin voida päästä tahi sen vuoksi, että laitoksen rakentaminen ei ole yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena.

Rakentamislupaa koskevan 19 §:n luettelossa on ensimmäiseksi edellytykseksi asetettu se, että ydinlaitosta, sen toimintajärjestelmiä ja osia koskevat suunnitelmat ovat turvallisuuden kannalta riittävät, ja että työsuojelu ja väestön turvallisuus on toiminnan suunnittelussa otettu asianmukaisesti huomioon. Säännös koskee eräitä keskeisiä turvallisuuteen liittyviä näkökohtia. Ydinlaitoksessa työskentelevät ovat turvallisuuden kannalta erityisessä asemassa, koska tavanomaisen laitos-teknologian aiheuttamien vaaratekijöiden lisäksi kohdistuu työntekijöihin suurempi säteilyriski kuin ympäristöön. Turvallisuuteen liittyvä toinen keskeinen osa-alue on luonnollisesti muun väestön turvallisuuden takaaminen. Erityisen tärkeää on, että tämä on otettu asianmukaisesti huomioon jo rakentamista ja myös siihen liittyvää laitoksen tulevaa käyttämistä koskevassa suunnittelussa. Turvallisuuteen liittyvien lupaedellytysten osalta ovat alan erityisviranomaisen — säteilyturvakeskuksen — näkökannat keskeisessä asemassa.

Rakentamisluvan myöntämistä harkittaessa on välttämätöntä, että hakijan suunnitelmat ovat täsmennyneet — etenkin periaatepäätöstä koskevaan hakemukseen verrattuna — huomattavasti pidemmälle myös ydinlaitoksen sijoituspaikan osalta. Kun on ratkaistava, onko sijoituspaikka suunnitellun toiminnan turvallisuuden kannalta tarkoituksenmukainen ja onko ympäristönsuojelu otettu asianmukaisesti huomioon toiminnan suunnittelussa, on selvää, että rakentamislupahakemuksesta tulee tarkoin selvittää, mihin laitos

tultaisiin rakentamaan. Sijoituspaikkaan liittyvien turvallisuusnäkökohtien ja ympäristönsuojellustien näkökohtien harkintaa varten tulee valtioneuvoston saada selvitystä edellisten osalta lähinnä säteilyturvakeskuksesta sekä valmiusjärjestelyistä ja pelastuspalvelusta vastaavilta sisäasiainministeriön hallinnonalan viranomaisilta. Ympäristönsuojelunäkökohtien osalta on luonnollista, että harkinta nojautuu paitsi ympäristöministeriön myös esimerkiksi vesiviranomaisten, valtion teknillisen tutkimuskeskuksen ja mahdollisesti myös merentutkimuslaitoksen sekä ilmatieteen laitoksen kannanottoihin.

Ehdotettuihin luvan myöntämisen edellytyksiin kuuluu myös se, että turvajärjestelyt on suunnittelussa otettu asianmukaisesti huomioon. Viranomaislausuntoihin nojautuen on tällöin voitava todeta, että suunnitellut rakenneratkaisut ja koko laitospokonaisuus mukautuvat niihin turvajärjestelyihin, jotka viranomaiset katsovat riittäviksi.

Lupaa ydinlaitoksen rakentamiseen ei myöskään voida myöntää, ellei hakija omista laitos- aluetta tai muutoin hallitse sitä sellaisella pysyvyydellä, että laitos voidaan sinne rakentaa ja sitä voidaan siellä esteettä käyttää. Samoin on tarpeen vakuuttua siitä, että laitospaikalla suoritettava ydinjätehuolto voidaan suorittaa. Samoista syistä on tarpeellista edellyttää, että suunniteltu toiminta on sopeutettu maankäytön suunnitelluun siten, että ydinlaitoksen rakentamista varten on varattu alue rakennuslain mukaisessa asematai rakennuskaavassa. Tämä merkitsee sen toteuttamista, ettei yksityiskohtainen kaava aseta esteitä ydinlaitoksen rakentamiselle ja käyttämiselle.

Ydinjätehuollon osalta on luvan myöntämisen edellytykseksi asetettu se, että hakijan käytettävissä olevat menetelmät ydinjätehuollon järjestämiseksi ovat riittävät ja asianmukaiset. Säännöksen tarkoituksena on se, että rakentamisluvan hakijan on esitettävä suunnitelma tai vaihtoehtoisia suunnitelmia, joita noudattaen ydinjätteet, joihin luetaan myös itse aikanaan käytöstä poistettava ydinlaitos, saatetaan turvalliseen olotilaan. Tämä saattaa edellä tarkoitettujen suunnitelmien valossa tapahtua eri tavalla erilaatuisten ydinjätteiden osalta ja vaarallisimpien ydinjätteiden — esimerkiksi käytetyn ydinpolttoaineen — osalta joko suoritun jälleenkäsittelyn jälkeen jätteiden loppusijoituksena tai jälleenkäsittelymättä niinsanotun suoran loppusijoituksen avulla. Vielä voi kysymykseen tulla se, että ulkomailta tapahtuvan jälleenkäsittelyn yhteydessä erotettavat ydinjätteet sijoitetaan lopullisesti Suomeen,

todennäköisesti kallioperään tai että nekin jäävät ulkomaille. Perustuipa suunnitelma mihin tahansa vaihtoehtoon tai useampaan niistä, on luvanhakijan osoitettava, että sillä on käytettävissään suunnitelmansa toteuttamiseksi tarvittavat teknologiset menetelmät. Tämä ei tarkoita sitä, että tällaisten menetelmien käyttöönottamiseksi tarpeelliset laitteet ja mahdollisesti tarvittavat oikeudet menetelmien käyttämiseen on jo hankittu hakijan haltuun tai että esitetään myös tätä koskeva rakennussuunnitelma, vaan sitä, että tarpeen mukaan tarvittavaa teknologiaa ja laitteistoja on saatavissa.

Riittävien ja asianmukaisten ydinpolttoainehuollon järjestämistä koskevien suunnitelmien olemassaolo voidaan myös kytkeä ydinlaitosta tai ydinpolttoainehuoltoa koskeviin toimitusneuvotteluihin. Tämä saattaa siten vaikuttaa myös siihen, että sellaiset ydinlaitostoimittajat, jotka voivat toimittaa myös polttoainepalveluja, pyrkisivät nykyistä enemmän osallistumaan myös toimittamiensa laitosten polttoaine- ja ydinjätehuoltoon. Vailla merkitystä ei yhteiskunnan kokonaisuutta harkittaessa ole myöskään se, että voidaan osoittaa laitoksen käytön edellyttämää polttoainetta olevan saatavilla luotettavin ja tarkoituksenmukaisin järjestelyin.

Ehdotettu 7 kohta edellyttää eräiden valvontaoikeuksien takaamista säteilyturvakeskukselle. Ydinlaitoksen turvallisuus edellyttää, että on voitava varmistautua siitä, että laitoksen rakenteet ja osat sekä siinä käytettävä polttoaine valmistetaan niin, että kokonaisuudesta tulee turvallisuusvaatimukset täyttävä. Tämän vuoksi olisi hakijan jo rakentamislupahakemuksessaan selvitettävä luvan myöntävälle viranomaiselle ne järjestelyt, jotka se on tehnyt, jotta säteilyturvakeskus voisi tutkia, valmistetaanko ydinpolttoaine tai ydinlaitoksen osiksi tarkoitetut rakenteet tai laitteet säteilyturvakeskuksen hyväksymällä tavalla. Sellaiset järjestelyt voivat tarkoittaa sekä valmistukseen liittyvien asiakirjojen toimittamista säteilyturvakeskuksen tutkittavaksi että sopimuksen tekemistä polttoaineen tai ydinlaitokseen tarkoitetun laitteen tai rakenteen valmistajan kanssa siitä, että säteilyturvakeskus saa ainenäytteitä, voi suorittaa mittauksia ja ehkä tarkkailla valmistusprosessia valmistuslaitoksessa. Tällainen kotimaassa tapahtuva valvonta tapahtuu erityisen valvontaoikeuksia koskevan säännöksen nojalla (63 §). Säännöksen tarkoituksena oleva laadunvalvonta tulisi ulottaa myös ulkomailta tapahtuvaan valmistukseen. Se on tehtävissä niin, että hakija järjestää

asian sopimuskumppaninaan olevan valmistuslaitoksen kanssa.

Käytännössä valmistuksen tarkkailu voidaan toteuttaa joko niin, että säteilyturvakeskus itse suorittaa sitä, tai niin, että se uskotaan ulkopuolisen organisaation tehtäväksi. Säteilyturvakeskus hyväksyy kulloinkin sovellettavan järjestelyn riittävyyden. Pääsääntönä tulee olla, että keskukselle järjestetään mahdollisuus omakohtaiseen valmistuksen tarkkailuun niin kotimaisilla kuin ulkomaisillakin valmistuslaitoksilla aina kun keskus sitä edellyttää. Mikäli kuitenkin jollakin ulkomaisella valmistuslaitoksella esimerkiksi lainsäädäntöön pohjautuva este ei sitä salli, täytyy yksittäistapauksessa voida soveltaa muunlaista ratkaisua ja turvautua silloin esimerkiksi riittäväksi hyväksytyihin, kysymyksessä olevassa maassa tarjolla oleviin valmistuksen tarkkailupalveluihin.

Atomiennergialaissa olevan sääntelyn kaltaisesti on 8 kohdassa ehdotettu säilytettäväksi edellytys, jonka mukaan hakijalla tulee olla käytettävänä tarpeellinen asiantuntemus. Tämän vuoksi hakijan on selvitettävä, minkälaista asiantuntemusta sillä on. Tämä voi tapahtua esimerkiksi viittamalla mahdolliseen aikaisempaan alan toimintaan tai kokemukseen, asiantuntijayhteistyöhön, suoritettuihin tutkimuksiin sekä rakennushankkeen toteutusorganisaatioon.

Atomiennergialakiin verrattuna uutta vaatimusta merkitsee ehdotettu edellytys siitä, että hakijalla on riittävät taloudelliset mahdollisuudet hankkeensa toteuttamiseen ja toiminnan harjoittamiseen. Tätä on yhteiskunnan kannalta pidettävä tärkeänä sen vuoksi, että ydinlaitostointi vaatii huomattavia investointeja ja laitoksenhaltijan kyky huolehtia turvallisuusvaatimusten noudattamisesta saattaa taloudellisten vaikeuksien vuoksi joutua uhanalaiseksi. Varsin todennäköistä on, että hakija joutuu lainoitusta järjestäessään ainakin jossakin muodossa turvautumaan valtiotavallan myötävaikutukseen. Edellä mainituista syistä on tärkeää jo rakentamislupavaiheessa voida vakuuttautua siitä, että hakija on kykenevä viemään hankkeen loppuun saakka niiden yleisten periaatteiden ja muiden vaatimusten mukaisesti, jotka lakiin on ehdotettu otettavaksi.

Kun ne asian ratkaisun kannalta merkitykselliset seikat, jotka liittyvät hakijaan ja tämän ominaisuuksiin, voivat olla myös muita kuin hakijan asiantuntemukseen ja taloudelliseen asemaan liittyviä, on pykälään ehdotettu otettavaksi edellytys, jonka mukaan hakijalla on muutoinkin oltava edellytykset harjoittaa toimintaa turvallisesti ja

Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti.

20 §. Voimassa olevan lain tapaan edellytettiin ehdotuksen mukaan, ettei ydinlaitosta voida ottaa käyttöön ennen kuin rakentamisluvan lisäksi on myönnetty käyttöluja. Lisäksi edellytetään jäljempänä selostettujen tarkastustoimenpiteiden suorittamista.

Käyttöluvan myöntämisen edellytykseksi on asetettu samoin kuin rakentamisluvankin osalta, että ydinlaitos ja sen käyttäminen täyttää ydinenergian käytön yleiset periaatteet ja erityisesti käsillä olevan pykälän 1 momentin 1—4 kohdassa asetetut yksityiskohtaiset edellytykset. Näiden edellytysten tulee olla pääosin jo rakennusluvan myöntämisen edellytykseksi asetettuina ollut harkittavina, tosin rakentamisluvan käsittelyn ajankohdan vuoksi yleisemmällä tasolla kuin mistä nyt on kysymys. Vaatimuksen siitä, että hakijalla on käytettävänä tarpeellinen asiantuntemus, on käyttöluvan myöntämistä harkittaessa oltava täsmennytyt sillä tavalla, että erityisesti ydinlaitoksen käyttöhenkilökunnan kelpoisuuden ja laitoksen käyttöorganisaation on oltava asianmukaisia. Näissä suhteissa keskeiseksi nousee käytännössä säteilyturvakeskuksen arvio edellä sanotuista tekijöistä. Säteilyturvakeskus, jonka tehtävänä jo nykyisinkin on ydinlaitosten käyttöhenkilökunnan kelpoisuuden ja laitosten käyttöorganisaatioiden kelpoisuuden tutkiminen, voisi asettaa laitoshenkilökuntaa koskevia kelpoisuusehtoja ja tutkia niiden täyttämistä esimerkiksi järjestämällä tutkintotilaisuuksia (79 §). Käsillä oleva edellytys on itse asiassa yksi turvallisuussäännöksen johdannaisista, joten asianmukaisuuden sisältö määräytyy lähinnä turvallisuuden vaatimuksista lähtien.

Samalla tavoin kuin atomienergiainsäädännössä on säädetty, ei yksin käyttöluvan myöntäminen vielä välittömästi oikeuta luvanhaltijaa laitoksen käyttämiseen. Tämä ilmenee ehdotetusta 2 momentista, johon on koottu eräitä sellaisia lain yleisten periaatteiden toteutumisen kannalta keskeisiä vaatimuksia, joiden olemassaolon toteaminen on tarkoituksenmukaista ajoittaa tapahtuvaksi vielä käyttöluvan myöntämisen jälkeen ennen laitoksen käyttöönottoa. Kysymys on siten säteilyturvakeskuksen ja kauppa- ja teollisuusministeriön suorittamasta atomienergia-asetuksessa pakolliseksi säädettyä katsastusta vastaavasta toimenpiteestä, jossa huomiota kiinnitetään säännöksessä lueteltuihin asioihin. Viittaus ydinlaitoksen haltijan vahingonkorvausvastuuseen tarkoittaa sen seikan toteamista, että ydinlaitoksen

haltijan atomivastuulaissa (484/72) säännelty vahingonkorvausvastuu mahdollisen ydinonnettomuuden kolmannelle henkilölle aiheuttamista vahingoista on atomivastuulaissa säädetyllä tavalla katettu vakuutuksella tai muulla taloudellisella takuulla. Tällä vakuutuksella tai takuulla korvataan kolmannelle ne vahingot, jotka atomivastuulaissa tarkoitettu ydinenergian käytössä aiheutunut onnettomuus saattaa tälle aiheuttaa. Atomivastuulaissa säädetty vastuu perustuu OECD:n piirissä solmittuun Pariisin yleissopimukseen vahingonkorvausvastuusta ydinvoiman alalla (SopS 20/72). Tätä sopimusta täydentää vielä niin sanottu Brysselin lisäyleissopimus (SopS 4/77). Suomi on näissä sopimuksissa sitoutunut lainsäädännössään velvoittamaan siinä tarkoitettua toiminnan harjoittajan ylläpitämään edellä tarkoitettu vastuun toteuttamiseksi tarvittavat järjestelyt.

Kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävänä on lisäksi todeta, että varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin on käyttöönottoaiheessa järjestetty jäljempänä (7 luku) selostetulla tavalla.

Säteilyturvakeskuksen osalta on säännöksen pääpaino siinä, että sen on voitava kaikkien yksityiskohtien osalta todeta ydinlaitoksen rakentamisessa noudatettua rakentamisluvan määräyksiä. Turva- ja valmiusjärjestelyjen on tässä vaiheessa jo oltava kehittyneitä suunnitelmista sellaisiksi tosiasiallisiksi toimenpiteiksi, joita laitoksen käyttöönotto edellyttää.

21 §. Pykälässä säädetään ydinenergian käytön edellytyksistä, jos kysymys ei ole ydinlaitoksen rakentamisesta tai käyttämisestä. Luettelo on jonkin verran laajempi kuin se, mikä voidaan johtaa nykyisestä laista. Luettelon lähtökohdat ovat olleet samat kuin ydinlaitoslupienkin kohdalla, mutta luvanvaraisten toimintojen moninaisuudesta ja usein vähäisehköstä merkityksestä johtuen edellytykset ovat yleisiä periaatteita lukuunottamatta esitetty huomattavasti yleisluontoisempina. Samasta syystä voi luettelossa mainittu edellytys tulla kysymykseen vain, milloin toiminta sitä edellyttää.

Mitä tulee kulloinkin kysymyksessä olevan toiminnan yhteiskunnan kokonaisedun mukaisuutta koskevaan harkintaan, on huomattava, että säännöksessä tarkoitettujen luvanvaraisten toimintojen kohdalla saa harkinta yhteiskunnan kokonaisedun eri osatekijöiden kohdalla erilaisen painotuksen riippuen toiminnan laadusta. Toiminnan laadusta voi myös seurata, että turvallisuuskysymyksillä, turva- ja valmiusjärjestelyillä sekä pelastuspalvelujärjestelyillä on toiminnan kannalta toisinaan vain nimellinen merkitys.

Vaatus tarpeellisesta asiantuntemuksesta on säilytetty entisellään, mutta uusi vaatimus on se, että toimintaa hoitavalta organisaatiolta ja henkilökunnalta edellytetään asianmukaista kelpoisuutta. Uutta on myös se, että hakijalta edellytetään taloudellisia mahdollisuuksia sekä muitakin hakijan omaan asemaan liittyviä edellytyksiä toiminnan harjoittamiseen. Selvää on, että edellytettävän asiantuntemuksen laatu ja muut hakijalta vaadittavat edellytykset tulevat suuresti riippumaan siitä, millaiseen toimintaan lupaa haetaan.

Keskeisiä ydinteknisiä tarvikkeita, tietoaineistoa ja sopimuksia koskevat toiminnot ovat yleensä sellaisia, ettei niillä sinänsä ole merkitystä ydinenergian käytön turvallisuuden kannalta eikä niiden seurauksena synny ydinjätettä.

Muihin kuin ydinlaitoslupiin sisältyvät muun muassa kaikki vientiä ja tuontia koskevat luvat. Luettelon 6 kohdan lopussa oleva viittaus Suomen kansainvälisiin sopimusvelvoitteisiin saattaa näiden lupien kohdalla olla erityisen merkityksellinen, rajoittavathan sekä ydinsulkusopimus että ydinenergia-alan kahdenväliset sopimukset niin ydinaineiden kuin eräiden ydinteknisten laitteiden ja komponenttien sekä tietoaineistonkin maasta vientiä ja toisaalta maahantuonnin jälkeistä käyttöä. Viimeksi mainittu toiminta jouuu pykälän 2 momentin vuoksi vielä luvan myöntämisen jälkeen säteilyturvakeskuksen tutkittavaksi muun muassa sen toteamiseksi, että ydinaineiden leviämisen estämiseksi tarpeellinen valvonta on asianmukaisesti järjestetty.

Samalla tavoin kuin ydinlaitoksen käyttämistä koskevassa 20 §:ssä on ehdotettu säädettäväksi, olisi tässä pykälässä tarkoitetun toiminnan aloittamisen edellytyksenä myös se, että toiminnan harjoittajan vahingonkorvausvastuu ydinvahingoista on katettu vakuutuksella tai muulla taloudellisella takuulla, silloin kun se on säädetty tai määrätty tehtäväksi.

Vaikkakin kaikkia erilaatuisia toimintoja koskevat luvan edellytykset on ehdotettu annettavaksi yhdessä luettelossa, jouduttaneen lain täytäntöönpanemiseksi annettavassa asetuksessa kutakin erityyppistä toimintaa koskevia luvan edellytyksiä tarkentamaan.

Silloin kun pykälässä tarkoitettu toiminta on uraanin tai toriumin tuottamiseen tähtävää kaivos- tai rikastustoimintaa, on ilmeistä, että pykälän 1 momentin 1 ja 3—5 kohdassa edellytetyt toimenpiteet ja järjestelyt jäävät luontevimmin toteutettaviksi luvan myöntämisen jälkeen, mahdollisesti vasta juuri ennen toiminnan aloittamista. Tämän vuoksi on pykälän kolmannessa mo-

mentissa ehdotettu säädettäväksi, että lupaedellytykset täytyvät, jos hakija esittää riittävät suunnitelmat näiltä osin. Tämän lisäksi on luvan myöntäjän voitava todeta kaivospaikan tai rikastuslaitoksen turvallisuusjärjestelyt tarkoituksenmukaisiksi. Säteilyturvakeskuksen tehtäväksi jää pykälän toisessa momentissa tarkoitetun käytöönottotarkastuksen lisäksi valvoa, ettei kaivos- tai rikastustoimintaa aloiteta ennen kuin toiminta esitettyjen suunnitelmien lisäksi täyttää 1 ja 3—5 kohdassa säädetyt edellytykset.

22 §. Kuten edellä (2 §) on todettu, ei ehdotettu ydinlaitoksen määritelmä tee eroa sen suhteen, onko ydinlaitos kiinteä vai liikuteltava. Tämä merkitsee sitä, että kaikkiin liikuteltaviinkin ydinlaitoksiin, olkoonpa kysymys ydinkäytöstä kulkuvälineestä tai muutoin liikuteltavalle alustalle rakennetusta ydinlaitoksesta, sovelletaan ydinlaitoksia koskevia lain säännöksiä. Kun liikuteltaviin ydinlaitoksiin ei niiden erityisluonteen vuoksi voida sellaisenaan soveltaa kaikkia niitä lupaedellytyksiä, jotka on 19 §:ssä ehdotettu lakiin sisällytettäväksi, on tässä pykälässä selvyden vuoksi ehdotettu 19 §:n 1—10 kohdassa tarkoitettujen säännösten soveltamista vain niiltä osin kuin toiminta sitä edellyttää. Käytännössä soveltamatta jäisivät lähinnä ne lupaedellytykset, jotka liittyvät ydinlaitoksen alueeseen ja alueen maankäytön suunnitteluun. Tämä ei tietenkään estä luvassa määrittelemästä sitä, missä sellaista ydinlaitosta saadaan käyttää.

Ydinlaitoksen rakentamisluvan ja käyttöluvan myöntämistä koskevat säännökset tulisivat sovellettavaksi ainakin sellaiseen liikuteltavaan ydinlaitokseen, joka Suomessa rakennetaan täällä käytettäväksi.

Kun kysymykseen saattaa tulla esimerkiksi myös jossakin toisessa valtiossa rekisteröidyn ydinkäyttöisen kulkuvälineen — lähinnä laivan — tilapäinen liikkuminen Suomen alueella, on ollut tarpeellista sisällyttää lakiehdotukseen erityinen tätä koskeva säännös, jotta tällaisenkin ydinenergian käytön kuulumisen lain soveltamisalan piiriin tulisi selväksi ja toisaalta siitä syystä, ettei sellaiseen tapaukseen ole tarpeen ilman muuta soveltaa ydinlaitoksen käyttämistä koskevia säännöksiä. Tämän vuoksi ehdotetaan laissa säädettäväksi, että lakia sovelletaan tässä tapauksessa niin kuin muuhun ydinenergian käyttöön, mistä seuraa, että esimerkiksi lupaedellytykset määräytyvät 21 §:n mukaisesti. Ydinlaitoksen käyttölupaa koskevista säännöksistä poiketen myöntäisi luvan kulkuvälineessä tai sen voimalllahteenä käytettävän ydinlaitoksen tilapäiseen

käyttämiseen Suomen alueella kauppa- ja teollisuusministeriö.

23 §. Hallintomenettelylain nojalla on viranomaisen huolehdittava asian kaikinpuolisesta selvittämisestä, mihin kuuluu myös selvitysten hankkiminen, paitsi asianosaiselta myös esimerkiksi muilta viranomaisilta. Kun lakiehdotuksen piiriin kuuluvat luvanvaraiset toiminnot ovat valtaosin sellaisia, joissa tavalla tai toisella on keskeisenä kysymys toiminnan turvallisuudesta, ehdotetaan edellä mainitun periaatteen toteuttamiseksi ja säteilyturvakeskuksen keskeisen merkityksen korostamiseksi valvontaviranomaisena laissa säädettäväksi, että lupahakemuksesta on kuultava säteilyturvakeskusta. Ydinenergian käytön ja ympäristönsuojelun vaatimusten läheisestä yhteydestä johtuu velvollisuus pyytää ympäristöministeriön lausunto.

Näissä tapauksissa, joissa toiminta, johon lupaa haetaan, tarkoittaa 2 §:ssä tarkoitettujen valvonnan kohteiden vientiä, sopimuksen tekemistä ulkomaalaisen kanssa tai liikuteltavan ydinlaitoksen tilapäistä käyttämistä täällä, olisi kuultava ulkoasiainministeriötä. Näissä tapauksissa ovat olennaisia lähinnä kansainväliseen oikeuteen ja ydinaseiden leviämisen estämiseen liittyvät seikat.

Viranomaisen, lakiehdotuksen systematiikasta johtuen lähinnä kauppa- ja teollisuusministeriön ja säteilyturvakeskuksen selvittämismuodosta seuraa, että useissa tapauksissa on lausuntoja hankittava useilta eri viranomaisilta. Lausunnonantajina voivat siten tulla kysymykseen paitsi ministeriöt myös useat keskusvirastot, tutkimuslaitokset, lääninhallitukset, kunnat ja paikallisviranomaiset. Välttämätöntä saattaa myös olla kansalaisjärjestöjen tai muiden kansalaisten muodostamien intressipiirien kuuleminen.

Pykälän toinen momentti merkitsee ydinenergia-alan kaivos- ja rikastustoiminnan rinnastamista yleiseltä merkitykseltään huomattaviin ydinlaitoksiin yleisen kuulemisen osalta. Tämä johtuu sellaisen kaivoksen tai laitoksen merkityksestä asianomaiselle paikkakunnalle.

24 §. Nykyisin voimassaolevan lain mukaan on lupa myönnettävä pysyvänä ja määräaikaisena vain luvassa erikseen määritellyistä syistä.

Kun ydinenergian käyttö eri muodoissaan on ydinlaitoksen rakentamista lukuunottamatta aina tekniseltä tai taloudelliselta kannalta joko lyhyen ajanjaksona tapahtuvaa kertaluonteista tai määrättyyn laitokseen ja sen tekniseen tai taloudelliseen käyttöaikaan sidottua, ehdotetaan säädettäväksi, että lupa myönnetään tällaisissa ta-

pauksissa määräaikaisena ja että määräajan pituutta harkittaessa on otettava huomioon erityisesti turvallisuuden varmistaminen ja toiminnan arvioitu kesto. Esimerkiksi ydinlaitoksen käyttämisen osalta säännös merkitsisi käytännössä sitä, että määräajan pituudeksi määrätään ydinlaitoksen arvioitu käyttöikä, jolleivät ydinlaitoksen turvallisuuden varmistamiseen liittyvät seikat muuta vaadi. Määräaikaisuudella ja mahdollisuudella määrätä, että lupa lakkaa olemasta voimassa, jollei toimintaa aloiteta määräajassa luvan myöntämisestä lukien, saavutetaan myös se, ettei ydinlaitoksen rakentamista tai lyhytaikaista kertaluonteista toimintaa, esimerkiksi ydinaineiden tuontia tai vientiä harjoiteta huomattavasti luvan myöntämisen jälkeen aivan toisenlaisissa olosuhteissa.

25 §. Lakiehdotuksen yhtenä tavoitteena on ollut saada lupapäätökset nykyistä yksinkertaisemmiksi ja luopua valtaosin lupaehdoin nojautuvasta ydinenergian käytön sääntelystä. Tämä tapahtuisi antamalla mahdollisimman kattavat aineelliset määräykset laissa ja sen nojalla annettavissa säännöksissä. Lakiehdotuksen nojalla onkin tarkoitus antaa ydinenergian käytön turvallisuutta, turva- ja valmiusjärjestelyjä sekä pelastuspalvelujärjestelyjä koskevia yleisiä määräyksiä. Nämä määräykset olisivat voimassa pysyvästi, jolloin lupaehdoissa olisi tarpeen antaa vain niitä täydentäviä, kulloinkin kysymyksessä olevaa ydinenergian käyttöä koskevia erityisiä ehtoja ja niitäkin vain siltä osin kuin säteilyturvakeskuksen antamat määräykset eivät riittävästi kysymystä sääntelevä. Tällä tavoin olisivat tärkeimmät määräykset jo etukäteen luvanhakijan tiedossa, eikä vasta luvan myöntämisen yhteydessä, millä voi olla merkitystä myös yksittäisten hankkeiden toteuttamisen kannalta. Siltä osin kuin edellä mainittuja määräyksiä ei ole annettu, on tarvittavat ehdot ehdotuksen mukaan sisällytettävä lupaan, jollei ole tarkoituksenmukaisempaa antaa niitäkin joltain osin myöhemmin suoraan yksittäiseen luvanhaltijaan kohdistuvana viranomaisen määräyksenä. Kysymykseen saattavat näin ollen tulla ydinenergian käytön yleisten periaatteiden toteuttamiseksi tarpeelliset ehdot, erityisesti Suomen kansainvälisten ydinenergia-alan sopimusten velvoitteiden täyttämiseksi ja ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeelliset ehdot.

Lakiehdotuksen kannalta on lupaehdoista erottettava luvan myöntämisen edellytykset, joilla tarkoitetaan tiettyjä asiantiloja, joiden on oltava olemassa, jotta lupa voitaisiin myöntää. Käytännössä saattavat edellytykset ja ehdot kuitenkin

kietoutua toisiinsa siten, että edellytyksen jatkuva olemassaolosta tehdään ehto lupapäätökseen. Erotukseksi edellytyksistä tarkoitetaan tässä lupahdolla itse lupapäätökseen sisältyviä ehtoja ja määräyksiä.

Pykälä sisältää sen, että mahdollisuus lupaehtojen muuttamiseen säilytettäisiin ja lupaehtojen muuttamisperusteita jossakin määrin väljennettäisiin. Ehdotettu säännös antaisi siten mahdollisuuden lupaehtojen muuttamiseen, milloin ydinenergian käytön yleisten periaatteiden ja luvan myöntämisen edellytysten ylläpitäminen sitä edellyttää. Niiden ylläpitämisen kannalta keskeisinä seikkoina on säännöksessä erityisesti mainittu nyt myös ydinjätehuollon varmistaminen, turva- ja valmiusjärjestelyt ja ydinaseiden leviämisen estäminen. Luettelo ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi lähinnä yhteiskunnan kokonaisuutta koskevan yleisen periaatteen laaja-alaisen sisällön vuoksi.

Luvanhaltijan oikeusturvan kannalta on olennaista, että lupaehtoja muutetaan vain silloin, kun siihen on painavia perusteita. Yhteiskunnan elintärkeät edut saattavat kuitenkin tehdä sen joissakin tapauksissa välttämättömäksi.

Se, että 3 momentissa ehdotetaan atomienergian tapaan säädettäväksi siitä, että menettely lupaehtoja muutettaessa on soveltuvin osin samanlainen kuin lupaa myönnettäessä, merkitsee sitä, että viranomaisen kuuleminen on suoritettava siitä ehdotetulla tavalla (23 §).

Lakiehdotuksen systematiikasta on se luonnollinen seuraus, että lupaehtojen muuttamisesta päättää se viranomainen, joka on myöntänyt luvan, jonka ehtojen muuttamisesta on kysymys.

26 §. Nykyisin on luvan peruuttaminen hallintoviranomaisen päätöksellä käytännöllisesti katsoen tärkein hallinnollisten lupien lakkaamismuoto ja luvan peruuttaminen sen kautta, että tuomioistuimen ratkaisulla lupa tuomitaan menetettyksi, on jäänyt selvästi taka-alalle. Kun luvan myöntäminen on luonteeltaan hallintoasia, tulisi lupa myös voida peruuttaa hallinnollisessa järjestyksessä, kunhan vain oikeusturvanäkökohdat otetaan riittävästi huomioon. Hallintolainkäyttöjärjestelmämme antaakin tähän hyvät mahdollisuudet. Tässä yhteydessä voidaan todeta, että muidenkin maiden vastaavissa säädöksissä on pääsäännöksi yleensä omaksuttu hallintoviranomaisen päätöksellä tapahtuva luvan peruuttaminen.

Lupa olisi ehdotuksen mukaan peruutettava, jos jo luvan myöntämisen edellytykseksi säädettyjen yleisten periaatteiden toteutuminen olennai-

sella tavalla vaarantuu. Luvanhaltijan toiminta tai olosuhteissa tapahtunut muutos, joka on aiheuttanut sen, että yleisten periaatteiden toteutuminen olennaisella tavalla vaarantuu, saattaa olla monenlainen. Keskeisimmät tapaukset on harkintaohjeen luontoisesti otettu 1 momentissa olevaan luetteloon, joka ei siis ole tyhjentävä.

Tärkeimmät ydinenergian käyttöä koskevat määräykset annetaan viranomaisen määräyksinä ja täydentäviltä osin lupaehtoina. Jos luvanhaltija ei alistu näiden määräysten ja ehtojen noudattamiseen, on lakiehdotuksen tarkoitus huomioonottaen perusteltua peruuttaa lupa, jos seurauksena on jonkin ydinenergian käytön yleisen periaatteen toteutumisen vaarantuminen. Ehdotettu 2 momentin mukaan luvan peruuttaminen edellyttää nyt puheenaolevassa ja muissakin peruuttamistapauksissa aina sitä, että luvanhaltijalle varataan tilaisuus kohtuullisessa ajassa korjata puute tai virhe, joka sen toiminnassa on havaittu, mikäli se on luvanhaltijan toimin korjattavissa.

Yhteiskunnan kokonaisedun toteuttaminen edellyttää eräissä tapauksissa myös jäljempänä tarkoitettujen taloudellisuusteisten toimenpiteiden suorittamista, minkä vuoksi niitä koskevien laiminlyöntien seuraukseksi on ehdotettu asetettavaksi viime kädessä luvan peruuttaminen. Lakiehdotuksen 7 luvussa tarkemmin selostetun varautumisvelvollisuuden laiminlyöminen voisi siten toisaalta johtaa ydinjätehuollon hoitamisen kannalta ehdotuksen 31 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin ja toisaalta toimintaa koskevan luvan peruuttamiseen. Tämä on luonnollinen seuraus myös siitä hakijan taloudellisia edellytyksiä koskevasta luvan myöntämisen edellytyksestä, joka on ehdotettu sisällytettäväksi 19—21 §:ään ja toisaalta niin sanotusta aiheuttamisperiaatteesta, jonka ilmaus ehdotuksen 9 §:n 3 momentin säännös on. Säännöksessä oleva viittaus atomivastuulakiin merkitsee sitä, että lupa saatetaan joutua peruuttamaan, jos luvanhaltija laiminlyö sanotussa laissa asetetun velvollisuuden ottaa ja pitää yllä vakuutus tai muu taloudellinen takuu. Tämän velvollisuuden vastainen asiantila on luonnollisesti katsottava myös yhteiskunnan kokonaisedun vastaiseksi.

Kun lupa on hakijakohtainen, ei ole ajateltavissa, että se, joka seuraannon perusteella saisi luvanhaltijalla olleet oikeudet, voisi ilman muuta harjoittaa luvassa tarkoitettua toimintaa. Sellaisessa tapauksessa tulisi lupaviranomaisen peruuttaa lupa ja erikseen hakemuksen perusteella harkita, onko käytännössä esille tuleva uusi henkilö tai yhteisö sellainen, jolle lupa olisi tämän hake-

muksesta myönnettävä. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että lupa on peruutettava luvanhaltijan kuoltua, menetettyä oikeuskelpoisuutensa, purkauduttua tai lopetettua muuten toimintansa, ja jos seurauksena siitä on yleisten periaatteiden toteutumisen vaarantuminen olenmaisella tavalla.

Kun peruuttamistapauksessa on kysymys luvan myöntämisen edellytyksenä olleen asiantilan muuttumisesta, on luonnollista että asian ratkaisee sama viranomainen joka on todennut lupaedellytysten olemassaolon lupaa myönnettäessä. Säännöksessä ehdotetaan lisäksi, että menettely on soveltuvien osin samanlainen kuin lupaa myönnettäessä.

27 §. Ydinlaitoshankkeen toteuttaminen aiheuttaa huomattavia kustannuksia. Näiden investointien kuolettaminen saattaa kuitenkin keskeytyä käyttöluvan peruuttamisen myötä tai siinä tapauksessa, että rakentamislupa peruutetaan tai käyttölupaa ei ensinkään myönnetä. Näissä tapauksissa syntyy luvanhaltijalle vahinkoa ainakin hukkaan menneiden rakentamiskustannusten ja mahdollisesti polttoainekustannusten osalta, minkä lisäksi tavoiteltu liikevoitto jää saamatta.

Voimassa olevaan atomienergalakiin ei sisälly säännöstä korvauskysymyksistä, mikä on luonnollinen seuraus peruuttamismahdollisuuden yksinomaisesta kytkemisestä laissa tarkoitettuun luvanhaltijan moitittavaan tekoon. Säteilysuojuslain mukainen turvallisuuslupa voidaan sen sijaan peruuttaa, vaikka luvanhaltija ei ole syyllistynyt mihinkään rikkomukseen. Tällainen tapaus olisi esimerkiksi se, että määräyksiä suurimmista sallituista radioaktiivisista päästöistä tiukennetaan siinä määrin, että ydinlaitos ei täytä näin asetettuja, kiristettyjä turvallisuusvaatimuksia ja turvallisuuslupa joudutaan sen vuoksi peruuttamaan. Säteilysuojuslain 4 §:n mukaan turvallisuusluvan tarkoittamat radioaktiiviset aineet lankeavat valtiolle turvallisuusluvan tultua peruutetuksi, jos luvanhaltija ei ole viranomaisen määräämän kohtuullisen ajan kuluessa luovuttanut sanottuja radioaktiivisia aineita toiselle henkilölle, yhteisölle tai laitokselle, jolla on niiden hallussapitoon oikeuttava turvallisuuslupa. Milloin nämä radioaktiiviset aineet tulevat valtiolle, valtion on suoritettava niistä korvaus.

Ehdotetussa säännöksessä on samoin lähdetty siitä, että korvaus ei voi tulla kysymykseen niissä tapauksissa, jolloin lupa on peruutettu tai evätty luvanhaltijasta tai luvanhaltijan toiminnasta riippuvasta syystä, kuten esimerkiksi 26 §:n 1—3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa eikä myöskään

sellaisessa tapauksessa, että ydinenergian käytön 6 ja 7 §:ssä ilmaistuja yleisiä periaatteita ei voida lupaa peruuttamatta noudattaa, vaikka kysymys ei suoranaisesti ole luvanhaltijan rikkomuksesta tai laiminlyönnistä. Korvaus tulisi kuitenkin kysymykseen, jos ydinlaitoksen rakentamislupa tai käyttölupa peruutetaan tai käyttölupaa ei myönnetä sen vuoksi, että yhteiskunnan kokonaisuus sitä edellyttää. Yhteiskunnan kokonaisuus -käsitteen laaja-alaisuudesta näet voi johtua, että siihen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuu muutos, joka puolestaan johtaa siihen, ettei ydinlaitoksen rakentamista eikä käyttämistä rakennusluvan tai käyttöluvan myöntämisen jälkeen enää voida pitää yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena ja lupa niin ollen peruutetaan. Tällaisessa tapauksessa olisi luvanhaltijalla oikeus vahingonkorvaukseen.

Säännöksellä ei ole pyritty asettamaan luvanhaltijaa taloudellisesti samaan tilanteeseen, joka vallitsi ennen rakentamisluvan myöntämistä, vaan säännöksen tarkoitus on tasoittaa sitä ristiriitatilannetta, jonka toiminnan kieltäminen hankkeen toteuttajan ja yhteiskunnan välille tosiasialisesti aiheuttaa. Samalla on myös huomattava, että esimerkiksi kokonaan tai osittain rakennettu ydinlaitos jää luvan peruuttamisesta huolimatta luvanhaltijan omistukseen ja sillä tavoin hyödynnettäväksi kuin sen käyttöarvo kulloinkin edellyttää. Korvauksen kohtuullisuus edellyttää myös ydinlaitoksen käyttämisestä saadun hyödyn ottamista huomioon korvauksen määrää harkittaessa.

6 luku. Ydinjätehuolto

28 §. Luvan myöntämisen edellytyksiä koskeissa säännöksissä edellytetään pääpiirteittäisiä suunnitelmia ydinjätehuollosta. Näiden suunnitelmien perusteiden toteuttamiskelpoisuutta on kuitenkin toiminnan käynnistyttyä voitava tutkia ja tarpeen vaatiessa muuttaa kulloistenkin olosuhteiden ja alan teknologian kehittymisen myötä. Tämän vuoksi on alan keskeisten viranomaisten voitava ehdotetun säännöksen mukaisesti velvoittaa jätehuoltovelvollinen saattamaan suunnitelmansa ajan tasalle ja esittämään ne viranomaisten tarkastettavaksi. Tämän jälkeen on voitava päättää niistä periaatteista, joita noudattaen huolehtimisvelvollisuus on tältä osin täytettävä. Säännöksen nojalla voitaisiin päättää esimerkiksi siitä, onko ydinjätehuolto perustettava ydinjätteiden Suomessa vai ulkomailla tapahtuvaan loppusijoitukseen ja siitä, voiko ulkomailla tapahtuva

jälleenkäsittely tulla kysymykseen ennen loppusijoitusta ja siitä, mitä aikataulua ja toteuttamiskäytäntöä keskeisimmissä ydinjätehuollon vaiheissa on noudatettava. Yksityiskohtaiset määräykset jätehuollon turvallisesti hoitamiseksi antaisi valvontaviranomainen (55 §).

29 §. Ydinjätehuolto voidaan eräissä tapauksissa parhaiten järjestää eri jätehuoltovelvollisten yhteisin toimenpitein. Esimerkiksi yhden yhteisen loppusijoitustilan rakentaminen saattaa olla sekä taloudellisesti edullisempi että myös turvallisempi ratkaisu kuin usean erillisen loppusijoitustilan perustaminen. Tämän vuoksi ehdotetaan tällaisen määräyksen antamista koskevan valtuutuksen sisällyttämistä lakiin. Säännöksissä tarkoitettu määräys voi tulla koskemaan vain sellaista jätehuoltovelvollista, jonka huolehtimisvelvollisuuden täyttäminen edellyttää juuri sellaisia toimenpiteitä, jotka määrätään yhteisesti tehtäväksi. Kustannusten jako tapahtuisi vastaavasti luvanhaltijoiden käyttötarpeiden suhteessa näiden sopimalla tavalla tai ministeriön päätöksessä annettujen perusteiden mukaan.

30 §. Huolehtimisvelvollisuus kuuluu sille, jonka toiminnasta seuraa ydinjätteitä. On kuitenkin mahdollista, että jätehuoltovelvollinen haluaisi solmia kolmannen henkilön kanssa sopimuksen, jonka seurauksena jo olevia tai vastaisuudessa syntyviä ydinjätteitä jäisi luovutuksensaajan haltuun pysyvästi aina ydinjätehuollon loppuun toimenpiteisiin saakka. Jos esimerkiksi kokonainen ydinlaitos tulisi kaupan kohteeksi, olisi luovutuksen kohteena olevassa laitoksessa jo tapahtuneissa sellaisia radioaktiivisiksi jätteiksi luettavia laitteita ja komponentteja, joiden käsitteilyyn ydinjätteinä luovuttajan on jo ollut varauduttava ja joita ei voida irroittaa luovutettavasta laitoksesta. Ehdotettu säännös antaisi asianomaiselle viranomaiselle mahdollisuuden suostua siirtoon sillä edellytyksellä, ettei huolehtimisvelvollisuuden siirtäminen vaaranna ydinjätehuollon toteutumista. Eri kysymys vielä olisi, voitaisiinko lakiehdotuksen edellyttämät varsinaiset luvat, esimerkiksi ydinjätteitä luovutettaessa, lupa ydinjätteen luovutukseen, lupa niiden hallussapitoon ja muuhun 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun toimintaan mahdolliselle luovutuksensaajalle yleensä myöntää. Kysymys huolehtimisvelvollisuuden siirtämisestä luonnollisesti raukeaa, jos luovutuksensaajalle ei edellä mainittuja lupia anneta.

Huolehtimisvelvollisuus voitaisiin siirtää vain pyynnöstä, toisin sanoen siten, että jätehuoltovelvollinen vetoaa esimerkiksi luovutuslupaa kos-

kevaan hakemukseensa tai luovutuksensaajan hakemukseen saada lupa ostamansa ydinlaitoksen käyttämiseen sekä luovutuksensaajan suostumukseen huolehtimisvelvollisuuden siirtämiseen. Mahdollista on kysymyksen ollessa ydinlaitoksen luovutuksesta menetellä niinkin, että luovutuksensaajalle annetaan lupa ydinlaitoksen käyttämiseen ja tälle siirretään samalla huolehtimisvelvollisuus itse ydinlaitoksen purkamiseen kuuluvista toimenpiteistä. Luovutuksensaajan on tällöin myös vastattava edellämainittujen toimenpiteiden ja niiden valmistelun aiheuttamista kustannuksista ja varauduttava näihin kustannuksiin jäljempänä (7 luku) selostettavalla tavalla. Tällöin jäisi huolehtimisvelvollisuus luovuttajan jo aikaisemmin tuottamista ja siirron ulkopuolelle jäävistä ydinjätteistä edelleen luovuttajalle.

32 ja 33 §. Atomienergiain mukaan päättyvä velvollisuus huolehtia ydinjätteistä, kun ne on luovutettu valtiolle tai siirretty ulkomaille. Nämä periaatteet on otettu lähtökohdaksi myös käsillä olevissa säännöksissä.

Kun paitsi viranomaisten myös jätehuoltovelvollisen itsensä kannalta on tärkeää tietää, millä tavalla ja minä ajankohtana huolehtimisvelvollisuudesta voi vapautua, on tarpeellista, että nämä perusteet edelleen ilmenevät suoraan laista ja että niiden olemassaolo todetaan viranomaisen päätöksellä. Ehdotuksen 32 §:n 1 momentissa säädetäänkin, että päätöksen tästä tekee viranomainen, kauppa- ja teollisuusministeriö tai säteilyturvakeskus.

Kuten edellä on selostettu, on huolehtimisvelvollisuus määrättävä päättyneeksi myös silloin, kun se on siirretty toiselle.

Tämän käytännössä luultavasti harvoin kysymykseen tulevan tapauksen lisäksi päättyisi huolehtimisvelvollisuus pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaisesti myös siinä tapauksessa, että ydinjätteet siirretään pysyvästi pois maasta. Käytännössä voi kuitenkin esiintyä myös sopimuksia, joissa ydinjätettä, lähinnä käytettyä ydinpolttoainetta toimitetaan ulkomaille vain jälleenkäsiteltäviksi, polttoaineeksi kelvollisten ainesosien erottamiseksi käytetystä ydinpolttoaineesta. Tällaisessa tapauksessa saattaa sopimus tarkoittaa sitä, että jälleenkäsittelyn yhteydessä syntyvät ydinjätteet palautetaan Suomeen eikä huolehtimisvelvollisuutta ydinjätteistä voida näin ollen määrätä päättyneeksi.

Esimerkiksi Imatran Voima Oy:n Loviisassa sijaitsevan toisen ydinvoimalaitoksen tuottaman käytetyn ydinpolttoaineen osalta on tehty sopimus, jonka perusteella yhtiöllä on tarkoitus lo-

pullisesti palauttaa myös ydinjätteet Neuvostoliittoon. Ehdotuksen kannalta edellytys huolehtimisvelvollisuuden määrittämiseksi lakanneeksi on tällaisessakin tapauksessa kuitenkin se, että ydinjäte on palautettu ja että viranomaisen hyväksyy ydinjätteiden maasta toimittamisen luonteeltaan lopulliseksi.

Ydinjätteiden siirtäminen ulkomaille edellyttäisi lakiehdotuksen mukaan viranomaisen lupaa siitäkin huolimatta, että menettely asiallisesti noudattaisi niitä periaatteita, joihin nojautuen huolehtimisvelvollisuus on määrätty toteutettavaksi. Ehdotuksen 32 §:n 1 momentin 2 kohtaan nojautuvaa määräystä, jolla huolehtimisvelvollisuus lakkautetaan, ei siten voida antaa ennen kuin lupa kulloinkin kysymyksessä olevan ydinjätteen maastavientiin on annettu ja ydinjätteen jälkeen viety maasta.

Ydinjätehuoltoa koskevat suunnitelmat ja viranomaisten sitä koskevat määräykset voivat perustua sellaiseen jätehuoltoratkaisuun, jonka mukaan ydinjätteet lopullisesti jäävät Suomeen, jossa ne on sijoitettava pysyväksi tarkoitettulla tavalla.

Lakiehdotus lähtee siitä, että niin hyvin kaikki tarpeelliset loppusijoitusta edeltävät ydinjätehuollon toimenpiteet kuin itse loppusijoituskin on jätehuoltovelvollisen suoritettava ja niin ollen jätehuoltovelvollisen huolehtimisvastuu voidaan määrätä päättyneeksi vasta, kun loppusijoitusta toteuttava erityinen laitos — milloin sellainen on tarpeen — on rakennettu, ydinjätteet siihen sijoitettu ja säteilyturvakeskus todennut ydinjätteiden tulleen sijoitetuksi tavalla, jonka se on hyväksynyt lopulliseksi (33 §).

Loppusijoituksen jälkeen tarvittavan erittäin pitkäaikaisen ydinjätteiden eristyksissä pitämisen vuoksi on perusteltua, ettei jätehuoltovelvollisen huolehtimisvastuuta uloteta loppusijoitusta edemmäksi, vaan yhteiskunnan tulisi ottaa vastatakseen loppusijoitettuihin ydinjätteisiin. Loppusijoituksen tapahduttua saattaa olla perusteltua suorittaa jonkinasteista loppusijoituspaikan ja sen ympäristön valvontaa ja tarkkailua. Vaikka tavoitteena tulisikin olla, ettei mitään jälkitoimenpiteitä tarvita, on jätehuoltovelvollisen aiheuttamisperiaatteen mukaisesti vastattava mahdollisesti kuitenkin tarvittavien jälkitoimenpiteidenkin kustannuksista. Tämän vuoksi on ehdotettu, että huolehtimisvelvollisuus voidaan määrätä päättyneeksi vasta, kun jätehuoltovelvollinen on maksanut valtiolle maksun, jonka suuruus olisi arvioitava siten, että se kattaa valtiolle jälkitoimenpiteistä koituvat kustannukset.

Jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuus päättyisi poikkeuksellisesti jo ennen loppusijoitusta, jos ydinjätteet määrättäisiin 31 §:n nojalla luovutettavaksi valtiolle. Näissä jätehuoltovelvollisen laiminlyönteihin tai viranomaisten määräysten rikkomiseen perustuvissa tilanteissa ei jätehuoltovelvollisen katsota enää voivan huolehtia ydinjätehuoltoon kuuluvien toimenpiteiden saattamisesta päätökseen ja valtion on otettava huolehtia jätehuoltovelvollisen ydinjätteistä tai osasta niitä. Näissä tapauksissa on myös perusteltua nimenomaisesti säätää siitä, että huolehtimisvelvollisuus sellaisessa tapauksessa jaetaan niin, että valtion tehtäväksi tulee tarvittavien toimenpiteiden tekeminen ja jätehuoltovelvolliselle jää edelleen velvollisuus vastata ydinjätehuollon toimenpiteiden ja niiden valmistelun aiheuttamista kustannuksista.

34 §. Johtuipa jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuuden päättymisen siitä, että tämä on toteuttanut loppusijoituksen huolehtimisvelvollisuutensa täyttäneen vai siitä, että huolehtimisvelvollisuus on poikkeuksellisesti jouduttu siirtämään valtiolle, siirtyisivät ydinjätteet lakiehdotuksen mukaan joka tapauksessa lopulta valtion omistukseen ja huostaan. Voidakseen täydelleen huolehtia ydinjätteiden loppusijoituksen jälkeisestä pitkäaikaisesta säilytyksestä on yhteiskunnalla oltava yksinomainen määräysvalta loppusijoitettuihin ydinjätteisiin nähden. Käsillä olevaan pykälään onkin otettu atomienenergiain tapaan nimenomainen tätä tarkoittava säännös.

Loppusijoituksen tarkoitukseen nähden ei ole välttämätöntä laajemmin puuttua jätehuoltovelvollisen oikeuksiin siihen kiinteistöön tai niihin laitteisiin tahi rakennuksiin, jotka yhdessä muodostavat loppusijoitusta toteuttavan laitoksen. Vaikkakaan loppusijoituspaikkaan ei tulisi olla tarpeen liittää minkäänlaisia käytön rajoituksia sen lopullisen sulkemisen jälkeen, on 2 momenttiin kaiken varalta ehdotettu sisällytettäväksi mahdollisuus antaa tätä kiinteistöä koskevia toimenpidekieltoja, jos turvallisuuden varmistaminen sitä edellyttää tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin, joihin ydinjätteiden tarkkailu ja valvonta vielä antavat aiheita itse loppusijoitustilassa tai kiinteistöllä, jossa se sijaitsee. Kysymykseen voisivat tulla esimerkiksi mittaustoimenpiteet tai jopa loppusijoitustilan avaaminen uudelleen ydinjätteiden olotilan tarkastamiseksi tai niiden poistamiseksi loppusijoitustilasta, joskaan tätä ei ole pidettävä todennäköisenä.

31 §. Nyt käsillä olevassa pykälässä on pyritty varautumaan sellaisiin poikkeuksellisiin katsotta-

viin tilanteisiin, joissa syystä tai toisesta jätehuoltovollisen menettely antaa aiheen ydinjätteiden ottamiseen valtiolle siinä tarkoituksessa, että valtio ottaa huolehtiakseen vielä suorittamatta olevista ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä. Niin kuin edellä on selostettu, seuraa ydinjätteiden valtiolle luovuttamista koskevasta määräyksestä se, että jätehuoltovollisen huolehtimisvastuu erältä osin päättyy.

31 §:n 1 momentti. Säännöksessä ehdotettuun menettelyyn ryhdyttäisiin sellaisissa tapauksissa, joissa jätehuoltovollinen ei pysty huolehtimaan ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä sillä tavoin kuin säännökset ja mahdolliset viranomaisen antamat määräykset edellyttävät tai niskoittelee säännösten tai määräysten toteuttamisessa. Säännöksen soveltaminen edellyttää siten jätehuoltovollisen menettelyä tai laiminlyöntiä, jolla toimimisvelvoite jätetään määräajassa täyttämättä tai täytetään velvoitteen vastaisesti. Lakiehdotuksen 10 luvussa on ehdotettu säädettäväksi viranomaisen käytettävissä olevista pakkokeinoista. Nyt käsillä olevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi ensisijaisesti näiden pakkokeinojen käyttämistä ja sen toteaminen, ettei jätehuoltovollisen toimin voida ydinjätehuoltoa tai jotakin siihen kuuluvaa toteuttaa, tulisi kysymykseen vasta kun jätehuoltovollisen menettely antaisi kokonaisuutena arvostellen perustellun syyn sellaisen johtopäätöksen tekemiseen. Kysymykseen tulevien laadultaan ja laajuudeltaan erilaisten laiminlyöntien tai rikkomusten moninaisuudesta kuitenkin johtuu, ettei tämän säännöksen soveltamiseksi olisi ehdottoman välttämättä ensin käyttää pakkokeinoja. Jotta säännöksen soveltamiseen voitaisiin ryhtyä vain todella vakavien laiminlyöntien tai rikkomusten vuoksi, on säännöksessä edellytetty jätehuoltovollisen jättäneen olennaisesti noudattamatta ydinjätehuollolle vahvistettuja aikatauluja tai olennaisesti rikkoneen toimimisvelvoitteensa.

Siitä riippumatta, mikä viranomainen on ydinjätehuoltoa koskevat määräykset antanut, on kauppa- ja teollisuusministeriön ydinenergia-alan ylimpänä viranomaisena ryhdyttävä tässä tarkoitettuihin toimenpiteisiin, jos se katsoo jätehuoltovollisen menettelyn antavan siihen aiheita. Todennäköistä on, että käytännössä menettelyyn ryhdyttäisiin valvontaviranomaisena toimivan säteilyturvakeskuksen ilmoituksen perusteella.

Jos valtioneuvoston harkinta johtaa määräyksen antamiseen kaikkien tai joidenkin jätehuoltovollisen ydinjätteiden osalta, merkitsee määräyksen antaminen toisaalta siis valtiolle oikeutta

ottaa sellaiset ydinjätteet haltuunsa ja toisaalta velvollisuutta vielä jäljellä olevien ydinjätehuollon toimenpiteiden suorittamiseen joko valtion laitosten tai mahdollisen, ydinjätehuoltoa suorittamaan perustettavan, valtion määräamisvallassa olevan yhteisön toimin.

31 §:n 2 momentti. Jätehuoltovollisen kyky huolehtia tuottamiensa ydinjätteiden ydinjätehuollosta on välttämättömässä yhteydessä tämän taloudelliseen tilaan. Kun ydinjätehuolto vaatii huomattavia kustannuksia, on selvää, että jätehuoltovollisen taloudellisessa tilassa tapahtuvat järkytykset voivat saattaa vaaraan ydinjätehuollon toteuttamisen. Jätehuoltovollisen taloudelliset vaikeudet voivat heijastua kulloinkin suoritettavina olevien ydinjätehuoltotoimenpiteiden laiminlyömisenä tai määräysten vastaisena menettelynä. Näissä tapauksissa voi valtioneuvosto toimia 1 momentissa selostetulla tavalla.

Mahdollista on myös, että jätehuoltovollisen taloudelliset vaikeudet ilmenevät kykenemättömyytenä tai haluttomuutena noudattaa lakiehdotuksen 7 lukuun sisältyviä säännöksiä varautumisesta ydinjätehuollon kustannuksiin. Näiden jäljempänä tarkemmin selostettavien säännösten mukaan jätehuoltovollisen on toisaalta kerättävä varoja erityiseen valtion rahastoon ja toisaalta annettava valtiolle vakuuksia.

Kun tämän järjestelmän tarkoitus on turvata niiden varojen käytettävissä oleminen, joita vastaavat kustannukset ydinjätehuolto tulevaisuudessa joka tapauksessa vaatii, on tarpeen vaatiessa voitava puuttua sellaiseen tilanteeseen, jossa jätehuoltovollinen ei kykene täyttämään rahastointivelvollisuuttaan tai antamaan valtiolle täysimääräisiä vakuuksia. Käsillä olevassa momentissa on sen vuoksi ehdotettu säädettäväksi keinoista, joilla varautumisvelvollisuuden täyttämättä jättämisestä yhteiskunnalle syntyvä taloudellinen riski pyritään torjumaan. Tämä tapahtuisi samoin kuin 1 momentin mukaisissa tapauksissa määrämällä ydinjätteet luovutettavaksi valtiolle niiden vielä edellyttämien ydinjätehuoltotoimenpiteiden suorittamiseksi. Määräystä ei kuitenkaan voitaisi antaa, jollei jätehuoltovolliselle ole annettu ehdotuksen 65 §:n 2 momentissa tarkoitettuja määräyksiä kysymyksessä olevan puutteellisuuden korjaamisesta. Mikäli tämä määräys ei johda toivottuun tulokseen, voidaan antaa määräys ydinjätteiden luovuttamisesta. Määräyksen antamisella aiheutetaan se, että valtiolle syntyy jäljempänä tarkoitettu saatava. Tämän saatavan aikaansaaminen on välttämätön edellytys vastuun määrän turvaamiseksi annettujen vakuuksien

käyttämiseksi, mikäli se osoittautuu välttämättömäksi.

Ehdotetussa 2 momentissa on lähdetty siitä, että määräystä ydinjätteiden luovuttamisesta ei edellä olevasta huolimatta kuitenkaan tule antaa, jos valtioneuvosto harkitsee luovutusmääräyksen ja sen kautta valtiolle syntyvän toimenpidevastuun johtavan valtion kannalta epäedullisempaan lopputulokseen kuin määräyksen antamatta jättäminen. Määräystä ei siten tulisi antaa esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, että jätehuoltovelvollinen ei ole kyennyt täydelleen täyttämään niitä varautumistoimenpiteitä, jotka sen velvollisuudeksi on asetettu, mutta jossa toisaalta on todennäköistä, että jätehuoltovelvollinen pystyy asianmukaisesti suorittamaan ne ydinjätehuollon toimenpiteet, jotka vielä ovat jäljellä ja lisäksi voidaan perustellusti uskoa varautumistoimenpiteen, jonka toteuttamisessa puute tai virheellinen menettely on todettu, tulevan vastaisuudessa oikein suoritetuksi. Jos taas jätehuoltovelvollinen ei määrättyä ajankohtana laitoksen hyötykäytön jo päättyttyä ole kyennyt esimerkiksi antamaan turvaavia vakuuksia koko vaaditulta määrältä, johtaisi luovutusmääräyksen antaminen siihen, että jätehuoltovelvollisen suunnitelmien mukainen ydinjätehuolto päättyy, vaikka sen siihen mennessä suorittamat tutkimukset, toimenpiteet ja muu valmistelu on asianmukaisesti hoidettu ja osoittavat, että se tulee tarvittavat toimenpiteet vastaisuudessa suorittamaan. Määräyksen antamisella siirtyisi velvollisuus näiden toimenpiteiden suorittamiseen valtiolle, vaikka olisi todennäköistä, ettei tarvittavia ydinjätehuollon toimenpiteitä voida valtion toimesta saattaa päätökseen tehokkaammin tai edullisemmin kuin jätehuoltovelvollisen toimin, joka on siihen koko ajan valmistautunut. Tilanteen kokonaistarkastelu voi tällöin johtaa lopputulokseen, jonka mukaan valtion kannalta on edullisempaa antaa jätehuoltovelvollisen jatkaa toimenpiteitään ja sietää puute varautumisjärjestelmässä kuin määrätä ydinjätteet valtiolle luovutettavaksi. Luovutusmääräystä ei myöskään pidä antaa, jos sillä tarpeettomasti vapautettaisiin jätehuoltovelvollinen velvoitteistaan.

7 luku. Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin

Luku sisältää ne säännöset, joiden avulla pyritään varmistamaan ydinjätehuollon kulloinkin vielä edellyttämien toimenpiteiden

vaatimien varojen olemassaolo ja niiden saaminen käyttöön tarvittaessa. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään myös siihen, että ydinjätehuollon vaatimat varat kerätään jo ydinlaitoksen hyötykäytön aikana sitä mukaa, kun jätettä syntyy niin, että ydinjätehuollon kustannusrasitus kohdistuisi mahdollisimman oikea-aikaisesti ja täysimääräisesti sillä tuotettuun hyötyyn. Ydinjätehuollon suorittamiseksi tarvittavat jätehuoltovelvolliselta kerätyt varat olisi sijoitettava tuloa tuottavasti siten, että niiden arvo säilyisi ja siten, että ne olisivat käytettävissä sinä ajankohtana, jolloin jätehuoltotoimenpiteet tosiasiallisesti tullaan suorittamaan. Kerättyjen varojen määrän tulisi myös seurata kulloistakin tekniikan kehitys- ja kustannustasoa.

35 §. Säännöksessä ilmaistaan se periaate, että jätehuoltovelvollisen on huolehtimisvelvollisuutensa täyttämisen varmistamiseksi jo ennalta varauduttava niihin kustannuksiin, jotka määräysten mukaisesti toteutettava ydinjätehuolto ja siihen kuuluvien toimenpiteiden valmistelu aikanaan aiheuttavat. Varautumisvelvollisuus koskee periaatteessa kaikkia jätehuoltovelvollisen toiminnasta aiheutuneita ydinjätteitä, joskin eräiden varautumisjärjestelmän tarkoituksen kannalta merkityksettömämpien toimenpiteiden osalta voidaan varautumisvelvollisuudesta luopua, milloin jätehuoltotoimenpiteet tullaan suorittamaan esimerkiksi niin lyhyen ajan kuluessa, että varautuminen ei ole tarkoituksenmukaista (2 §:n 2 momentti ja 43 §:n 1 momentti).

Ydinjätteinä pidettäisiin varautumisjärjestelmää koskevia säännöksiä sovellettaessa myös sellaisia aineita, esineitä ja rakenteita, jotka ydinjätteen määritelmän mukaan tulevat ydinjätteiksi vasta myöhemmin, kun ne poistetaan käytöstä. Tällaisia olisivat ennenkaikkea vielä käytössä oleva ydinvoimalaitoksen reaktori ja siihen liittyvät käytössä radioaktiivisiksi tulleet osat.

Pykälän 3 momentissa on selvyuden vuoksi ilmaistu se, että tarpeen vaatiessa voidaan varautumisjärjestelmän piiriin kuuluviin kustannuksiin rinnastaa myös eräitä viranomaisen toiminnasta perittäviä julkisia maksuja (77 §). Esimerkkinä voidaan mainita sellaiset valvontaviranomaisen kustannukset, jotka johtuvat toimenpiteistä, jotka tämä joutuu suorittamaan valmistautuessaan ydinjätehuollon valvontaan ja jotka voidaan periä vasta myöhemmin jätehuoltovelvolliselta valvonasta aiheutuvina maksuina.

36 § Varautumisvelvollisuus sisältää säännöset, joiden mukaan ensinnäkin sen, että jätehuoltovelvollisen tulee maksaa maksuja erityiseen

valtion ydinjätehuoltorahastoon. Toiseksi varautumisvelvollisuus sisältää vakuudenantovelvollisuuden. Vaikka vakuudenantovelvollisuus on itsenäinen velvollisuus, on sillä maksuvelvollisuuteen verrattuna lähinnä täydentävä luonne ja sen tarkoituksena on turvata ydinjätehuollon vaatimien varojen olemassaolo siltä osin kuin niitä ei vielä ole ehditty rahastoida.

37 §. Pykälään on koottu keskeisimmät tässä luvussa käytetyt käsitteet ja määritelty ne mahdollisimman pelkistetysti. Käsitteet ovat tarpeen jäljempänä tässä selostettua varautumismenettelyä koskevia säännöksiä sovellettaessa. Jos jätehuoltovelvollinen hoitaa asianmukaisesti itse kaikki tarpeelliset ydinjätehuollon toimenpiteet, tulevat sovellettaviksi vain kohdissa 1—4 ja 7 määritellyt käsitteet, vastuumäärä, rahastotavoite, rahasto-osuus, ydinjätehuotomaksu ja rahaston voitto tai tappio. Jos ydinjätteitä joudutaan määräämään valtion huolehdittaviksi, tulevat sovellettaviksi myös kohdissa 5—6 määritellyt käsitteet.

Ehdotettu varautumisjärjestelmä perustuu siihen, että jätehuoltovelvollisen tulee maksaa valtion ydinjätehuoltorahastoon maksuja niin, että rahastossa tämän osuudeksi laskettavissa oleva määrä on kulloinkin niin suuri kuin sen viranomaisen määräyksen mukaan vuosittain tulee olla. Määrä, joka rahastossa jätehuoltovelvollisella siten on kulloinkin oltava, on nimeltään rahastotavoite. Se osuus rahastossa olevista varoista, jonka kulloinkin voidaan laskea olevan jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuuden täyttämiseksi käytettävänä, on nimeltään rahasto-osuus. Määrä, joka rahasto-osuuteen on kulloinkin lisättävä rahastotavoitteen saavuttamiseksi on sinne maksuna — ydinjätehuotomaksuna — maksettava.

Kun rahasto voi tuottaa voittoa tai tappiota, on voitto hyvitetävä eri rahasto-osuuksille tai kutakin rahasto-osuutta veloitettava osuudella rahaston tappiosta. Voiton hyvittäminen nostaa rahasto-osuutta ja alentaa tarvittavan ydinjätehuotomaksun määrää ja tappion siirtäminen rasittamaan rahasto-osuuksia pienentää niitä ja korottaa vastaavasti tarvittavan ydinjätehuotomaksun määrää.

Rahastotavoite määrätään lähtökohtaisesti yhtä suureksi kuin jätehuoltovelvollisen tuottamien ydinjätteiden ydinjätehuollosta aiheutuvien toimenpiteiden kustannukset kulloinkin edellyttävät eli yhtä suureksi kuin jätehuoltovelvollisen kulloinenkin vastuumäärä. Jos kuitenkin jätehuoltovelvollisen toiminta on luonteeltaan sel-

laista, että siitä aiheutuvien ydinjätteiden ydinjätehuolto edellyttää myös suurehkoja, kerta-luonteisia toimenpiteitä, kuten esimerkiksi aikanaan loppuun käytetyn ydinlaitoksen purkamista tai loppusijoitustilan louhimista ja rakentamista, sallitaan rahastotavoitteen olevan määrätyn ajan koko vastuumäärää pienempi ja saavuttavan vastuumäärän vasta määrätyn ajan kuluttua. Tämä merkitsee silloin sitä, että rahastotavoitteen ja rahasto-osuuden erotuksena maksettavat ydinjätehuotomaksut ovat tuona aikana pienemmät kuin vastuumäärä sinänsä edellyttäisi. Kuten jäljempänä selostetaan, on rahasto-osuuden kuitenkin lopulta saavutettava vastuumäärä. Kulloinenkin vajeus katetaan kuitenkin vakuuksilla (44 §).

Jos kävisi niin, että kaikki tai osa jätehuoltovelvollisen tuottamista ydinjätteistä määrättäisiin siirrettäväksi valtiolle sen huolehdittaviksi, on tarpeen erottaa tämän jätehuoltovelvollisen rahasto-osuudesta rahastossa erilleen pidettäväksi ne varat, jotka tätä varten tarvitaan. Tätä osuutta kutsutaan jätehuoltovelvollisen kateosuudeksi. Katetarve puolestaan ilmaisee sen määrän, johon kateosuuden on kulloinkin nouseva, jotta rahastossa olisi riittävä määrä varoja valtiolle luovutettujen ydinjätteiden ydinjätehuoltoa varten. Jos valtio joutuu ydinjätehuollosta vastaamaan, on katetarve määrättävä vastuumäärän suuruiseksi korotettuna vielä tarpeen mukaan ydinjätehuollon ennalta arvaamattomien menojen varalta, eikä kertaluontoisia kustannuksia tällöin sallita kerättävän vähitellen.

39 ja 43 §. Vastuumäärä on kulloinkin jo tuotettujen ydinjätteiden vastaisuudessa vielä edellyttämien ydinjätehuollon toimenpiteiden kustannusten määrä sen suuruisena kuin arviointiajankohdan hinta- ja kustannustaso edellyttää. Lähtökohtaisesti on siten selvitettävä se, mitä ydinjätteen talteenotto, käsittely, mahdollinen kuljettaminen ja saattaminen loppusijoitustilaan maksaisi. Samoin on selvitettävä, mitä ydinlaitoksen purkaminen tai muulla tavalla tapahtuva käytöstä poistaminen, loppusijoitustilan rakentaminen, sen sulkeminen ja vielä tarvittava valvonta ja tarkkailu maksaisivat. Ehdotuksen 39 §:ssä edellytetään vastuumäärän arvioinnin perustuvan sellaisiin ydinjätehuollon perusratkaisuihin, jotka täyttävät ydinenergian käytön yleiset periaatteet ja joiden voidaan käytettävissä olevien tietojen nojalla arvioida olevan tarvittaessa toteuttamiskelpoisia. Kun huolehtimisvelvollisuus kuuluu jätehuoltovelvolliselle, on etusija annettava tämän ehdotukselle, jos se täyttää edellämainitut vaatimukset. Arvioinnissa on käy-

tettava luotettaviksi katsottuja hinta- ja kustannustietoja. Kun tällöin joudutaan arvioimaan sellaisten toimenpiteiden kustannuksia, joista on vaikeata arviointihetkellä saada täysin tarkkaa selvitystä, on säännöksessä nimenomaisesti sallittu näiden epävarmuustekijöiden merkityksen vähentäminen menettelemällä niin, että vastuumäärä saadaan vahvistaa epävarmoissa tapauksissa arvioidun kustannusten vaihteluvälin ylärajan mukaisesti. Ehdotuksen 43 §:n 1 momentissa säädetään, että valtioneuvosto antaa yleiset määräykset muun muassa varautumisen perusteista ja siitä, miten 35 §:ssä tarkoitetut kustannukset otetaan huomioon vastuumäärää arvioitaessa. Valtioneuvoston asiaksi jäisi näin ollen määrätä esimerkiksi siitä, mihin ydinjätehuollon teknisiin perusratkaisuihin vastuumäärän tulee perustua. Käytännössä tämä edellyttää, että valtioneuvosto antaa määräykset siitä, minkälaisen ydinjätehuollon perusratkaisun pohjalta vastuumäärä on vahvistettava. Valtioneuvosto voi siten määrätä ne edellytykset, joiden vallitessa vastuumäärä vahvistetaan siltä pohjalta, että ydinjätteet siirretään lopullisesti ulkomaille tai että ne loppusijoitetaan esimerkiksi Suomen kallioperään.

Vastuumäärän vahvistaminen näiden säännösten pohjalta ja kulloisenkin hintatason huomioonottaminen olisi kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävänä. Ministeriö vahvistaisi vastuumäärän kunkin päättäneen kalenterivuoden osalta seuraavan kalenterivuoden alussa. Tähän vastuumäärään luettaisiin kustannukset, joiden arvioidaan aiheutuvan sanotun, edellisen kalenterivuoden päättymishetkellä tuotettujen, tuolloin vielä käsittelemättömien ydinjätteiden ydinjätehuollosta. Tulevien kustannusten diskonttausta nykyhetkeen ei suoriteta, vaan luotettavaksi katsottu arviointihetken hinta- ja kustannustaso sellaisenaan määrää vastuumäärän suuruuden.

Jos huolehtimisvelvollisuus siirrettäisiin 30 §:n nojalla kokonaan tai osittain toiselle esimerkiksi ydinlaitoskaupan yhteydessä, jouduttaisiin vastuumäärä vahvistamaan ja arvioimaan huolehtimisvelvollisuuden siirtämisajankohdan mukaisena ja mahdollisesti ennen aikojaan, jotta siirron vaikutukset kaupan osapuolien vastuumääriin ja sitä kautta myös rahastotavoitteisiin sekä rahastosuuksiin voitaisiin selvittää.

40 ja 43 §. Ehdotuksen lähtökohta on, että rahastotavoite määrätään edellisen kalenterivuoden lopun vastuumäärän suuruiseksi. Jos rahastotavoitteen tulisi heti varautumisvelvollisuuden alkaessa täysin määrin kattaa myös kaikki ydinjätehuoltoon liittyvät kertaluonteiset suurehkot

menot, kuten esimerkiksi ydinlaitoksen purkamisesta koituvat menot tai loppusijoitukseen liittyvät ydinjätteen käsittelylaitoksen rakentamiskustannukset, olisi jätehuoltovelvollisen varautumisvelvollisuutensa täyttääkseen heti kerättävä nämä varat. Tätä ei kuitenkaan ole pidettävä tarkoituksenmukaisena sen vuoksi, että tällöin nämä kustannukset esimerkiksi sähköntuotannossa tulisivat ainoastaan sähköä sillä hetkellä kuluttavien maksettaviksi, eikä kaikkien niiden maksettaviksi, jotka pääosin ydinlaitoksen hyötykäytön aikana tuotetun sähkön tulevat käyttämään. Seurauksena olisi myös voimakkaita heilahteluja sähkön tuottajien ja käyttäjien kustannuksissa.

Tämän vuoksi on säännöksessä ehdotettu voitavan poiketa siitä pääsäännöstä, että rahastotavoite on määrättävä koko vastuumäärän suuruisiksi. Valtioneuvoston tulee siten säädettyjen edellytysten täyttyessä, antamissaan yleisissä määräyksissä sallia vastuumäärän saavuttamisen jaksottaminen useammalle vuodelle. Kun vastuumäärä on aina yhtä suuri kuin vielä suorittamatta olevista ydinjätehuollon toimenpiteistä aiheutuvat menot, seuraa jaksottamisesta, että rahastotavoite on sallitun jaksotusajan kestäessä pienempi kuin vastuumäärä. Koko vastuumäärän ja rahastotavoitteen erotuksen määrältä olisi kuitenkin annettava turvaavat vakuudet. Jaksotusajan pituus jää valtioneuvoston harkinnan mukaan määrättäväksi, kuitenkin sillä rajoituksella, että rahastotavoitteen on saavutettava koko vastuumäärä riittävän ajoissa ennen ydinlaitoksen toiminnan arvioitua päättymistä. Jos jätehuoltovelvollisella on useampi kuin yksi ydinjätteitä tuottava ydinlaitos, tulisi säännöstä soveltaa niin, että jaksotus lasketaan kutakin jätehuoltovelvollisen ydinlaitosta varten erikseen. Sen ajan pituuteen, jonka kestäessä rahastotavoitteen tulisi saavuttaa vastuumäärä, voivat vaikuttaa ainakin kunkin ydinlaitoksen teknillis-taloudellisesta käytettävyydestä saadut kokemukset ja niiden pohjalta tehty arvio toiminnan päättymisestä ja erityisesti ydinlaitoksen taloudellisesta käyttöiästä. Jaksottamisaikana saadut kokemukset ydinlaitoksesta voivat antaa aiheen jaksottamisajan pituuden muuttamiseen.

Rahastotavoitteen kullekin kalenterivuodelle vahvistaa kauppa- ja teollisuusministeriö edellisen kalenterivuoden päätyttyä vallinneen ydinjätehuollon tilan perusteella.

Huolehtimisvelvollisuuden siirtäminen aiheuttaisi myös muutoksia sekä luovuttajan että luovutuksensaajan rahastotavoitteisiin. Nämä on selvitettävä, jotta oikeansuuruinen osa luovuttajan

rahasto-osuudesta voitaisiin siirtää luovutuksen-saajan rahasto-osuudeksi. Rahastotavoitteet määrittäisiin sellaisessa tapauksessa todennäköisesti seuraavan vuodenvaihteen tilanteen edellyttämälle tasolle ja siirto pyrittäisiin ajoittamaan samaan ajankohtaan.

42 § ja 53 §:n 2 momentti. Kalenterivuoden rahastotavoitteen tultua vahvistetuksi saadaan ydinjätetu maksu vähentämällä tästä rahastotavoitteesta edellisen kalenterivuoden päättyessä jätehuoltovelvollisella rahastossa ollut rahasto-osuus. Jos jätehuoltovelvollinen on laiminlyönyt aikaisemmin määrätyn ydinjätehuoltomaksun, ei sitä lueta rahasto-osuuteen. Jos rahasto-osuus on rahastotavoitetta suurempi, on erotus ylijäämänä palautettava jätehuoltovelvolliselle. Ylijäämää ei kuitenkaan saa palauttaa, jos jätehuoltovelvollinen on laiminlyönyt vakuudenantovelvollisuutensa (53 §:n 2 momentti).

41 §. Pykälä sisältää määräykset, joita ydinjätehuoltorahaston on noudatettava vahvistaessaan jätehuoltovelvollisen rahasto-osuuden. Sen mukaan rahasto-osuus määräytyy viimeksi vahvistetun rahasto-osuuden ja siinä sen jälkeen tapahtuneiden rahaston kassatapahtumien nojalla. Rahaston voiton ja tappion huomioon ottaminen kunkin rahasto-osuuden osalta tapahtuisi säännöksen mukaan yleensä vain kerran vuodessa.

43 §. Pykälän perustelut ovat 39 ja 40 §:n perustelujen yhteydessä.

44 § ja 53 §:n 1 momentti. Ehdotetusta 44 §:stä ilmenee, että valtion hallussa on kunkin kalenterivuoden kesäkuun lopussa oltava vakuuksia määrältä, joka vastaa vastuumäärän ja rahastotavoitteen erotusta. Tässä tarkoitettu vastuumäärä on kuitenkin laskettava sen mukaisena kuin sen arvioidaan olevan, kun kulumassa oleva kalenterivuosi päättyy. Ydinvoimalaitoksen osalta tämä merkitsee vastuumäärän nousemista sinä aikana, kun laitosta käytetään ja ydinjätehuollon toimenpiteitä ei vielä voida suorittaa. Tämä merkitsee myös sitä, että laitoksen käyttöaikana vakuuksia pidetään valtion hallussa kunkin vuoden kesäkuusta joulukuuhun yleensä enemmän kuin tätä vastuumäärää määrittäessä syntyneiden ydinjätteiden ydinjätehuollon kustannukset muuten vielä edellyttäisivät. Tämä muodostaa valtiolle tuona aikana ylimääräisen turvan jätehuoltovelvollisen maksukyvyttömyyden varalta ja tasapainottaa toisaalta sitä, että sanotun joulukuun ja sitä seuraavan kesäkuun lopun välisenä aikana valtiolla on yleensä vastaavasti tosiasiallisen tilanteen edellyttämää vähemmän tässä momentissa tarkoitettuja vakuuksia.

Pykälän 2 momentti varmistaa sen, että varautumisjärjestelmän kannalta merkittävät muutokset vastuumäärän perusteissa voidaan ottaa huomioon. Jos vakuuksia on valtiolla enemmän kuin puheenaolevat säännökset edellyttävät, on tarpeettomat vakuudet palautettava jätehuoltovelvolliselle, jos tämä on huolehtinut säädettyjen maksujensa suorittamisesta (53 §:n 1 momentti).

Pykälän 3 momentissa on perustettu valtioneuvostolle velvollisuus määrätä luovutettavaksi vakuuksia myös ennalta arvaamattomien ydinjätehuollon menojen varalta. Näitä menoja saattaisi syntyä esimerkiksi sellaisen onnettomuuden kautta, jossa ydinjätteiden määrä lisääntyisi tai ydinjätteiden ydinjätehuolto kävisi ennakoitua kalliimmaksi. Mahdollista on myös, että teknillinen menetelmä, johon ydinjätehuolto nojautuu, osoittautuisi käytännössä huomattavasti ennakoitua vaikeammaksi ja kalliimmaksi toteuttaa. Kohtuullisuussyistä on säännöksessä rajoitettu tällä perusteella vaadittavien vakuuksien määrä enintään kymmeneen prosenttiin kulloisestakin vastuumäärästä.

Kun käytännössä saattaisi osoittautua vaikeaksi pakottaa jätehuoltovelvollinen luovuttamaan valtiolle tarpeellinen määrä vakuuksia, on pykälän viimeisessä momentissa säädetty siitä, että vakuudenantovelvollisuus on korvattavissa vastaavan suuruksella ylimääräisellä ydinjätehuoltomaksulla. Tällä säännöksellä saadaan aikaan se, että jos vakuuksia ei anneta, voidaan ylimääräinen ydinjätehuoltomaksu periä jätehuoltovelvolliselta viime kädessä niin kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin on voimassa.

45 §. Pykälä ilmaisee tyhjentävästi ne eri vakuuslajit, jotka vakuudenantovelvollisuutta täytettäessä voivat tulla kysymykseen. Jätehuoltovelvollisen ratkaistavaksi jää, mitä säännöksessä ilmaistuista vakuuksista se haluaa luovuttaa. Kauppa- ja teollisuusministeriön puolestaan tulee tarkastaa annettavien vakuuksien vakuusarvo ja niiden riittävyys sekä tutkia, että vakuudet täyttävät säännöksessä asetetut edellytykset. Koska 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen yhteisön omavelkaisen takauksen vakuusarvo riippuu usein yhteisön taloudellisen tilan ja muiden yksilöllisten ominaisuuksien arvioinnista, on tällaisen yhteisön antaman omavelkaisen takauksen luotettavuuden hyväksyminen ehdotettu jätettäväksi valtioneuvoston harkinnan varaan. Samanlaiseksi menettely muodostuisi siinä tapauksessa, että jätehuoltovelvollinen haluaisi käyttää turvaavana vakuutena kiinteistökiinnitystä. Varautumisjärjestelmän tarkoituksen vuoksi ei ole järkevää

hyväksyä vakuudeksi kiinnitystä esimerkiksi sellaiseen jätahuoltovelvollisen kiinteistöön, jonka vakuusarvo riippuu ydinvoiman häiriöttömän tuotannon jatkumisesta. Tällainen on esimerkiksi ainakin se kiinteistö, jolla ydinvoimalaitos sijaitsee. Toisaalta sisältyy kiinteistökiinnitykseen arviointiongelmia sekä mahdollisuus kiinnityksen vakuusarvoa heikentäviin piileviin etuoikeuksiin.

Kun ydinjätehuollon pitkäaikaisuudesta seuraa, että vakuuksien tulee olla olemassa yhtäjaksoisesti varsin pitkään, ehdotetaan säädettäväksi, ettei turvaavaksi vakuudeksi voida hyväksyä vakuutta, jonka voimassaoloaika vakuutta annettaessa olisi viittä vuotta lyhyempi. Vallitseva tilanne tarkistettaisiin myös vakuuksien osalta vuosittain, jotta varmistauduttaisiin siitä, että tilanne on lakiehdotuksen saannosten mukainen.

46 §. Pykälässä on kysymys poikkeuksellisesta menettelystä. Sellaisena erityisenä syynä, joka voisi antaa aiheen poikkeusmenettelyyn, voidaan pitää esimerkiksi ydinlaitoksessa sattuvaa onnettomuutta, jonka seurauksena syntyisi huomattavasti tavanomaista enemmän ydinjätettä tai ydinjätteiden käsittelykustannukset huomattavasti kohoisivat. Syynä voisi olla myös voimakas ydinjätehuollon kustannustason nousu tai pitkälle valmistellun ydinjätehuollon perusratkaisun hylkääminen ja ydinjätehuollon perustaminen muuhun ratkaisuun. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa kustannusvaikutusten tasaaminen pitemmälle ajalle.

Vaikka rahastotavoite määrättäisiin tilapäisesti pienemmäksi kuin säännökset muuten edellyttäisivät, voidaan yhteiskunnan etu jätahuoltovelvollisen maksukyvyttömyyden varalta turvata, koska jätahuoltovelvollisen on kuitenkin luovutettava valtiolle vakuuksia niin paljon, että vastuumäärän ja rahastotavoitteen erotus on vakuuksilla katettu.

47 §. Määräys luovuttaa ydinjätteet valtiolle voi koskea kaikkia jätahuoltovelvollisen toiminnasta aiheutuvia ydinjätteitä tai vain osaa niistä. Siltä varalta, että osa ydinjätteistä jätettäisiin jätahuoltovelvollisen hoidettavaksi, on säännös kirjoitettu siten, että määräyksen tultua annetuksi, valtioneuvosto vahvistaisi vastuumäärät sekä niiden että luovutettavien ydinjätteiden osalta.

Luovutettavaksi määrättyjen ydinjätteiden osalta käytetään rahastotavoite-käsitteen sijasta käsitettä katetarve. Siltä osin kuin ydinjätteitä jää edelleen jätahuoltovelvollisen hoidettavaksi, määrättäisiin tälle edelleen erikseen rahastotavoite ja rahasto-osuus.

Katetarve olisi määrättävä yhtä suureksi kuin vastuumäärä ilman 40 §:n 2 momentissa tarkoitettua jaksottelua lisättynä vielä erillisellä osuudella, joka vastaa sitä 44 §:n 3 momentissa tarkoitettua vakuuksien määrää, joka oli määrätty ennalta arvaamattomien ydinjätehuollon menojen varalta. Katetarpeen korottaminen on perusteltua siksi, että siinä tilanteessa, jossa katetarve joudutaan määräämään, on tavallista pienempi varmuus siitä, että mahdollisesti myöhemmin tarvittavia lisävaroja enää saataisiin jätahuoltovelvolliselta. Jotta valtio voisi käyttää sille luovutettuja vakuuksia, on sillä oltava saatava, jonka vakuutena ne ovat. Tämän vuoksi on 3 momentissa ehdotettu, että valtiolle syntyy katetarpeen vahvistamisen myötä saman suuruinen saatava.

48 §. Katetarve ilmaisisi sen, kuinka paljon varoja rahastolla tulisi luovutettujen ydinjätteiden ydinjätehuoltoa varten olla. Katetarpeen määrä luovutusmääräyksen antamisen yhteydessä synnyttää valtiolle saman suuruisen saatavan. Saatavaa ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista pyrkiä ensisijaisesti kattamaan valtiolla olevista vakuuksista, vaan siihen pyrittäisiin ensin muin keinoin. Kun jätahuoltovelvollisen rahasto-osuuteen on joka tapauksessa ennen luovutusmääräyksen antamista kertynyt varoja, on luonnollista, että nämä varat tai luovutettuja ydinjätteitä suhteellisesti vastaava osa niistä eriytetään rahastossa jätahuoltovelvollisen rahasto-osuudesta omaksi kateosuudekseen. Jos rahasto-osuudesta kateosuudeksi siirrettävä määrä ei määrältään vastaa koko saatavaa, peritään erotus jätahuoltovelvolliselta maksuna rahaston asianomaiseen kateosuuteen. Jos kateosuus ei tämänkään jälkeen vastaa valtion saatavaa tai sitä ei saada perityksi esimerkiksi jätahuoltovelvollisen maksukyvyttömyyden vuoksi, on 2 momentin säännöksen mukaan tarpeellinen määrä vakuuksia muutettava rahaksi ja näin saadut varat lisättävä kateosuuteen. Kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävänä on määrätä, missä järjestyksessä vakuuksia muutetaan rahaksi. Tarkoituksenmukaista olisi tällöin menetellä niin, että mikäli vakuuksia on enemmän kuin tarvitaan, niitä käytettäisiin mahdollisimman tasapuolisesti, esimerkiksi samassa suhteessa kuin ovat ne määrät, joista ne ovat vakuutena.

Jos vakuuksia joudutaan laajalti muuttamaan rahaksi, saattaa siitä seurata vakuuden antajalle maksuvalmiusongelmia. Tämän vuoksi olisi rahaston lainattava vakuuden antajan halutessa vakuudesta saadut varat tälle määrääjäksi, jonka kuluessa voidaan olettaa vakuuden antajan voi-

van sopeuttaa toimintansa vakuuden rahaksi muuttamiseen. Tällaisessa tapauksessa ei näitä varoja todennäköisesti myöskään tarvita välittömästi ydinjätehuollon toimenpiteiden suorittamiseen. Lainan saajana voi tulla kysymykseen vain asianomaisen vakuuden antanut, 45 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu rahoituslaitos, jonka vakavaraisuus on julkisen vallan valvonnassa. Kauppa- ja teollisuusministeriön tulisi lisäksi varmistautua siitä, että sitoumus turvaa näiden kateosuuteen kuuluvien varojen käyttöön saamisen. Rahaston tehtäväksi jäisi määrätä lainan tarkemmat ehdot korkoa lukuunottamatta. Laina-ajan päätyttyä ei varoja enää lainattaisi vakuuden antajalle, minkä jälkeen niihin sovelletaan 52 §:n 2—5 momentin säännöksiä.

49 §. Sitten kun katetarve on ensimmäisen kerran vahvistettu ja sitä vastaava saatava katettu, lakkaa valtion saatava olemasta. Tämän jälkeen tulee kauppa- ja teollisuusministeriön vuosittain vahvistaa kulloinkin katetarve noudattaen samoja periaatteita kuin vastuumäärästä (43 §:n 2 momentti) ja katetarpeesta (47 §:n 2 momentti) on säädetty. Katetarve vahvistetaan siten kunkin kalenterivuoden alussa jätehuoltovelvollisen valtiolle luovutettujen ydinjätteiden edellisen kalenterivuoden lopun mukaisen vastuumäärän suuruiseksi, lisättyä vielä ennalta arvaamattomien ydinjätehuollon menojen varalta määrällä, jonka valtioneuvosto on katetarvetta ensimmäisen kerran vahvistettaessa katsonut tarpeelliseksi, ellei valtioneuvosto myöhemmin ole päätöstään tältä osin muuttanut. Jätehuoltovelvollisen on tämän jälkeen suoritettava rahastolle vuosittain maksuna se määrä, jolla katetarve kulloinkin ylittää viimeksi vahvistetun kateosuuden. Jos katetarve vahvistetaan pienemmäksi kuin sanottu kateosuus, ei siltä vuodelta maksuvelvollisuutta luonnollisesti synny.

50 §. Jos kateosuus nousee suuremmaksi kuin katetarve, käytettäisiin erotus luovutettujen ydinjätteiden ydinjätehuollosta valtiolle koituneiden kustannusten korvaamiseen, näille kustannuksille laskettava korko mukaanlukien. Kun katetarve arvioitaisiin tässä tapauksessa tulevan joulukuun lopun tilanteen mukaisena, seuraa siitä, että valtiolle siihen mennessä ydinjätehuollon toimenpiteistä koituvat kustannukset voidaan korvata sille vasta katetarpeen tultua tässä pykälässä tarkoitettulla tavalla arvioiduksi. Jos kateosuuden ja katetarpeen erotus ei tuolloin riitä koron ja korvauksen maksamiseen, voidaan vajeus ottaa rahaston kateosuudesta myöhempinä vuosina, jos kateosuus siihen riittää tai perii suoraan jäte-

huoltovelvolliselta. Kateosuuden ja katetarpeen erotusta palautetaan kulloinkin jätehuoltovelvollisille vasta, kun valtiolle suoritettava korko ja korvaus on suoritettu ja kateosuus tämänkin jälkeen on yli 20 prosenttia suurempi kuin katetarve. Tällöinkin palautetaan varoja vain niin paljon, että palautuksen jälkeen kateosuus on 20 prosenttia suurempi kuin katetarve. Ydinjätehuollon tultua loppuun suoritetuksi ja katetarpeen siten kokonaan lakattua seuraa säännöksestä myös, että kateosuus tulee kokonaan käytetyksi joko korvauksiin valtiolle tai palautuksiin jätehuoltovelvolliselle.

51 §. Säännöksellä pyritään siihen, että rahaston voitto tai tappio kohdistetaan oikeudenmukaisesti eri jätehuoltovelvollisten kesken. Siten jätehuoltovelvollinen, jonka varoja on kalenterivuoden aikana ollut eniten rahaston sijoitustoimintaan käytettävissä, saa lukea samassa suhteessa rahasto-osuutensa hyväksi osan siitä voitosta, joka rahastolle syntyy. Samaa periaatetta noudatetaan myös tappion kohdistamisessa eri rahasto-osuuksille. Kateosuus rinnastetaan säännöstä sovellettaessa rahasto-osuuteen. Asetuksella tultaisiin tarkemmin säätämään siitä, millä tavoin määritellään se, miten kunkin jätehuoltovelvollisen maksamat varat ovat olleet käytettävissä rahaston sijoitustoimintaan.

52 ja 38 §. Koska jätehuoltovelvollisen on joka tapauksessa vastattava rahasto-osuutensa riittävydestä ja siten myös näiden varojen suojaamisesta rahanarvon heikkenemiseltä, ehdotetaan jätehuoltovelvollisella olevan oikeus saada vakuutta vastaan lainaksi rahasto-osuuteensa sisältyviä varoja. Jätehuoltovelvollinen voisi näin huolehtia tästä velvollisuudestaan hankkimalla lainaamilleen varoille mahdollisimman suuren tuoton. Kun rahasto vahvistaa asianomaisen rahasto-osuuden, on rahaston jätehuoltovelvollisen sitä halutessa lainattava tälle varoja niin paljon, että tällä kulloinkin on lainassa enintään määrä, joka vastaa 75 prosenttia tämän rahasto-osuudesta. Jos jätehuoltovelvollinen ei itse lainaa koko kulloinkin lainattavissa olevaa määrää, voivat tämän osakkeenomistajat sen tehdä. Jos osakkeenomistajat eivät keskenään pääsisi yksimielisyyteen niiden lainattavissa olevan määrän jakautumisesta, tulisi rahaston päättää siitä niin, että kunkin lainattavissa oleva määrä jakaantuu osakkeomistuksien suhteessa.

Kun jätehuoltovelvollisen rahasto-osuus pienee edelliseen rahasto-osuuteen verrattuna, voi siitä seurata, että jätehuoltovelvollisella tai tämän osakkeenomistajilla rahastolta lainassa oleva mää-

rä tulee suuremmaksi kuin sallitut 75 prosenttia. Tällaisessa tapauksessa rahasto-osuuden pienene- misestä johtuva ja jätehuoltovelvolliselle palau- tettava ylijäämä voitaisiin tarpeen vaatiessa kuita- ta tarpeellisesti määrältä jätehuoltovelvollisen tai tämän osakkeenomistajan rahastolle olevaa velkaa vastaan niin, että lain vaatimus lainassa olevasta enimmäismäärästä täyttyy. Tätä menettelyä kos- kevaa säännöstä ei ole pidetty tarpeellisenä eh- dottaa, koska määrätessään rahastosta annetta- vien lainojen yleisiä ehtoja valtioneuvosto voisi huolehtia siitä, että tarpeellinen kuittausehto sisällytetään lainasopimuksiin.

Siltä osin kuin rahaston varoja ei ole annettu lainaksi edellä kuvatulla tavalla eikä myöskään 48 §:n nojalla lainana vakuudenantajalle, voi- daan varat lainata valtiolle. Kun rahasto olisi valtion kassatalouden piirissä, ei valtio voi siltä ottaa varsinaista lainaa, vaan varoja siirrettäisiin tulo- ja menoarvion kautta valtiovarastoon mää- räajaksi, jonka kuluttua ne on rahastoon palau- tettava. Tästä määräajasta samoin kuin varsinais- ten lainojen määräajasta päättäisi ydinjätehuolto- rahasto. Lainojen määräajan osalta rahasto olisi sidottu valtioneuvoston antamiin yleisiin lainae- toihin. Käytettävissään olleista varoista valtio maksaisi koron sijasta korvauksen, joka määräy- tyisi 3 momentissa ehdotetulla tavalla ja olisi siten yhtä suuri kuin rahaston myöntämien laino- jen korko.

Ehdotetussa 52 §:n 3 momentissa tarkoitettun, rahaston sijoitustoimintaa ensisijaisesti koskevan koron määräisi tarpeen mukaan aika ajoin valtio- neuvosto, kuitenkin niin, ettei säädettyä vähim- mäiskorkoa voitaisi alittaa. Korko tulisiikin aset- ta sellaiseksi, että rahaston varojen reaaliarvo nousisi tai ainakin säilyisi.

Siltä varalta, että varoja jäisi edellä kuvatulla tavalla sijoittamatta, rahaston tulisi sijoittaa ne muulla tavalla. Rahaston on kuitenkin silloin valittava se sijoitustoiminnan muoto, joka antaa parhaimman tuoton.

Lainojen yleisistä ehdoista päättäessään valtio- neuvoston tulee huolehtia myös siitä, että laino- jen ja valtiovarastosuhteiden määräajoissa riittävästi otetaan huomioon rahaston maksuvalmius ja että rahastolla on ylijäämiä palautettaessa tarpeelliset kuittausmahdollisuudet. Asiaankuuluvaa huo- miota on kiinnitettävä myös vaadittavien vakuuk- sien turvaavuuteen.

Valtion ydinjätehuoltorahasto olisi niin sanot- tu tulo- ja menoarvion ulkopuolinen rahasto, jonka kirjanpito ja tilinpäätös hoidettaisiin erik- seen. Rahaston järjestysmuodosta, tehtävistä ja

hallinnosta säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Tarkoituksenmukaista olisi, että rahaston johto- kunnassa on kauppa- ja teollisuusministeriön edustajien lisäksi ainakin valtiota ja muita julki- sia yhteisöjä edustavia rahoitusalan asiantuntijoita (38 §).

53 §. Pykälän perustelut ovat 42 ja 44 §:n yhteydessä.

8 luku. Ydinenergia-alan viranomaiset

54 §. Ydinenergian käytön valvonnan yleinen johto kuuluu atomienergiain mukaan kauppa- ja teollisuusministeriölle. Ministeriön asema jäisi tältä osin ennalleen. Sen tehtäviin tulisivat edel- leen kuulumaan lakiehdotuksen mukaisten lupa- hakemusten käsittely, varautumisjärjestelmän täytäntöönpano ja valvonta ja ydinenergian käy- tön kansainväliseen valvontaan liittyvät kysymyk- set sekä yleisten lainsäädännöllisten ja hallinnol- lisen puitteiden luominen alan toiminnalle.

55 §. Ydinenergian käytön erityisenä valvonta- viranomaisena toimii nykyisin säteilyturvakeskus. Ehdotetussa säännöksessä on tämä tehtävä edel- leen säilytetty keskuksella, minkä lisäksi kesku- sen muutkin ydinenergian käytön valvontaan liittyvät tehtäväalueet on nykyisestä lainsäädän- nöstä poiketen yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi lueteltu. Samalla on lakiehdotuksessa muutenkin pyritty korostamaan säteilyturvakeskuksen kes- keistä ja itsenäistä asemaa ydinenergian käytön yleisenä valvontaviranomaisena.

Kokemus on osoittanut, että esimerkiksi ydin- voimalaitoshankkeiden osalta on tehtävä varsin runsaastikin suunnittelu- ja selvitystyötä ennen kuin hankkeesta voidaan valmistella hakemus, joka voisi tulla turvallisuusviranomaisen käsitte- lyyn. Toisaalta on kuitenkin ilmennyt tarvetta kytkeä esimerkiksi säteilyturvakeskus mukaan jo tätä ennen. Tämän vuoksi on tämä mahdollisuus otettu huomioon pykälän 4 momentissa.

Säännökseen sisältyvä tehtäväluettelo ei mer- kittävästi lisäisi keskukselle jo nykyisin kuuluvia tehtäviä.

56 §. Kauppa- ja teollisuusministeriön yhtey- dessä on nykyisen lainsäädännön nojalla toiminut erityinen atomienergianeuvottelukunta, jonka tehtävänä on muun muassa seurata alan kehitys- tä, tehdä esityksiä ja aloitteita sekä antaa lausun- toja lupahakemuksista.

Virkakoneiston kasvusta ja uusien neuvoa- antavien elimien luomisesta huolimatta ydin- energia-alan yleisiä ja useita eri hallinnonaloja

koskevia kysymyksiä käsittelevän neuvottelukunnan tarve on edelleen ilmeinen. Sen tulisi nykyiseen tapaan olla kooltaan pieni ja edustaa ydinenergian käyttöön liittyvien alojen korkeata ja monipuolista asiantuntemusta.

Ydinenergian käytön turvallisuuskäsitteiden keskeisen merkityksen vuoksi on välttämätöntä, että tätä varten perustetaan erillinen asiantuntijaelin. Tähän mennessä tällaista asiantuntija-apua on ollut saatavissa atomienergian neuvottelukunnan tätä tarkoitusta varten asettamalta erityisjaostolta. Tarkoituksenmukaista olisi kuitenkin organisoida tällainen asiantuntemus omaan erilliseen elimeen, joka toimisi myös suoraan säteilyturvakeskuksen apuna. Tätä neuvottelukuntaa olisi kuultava ainakin 64 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa, joskin sillä tulisi ilmeisesti olemaan keskeinen merkitys myös valmisteltaessa turvallisuutta koskevia määräyksiä.

Neuvottelukunnan jäsenten tulisi edustaa korkeatasoista asiantuntemusta erityisesti ydinlaitostekniikan (reaktoritekniikka, prosessijärjestelmät, automaatiojärjestelmät, paineastioiden luotettavuus, suojarakennustekniikka) sekä säteilysuojelun, geologian ja ympäristönsuojelun alalla.

9 luku. Muu lainsäädäntö ja viranomaisten yhteistyö

57 §. Säännöksessä on ilmaistu se lakiteknisesti tarkoituksenmukainen ratkaisu, että ydinenergian käyttöä koskevat säännökset muualla lainsäädännössä jäävät lakiehdotuksen ohella voimaan, jollei voimaantulosäännöksestä muuta johdu.

58 §. Edellä ilmaistun periaatteen mukaisesti on säännöksessä todettu ydinlaitosta ja sen lähialuetta koskevan maankäytön suunnittelun ja rakennuslain mukaisen rakennusvalvonnan jäävän edelleen sen varaan, mitä muualla on säädetty. Säteilyturvakeskuksella on kuitenkin erityinen asiantuntemus niissä ydinlaitoksen rakentamiseen ja turvallisuuteen liittyvissä erityisvaatimuksissa, jotka maankäytön suunnittelussa ja rakennustoiminnassa yleensä saatetaan ydinlaitoksen ja sen lähialueen osalta joutua ottamaan huomioon. Tämän vuoksi on pykälässä asetettu maankäytön suunnittelusta vastaavalle viranomaiselle velvollisuus hankkia keskuksen lausunto niin hyvissä ajoin, että se voidaan suunnittelussa ottaa huomioon. Lisäksi on ehdotettu säädettäväksi, että rakentamisessa huomioon otettavat turvallisuuden ja eräiden muiden ydinenergian käytön kes-

keisten näkökohtien edellyttämät erityismääräykset annetaan lakiehdotuksen nojalla ja niiden noudattamista valvoo säteilyturvakeskus. On mahdollista, että joidenkin toimenpiteiden osalta ei tuolloin ole riidatonta, kuuluvatko ne tämän mukaisesti säteilyturvakeskuksen vaiko muun viranomaisen toimialan piiriin. Tältä varalta on ehdotettu toimivaltajaosta tarpeen vaatiessa säädettäväksi asetuksella.

59 §. Atomienergiain, säteilysuojauslain ja kaivoslain ohella on erityisesti työturvallisuuslain nojalla annettu ydinenergian käytön työturvallisuuteen kuuluvia säännöksiä ja määräyksiä. Tätä menettelyä on tarkoitus edelleen jatkaa.

Säteilyturvakeskuksen aseman ja erityisasiantuntemuksen vuoksi on pykälässä ehdotettu säädettäväksi, että ydinenergian käytön turvallisuuden erityisvaatimusten huomioon ottamiseksi työturvallisuuden varmistamisessa tarpeelliset määräykset antaa säteilyturvakeskus, joka myös valvoo niiden noudattamista. Mahdolliset toimivaltaristiriidat ratkaistaisiin asetuksella.

60 §. Paineastialain ja atomienergia-asetuksen nojalla ydinvoimalaitosten paineastiavalvonnasta huolehtii säteilyturvakeskus noudattamalla soveltuvin osin, mitä paineastia-asetuksessa on säädetty.

Atomienergia-asetuksessa oleva sääntely ehdotetaan johdonmukaisuuden vuoksi otettavaksi ydinenergialakiin sellaisena, että siinä tarkoitettuja valvonnan kohteita ovat kaikki ydinlaitoksen paineastiat. Milloin paineastialainsäädännön määräykset eivät voi tulla sovellettaviksi, annettaisiin tarpeelliset määräykset ydinenergiain nojalla.

61 §. Pykälässä on selvyiden vuoksi ilmaistu 57 §:ssä omaksuttu periaate eräiden ydinenergian käyttöön läheisesti liittyvien säädösten osalta.

62 §. Säännöksellä on tahdottu korostaa ydinenergian käytön turvallisuuden merkityksen huomioonottamista myös kaikessa muussa viranomaistoiminnassa.

10 luku. Valvonta ja pakkokeinot

63 §. Valvontaviranomaisille on atomienergiailaissa annettu lukuisia erikseen lueteltuja oikeuksia, joiden nojalla viranomaiset voivat vaatia pääsyä paikkaan, jossa ydinenergian käyttöön rinnastettavaa toimintaa esiintyy, suorittaa tarkastuksia, ottaa näytteitä ja velvoittaa luvanhaltijat valvonnan kannalta tarpeellisiin toimenpiteisiin. Edellä mainitut oikeudet on ehdotettu olen-

naisilta osiltaan laissa säilytettäväksi lain soveltamisalaan ehdotetut muutokset huomioon ottaen. Ehdotettu pykälä antaisi säteilyturvakeskukselle mahdollisuuden siten myös tarpeelliseen ydin-aseiden leviämisen estämiseen tarvittavaan valvontaan.

Atomienenergiain mukainen sääntely on kuitenkin katsottava puutteelliseksi eräiden turvallisuusvalvontaan liittyvien kysymysten osalta. Käsillä olevassa säännöksessä ehdotetaan kuitenkin säteilyturvakeskuksen voivan myös valvoa sitä, että ydinpolttoaine tai ydinlaitoksen osiksi tarkoitetut rakenteet tai laitteet suunnitellaan ja valmistetaan turvallisuuden kannalta hyväksyttävällä tavalla. Tällaisten turvallisuuden kannalta keskeisten seikkojen varmistaminen on tärkeää kaikissa ydinlaitoskokonaisuuden toteutusvaiheissa.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetut toimenpidekiellot saattavat tulla sisältämään esimerkiksi kiellon suorittaa porauksia tai muuten menetellä turvallisuuden vaarantavalla tavalla kiinteistöllä, johon on lopullisesti säilytetty ydinjätteitä.

Suomi on valtiosopimuksin sitoutunut sallimaan Kansainvälisen Atomienenergiajärjestön ja eräissä tapauksissa myös kahdenvälisten sopimusten toisen sopimuspuolen edustajien suorittaa täällä sopimuksissa edellytetyn valvonnan kannalta tarpeellisia tarkastuksia ja ottaa näytteitä. Nämä oikeudet on valtionsisäisesti saatettu voimaan mainittujen sopimusten kautta ja tätä koskeva ehto on sisällytetty myönnettyihin käytölupiin, kuitenkin määrätyin tavoin rajoitettuna. Näiden valvontaoikeuksien tulisi kuitenkin johdonmukaisuuden ja selvyyden vuoksi sisältyä ydinenergian käyttöä sääntelevään lainsäädäntöön, minkä vuoksi tätä tarkoittava sääntely on ehdotettu omaksuttavaksi 2 momentissa.

64 §. Kun ydinlaitosten rakentamis- ja käyttöaika on varsin pitkä, saattaa ajan mittaan ilmetä syitä, jotka vaativat muutoksia jo hyväksytyihin tai valmistuneisiin rakenteisiin taikka rakentamiseen ja käyttöön liittyvään toimintaan. Kun tällaiset vasta myöhemmin ilmenevät välttämättömät muutokset saattavat merkitä huomattavaa rasitusta luvanhaltijalle, on säännöksessä rajoitettu niitä syitä, jotka voivat antaa aiheen muutoksen tekemiseen.

Ennen kuin tällaisiin muutoksiin määrätään ryhdyttäväksi, on säteilyturvakeskuksen kuultava luvanhaltijaa ja pääsääntöisesti hankittava 56 §:n 2 momentissa tarkoitetun neuvottelukunnan lausunto.

65 §. Toisin kuin 64 §:n tarkoittamissa tapauksissa on asianlaita, on käsillä olevassa pykälässä kysymys luvanhaltijan määräystenvastaisesta toiminnasta. Sellaisen toiminnan seuraukset huomioon ottaen on tarpeen ottaa lakiin viranomaisen toimivallan selvästi perustava säännös.

Kun määräykset, joita vastaan rikotaan, voivat lakiehdotuksen mukaan olla välittömästi säteilyturvakeskuksen toimialaa koskevia ja toisaalta muun viranomaisen toimialaa koskevia, ilmenee tämä kahtiajako myös pykälän rakenteesta. Siinä tapauksessa, että kysymys on puutteesta tai epäkohdasta muun viranomaisen kuin säteilyturvakeskuksen toimialalla, on toimivallan jako eri tapauksia varten tarkoituksenmukaista tehdä asetuksessa.

66 §. Pykälässä on pyritty antamaan viranomaisille mahdollisuus tehostaa määräyksiään liittämällä niihin uhkasakko, uhka toimintaan puuttumisesta tai niin sanottu teettämisuhka sekä takaamaan se, että viranomaisella on heti käytettävänä varat toimenpiteen suorittamiseen silloin, kun luvanhaltija niskoittelee määräystä vastaan. Pykälän 2 momentin säännöksessä on pyritty turvaamaan varautumisjärjestelmän tarkoitus niin, että sen kannalta keskeisemmät toimenpiteet ovat viime kädessä pakkotäytäntöteitte toteutettavissa.

67 §. Säännöksen tarkoituksena on ensisijassa taata valvontaviranomaiselle mahdollisuus välittömästi uhkaavan vaaran torjumiseen niissä tapauksissa, jolloin puutteellisuus tai epäkohta on sellainen, ettei voida tyytyä pelkästään antamaan määräystä sen poistamiseksi. Säännöksessä on lisäksi otettu huomioon tilanteet, joissa valvonnan asianmukainen toteuttaminen edellyttää toiminnan keskeyttämistä tai rajoittamista.

68 §. Nykyisen sääntelyn tapaan tulisi poliisiviranomaisen ehdotuksen mukaan antaa viranomaisen pyynnöstä tarvittavaa virka-apua. Samoin olisi asianomaisella poliisiviranomaisella edelleenkin oikeus viranomaisen pyynnöstä kotiintään ja henkilöön käyvään tarkastukseen silloin kun pykälään sisältyvään luetteloon kuuluvia ydinenergiain soveltamisalaan sisältyviä aineita, esineitä tai tietoaineistoa käytetään määrättyllä tavalla vastoin lakiehdotuksen säännöksiä ja niiden voidaan todennäköisin syin epäillä olevan määrättyssä paikassa tai määrätyn henkilön hallussa. Poliisiviranomaisen toimenpiteen tarkoituksena on silloin tällaisen aineen, esineen tai tietoaineiston löytäminen, jotta lain säännösten mukainen tilanne voidaan saavuttaa. Tämä voi myös edellyttää takavarikkotoimenpidettä, joka on

luonteeltaan tilapäinen. Kotietsintä tai henkilöön käyvä tarkastus toteutettaisiin sillä tavalla kuin takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annetussa laissa (260/59) on säädetty.

11 luku. Seuraamukset

Lakiehdotuksessa on pyritty yksilöimään rangaistavat käyttäytymismuodot muodostamalla useampia rikostunnusmerkistöjä, joista kokonaan uusia ovat 69—71 §:ään sisältyvät.

69 ja 70 §. Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan on ydinräjähteiden maahantuonti, valmistaminen, hallussapito ja räjäyttämisen kielletty. Kiellon tehostamiseksi ehdotetaan sen rikkominen ydinräjähdერიkoksena erityisen ankarasti rangaistavaksi (70 §). Yrityksen ohella on valmistelu ehdotettu rangaistavaksi, jotta lähinnä ydinräjähteen valmistamiseen tähtäävät konkreettiset suunnittelutoimet voitaisiin saattaa rangaistavuuden piiriin. Huolimattomuudesta johtuva teko on myös ehdotettu rangaistavaksi. On kuitenkin todettava, että tässä rangaistetut teot voivat huolimattomasta menettelystä syntyä vain erittäin harvinaisten yhteensattumien tuloksena.

Ydinräjähdერიkukseen voidaan mahdollisilta seurauksiltaan rinnastaa myös ydinaineen tai ydinjätteen käyttäminen tai muu menettely ydinenergiaa käytettäessä siten, että menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle. Tällainen menettely rangaistaisiin ydinenergiarikoksena (69 §). Ydinenergiarikosten joukossa muodostavat terrorismiksi luettavat teot oman soveltamisalueensa, joissa huomio on toisaalta kiinnitettävä aiheutetun vaaran laatuun ja toisaalta tahallisuuteen. Näiden tahallisten rikosten yritys olisi myös rangaistava.

Rangaistavaan menettelyyn voi ehdotuksen 69 §:n tarkoittamissa tapauksissa syyllistyä myös henkilö, joka sinänsä laillisesti harjoittaa ydinenergian käyttöä hyödyntäen ydinenergiaa tavalla, joka Suomessa on sallittua, toisaalta myös henkilö, joka hyödyntää ydinenergiaa ilman asianmukaista lupaa. Näissä tapauksissa täyttyisivät useimmiten samalla myös 72 §:ssä mainitut tunnusmerkistöt rikottaessa muita lakiehdotukseen sisältyviä käskyjä ja kieltoja, josta ei kuitenkaan enää erikseen rangaistaisi. Rangaistavuuden edellyksenä erotuksena 72 §:ssä tarkoitettuihin tapauksiin on se, onko menettely omiaan aiheuttamaan vaaraa. Rangaistavaa ei luonnollisesti voi olla toimiminen viranomaisen hyväksymän tur-

vallisuustason ja siitä annettujen määräysten mukaisesti. Käytännössä saattaisi esiintyä tapauksia, jossa esimerkiksi ydinlaitoksen käytössä joudutaan toimimaan ilman nimenomaista viranomaisen ohjetta tavalla, joka jälkikäteen arvostellen on ollut omiaan aiheuttamaan suurempaa vaaraa kuin normaalissa käytössä esiintyy. Tällaisessa tapauksessa voidaan soveltaa 3 momentin säännöstä, jos menettely oli omiaan aiheuttamaan ainoastaan vähäistä vaaraa.

71 §. Ydinräjähderyksellä samoin kuin esimerkiksi ydinaineista tai ydinjätteistä aiheutuvalla säteilyvaaralla uhkaamista voidaan käyttää keinoa lainvastaisten tarkoituksien saavuttamiseksi. Jos tällainen uhkaus on tehty sellaisissa olosuhteissa, että on perusteltua syytä pelätä hengen, terveyden tai omaisuuden olevan vaarassa, voi uhkaus johtaa tapauksesta riippuen huomattavan laajoihinkin varmuustoimenpiteisiin ja saattaa ääritapauksessa pakottaa alistumaan uhkaajan vaatimuksiin. Tällainen uhkaaminen olisi tosin rangaistava rikoslain 25 luvun 13 §:n mukaan laittomana uhkaamisena, mutta teosta seuraavaa enintään kahden vuoden vankeusrangaistusta ei voida pitää näissä tilanteissa riittävänä, minkä vuoksi säännöksessä ehdotetaan enintään neljän vuoden vankeusrangaistusta ainoana rangaistuslajina.

72 §. Pykälässä on yksityiskohtaisesti lueteltu ne tapaukset, joissa edellä käsiteltujen tapausten lisäksi lakiehdotukseen sisältyvien käskyjen ja kieltojen rikkominen olisi rangaistavaa. Rangaistavat teot olisivat asiallisesti jokseenkin samat kuin atomienergalaisissa, joskin lakiehdotuksen sääntelyn yksityiskohtaisuudesta ja soveltamisalan laajentamisesta johtuen on rangaistavien tekojen määrä nykyisestä jonkin verran lisääntynyt. Erityisesti on todettava, että vaitiolovelvollisuuden laajentaminen nykyisestä (78 §) merkitsee samalla sen rikkomisesta aiheutuvan rangaistavuuden laajentamista.

Rangaistusasteikko on ehdotettu atomienergialakia vastaavaksi.

73 §. Rangaistuksen ohella on törkeimmissä rikoksissa käytetty rikoksentekoväline, niin kuin 69—71 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa ydinaine, ydinjäte tai ydinräjähdერი, tuomittava valtiolle menetetyksi. Tämän lisäksi on atomienergielain tapaan muissakin tapauksissa tehtävä mahdolliseksi teon laadusta riippuvan menettämis-seuraamuksen tuomitseminen.

74 §. Atomienenergalaisissa omaksutun mukaisesti on lakiehdotuksessa syytteen nostamisen edellytykseksi ehdotettu alan keskeisten viranomais-

ten lausunnon saaminen syyteharkinnan pohjaksi. Tätä on pidettävä välttämättömänä ydinenergian käytön voimakkaasti teknisen luonteen ja säännösten monimutkaisuuden vuoksi.

12 luku. Erinäisiä säännöksiä

75 §. Voimassa olevaan atomienergi lakiin ei sisälly säännöksiä muutoksenhausta, joten siihen sovelletaan muutoksenhausta hallintoasioissa annettua lakia. Valitukset atomienergi lain nojalla tehdyistä päätöksistä menevät siten korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Lakiehdotuksessa on omaksumtu sama muutoksenhakujärjestys.

Koska lakiehdotuksen 4 luvussa tarkoitettu valtioneuvoston periaatepäätös ratkaistaan tarkoituksenmukaisuusharkinnan pohjalta, ei ole syytä saattaa periaatepäätöstä valitusmenettelyn kohteeksi.

Lakiehdotuksen 46 §:n nojalla tehtävää päätöstä ei tarkoituksenmukaisuusharkinnan alaan kuuluvana ole myöskään ehdotettu valituskelpoiseksi.

Pykälän 3 momentissa on lueteltu ne päätökset, jotka määrättäisiin tai voitaisiin määrätä täytäntöönpantavaksi valituksesta huolimatta. Nämä päätökset ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niiden täytäntöönpanon voida sallia jäävän odotamaan lopullista ratkaisua valitusasiassa. Osa tapauksista liittyy valvontaviranomaisen toimenpiteisiin, joilla taataan ydinenergian käytön turvallisuus ja kansainvälisten sopimusten vaatimukset. Väliön täytäntöönpano tulisi seurata myös viranomaisen vahvistaessa 7 luvussa tarkoitettua jätehuoltovelvollisen vastuumäärän ja rahastotavoitteen, vakuudenantovelvollisuuden, valtion saatavan, katetarpeen, sen saavuttamiseksi suoritettavan maksun ja ydinjätehuoltorahastosta jätehuoltovelvollisen osakkeenomistajille lainaksi annettavat osuudet, koska muutoin voitaisiin valitustietä käyttämällä saada aikaan tilanne, jossa jätehuoltovelvollisen varautumistoimenpiteet eivät vastaisi kulloistakin oikeaksi katsottua määrää tai rahaston sijoitustoiminta häiriintyisi.

76 §. Vaikka ydinenergian käyttö voitaisiin eräissä vähemmän merkityksellisissä tapauksissa vapauttaa lain joidenkin säännösten alaisuudesta, lähinnä luvanvaraisuudesta, tulee viranomaisen kuitenkin voida seurata sellaista toimintaa. Tämän vuoksi on säännöksessä ehdotettu asetuksella säädettäväksi siitä, missä tapauksissa toiminnasta on tehtävä ilmoitus.

Pykälän 2 momentin säännöksellä pyritään siihen, että henkilö tai yhteisö joka laiminlyö velvollisuuden hakea lupaa toimintaansa, joutuu tästä huolimatta alistumaan niihin käskyihin ja kieltöihin, joita lakiehdotus sisältää.

77 §. Pykälässä on selvytyden vuoksi lueteltu ne viranomaisten suoritteet, joista voidaan periä maksu. Maksuja perittäisiin nykyistä useammista eri suoritteista, mikä johtuu pääosin lakiehdotukseen sisältyvistä uusista viranomaistehtävistä.

78 §. Valvontaviranomaiselle on niin hyvin nykyisessä laissa kuin lakiehdotuksessaakin taattu laajat valtuudet tarkastaa luvanhaltijan toimintaa. Näin ollen saattaa valvonta tuoda viranomaisen tietoon myös seikkoja, joista vaikeneminen on valvottavalle taloudellisista syistä erityisen merkityksellistä. Valvonnan menestymisen kannalta on tärkeitä, ettei viranomaisen tietojen saantia vaikeuta pelko niiden joutumisesta julkisuuteen. Tämän vuoksi on ehdotuksen 1 momenttiin sisällytetty asianomaista atomienergi lain säännöstä asiallisesti vastaava säännös, tosin hieman laajempaan. Vaitiolovelvollisuus koskisi siten palvelussuhteen lajista riippumatta jokaista viranomaisen palveluksessa olevaa. Kun viranomainen voi ydinenergian käyttöön liittyviä tehtäviään suorittaessaan joutua turvautumaan myös esimerkiksi ulkopuolisten tutkimuslaitosten apuun, on tämä otettu säännösehdoituksessa huomioon. Säännöksessä tarkoitettuna sivullisena ei luonnollisestikaan voida pitää sitä, joka Suomen tekemän ydinenergia-alan kansainvälisen sopimuksen nojalla on oikeutettu saamaan valvonnan toimittamiseksi tarpeellisia tietoja.

Turvajärjestelyt edellyttävät onnistuakseen niiden pitämistä salassa. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi, että niin hyvin viranomaisen kuin luvanhaltijan palveluksessa olevakin on velvollinen olemaan ilmaiseematta sitä, mitä hän turvajärjestelystä on saanut tietoonsa.

Lakiehdotuksessa on lähinnä Suomen tekemien kansainvälisten ydinenergia-alan sopimusten vuoksi säädetty mahdolliseksi ulottaa valvontatoimenpiteitä sellaiseen ydinenergia-alan tietoa-aineistoon, jota ei ole yleisesti saatavilla. Tällaiseen tietoa-aineistoon ulotettavat valvonta- ja rajoitustoimenpiteet edellyttävät onnistuakseen myös sitä, ettei asianomaisia tietoja saa ilmaista sivulliselle. Mikäli tällaista tietoa-aineistoa Suomessa on, on sitä koskeviin lupiin ja itse asiakirjaan tai muuhun, missä tieto on, syytä sisällyttää vaitioloa koskevat määräykset. Myös tässä tapauksessa ulottuu vaitiolovelvollisuus paitsi viranomaiseen

myös luvanhaltijaan ja tämän palveluksessa olevaan.

79 §. Keskeisessä asemassa ydinenergian käytön turvallisuuden kannalta on se henkilökunta, jota käyttö edellyttää.

Nykyisen atomienergiainsäädännön tapaan edellytetään säännöschdotuksessa, ettei ydinlaitosta saa siihen myönnetyn luvankaan perusteella käyttää, ellei toiminnalle ole määrätty vastuullista johtajaa, jonka säteilyturvakeskus on hyväksynyt tehtävänsä. Vastuullisen johtajan kautta säteilyturvakeskus pystyy keskittämään valvontatoimenpiteitä, joten tämän pätevyydellä on erittäin suuri merkitys.

Kaikessa ydinenergian käyttöä merkitsevässä toiminnassa vastuullista johtajaa ei ole tarpeen asettaa. Asetuksessa säädettäisiin siitä, missä muissa tapauksissa ydinenergian käyttö edellyttää vastuullisen johtajan asettamista.

Pykälän 2 momentin mukaan säteilyturvakeskuksen tehtävänä olisi nykyiseen tapaan asettaa myös muuta ydinenergian käytössä tarvittavaa henkilökuntaa koskevia kelpoisuusehtoja ja järjestää kokeita ja tutkintotilaisuuksia tutkiakseen kelpoisuusehtojen täyttymistä.

80 §. Pykälässä on ilmaistu yhteiskunnan haltuun tavalla tai toisella tulleiden ydinenergian käyttöön tarvittavien aineiden, esineiden ja tietoa-aineiston säilytystä ja käsittelyä koskevat periaatteet. Niinpä viranomaisten on huolehdittava siitä, että sen hallussa olevat aineet, esineet ja tietoa-aineisto on säilytettävä turvallisella tavalla.

81 §. Osa nykyisin voimassa olevista ydinenergian käyttöä säätelevistä yksityiskohtaisista määräyksistä on annettu säteilyturvakeskuksen vahvistamissa ohjeissa, joita on lupiin sisältyvän määräyksen nojalla noudatettava. Siinä määrin kuin tämän kaltaiset määräykset ovat alaltaan yleisiä, toisin sanoen ne soveltuvat ydinenergian käyttöön laajemmalti kuin esimerkiksi noudatettavaksi vain yhden luvanhaltijan osalta, on kuitenkin perusteltua antaa sellaisia määräyksiä lupien ja lupaehtojen ulkopuolella. Tämä merkitsee lupapäätösten saattamista nykyistä yksinkertaisemmiksi ja myös sitä, että määräysten sisältö on ennalta yleisesti tiedossa.

Tärkein yleisten määräysten ala olisi turvallisuus. Ehdotus näiksi samoin kuin turva- ja valmiusjärjestelyjä koskeviksi yleisiksi määräyksiksi valmisteltaisiin säteilyturvakeskuksessa ja toimitettaisiin tarpeellisten lausuntojen tultua hankituksi kauppa- ja teollisuusministeriöön vielä tarvittavien selvitysten saamiseksi ja sitten valtioneuvostolle esiteltäväksi.

Pelastuspalvelua koskevien määräysten osalta on tarpeellinen asiantuntemus sisäasiainministeriössä, jonka tehtäväksi tulisi valmistella nämä määräykset. Näillä määräyksillä voidaan luvanhaltija velvoittaa myös hankkimaan kalustoa tai henkilökuntaa, jota pelastuspalvelujärjestelyt luvanhaltijan osalta onnistuakseen edellyttävät.

82 §. Pykälään sisältyy tavanomainen lain täytäntöönpanemiseksi ja soveltamiseksi tarvittavan asetuksen antamista koskeva valtuutus. Edellä tarkoitettujen yleisten määräysten ala määräytyisi käytännössä sen mukaan, millaiseksi asetuksen sisältö tulisi.

83 §. Koska lakiehdotuksen 70 §:n soveltamisala kattaa myös ne teot, jotka Moskovian ydinasekoekieltosopimuksen (SopS 1/64) hyväksymisen vuoksi on erityisellä lailla säädetty rangaistaviksi, on tarpeen kumota sanottu laki eli eräiden ydinräjäytysten kieltämisestä annettu laki (587/63).

84 §. Uudessa laissa tarkoitettuun toimintaan, joka aloitetaan vasta lain tultua voimaan sovellettaisiin uutta lakia. Samoin menetettäisiin lain voimaantullessa vireillä olevien lupahakemusten osalta.

Jos kuitenkin uudessa laissa tarkoitettu toiminta on aloitettu vanhan lain voimassa ollessa, on uuden lain edellyttämää lupaa haettava 4 momentissa tarkoitettussa määräajassa. Eräitä poikkeuksia on kuitenkin tarpeen tehdä. Atomiennergialain mukaan myönnettyssä rakentamisluvassa tarkoitettu rakentaminen on uuden lain voimaan tullessa todennäköisesti ehditty aloittaa ja useimmiten myös lopettaa eikä sen vuoksi ole tarpeen ryhtyä uuteen samaa tarkoittavaan viranomaismenettelyyn. Niinpä katsotaan 2 momentin mukaan sellainen rakentamislupa annetuksi uuden lain, joko 18 ja 19 §:n tai pelkästään 19 §:n nojalla, jolloin lupa tällaisen laitoksen käyttämiseen voidaan uuden lain 20 §:n nojalla myöntää myös 18 §:ssä säädetyn estämättä, vaikkakin viimeksimainitussa säännöksessä tarkoitettu tunnusmerkitö täyttyisi. Muut atomiennergialain nojalla myönnettyt luvat katsottaisiin annetuksi uuden lain nojalla ja ne lakkaisivat olemasta voimassa kukin voimassaoloaikansa mukaisesti, mutta kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua uuden lain voimaantulosta.

Erikoistapauksen muodostavat sellaiset toiminat, joihin lupaa ei uudesta laista poiketen ole atomiennergialain nojalla erikseen vaadittu, vaan toiminnan on katsottu sisältyvän siihen luvanvaraiseen toimintaan, jota varten on myönnetty atomiennergialain mukainen lupa. Jos tällainen

toiminta on aloitettu 3 momentissa tarkoitetun määräajan kuluessa, on kohtuullisuussyistä syytä edelleen sallia sellaisen toiminnan jatkaminen vaatimatta uutta samaa tarkoittavaa lupaa.

Uuden lain määräykset kohdistuvat edellä todetuin poikkeuksin myös ennen sen voimaantuloa aloitettuun ydinenergian käyttöön. Yhdenmukaisesti tämän kanssa ehdotetaan myös vanhan lain nojalla annettujen lupien ehtojen ja määräysten ristiriitapauksissa väistyvän. Nykyiset varautumista koskevat velvollisuudet on määriteltävä lupaehtojissa ja lupamääräyksissä. Kun siirtyminen lakiehdotuksen 7 luvussa olevaan varautumiseen merkitsee joiltakin osin varsin suurta muutosta nykyiseen, on 5 momentin loppusäännöksellä pyritty varmistamaan joustava siirtyminen uuteen järjestelmään.

Nykyisin toteutettavat ydinjätehuoltotoiminnat edellyttäisivät eräiltä osin uuden lain voimaantultua lakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitetun periaatepäätöksen antamista. Kun näiden toimintojen on kuitenkin vanhan lain mukaisten lupapäätösten yhteydessä katsottu sisältyvän sannotuihin lupiin, ei periaatepäätöstä 6 momentin mukaan enää edellytettäisi.

1.2. Laki sähkölain muuttamisesta

24 §. Sähkölain 24 §:n mukaan on ydinvoimalaitoksen rakentamiseen saatava valtioneuvoston lupa, jonka myöntämisen edellytyksenä on, että voimalaitoksen rakentaminen harkitaan tarkoituksenmukaiseksi. Ennen rakentamisen aloittamista hakijan on lisäksi saatava atomiennergialaisa säädetty lupa.

Lakiehdotuksen mukaan nämä säännökset kumottaisiin, koska ehdotettuun ydinenergiakiin sisältyvien säännösten mukaan ydinlaitoksen ja siten myös ydinvoimalaitoksen rakentamiseen on saatava valtioneuvoston lupa. Luvan myöntämistä koskeva harkinta olisi atomiennergialain säännöksistä poiketen tarkoituksenmukaisuusharkintaa.

25 §. Pykälään sisältyy nykyisin säännös, jonka mukaan muun voimalaitoksen kuin ydinvoimalaitoksen rakentamiseen on saatava pääsääntöisesti kauppa- ja teollisuusministeriön lupa. Kun sähkölain järjestelmän mukainen valtioneuvoston päätös jäisi pois, ehdotetaan edellä mainittu ydinvoimalaitosta koskeva poikkeus poistettavaksi, jolloin sähkölain 26 §:n säännökset tulevat jäljempänä selostetulla tavalla kohdistumaan myös ydinvoimalaitoshankkeeseen.

26 §. Pykälässä olevaan luetteloon on lisätty uudeksi luvan myöntämisen edellytykseksi se, että valtioneuvosto on ehdotetun ydinenergiain 18 tai 19 §:n mukaisen rakentamisluvan myöntänyt, milloin kysymyksessä on ydinvoimalaitos. Kauppa- ja teollisuusministeriön myöntäessä käsiällä olevan säännöksen mukaan luvan tällaisen voimalaitoksen rakentamiseen, on lupaan säännöksen edelleen voimaan jäävän sanamuodon mukaisesti liitettävä sähkölain 4 §:ssä tarkoitetun vaaran ja häiriön välttämiseksi ja sähköhuollon turvaamiseksi tarpeelliset ehdot.

Voimaantulosäännös. Jos ennen lakiehdotuksen voimaantuloa ydinvoimalan rakentamiseen myönnettäisiin nyt kumottavaksi ehdotetussa 24 §:ssä tarkoitettu valtioneuvoston lupa, kävisi lakiehdotuksen 25 §:ssä tarkoitetun kauppa- ja teollisuusministeriön luvan edellyttäminen tarkoituksellomaksi. Tämä on otettu huomioon lakiehdotuksen voimaantulosäännöksessä.

1.3. Laki säteilysuojuslain muuttamisesta

18 a §. Useimpiin sellaisiin toimintoihin, joihin atomiennergialain mukaan on saatava lupa, on saatava myös säteilysuojuslain mukainen lupa, turvallisuuslupa. Atomiennergialain soveltamisalaan kuuluvan toiminnan osalta ovat nämä turvallisuusluvat tulleet paljolti tarpeettomiksi. Turvallisuusluvassa tyydyttäenkin viittaamaan atomiennergialain nojalla annetun luvan ehtoihin. Molemmat luvat myöntää sama viranomainen, kauppa- ja teollisuusministeriö.

Kun nykyinen päällekkäinen lupajärjestelmä ei ole tarkoituksenmukainen, ehdotetaan säteilysuojuslakiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan ehdotetun ydinenergiain mukainen lupa katsotaan samalla turvallisuusluvuksi niissä tapauksissa kuin säteilysuojuslain 2 §:n nojalla sellaista lupaa edellytetään.

Niissä tapauksissa, jossa toiminta olisi luvanvaraista myös ydinenergiain mukaan, ei siihen sovellettaisi niitä säteilysuojuslain säännöksiä, jotka koskevat turvallisuusluvan hakemista, asianomaista viranomaista, luvan peruuttamista, peruuttamisen seurauksia ja vastuuta radioaktiivisten aineiden vaarattomaksi tekemisestä ja siitä aiheutuvista kustannuksista eikä myöskään päätöksen täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä. Näiltä osin sovellettaisiin vastaavia ydinenergiain säännöksiä.

Jos toiminta ehdotetun ydinenergiain 2 §:n 2 momentin nojalla vapautettaisiin luvanvaraisuus-

desta, on mahdollista, että toimintaa varten kuitenkin tarvittaisiin säteilysuojauslaissa tarkoitettu turvallisuuslupa.

Voimaantulosäännös. Ennen tämän lakiehdotuksen voimaantuloa annettu turvallisuuslupa ja atomienergiain mukainen lupa rinnastettaisiin lain voimaantultua 18 a §:ssä tarkoitettuun yhdistettyyn lupaan. Ehdotetun ydinenergiain 84 §:ssä ehdotettuja siirtymäsäännöksiä, jotka koskevat ennen ydinenergiain voimaantuloa myönnettyjä lupia, sovellettaisiin siten myös tässä tarkoitettuun yhdistettyyn lupaan.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ydinenergiakia koskevat tarkemmat säännökset annettaisiin asetuksilla. Asetukset sisältäisivät muun muassa säännökset, joilla ydinenergiain määritelmät ja soveltamisala tarkemmin yksilöidään. Lisäksi niissä säädettäisiin ydinenergian käytöstä, joka vapautetaan luvanvaraisuudesta, ja niistä selvityksistä, jotka on annettava viranomaiselle valtioneuvoston periaatepäätöksen tekemistä varten ja lupien myöntämisen edellytysten täyttymisen tutkimiseksi. Asetuksilla tul-taisiin antamaan säännökset myös valtion ydin-jätehuoltorahaston tehtävistä, hallinnosta ja järjestysmuodosta sekä ydinenergiailaissa mainittujen neuvottelukuntien tehtävistä, asettamisesta ja kokoonpanosta. Luonnokset näistä asetuksista toimitetaan keskeisimmiltä osiltaan myöhemmin eduskunnalle esityksen käsittelyn yhteydessä käytettäväksi.

3. Voimaantulo

Ydinenergiakia tarkoitus saattaa voimaan heti, kun eduskunta on sen hyväksynyt ja asetuksilla annettavat säännökset on valmisteltu.

Ehdotetut muutokset voimassa oleviin lakeihin ja edellä mainitut asetuksilla annettavat säännökset ja muut tarpeelliset määräykset tulisi saattaa voimaan samanaikaisesti ydinenergiain kanssa.

4. Säättämisjärjestys

Ydinenergiakiehdotuksen 15 §:n 1 momentti merkitsee uusien hallintotehtävien antamista eduskunnan hoidettavaksi ja siten myös poikkeusta perustuslailla vahvistettuun valtiovallan jakoon.

Sanotun lakiehdotuksen 63 §:n 2 momentin mukaan on Suomen tekemissä ydinenergia-alan kansainvälisissä sopimuksissa tarkoitettua valvontaa suorittavilla henkilöillä, jotka on sellaisen sopimuksen nojalla tehtävään määrätty, eräitä valvontaoikeuksia Suomessa. Tämän säännöksen on katsottava rajoittavan Suomen täysivaltaisuutta, sellaisena kuin se on perustuslaissa vahvistettu.

Edellä mainituista syistä lakiehdotus on käsiteltävä perustuslain säätämisestä määrättyssä jär-jestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskun-nan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Ydinenergialaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

1 §

Lain tarkoitus

Ydinenergian käytön pitämiseksi yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena ja erityisesti sen varmistamiseksi, että ydinenergian käyttö on ihmisen ja ympäristön kannalta turvallista eikä edistä ydinaseiden leviämistä, säädetään tässä laissa ydinenergian käytön yleisistä periaatteista, ydinjätehuollon toteuttamisesta, ydinenergian käytön luvanvaraisuudesta ja valvonnasta sekä toimivaltaisista viranomaisista.

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen;

2) kaivos- ja rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen;

3) ydinainesten ja ydinjätteiden hallussapitoon, valmistukseen, tuottamiseen, luovutukseen, käsittelyyn, käyttämiseen, varastointiin, kuljetukseen, vientiin ja tuontiin sekä uraania tai toriumia sisältävien malmien ja malmirikasteiden vientiin ja tuontiin;

4) jäljempänä 3 momentissa mainituissa tapauksissa siinä tarkoitettujen aineiden, laitteiden ja laitteistojen sekä ydinenergia-alan tietoaisteiston hallussapitoon, luovutukseen, vientiin ja tuontiin; sekä

5) asetuksella säädettävissä tapauksissa, muualla kuin Suomessa toteutettavan, 1—4 kohdassa tarkoitettua toimintaa koskevan yksityisoikeudellisen sopimuksen tekemiseen ja toteuttamiseen vieraan valtion, ulkomaalaisen tai ulkomaisen yhteisön kanssa, jos sopimuksella on merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta tai siihen kohdistuu Suomen tekemien ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusten velvoitteita.

Asetuksella voidaan säätää, että tämän lain säännöksiä ei joltakin osin sovelleta 1 momentin 1—3 ja 5 kohdassa tarkoitettuun toimintaan, joka on tämän lain tarkoituksen kannalta merkitykseltään vähäistä.

Milloin jäljempänä mainituilla aineilla, laitteilla, laitteistoilla tai tietoaisteistolla on merkitystä ydinaseiden leviämisen kannalta tai niihin kohdistuu Suomen tekemien ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusten velvoitteita, asetuksella voidaan säätää tämän lain soveltamisesta myös:

1) muihin aineisiin kuin ydinaineisiin, milloin ne ominaisuuksiensa vuoksi soveltuvat erityisesti käytettäväksi ydinenergian aikaansaamiseen;

2) laitteisiin ja laitteistoihin, jotka on tarkoitettu tai muutoin erityisesti soveltuvat käytettäväksi ydinlaitoksissa;

3) laitteisiin ja laitteistoihin, jotka on tarkoitettu tai muutoin erityisesti soveltuvat käytettäväksi ydinaineiden tai 1 kohdassa tarkoitettujen aineiden valmistuksessa;

4) sellaisiin erikoislaitteisiin, jotka ovat välttämättömiä 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen laitteiden tai laitteistojen valmistamiseksi; sekä

5) sellaiseen ydinenergia-alan tietoa-aineistoon, joka on saatettu kirjalliseen tai muuhun aineelliseen muotoon ja jota ei ole yleisesti saatavilla.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *ydinenergian käytöllä* 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa;

2) *ydinaineella* ydinenergian aikaansaamiseen soveltuvia erityisiä halkeamiskelpoisia aineita ja lähtöaineita kuten uraania, toriumia ja plutoniumia;

3) *ydinjätteellä*:

a) ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena syntyneitä radioaktiivisia jätteitä; sekä

b) sellaisia ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena radioaktiivisiksi muuttuneita aineita, esineitä ja rakenteita, jotka on poistettu käytöstä ja joiden radioaktiivisuudesta aiheutuvan vaaran vuoksi tarvitaan erityisiä toimenpiteitä;

4) *ydinjätehuollolla* kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen ydinjätteiden talteenottamiseksi, säilyttämiseksi ja käsittelemiseksi sekä sijoittamiseksi pysyväksi tarkoitettulla tavalla (*loppusijoitus*);

5) *ydinlaitoksella* ydinenergian aikaansaamiseen käytettäviä laitoksia, tutkimusreaktorit mukaan luettuina, ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavia laitoksia sekä ydinaineen ja ydinjätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin käytettäviä laitoksia; ydinlaitoksella ei kuitenkaan tarkoiteta:

a) uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivoksia tai rikastuslaitoksia eikä niitä tiloja tai paikkoja alueineen, joihin tässä tarkoitetuista laitoksista peräisin olevia ydinjätteitä varastoidaan tai sijoitetaan loppusijoitusta varten; eikä

b) sellaisia lopullisesti suljettuja tiloja, joihin ydinjätteitä on sijoitettu säteilyturvakeskuksen pysyväksi hyväksymällä tavalla;

6) *turvajärjestelyillä* ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan; sekä

7) *valmiusjärjestelyillä* ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarvittavia toimenpiteitä ydinlaitoksessa, sen alueella, muussa paikassa tai kulkuvälineessä, jossa ydinenergian käyttöä harjoitetaan.

2 luku

Yleiset periaatteet

4 §

Ydinräjähteet

Ydinräjähteiden maahantuonti samoin kuin niiden valmistaminen, hallussapito ja räjäyttämisen Suomessa on kielletty.

5 §

Yhteiskunnan kokonaisuus

Ydinenergian käytön tulee olla, sen eri vaikutukset huomioon ottaen, yhteiskunnan kokonaisedun mukaista.

6 §

Turvallisuus

Ydinenergian käytön on oltava turvallista eikä siitä saa aiheutua vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle.

7 §

Turva- ja valmiusjärjestelyt ja muut niihin verrattavat järjestelyt

Ydinenergian käytön edellytyksenä on, että turvajärjestelyt ja valmiusjärjestelyt sekä muut järjestelyt ydinvahinkojen rajoittamiseksi ja ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta ovat riittävät.

3 luku

Luvanvaraisesta toiminnasta johtuvat velvollisuudet

8 §

Velvollisuus hakea lupa

Ydinenergian käyttö on kielletty ilman tämän lain mukaista lupaa.

Kauppa- ja teollisuusministeriön on pyynnöstä annettava sitova ennakkotieto siitä, onko aiotuun toimintaan haettava lupa.

9 §

Luvanhaltijan velvollisuudet

Luvanhaltijan velvollisuutena on huolehtia ydinenergian käytön turvallisuudesta.

Luvanhaltijan velvollisuutena on huolehtia selaisista turva- ja valmiusjärjestelyistä ja muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä, jotka eivät kuulu viranomaisille.

Luvanhaltijan, jonka toiminnan seurauksena syntyy tai on syntynyt ydinjätettä (*jätehuoltovollinen*), on huolehdittava kaikista näiden jätteen ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä ja niiden asianmukaisesta valmistelemisesta sekä vastattava niiden kustannuksista (*huolehtimisvelvollisuus*).

10 §

Velvollisuuksien jatkuminen

Luvan peruuttaminen tai sen voimassaolon päättymisen ei vapauta luvanhaltijaa tai sitä, jolla lupa on ollut, noudattamasta sitä, mitä 9 §:ssä sekä 6 ja 7 luvussa tai niiden nojalla taikka lupahdoissa on säädetty tai määrätty.

4 luku

Valtioneuvoston periaatepäätös

11 §

Periaatepäätös

Yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen edellyttää valtioneuvoston periaatepäätöstä siitä, että ydinlaitoksen rakentaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista.

Yleiseltä merkitykseltään huomattavia ovat 3 §:n 5 kohdassa tarkoitetuista ydinlaitoksista:

1) sellaiset ydinenergian aikaansaamiseen käytettävät laitokset, joiden lämpöteho on enemmän kuin 50 megawattia;

2) sellaiset laitokset, joita käytetään ydinjätteen loppusijoitukseen; sekä

3) sellaiset muuhun kuin ydinenergian aikaansaamiseen käytettävät laitokset, jotka niissä kerallaan olevan ydinaineen tai ydinjätteen määrän tai säteilyvaarallisuuden vuoksi ovat, siten kuin asetuksella säädetään, 1 kohdassa tarkoitettuun laitokseen rinnastettavissa.

12 §

Periaatepäätöksen hakeminen ja tarvittavat selvitykset

Periaatepäätöstä haetaan valtioneuvostolle osoitetulla hakemuksella, josta kauppa- ja teollisuusministeriön on hankittava säteilyturvakeskuksen alustava turvallisuusarvio ja pyydetty lausunto ympäristöministeriöltä sekä suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunnan kunnanvaltuustolta ja naapurikunnilta.

13 §

Yleinen kuuleminen

Hakijan on ennen periaatepäätöksen tekemistä julkistettava kauppa- ja teollisuusministeriön tarkastama, sen ohjeiden mukaan laadittu yleispiirteinen selvitys laitoshankkeesta, laitoksen arvioitu ympäristövaikutuksista ja sen turvallisuudesta siten, että selvitystä on yleisesti saatavilla.

Kauppa- ja teollisuusministeriön on varattava ydinlaitoksen lähiympäristön asukkaille ja kunnille sekä paikallisille viranomaisille mahdollisuus ennen periaatepäätöksen tekemistä esittää kirjallisesti mielipiteensä hankkeesta. Ministeriön on lisäksi laitoksen suunnitellulla sijaintipaikkakunnalla järjestettävä tarkemmin määräämällä tavalla julkinen tilaisuus, jossa asiasta voidaan esittää suullisesti tai kirjallisesti mielipiteitä. Esietyt mielipiteet on saatettava valtioneuvoston tietoon.

14 §

Periaatepäätöksen harkinta valtioneuvostossa

Ennen kuin valtioneuvosto tekee 11 §:ssä tarkoitetun periaatepäätöksen, sen on todettava, että suunnitellun ydinlaitoksen sijaintikunta on 12 §:ssä tarkoitettussa lausunnossaan puoltanut ydinlaitoksen rakentamista ja että esiin ei ole

tullut seikkoja, jotka osoittavat, ettei ole riittäviä edellytyksiä rakentaa ydinlaitosta siten kuin 6 §:ssä edellytetään.

Jos valtioneuvosto on todennut 1 momentissa säädettyjen edellytysten täyttyneen, sen on harkittava periaatepäätöstä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta ja otettava huomioon ydinlaitoksesta aiheutuvat hyödyt ja haitat, kiinnittäen erityisesti huomiota:

1) ydinlaitoshankkeen tarpeellisuuteen maan energiahuollon kannalta;

2) ydinlaitoksen suunnitellun sijaintipaikan sopivuuteen ja ydinlaitoksen ympäristövaikutuksiin; sekä

3) ydinpolttoaine- ja ydinjätehuollon järjestämiseen.

15 §

Ilmoitus eduskunnalle

Valtioneuvoston 11 §:n nojalla tekemä periaatepäätös, jossa ydinlaitoksen rakentamisen on katsottu olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukaista, on valtioneuvoston viipymättä annettava eduskunnan tarkastettavaksi. Eduskunta voi kumota periaatepäätöksen sellaisenaan tai päättää, että se jää sellaisenaan voimaan.

Ennenkuin eduskunta on tehnyt asiassa päätöksensä, hakija ei saa ryhtyä sellaisiin asetuksella säädettyihin toimenpiteisiin, jotka taloudellisen merkityksensä vuoksi saattavat vaikeuttaa eduskunnan ja valtioneuvoston mahdollisuuksia ratkaista asia vapaan harkintansa mukaan.

5 luku

Lupamenettely

16 §

Lupaviranomaiset

Luvan ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttämiseen sekä kaivos- tai rikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen, myöntää valtioneuvosto.

Luvan muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun ydinenergian käyttöön myöntää kauppa- ja teollisuusministeriö. Tässä tarkoitettua lupaa myöntäminen voidaan asetuksella siirtää säteilyturvakeskuksen tehtäväksi.

17 §

Luvansaaja

Lupa ydinenergian käyttöön voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle, suomalaiselle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion viranomaiselle.

Ulkomaalaiselle yhteisölle tai viranomaiselle voidaan erityisistä syistä myöntää lupa:

1) ydinaineen tai ydinjätteen kuljetukseen Suomen alueella;

2) ydinaineen, ydinjätteen tai urania tai toriumia sisältävien malmien tai rikasteiden kautta kuljetukseen liittyvään tuontiin ja vientiin; sekä

3) 22 §:n 1 momentissa tarkoitetun ydinlaitoksen käyttämiseen tilapäisesti Suomen alueella.

Lupa ydinaineen tai ydinjätteen hallussapitoon, käyttämiseen, kuljetukseen, vientiin tai tuontiin voidaan valvontatehtävään liittyvässä asiassa myöntää myös sellaiselle kansainväliselle järjestölle tai ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtävänä on huolehtia Suomea velvoittavassa ydinenergia-alan kansainvälisessä sopimuksessa edellytetyistä valvonnasta.

18 §

Yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen

Lupa 11 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen rakentamiseen voidaan myöntää, milloin:

1) ydinlaitoksen rakentaminen on 11 §:ssä tarkoitetussa periaatepäätöksessä katsottu yhteiskunnan kokonaisedun mukaiseksi ja eduskunta on päättänyt, että periaatepäätös jää voimaan; ja

2) ydinlaitoksen rakentaminen täyttää myös 19 §:ssä ydinlaitoksen rakentamisluvan myöntämiselle säädetyt edellytykset.

19 §

Muun ydinlaitoksen rakentaminen

Lupa muun kuin 18 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen rakentamiseen voidaan myöntää, jos:

1) ydinlaitosta, sen keskeisiä toimintajärjestelmiä ja rakenneosia koskevat suunnitelmat ovat turvallisuuden kannalta riittävät ja työsuojelu ja väestön turvallisuus muutoinkin on asianmukaisesti otettu huomioon toiminnan suunnittelussa;

2) ydinlaitoksen sijoituspaikka on suunnitellun toiminnan turvallisuuden kannalta tarkoituksenmukainen ja ympäristönsuojelu on asianmu-

kaisesti otettu huomioon toiminnan suunnittelussa;

3) turvajärjestelyt on asianmukaisesti otettu huomioon toiminnan suunnittelussa;

4) ydinlaitoksen rakentamista varten on varattu alue rakennuslain (370/58) mukaisessa asematai rakennuskaavassa ja hakijalla on laitoksen toiminnan edellyttämä alueen hallinta;

5) hakijan käytettävissä olevat menetelmät ydinjätehuollon järjestämiseksi, ydinjätteiden loppusijoitus ja ydinlaitoksen käytöstä poistaminen siihen mukaan luettuna, ovat riittävät ja asianmukaiset;

6) hakijan suunnitelmat ydinpolttoainehuollon järjestämiseksi ovat riittävät ja asianmukaiset;

7) hakijan järjestelyt säteilyturvakeskuksen 63 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun valvonnan toteuttamiseksi kotimaassa ja ulkomailla sekä 63 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun valvonnan toteuttamiseksi ovat riittävät;

8) hakijalla on käytettävänä tarpeellinen asiantuntemus;

9) hakijalla on riittävät taloudelliset mahdollisuudet hankkeen toteuttamiseen ja toiminnan harjoittamiseen; sekä

10) hakijalla muutoinkin harkitaan olevan edellytykset harjoittaa toimintaa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti; ja

suunniteltu ydinlaitos muutoinkin täyttää 5—7 §:ssä säädetyt periaatteet.

20 §

Ydinlaitoksen käyttäminen

Lupa ydinlaitoksen käyttämiseen voidaan myöntää sitten kun lupa sen rakentamiseen on myönnetty ja jos:

1) ydinlaitoksen käyttö on järjestetty siten, että työsuojelu, väestön turvallisuus ja ympäristönsuojelu on otettu asianmukaisesti huomioon;

2) hakijan käytettävissä olevat menetelmät ydinjätehuollon järjestämiseksi, ydinjätteiden loppusijoitus ja ydinlaitoksen käytöstä poistaminen siihen mukaan luettuna, ovat riittävät ja asianmukaiset;

3) hakijalla on käytettävänä tarpeellinen asiantuntemus ja erityisesti ydinlaitoksen käyttöhenkilökunnan kelpoisuus sekä ydinlaitoksen käyttöorganisaatio ovat asianmukaiset;

4) hakijalla harkitaan olevan taloudelliset ja muut tarpeelliset edellytykset harjoittaa toimin-

taa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti; ja

ydinlaitos ja sen käyttäminen muutoinkin täyttävät 5—7 §:ssä säädetyt periaatteet.

Ydinlaitoksen käyttämiseen ei saa ryhtyä siihen myönnetyn luvan perusteella ennen kuin:

1) säteilyturvakeskus on todennut, että ydinlaitos täyttää asetetut turvallisuusvaatimukset ja että turvajärjestelyt sekä valmiusjärjestelyt ovat riittävät, että ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellinen valvonta on asianmukaisesti järjestetty ja että ydinlaitoksen haltijan vahingonkorvausvastuu ydinvahingon varalta on järjestetty siitä säädetyllä tavalla; ja

2) kauppa- ja teollisuusministeriö on todennut, että varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin on järjestetty 7 luvun säännösten mukaisesti.

21 §

Muu ydinenergian käyttö

Lupa 2 §:n 1 momentin 2—5 kohdassa tarkoitettuun toimintaan voidaan myöntää, jos, milloin toiminta sitä edellyttää:

1) ydinenergian käyttö on järjestetty siten, että työsuojelu, väestön turvallisuus ja ympäristönsuojelu on otettu asianmukaisesti huomioon;

2) hakijalla on ydinenergian käyttöä varten tarvittavan alueen hallinta;

3) ydinjätehuolto on järjestetty asianmukaisella tavalla ja varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin on järjestetty 7 luvun säännösten mukaisesti;

4) hakijan järjestelyt säteilyturvakeskuksen 63 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun valvonnan toteuttamiseksi kotimaassa ja ulkomailla sekä 63 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun valvonnan toteuttamiseksi ovat riittävät;

5) hakijalla on käytettävänä tarpeellinen asiantuntemus sekä toimintaa hoitava organisaatio ja toimintaa hoitavan henkilökunnan kelpoisuus ovat asianmukaiset; sekä

6) hakijalla harkitaan olevan taloudelliset ja muut tarpeelliset edellytykset harjoittaa toimintaa turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti; ja

ydinenergian käyttö muutoinkin täyttää 5—7 §:ssä säädetyt periaatteet.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun ydinenergian käyttöön ei saa ryhtyä siihen myönnetyn luvan perusteella ennen kuin säteilyturvakeskus on todennut, milloin toiminta sitä edellyttää,

että ydinenergian käyttö on asetettujen turvallisuusvaatimusten mukaista, turvajärjestelyt sekä valmiusjärjestelyt ovat riittävät, ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellinen valvonta on asianmukaisesti järjestetty ja vahingonkorvausvastuu toiminnan yhteydessä sattuvan ydinvahingon varalta on järjestetty siitä säädetyllä tavalla.

Harkittaessa luvan myöntämistä 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun toimintaan, sovelletaan 21 §:n 1 momentin 1 ja 3—5 kohtaa niin, että luvan edellytykset täyttyvät niiltä osin, jos hakijan esittämät suunnitelmat ovat riittävät, minkä lisäksi kaivospaikan tai rikastuslaitoksen sijaintipaikan on oltava suunnitellun toiminnan turvallisuuden kannalta tarkoituksenmukainen. Sen lisäksi mitä 2 momentissa on säädetty, on säteilyturvakeskuksen todettava, että 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu toiminta täyttää 21 §:n 1 momentin 1 ja 3—5 kohdassa säädettyt edellytykset.

22 §

Kulkuvälineessä oleva ydinlaitos

Milloin ydinlaitos rakennetaan käytettäväksi tai sitä käytetään kulkuvälineessä tai sen voimanlähteenä, sovelletaan 19 §:n 1—10 kohdan säännöksiä vain niiltä osin kuin toiminta sitä edellyttää.

Milloin edellä tarkoitettua ydinlaitosta käytetään Suomen alueella vain tilapäisesti, on luvan myöntävä viranomaisena kauppa- ja teollisuusministeriö ja sovelletaan tätä lakia muutoinkin niin kuin toimintaan, jota tarkoitetaan 2 §:n 1 momentin 2—5 kohdassa.

23 §

Lupahakemuksen käsitteleminen

Lupahakemuksesta on pyydettyvä säteilyturvakeskuksen ja ympäristöministeriön lausunto, jollei se ole toiminnan luonteen vuoksi ilmeisen tarpeetonta. Jos hakemus koskee 2 §:ssä tarkoitettua vientiä tai 2 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua sopimuksen tekemistä tahi 22 §:ssä tarkoitettua ydinlaitoksen käyttämistä tilapäisesti Suomen alueella, on hakemuksesta lisäksi pyydettyvä ulkoasiainministeriön lausunto, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Ennen kuin ratkaistaan hakemus luvan saamisesta 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun toimintaan, on noudatettava 13 §:ssä säädettyä menettelyä.

24 §

Luvan voimassaolo

Lupa, rakentamislupaa lukuunottamatta, myönnetään määräaikaisena. Määräajan pituutta harkittaessa on otettava huomioon erityisesti turvallisuuden varmistaminen ja toiminnan arvioitu kesto. Luvassa voidaan määrätä, että se lakkaa olemasta voimassa, jollei toimintaa aloiteta määräajassa luvan myöntämisestä.

25 §

Lupaehdot ja niiden muuttaminen

Lupa on sisällytettävä ne lupaehdot, jotka ovat tarpeen tämän lain 2 luvussa tarkoitettujen yleisten periaatteiden toteuttamiseksi.

Ydinenergian käytölle tässä laissa säädettyjen yleisten periaatteiden ja luvan myöntämisen edellytysten ylläpitämiseksi voidaan lupaehtoja muuttaa, erityisesti milloin se on tarpeellista ydinenergian käytön turvallisuuden varmistamiseksi, ydinjätehuollon varmistamiseksi, turva- tai valmiusjärjestelyjen toteuttamiseksi, Suomen kansainvälisten ydinenergia-alan sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi tai ydinaseiden leviämisen estämiseksi.

Lupaehtoja muutettaessa on soveltuvin osin noudatettava samaa menettelyä kuin lupaa myönnettäessä.

26 §

Luvan peruuttaminen

Luvan myöntäneen viranomaisen on peruutettava lupa kokonaan tai joltakin osin, jos ydinenergian käytölle tässä laissa säädettyjen yleisten periaatteiden toteuttaminen olennaisella tavalla vaarantuu esimerkiksi sen seurauksena, että:

1) luvanhaltija rikkoo luvan ehtoja tai viranomaisen tämän lain nojalla antamia määräyksiä;

2) luvanhaltija laiminlyö tämän lain 7 luvussa tarkoitettua varautumisvelvollisuuden tai rikkoo atomivastuulakia (484/72) sen 41 §:ssä tarkoitettulla tavalla; tai

3) luvanhaltija kuolee, menettää oikeuskelpoisuutensa tai luvan saanut yhteisö tai säätiö purkautuu, lopettaa muuten toimintansa tahi joutuu konkurssiin.

Luvan peruuttaminen edellyttää, että luvanhaltijalle on varattu tilaisuus kohtuullisessa määräajassa korjata puute, milloin se luvanhaltijan toimin on mahdollista.

Lupaa peruutettaessa on soveltuvin osin noudatettava samaa menettelyä kuin lupaa myönnettäessä.

27 §

Korvaus

Jos lupa ydinlaitoksen rakentamiseen tai käyttämiseen peruutetaan tai lupa ydinlaitoksen käyttämiseen evätään, on peruutetun luvan haltijalla tai sillä, jolta lupa ydinlaitoksen käyttämiseen on evätty, oikeus saada valtiolta kohtuulliseksi katsottava korvaus ydinlaitoksen rakentamisesta aiheutuneista suoranaisista kustannuksista.

Korvausta ei kuitenkaan suoriteta, jos lupa on peruutettu sen vuoksi, ettei ydinlaitoksen käyttämisessä enää voida noudattaa 6 tai 7 §:ää tai sen vuoksi, että luvanhaltija on menetellyt tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti, taikka 26 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa mainitusta syystä. Korvausta ei myöskään suoriteta siinä tapauksessa, että lupa ydinlaitoksen käyttämiseen on evätty sen vuoksi, ettei ydinlaitos ja sen käyttäminen täytä 6 ja 7 §:ssä säädettyjä periaatteita tai 20 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädettyjä edellytyksiä.

Kauppa- ja teollisuusministeriön ja korvauksen oikeutetun on pyrittävä sopimukseen korvauksen määrästä. Sopimus on kirjalliseen muotoon laadittuna saatettava valtioneuvoston vahvistettavaksi.

Milloin korvauksesta ei sovita, on korvausta haettava siten kuin eräiden hallintoriita-asiaain oikeuspaikasta annetussa laissa (446/54) on säädetty, kahden vuoden kuluessa siitä, kun päätös, johon korvausvaatimus perustuu, sai lainvoiman. Jollei korvausta haeta määräajassa, on oikeus siihen menetetty.

6 luku

Ydinjätehuolto

28 §

Huolehtimisvelvollisuuden toteuttamisesta päättäminen

Kauppa- ja teollisuusministeriö tai säteilyturvakeskus, milloin se on myöntänyt luvan ydinjätteitä aiheuttavaan toimintaan, päättää kuultuaan tarvittaessa ympäristöministeriötä periaatteista, joihin nojautuen 9 §:n 3 momentissa tarkoitettu huolehtimisvelvollisuus on toteutettava.

Tässä tarkoituksessa kauppa- ja teollisuusministeriö tai säteilyturvakeskus voi velvoittaa jätehuoltovollisen esittämään suunnitelman ydinjätehuollon toteuttamisesta.

29 §

Pakollinen jätehuoltoyhteistyö

Kauppa- ja teollisuusministeriö voi määrätä eri jätehuoltovolliset hoitamaan jätehuoltotoimenpiteitä yhteisesti, jos siten voidaan lisätä turvallisuutta tai pienentää merkittävästi kustannuksia tahi jos muut painavat syyt sitä vaativat. Samalla on tarvittaessa määrättävä yhteisesti suoritettavista toimenpiteistä aiheutuvien kustannusten jakamisesta.

30 §

Huolehtimisvelvollisuuden siirtäminen

Kun ydinlaitos, uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettu kaivos tai rikastuslaitos taikka ydinjäte luovutetaan toiselle, kauppa- ja teollisuusministeriö voi pyynnöstä kokonaan tai osittain siirtää luovuttajan huolehtimisvelvollisuuden luovutuksensaajalle, jos velvollisuuden siirtäminen ei vaaranna ydinjätehuollon toteuttamista.

31 §

Ydinjätteiden luovuttaminen valtiolle

Jos kauppa- ja teollisuusministeriö katsoo, että jätehuoltovollinen on jättänyt olennaisesti noudattamatta tuottamiensa ydinjätteiden ydinjätehuollolle vahvistettuja aikatauluja tai muutoin olennaisesti rikkonut ydinjätehuollon toteuttamiseksi annettuja viranomaisen määräyksiä, on ministeriön saatettava valtioneuvoston ratkaistavaksi se, antaako jätehuoltovollisen edellä tarkoitettu menettely kokonaisuutena arvostellen perustellun syyn todeta, ettei ydinjätehuoltoa tai osaa siitä voida jätehuoltovollisen toimenpitein toteuttaa. Jos valtioneuvosto toteaa, ettei ydinjätehuoltoa tai sen osaa voida jätehuoltovollisen toimin toteuttaa, on valtioneuvoston määrättävä, että sellaiset ydinjätteet on luovutettava valtiolle tai valtion määräämisvallassa olevalle kotimaiselle yhteisölle niiden toimenpiteiden suorittamiseksi, joita ydinjätehuolto vielä edellyttää.

Jätehuoltovollisen tuottamat ydinjätteet on valtioneuvoston määrättävä luovutettavaksi valtiolle tai 1 momentissa tarkoitettulle yhteisölle.

ydinjätehuollon vielä edellyttämien toimenpiteiden suorittamiseksi myös siinä tapauksessa, että se toteaa, ettei jätehuoltovelvollinen 65 §:n 2 momentin nojalla annetusta määräyksestä huolimatta ole täyttänyt jäljempänä tässä laissa säädettyä varautumisvelvollisuuttaan. Sen estämättä, mitä edellä tässä momentissa on säädetty, valtioneuvosto voi jättää ydinjätteiden luovuttamista koskevan määräyksen antamatta siltä osin kuin määräyksen antaminen johtaisi valtiolle taloudellisesti epäedullisempaan lopputulokseen varautumistoimenpiteiden tarkoituksen toteuttamisen kannalta.

32 §

Huolehtimisvelvollisuuden lakkaaminen

Kauppa- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen, milloin se on myöntänyt luvan ydinjätteitä aiheuttavaan toimintaan, on määrättävä huolehtimisvelvollisuus päättyneeksi, kun:

1) se on 30 §:n mukaisesti siirretty toiselle; tai
2) ydinjätteet on lopulliseksi hyväksytyllä tavalla siirretty Suomen oikeudenkäytövallan ulkopuolelle; tahi

3) ydinjätteiden loppusijoitus on suoritettu 33 §:n mukaisesti ja jätehuoltovelvollinen on suorittanut valtiolle kertakaikkisen maksun näiden ydinjätteiden vastaisesta tarkkailusta ja valvonnasta.

Jos valtioneuvosto antaa 31 §:ssä tarkoitetun määräyksen, on valtion sen jälkeen vastattava määräyksessä tarkoitettujen ydinjätteiden ydinjätehuollon vielä suorittamatta olevista toimenpiteistä ja jätehuoltovelvollisen näistä toimenpiteistä aiheutuvista kustannuksista.

33 §

Loppusijoitus

Ydinjätteiden loppusijoitus on suoritettu, kun säteilyturvakeskus on todennut ydinjätteet sijoitetuksi pysyväksi hyväksymällänsä tavalla.

34 §

Vastuu ydinjätteistä loppusijoituksen jälkeen

Kun jätehuoltovelvollisen huolehtimisvelvollisuus on 32 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla päättynyt, siirtyy omistusoikeus ydinjätteisiin valtiolle, jonka on sen jälkeen vastattava ydinjätteistä.

Jos se loppusijoituksen jälkeen on tarpeellista, on valtiolla oikeus ryhtyä paikassa, johon ydinjätteitä on loppusijoitettu, kaikkiin niihin toimenpiteisiin, joita ydinjätteiden tarkkailu ja valvonta sekä ydinjätteiden loppusijoituksen turvallisuuden varmistaminen edellyttävät.

7 Luku

Varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin

35 §

Varautumisvelvollisuus

Jätehuoltovelvollisen on jäljempänä tässä luvussa säädettyllä tavalla varauduttava 9 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin kustannuksiin.

Tämän luvun säännöksiä sovellettaessa pidetään ydinjätteinä myös sellaisia 3 §:n 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja aineita, esineitä ja rakenteita, joita ei vielä ole poistettu käytöstä.

Tässä luvussa tarkoitettuina ydinjätehuollon kustannuksina voidaan pitää myös 77 §:ssä tarkoitettuja ydinjätehuollosta aiheutuvia maksuja.

36 §

Varautumistoimenpiteet

Jätehuoltovelvollinen täyttää varautumisvelvollisuutensa siten, että hän maksaa kalenterivuositain jäljempänä tarkoitetut maksut valtion ydinjätehuoltorahastoon ja luovuttaa maksukyvyttömyytensä varalta valtiolle jäljempänä säädetty vakuudet.

37 §

Määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan:

1) *vastuumäärällä* jätehuoltovelvollisen tuottamien ydinjätteiden ydinjätehuollosta tulevaisuudessa aiheutuvien menojen arvioitua määrää;

2) *rahastotavoitteella* sitä varojen määrää, joka jätehuoltovelvollisen rahasto-osuuden on kunkin kalenterivuonna saavutettava;

3) *rahasto-osuudella* sitä varojen määrää, jonka valtion ydinjätehuoltorahasto vahvistaa jätehuoltovelvollisella kulloinkin rahastossa olevan;

4) *ydinjätehuoltomaksulla* sitä vuosittain vahvistettavaa maksua, joka jätehuoltovelvollisen on maksettava valtion ydinjätehuoltorahastolle rahasto-osuuden nostamiseksi rahastotavoitteen suuruiseksi;

5) *katetarpeella* sitä varojen määrää, joka jätehuoltovelvollisen kateosuuden on kunakin kalenterivuonna saavutettava jätehuoltovelvollisen 31 §:n nojalla valtiolle luovutettavaksi määrättyjen ydinjätteiden ydinjätehuollosta tulevaisuudessa aiheutuvien menojen maksamiseksi;

6) *kateosuudella* sitä varojen määrää, jonka valtion ydinjätehuoltorahasto kulloinkin vahvistaa rahastossa olevan erotettuna käytettäväksi jätehuoltovelvollisen valtiolle luovutettavaksi määrättyjen ydinjätteiden ydinjätehuoltoon; sekä

7) *rahaston voitolla tai tappiolla* sitä määrää, jolla valtion ydinjätehuoltorahaston korkotulojen ja valtiovarastossa olleista varoista saatujen korvausten yhteenlaskettu määrä ylittää tai alittaa rahaston hallinnosta ja pääoman hoidosta aiheutuneiden kulujen ja luottotappioiden yhteenlasketun määrän.

38 §

Valtion ydinjätehuoltorahasto

Varautumisen toteuttamista varten on valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolella kauppa- ja teollisuusministeriön alainen ja sen hoidossa oleva valtion ydinjätehuoltorahasto.

Rahastossa on johtokunta, jonka nimittää valtioneuvosto kolmeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Rahaston tehtävistä ja hallinnosta säädetään tarkemmin asetuksella.

39 §

Vastuumäärän arviointi

Vastuumäärän arvioinnin on perustuttava sellaisiin 2 luvun yleiset periaatteet täyttäviin ydinjätehuollon perusratkaisuihin, jotka voidaan arviointihetkellä käytettävissä olevien tietojen nojalla katsoa sellaisiksi, että ydinjätehuolto on tarvittaessa aikanaan niiden pohjalta toteutettavissa.

Vastuumäärä arvioidaan sen ajankohdan hinta- ja kustannustasossa, jolle vastuumäärä vahvistetaan. Arvioinnissa on käytettävä luotettaviksi katsottavia hinta- ja kustannustietoja. Käytettävissä olevien hinta- ja kustannustietojen epävarmuus on kohtuullisessa määrin otettava huomioon vastuumäärää nostavana.

Vastuumäärän arvioinnin on perustuttava jätehuoltovelvollisen esittämiin 1 ja 2 momentin vaatimukset täyttäviin ratkaisuihin, hintatietoihin ja -arvioihin.

40 §

Rahastotavoitteen määrä

Kunkin kalenterivuoden rahastotavoite on yhtä suuri kuin edellisen kalenterivuoden lopun vastuumäärä. Ydinjätehuollon kustannusvaikutusten tasoittamiseksi usealle ydinlaitoksen toimintavuodelle on rahastotavoite kuitenkin 2 momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä vastuumäärää pienempi.

Milloin ydinlaitoksen toiminta on luonteeltaan sellaista, että ydinjätteiden määrästä riippumattomien kustannusten osuus ydinlaitoksen ydinjätehuollon kustannuksista on huomattava, on rahastotavoite tämän ydinlaitoksen osalta sen eri toimintavuosina määräsuuruinen osa siitä vastuumäärästä, joka laitoksen toiminnasta jätehuoltovelvolliselle aiheutuu. Rahastotavoitteen suhdetta tähän vastuumäärään lisätään tällöin vähitellen niin, että rahastotavoite saavuttaa vastuumäärän riittävän ajoissa ennen ydinlaitoksen toiminnan arvioitua päättymistä.

41 §

Jätehuoltovelvollisen rahasto-osuus

Rahasto-osuuteen on luettava:

1) jätehuoltovelvollisen viimeksi vahvistettu rahasto-osuus;

2) edellisen rahasto-osuuden vahvistamisen jälkeen rahaston jätehuoltovelvolliselta vastaanottama ydinjätehuultomaksu ja 44 §:n 4 momentissa tarkoitettu ylimääräinen ydinjätehuultomaksu; ja

3) kauppa- ja teollisuusministeriön edellisen rahasto-osuuden vahvistamisen jälkeen 43 §:n 3 momentin nojalla ilmoittama määrä.

Rahasto-osuus saadaan vähentämällä 1 momentissa tarkoitettu määrästä:

1) ylijäämä, jonka jätehuoltovelvollinen on rahastolta vastaanottanut edellisen rahasto-osuuden vahvistamisen jälkeen; sekä

2) jätehuoltovelvollisen viimeksi vahvistetusta rahasto-osuudesta kateosuuteen siirretty määrä ja kauppa- ja teollisuusministeriön edellisen rahasto-osuuden vahvistamisen jälkeen 43 §:n 3 momentin nojalla ilmoittama määrä.

Joulukuun viimeisen päivän rahasto-osuus saadaan lisäämällä 1 ja 2 momentin mukaiseen rahasto-osuuteen jätehuoltovelvollisen osuus rahaston voitosta tai vähentämällä sanotusta rahasto-osuudesta jätehuoltovelvollisen osuus rahaston tappiosta.

42 §

Ydinjätehuoltomaksut ja ylijäämä

Jätehuoltovelvollisen on suoritettava ydinjätehuoltomaksuja valtion ydinjätehuoltorahastoon siten, että maaliskuun viimeisen päivän rahastosuus on yhtä suuri kuin saman kalenterivuoden rahastotavoite.

Jos kalenterivuoden rahastotavoite on pienempi kuin edellisen vuoden joulukuun viimeisen päivän rahasto-osuus, on tämä ylijäämä jätehuoltovelvolliselle viipymättä palautettava.

43 §

Vastuumäärän ja rahastotavoitteen vahvistaminen

Valtioneuvosto antaa yleiset määräykset siitä, miten 35 §:ssä tarkoitetut kustannukset on otettava huomioon vastuumäärää arvioitaessa, samoin kuin siitä menettelystä, jota noudattaen rahastotavoite lasketaan 40 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, sekä muista varautumisen perusteista.

Kauppa- ja teollisuusministeriö vahvistaa kalenterivuoden alussa kunkin jätehuoltovelvollisen edellisen kalenterivuoden lopun vastuumäärän ja kuluvan kalenterivuoden rahastotavoitteen.

Kauppa- ja teollisuusministeriö vahvistaa 30 §:ssä tarkoitetusta huolehtimisvelvollisuuden siirtämisestä aiheutuvat muutokset asianomaisten jätehuoltovelvollisten vastuumääriin ja rahastotavoitteisiin noudattaen soveltuvin osin, mitä 40 §:ssä on säädetty, sekä sen määrän, joka tämän vuoksi on siirrettävä jätehuoltovelvollisen rahasto-osuudesta 30 §:ssä tarkoitetun luovutussaaajan rahasto-osuudeksi.

44 §

Vakuusjärjestelyt

Jätehuoltovelvollisen on luovutettava valtiolle 45 §:ssä säädetyt ehdot täyttäviä vakuuksia ennen jätteitä tuottavan toiminnan aloittamista ja muutoin aina kesäkuun loppuun mennessä siten, että valtiolla tuolloin olevien vakuuksien yhteismäärä vastaa erikseen arvioitavan, kuluvan kalenterivuoden lopun vastuumäärän ja kuluvan kalenterivuoden rahastotavoitteen erotusta. Päätöksen näin arvioitavasta vastuumäärästä tekee kauppa- ja teollisuusministeriö.

Jos perusteet, joiden mukaan vastuumäärä on arvioitu, olennaisesti muuttuvat, kauppa- ja teollisuusministeriö voi arvioida vastuumäärän uu-

delleen. Jos uudelleen arvioitu vastuumäärä on aikaisempaa suurempi, on tarvittavat lisävakuudet luovutettava kolmen kuukauden kuluessa vastuumäärän vahvistamisesta.

Valtioneuvoston on ennalta arvaamattomien ydinjätehuollon menojen varalta määrättävä tässä pykälässä säädetyin mukaan luovutettavien vakuuksien määrää korotettavaksi. Vakuuksien määrää saadaan korottaa enintään määrällä, joka on 10 prosenttia jätehuoltovelvollisen tämän pykälän mukaan arvioidusta vastuumäärästä.

Jos jätehuoltovelvollinen ei luovuta valtiolle vakuuksia tässä pykälässä säädetyltä määrältä, on jätehuoltovelvollisen suoritettava valtion ydinjätehuoltorahastolle puuttuvaa määrää vastaava ylimääräinen ydinjätehuoltomaksu viimeistään tässä pykälässä säädettyyn määräaikaan mennessä.

45 §

Vakuudet

Vakuudeksi kauppa- ja teollisuusministeriö voi hyväksyä vain:

1) vakuutusyhtiölain (1062/79) 1 §:ssä tarkoitetun vakuutusyhtiön antaman luottovakuutuksen;

2) suomalaisen liikepankin, säästöpankin tai osuuspankin taikka Postipankin antaman omavelkaisen takauksen; tai

3) sellaisen kiinteistökiinnityksen tai suomalaisen yhteisön antaman omavelkaisen takauksen, jonka valtioneuvosto on hyväksynyt luotettavuudeltaan 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun vakuuden veroiseksi.

Vakuudeksi ei voida hyväksyä vakuutta, jonka voimassaoloaika on vähemmän kuin viisi vuotta.

46 §

Rahastotavoitteen tilapäinen pienentäminen

Valtioneuvosto voi erityisestä syystä sallia, että rahastotavoite määrätään kerrallaan enintään viiden vuoden aikana pienemmäksi kuin 40 §:n säännökset edellyttävät.

47 §

Katetarve ja valtion saatava

Jos valtioneuvosto antaa 31 §:ssä tarkoitetun, ydinjätteiden valtiolle luovuttamista koskevan määräyksen, on valtioneuvoston vahvistettava

luovutettavaksi määrättyjen ydinjätteiden ydinjätehuollon menoja vastaava vastuumäärä sekä niiden jätehuoltovelvollisen tuottamien ydinjätteiden ydinjätehuollon menoja vastaava vastuumäärä, joita määräys ei koske.

Valtioneuvoston on samassa yhteydessä vahvistettava myös luovutettaviksi määrättyistä ydinjätteistä aiheutuva katetarve, joka saadaan korottamalla näitä ydinjätteitä vastaavaa vastuumäärää 44 §:n 3 momentin mukaisella määrällä.

Valtioneuvoston vahvistettua katetarpeen syntyy valtiolle jätehuoltovelvolliselta määrältään katetarvetta vastaava, vaadittaessa maksettava saatava.

48 §

Valtion saatavan kattaminen ja kateosuus

Kun valtion saatava on määrätty, on se ensisijaisesti katettava erottamalla jätehuoltovelvollisen rahasto-osuudesta valtion ydinjätehuoltorahastoon kateosuudeksi se suhteellinen osuus rahasto-osuudesta, joka vastaa luovutettuja ydinjätteitä vastaavan vastuumäärän suhteellista osuutta 47 §:n 1 momentissa tarkoitettujen vastuumäärien yhteenlasketusta määrästä. Jätehuoltovelvollisen on suoritettava jäljelle jäävä valtion saatava rahastolle kateosuuteen lisättäväksi kolmen kuukauden kuluttua valtion saatavan perustamisesta.

Siltä osin kuin jätehuoltovelvollinen ei ole määräajassa suorittanut rahastolle 1 momentissa tarkoitettua jäljelle jäävää saatavaa, on jätehuoltovelvollisen 44 §:n nojalla valtiolle luovuttamista vakuuksista muutettava vastaava määrä rahaksi ja varat lisättävä kateosuuteen. Jos sellaisen vakuuden antanut 45 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu vakuutusyhtiö tai pankki sitä vaatii, on rahaston sille lainattava vakuudesta saadut varat määräajaksi 52 §:n 3 momentissa tarkoitettulla korolla sen rahastolle antamaa velkakirjaa vastaan ja muutoin rahaston määräämillä ehdoilla, jos kauppa- ja teollisuusministeriö katsoo sellaisen sitoumuksen turvaavan varojen käytön saamisen.

49 §

Kateosuuden täydentäminen

Sen jälkeen, kun katetarve on 47 §:ssä säädettyllä tavalla ensimmäisen kerran vahvistettu, kauppa- ja teollisuusministeriö vahvistaa sen uudelleen vuosittain noudattaen, mitä 43 §:n 2

momentissa ja 47 §:n 2 momentissa on vastuumäärästä ja katetarpeesta säädetty.

Jätehuoltovelvollisen tulee vuosittain suorittaa valtion ydinjätehuoltorahastolle maksuja asianomaiseen kateosuuteen lisättäväksi siten, että kateosuus nousee katetarpeen suuruiseksi kolmen kuukauden kuluttua katetarpeen vahvistamisesta.

50 §

Kateosuuden käyttäminen

Jos kateosuus on suurempi kuin kauppa- ja teollisuusministeriön erikseen arvioima, kulumassa olevan kalenterivuoden joulukuun viimeisen päivän katetarve, on kateosuuden ja katetarpeen erotus käytettävissä valtiolle maksettavaan korvaukseen sille 31 §:n nojalla siirrettyjen ydinjätteiden ydinjätehuollon toimenpiteistä aiheutuneista kustannuksista vuotuisine kustannuksen syntymisestä laskettuine, 52 §:n 3 momentissa säädetyn suuruisine korkoineen.

Jos 1 momentissa tarkoitettu erotus ei riitä sanotun korvauksen ja koron maksamiseen, on jätehuoltovelvollisen maksettava puuttuva määrä valtiolle kuukauden kuluessa sitä koskevan vaatimuksen esittämisestä.

Jos kateosuus 1 momentissa tarkoitettua menetelyn jälkeen on yli 20 prosenttia suurempi kuin 1 momentissa tarkoitettu erikseen arvioitu katetarve, on tätä ylitystä vastaava määrä palautettava jätehuoltovelvolliselle.

51 §

Valtion ydinjätehuoltorahaston voitto ja tappio

Valtion ydinjätehuoltorahaston kalenterivuoden voitolla hyvitetään tai tappiolla veloitetaan kalenterivuoden joulukuun viimeisen päivän rahasto-osuuksia ja kateosuuksia siinä suhteessa kuin vastaavat rahasto-osuudet ja kateosuudet ovat kalenterivuoden aikana olleet rahaston varoina.

52 §

Valtion ydinjätehuoltorahaston varat

Kullakin jätehuoltovelvollisella on oikeus saada turvaavia vakuuksia vastaan lainaa määräajaksi valtion ydinjätehuoltorahastosta. Jätehuoltovelvollisella rahastolta lainassa oleva määrä ei kuitenkaan saa ylittää 75 prosenttia saman jätehuoltovelvollisen viimeksi vahvistetusta rahasto-osuudesta. Jätehuoltovelvollisen osakkeenomistajilla

on oikeus käyttää jätehuoltovelvollisen edellä tarkoitettua oikeutta siltä määrältä kuin jätehuoltovelvollinen ei itse sitä tee. Rahastosta osakkeenomistajille kulloinkin lainattavissa oleva määrä on lainattava niille osakkeenomistajille, jotka sitä vaativat, tarpeen vaatiessa näiden osakeomistuksien suhteessa rahaston tarkemmin määräämällä tavalla.

Se määrä rahaston varoista, jota ei ole lainattu 1 momentin tai 48 §:n 2 momentin nojalla, on valtion käytettävissä ja voidaan tulo- ja menoarviossa siirtää rahastosta määrääjäksi valtiovarastoon. Jos varoja on siirretty valtiovarastoon, on valtion tulo- ja menoarvion vuosittain otettava määräraha rahastolle sinä vuonna takaisin siirrettävien varojen palauttamiseen ja 3 momentissa säädettyä korkoa määrältään vastaavan korvauksen maksamiseen rahastolle siltä ajalta, jona rahaston varoja on ollut siirretty valtiovarastoon.

Rahastosta 1 momentin nojalla annetuista lainoista perittävä korko on vähintään Suomen Pankin peruskorko lisättynä kahdella prosenttiyksiköllä. Mikäli kuluttajahintojen nousu joulukuusta joulukuuhun laskettuna ylittää Suomen Pankin peruskoron saman kalenterivuoden keskimääräisen tason, korotetaan perittävää korkoa ylityksen määrällä, pyöristettynä ylöspäin lähimpään täyteen neljäsosaprosenttiin.

Jos rahaston varoja jää käyttämättä tavalla, josta 1 ja 2 momentissa on säädetty, on rahaston sijoitettava siten käyttämättä jääneet varat turvaavia vakuuksia vastaan muulla parhaan mahdollisen tuoton antavalla tavalla.

Lainojen yleisistä ehdoista päättää kauppa- ja teollisuusministeriön esityksestä valtioneuvosto.

53 §

Rajoitukset vakuuksien ja ylijäämän palauttamisessa

Jos jätehuoltovelvollisen valtiolle luovuttamia vakuuksia havaitaan edellisen kalenterivuoden lopun vastuumäärää vahvistettaessa olevan enemmän kuin sanottu vastuumäärä edellyttää, on ylimenevä osa palautettava kuluvan kalenterivuoden kesäkuun loppuun mennessä jätehuoltovelvolliselle edellyttäen, että jätehuoltovelvollinen on täyttänyt tässä luvussa tarkoitettuja maksuja koskevat velvollisuutensa.

Jätehuoltovelvolliselle palautettavaksi vahvistettua ylijäämää ei saa maksaa ennen kuin jätehuoltovelvollinen on täyttänyt vakuuksien luovuttamista koskevat velvollisuutensa.

8 luku

Ydinenergia-alan viranomaiset

54 §

Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta

Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriölle.

55 §

Valvontaviranomainen

Ydinenergian käytön turvallisuuden valvonta kuuluu säteilyturvakeskukselle. Säteilyturvakeskuksen tehtävänä on lisäksi huolehtia turva- ja valmiusjärjestelyjen valvonnasta sekä ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellisesta ydinenergian käytön valvonnasta.

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

1) osallistua tämän lain mukaisten lupahakemusten käsittelyyn;

2) valvoa lupaehtojen noudattamista sekä asettaa luvan tarkoittamaa toimintaa koskevat yksityiskohtaiset vaatimukset;

3) antaa yksityiskohtaisia määräyksiä sekä tehdä ehdotus 81 §:n 2 momentissa tarkoitetuiksi yleisiksi määräyksiksi;

4) valvoa 3 kohdassa tarkoitettujen määräysten noudattamista;

5) asettaa kelpoisuusehtoja ydinenergian käyttöön osallistuville henkilöille ja tutkia niiden täyttämistä;

6) antaa asiantuntija-apua muille viranomaisille;

7) suorittaa valvonnan kannalta tarpeellista tutkimus- ja kehitystyötä sekä osallistua alan kansainväliseen yhteistyöhön; sekä

8) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja, joihin valvonta antaa aiheita.

Säteilyturvakeskuksen tehtävänä on myös ratkaista ne tämän lain mukaiset lupahakemukset, jotka on säädetty keskuksen ratkaistaviksi sekä valvoa, että vahingonkorvausvastuu ydinvahingon varalta on järjestetty siitä säädetyllä tavalla.

Säteilyturvakeskus voi ydinenergian käyttöä suunnittelevan pyynnöstä tarkastaa tämän laatiman suunnitelman ja antaa alustavia ohjeita siitä, mitä turvallisuuden sekä turva- ja valmiusjärjestelyjen osalta sellaisessa suunnitelmassa olisi otettava huomioon.

56 §

Neuvottelukunnat

Ydinenergian käyttöön liittyvien asioiden valmistavaa käsittelyä varten toimii kauppa- ja teollisuusministeriön yhteydessä valtioneuvoston asettama neuvottelukunta.

Ydinenergian käytön turvallisuutta koskevien asioiden valmistavaa käsittelyä varten toimii säteilyturvakeskuksen yhteydessä valtioneuvoston asettama neuvottelukunta.

Tarkemmat säännökset tässä pykälässä tarkoitetuista neuvottelukunnista annetaan asetuksella.

9 luku

Muu lainsäädäntö ja viranomaisten yhteistyö

57 §

Muu lainsäädäntö

Tämän lain mukainen lupa ei vapauta luvanhaltijaa noudattamasta muussa lainsäädännössä toiminnalle asetettuja vaatimuksia ja määräyksiä.

58 §

Rakentaminen ja maankäytön suunnittelu

Ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitetun alueen maankäytön suunnittelusta on voimassa, mitä siitä on muualla laissa säädetty. Ennen ydinlaitoksen sijoituspaikaksi tarkoitetun alueen kaavoittamista ja ennen kaavan hyväksymistä on asiasta hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto.

Ydinlaitoksen rakentamisesta on voimassa, mitä siitä on muualla laissa säädetty. Milloin kuitenkin rakentamisessa on otettava huomioon ydinenergian käytön turvallisuuden, turva- tai valmiusjärjestelyjen tai ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellisen valvonnan erityisvaatimukset, annetaan siitä aiheutuvat määräykset tämän lain nojalla ja kuuluu niiden noudattamisen valvonta säteilyturvakeskukselle. Viranomaisien välisestä toimivaltajaosta tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissa säädetään tarvittaessa asetuksella.

59 §

Työturvallisuus

Ydinenergian käyttöön luvan saaneen on huolehdittava työntekijöiden työturvallisuudesta noudattaen työturvallisuuslain (299/58), soveltu-

vin osin säteilysuojauslain (174/57) ja kaivoslain (503/65) säännöksiä sekä tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä.

Milloin työturvallisuuden varmistaminen edellyttää ydinenergian käytön turvallisuuden erityisvaatimusten huomioon ottamista, kuuluu tästä aiheutuvien määräysten antaminen ja niiden noudattamisen valvonta säteilyturvakeskukselle. Viranomaisten välisestä toimivaltajaosta tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissa säädetään tarvittaessa asetuksella.

60 §

Paineastiat

Ydinlaitoksen paineastioihin sovelletaan tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä, sekä soveltuvin osin paineastialakia (98/73) ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

61 §

Säteilysuojaus, ydinaineen kuljetus ja vastuu ydinvahingosta

Tässä laissa säädetyn lisäksi on säteilysuojauksesta sekä ydinaineen ja ydinjätteen kuljetuksesta voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty.

Vastuusta ydinvahingosta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

62 §

Viranomaisten yhteistyö

Milloin viranomaisen ratkaistavana oleva asia saattaa vaikuttaa ydinenergian käytön turvallisuuteen, asiasta on ennen sen ratkaisemista hankittava säteilyturvakeskuksen lausunto.

10 luku

Valvonta ja pakkokeinot

63 §

Valvontaoikeudet

Säteilyturvakeskuksella on tässä laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä sekä Suomea velvoittavissa ydinenergia-alan kansainvälisissä sopimuksissa edellytettyä valvontaa varten oikeus:

1) tarkastaa ja tarkkailla 2 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettua toimintaa ja tässä tarkoituksessa päästä sinne, missä sellaista toimintaa harjoitetaan samoin kuin suorittaa siellä valvonnan edellyttämiä mittauksia, ottaa ja saada näytteitä, sekä asentaa valvonnan edellyttämiä laitteita;

2) velvoittaa luvan hakija järjestämään säteilyturvakeskukselle tarkastusten ja mittausten tekemiseksi ja näytteiden ottamiseksi pääsy paikalle, jossa hakemuksen mukaan tultaisiin harjoittamaan 2 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettua toimintaa;

3) vaatia, että ydinpolttoaine tai ydinlaitoksen osiksi tarkoitetut rakenteet tai laitteet valmistetaan säteilyturvakeskuksen hyväksymällä tavalla ja velvoittaa luvan haltija tai sen hakija järjestämään keskukselle tilaisuus riittävästi tarkkailla polttoainetta tai sellaisten rakenteiden tahi laitteiden valmistusta;

4) saada tarvitsemansa tiedot sekä tarkastettavakseen ydinaineen, ydinjätteen, ydinlaitoksen sekä sen rakenteiden ja laitteiden samoin kuin 2 §:n 3 momentissa tarkoitettun aineen, laitteen ja laitteiston valmistukseen, laadunvalvontaan tai käsittelyyn liittyvät suunnitelmat ja sopimukset sekä niiden perusteet;

5) velvoittaa se, joka harjoittaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa, antamaan vahvistettujen kaavojen mukaiset raportit samoin kuin muut tarvittavat tiedot ja ilmoitukset ja pitämään vahvistettujen kaavojen mukaista materiaalkirjanpitoa ja käyttökirjanpitoa, sekä tarkastaa nämä kirjanpidot; sekä

6) antaa kiinteistöä koskevia turvallisuuden varmistamiseksi välttämättömiä toimenpitekieltoja, milloin kiinteistöllä on 3 §:n 5 kohdan b alakohdassa tarkoitettuja tiloja.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 sekä 5 kohdassa säädetty koskee myös Suomea velvoittavissa ydinenergia-alan kansainvälisissä sopimuksissa tarkoitettun valvonnan edellyttämässä laajuudessa sellaisia Suomen hallituksen hyväksymiä henkilöitä, jotka säteilyturvakeskuksen edustajan läsnäollessa suorittavat edellä tarkoitetuissa sopimuksissa tarkoitettua valvontaa.

64 §

Välttämättömät muutokset ydinlaitoksen rakenteessa ja käytössä

Jos säteilyturvakeskuksen suorittamassa tarkastuksessa tai muutoin havaitaan, että ydinener-

gian käytön turvallisuuden varmistamiseksi, turva- tai valmiusjärjestelyjen pitämiseksi asianmukaisina tahi Suomen ydinenergia-alan kansainvälisten sopimusvelvoitteiden toteuttamiseksi on välttämätöntä suorittaa ydinlaitoksen rakenteessa tai sen rakentamiseen ja käyttämiseen liittyvässä toiminnassa muutoksia, säteilyturvakeskuksen on luvanhaltijaa kuultuaan velvoitettava tämä määräajassa suorittamaan välttämättömät muutokset.

Säteilyturvakeskuksen on pyydettävä ennen 1 momentissa tarkoitettun ydinenergian käytön turvallisuuden varmistamiseksi välttämättömän määräyksen antamista 56 §:n 2 momentissa mainitun neuvottelukunnan lausunto, jollei määräyksen kohteena olevaa muutosta ole pidettävä taloudelliselta merkitykseltään vähäisenä.

65 §

Puutteellisuuksien ja epäkohtien poistaminen

Jos ydinenergian käytössä ei ole noudatettu tässä laissa säädettyjä tai sen nojalla annettuja turvallisuutta, turvajärjestelyjä tai valmiusjärjestelyä koskevia säännöksiä, määräyksiä tai lupaehtoja, säteilyturvakeskuksen on luvanhaltijaa kuultuaan annettava asianmukaiset ohjeet puutteellisuuksien tai epäkohtien poistamiseksi sekä samalla velvoitettava tämä määräajassa suorittamaan tarpeelliset toimenpiteet.

Mitä edellä on säädetty, on sovellettava myös milloin puutteellisuus tai epäkohta on seurannut muiden tässä laissa säädettyjen tai sen nojalla annettujen säännösten, määräysten tahi lupaehtojen noudattamatta jättämisestä. Toimivaltaisesta viranomaisesta tässä tarkoitetuissa tapauksissa säädetään asetuksella.

66 §

Pakkokeinojen käyttäminen eräissä tapauksissa

Viranomainen voi tehostaa 64 tai 65 §:ssä tarkoitettua määräystä uhkasakolla tai sillä uhalla, että toiminta keskeytetään tai sitä rajoitetaan taikka että viranomainen teettää tekemättä jätetyn toimenpiteen laiminlyöjän kustannuksella. Teettäen suoritettun toimenpiteen kustannukset maksetaan etukäteen valtion varoista ja saadaan periä laiminlyöjältä niin kuin 2 momentissa on säädetty.

Edellä 42 §:n 1 momentissa, 44 §:n 4 momentissa ja 49 §:n 2 momentissa tarkoitettut maksut sekä 50 §:n 2 momentissa tarkoitettu korko ja

korvaus saadaan periä jätehuoltovelvolliselta ilman tuomiota tai päätöstä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) on säädetty.

67 §

Toiminnan keskeyttäminen tai rajoittaminen

Jos 64 tai 65 §:ssä tarkoitetusta puutteellisuudesta tai epäkohdasta aiheutuu tai jos muutoin on perusteltua syytä epäillä toiminnasta aiheutuvan välitöntä vaaraa, voi säteilyturvakeskus, mikäli mahdollista luvanhaltijaa kuultuaan, keskeyttää toiminnan tai rajoittaa sitä, kunnes määräyksen antamiseen johtanut syy on lakannut olemasta. Sama oikeus säteilyturvakeskuksella on, jos tämän lain mukaista valvontaa ei ole mahdollista muutoin toteuttaa tai jos luvanhaltija ei ole täyttänyt atomivastuulain mukaisia velvollisuuksiaan.

68 §

Virka-apu ja takavarikko

Poliisiviranomaisten tulee tarvittaessa antaa virka-apua tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvontaa koskevista asioista.

Asianomaisella poliisiviranomaisella on valta kauppa- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen pyynnöstä toimittaa kotietsintä tai henkilöön käyvä tarkastus tässä laissa tarkoitetun, vastoin tämän lain säännöksiä:

1) rakennetun tai käytetyn, kulkuvälineessä olevan 22 §:ssä tarkoitetun ydinlaitoksen;

2) tuotetun, maahantuodun tai maasta vietäväksi yritetyn uraania tai toriumia sisältävän malmin tai malmirikasteen;

3) valmistetun, hallussapidetyn, tuotetun, luovutetun, käsitellyn, käytetyn, varastoidun, maahantuodun tai maasta vietäväksi yritetyn ydinaineen tai ydinjätteen; sekä

4) hallussapidetyn, luovutetun, maahantuodun tai maasta vietäväksi yritetyn aineen, laitteen, laitteiston tai ydinenergia-alan tietoaisteiston

löytämiseksi sekä valta määrätä sellainen ydinlaitos taikka kulkuväline, jossa se on, samoin kuin edellä tarkoitettu malmi, malmirikaste, ydinaine, ydinjäte, aine, laite, laitteisto tai tietoaisteisto pantavaksi takavarikkoon. Takavarikko on voimassa, kunnes 73 §:n nojalla vireille pantu takavarikoidun menettämistä koskeva asia on

lainvoimaisesti ratkaistu tai tuomioistuimien tai asianomainen poliisiviranomainen virka-apua pyytäneen viranomaisen esityksestä toisin määrää.

Kotietsintään, henkilöön käyvään tarkastukseen ja takavarikkoon sovelletaan muutoin takavarikosta ja etsinnästä rikosasioissa annettua lakia (260/59).

11 luku

Seuraamukset

69 §

Ydinenergiarikokset

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta käyttäen hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimii ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle, on tuomittava *ydinenergiarikoksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen siten, että hänen menettelynsä on omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai omaisuudelle, on tuomittava *törkeästi ydinenergiarikoksesta* vankeuteen määrääjäksi, vähintään kahdeksi vuodeksi.

Jos 1 momentissa tarkoitettu rikos on ollut omiaan aiheuttamaan ainoastaan vähäistä vaaraa, rikoksentehtäjä on tuomittava *lievästi ydinenergiarikoksesta* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Tässä pykälässä mainittujen tahallisten rikosten yritys on rangaistava.

70 §

Ydinräjähdერიკос

Joka tahallaan tuo maahan, valmistaa, pitää hallussaan tai räjäyttää ydinräjähteen, on tuomittava *ydinräjähdერიკoksesta* vankeuteen määrääjäksi, vähintään neljäksi vuodeksi.

Yritys ja valmistelu on rangaistava.

Joka huolimattomuudesta syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

71 §

Ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaaminen

Joka uhkaa räjäyttää ydinräjähteen tai uhkaa käyttää hallussaan olevaa ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimia ydinenergiaa käytettäessä muulla tavoin siten, että on perusteltua syytä pelätä toisen hengen, terveyden tai omaisuuden olevan vaarassa, on tuomittava *ydinräjähteellä tai ydinenergiarikoksella uhkaamisesta* vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

72 §

Luvaton ydinenergian käyttö ja ydinenergielain säännösten rikkominen

Joka ilman tämän lain mukaista lupaa käyttää ydinenergiaa, on tuomittava *luvattomasta ydinenergian käytöstä* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta:

1) jättää noudattamatta, mitä 9 §:ssä, 20 §:n 2 momentissa, 21 §:n 2 momentissa, 36 §:ssä tai 76 §:n 1 momentin nojalla on säädetty;

2) rikkoo tai jättää noudattamatta 25 §:ssä tarkoitettuja lupaehtoja tai sen, mitä viranomainen on tämän lain nojalla määrännyt turvallisuuden varmistamiseksi, turva- tai valmiusjärjestelyistä tai muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä huolehtimiseksi;

3) muusta kuin turvallisuuden varmistamiseksi pakottavasta syystä estää tai haittaa 63 §:ssä tarkoitettua valvontaa varten asennetun laitteen toimintaa;

4) rikkoo 63 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla asetetun velvollisuuden; tai

5) olematta virkamies, rikkoo tässä laissa säädetyn vaitiolovelvollisuuden,

on tuomittava, jollei rikos ole rangaistava 69—71 §:n mukaan, *ydinenergielain säännösten rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

73 §

Menettämisseuraamus

Ydinräjähde, ydinaine tai ydinjäte, jota on käytetty tämän lain 69 §:n 1 tai 2 momentissa taikka 70 tai 71 §:ssä tarkoitettun rikoksen tekemiseen, on tuomittava valtiolle menetetyksi.

Tämän lain 69 §:n 3 momentissa tai 72 §:n 1 momentissa tarkoitettun rikoksen johdosta voi-

daan vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä:

1) rakennettu tai käytetty ydinlaitos;

2) toimintansa aloittanut kaivos tai rikastuslaitos ja sellaisessa kaivoksessa tai laitoksessa tuotettu uraania tai toriumia sisältävä malmi tai malmirikaste;

3) valmistettu, hallussapidetty, tuotettu, luovutettu, käsitelty, käytetty, varastoitu tai kuljetettu tai maahan tuotu taikka maasta viety ydinaine tai ydinjäte sekä maahan tuotu taikka maasta viety uraania tai toriumia sisältävä malmi tai malmirikaste; sekä

4) hallussapidetty, luovutettu, maahan tuotu tai maasta viety aine, laite, laitteisto tai ydinenergia-alan tietoaineisto tai sen arvo tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi.

Edellä tässä pykälässä tarkoitettun rikoksen tuottama taloudellinen hyöty tuomitaan valtiolle menetetyksi niin kuin siitä on rikoslaissa säädetty.

74 §

Syytteeseenpano

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä tässä laissa tarkoitettusta rikoksesta ennen kuin on hankkinut asiasta kauppa- ja teollisuusministeriön ja säteilyturvakeskuksen lausunnon.

12 luku

Erinäiset säännökset

75 §

Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

Valtioneuvoston 11 §:n nojalla tekemään periaatepäätökseen ja 46 §:n nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Muutosta valtioneuvoston, kauppa- ja teollisuusministeriön tai säteilyturvakeskuksen muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen haetaan siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty.

Tämän lain 43 §:n 2 tai 3 momentin, 44 tai 47 §:n, 49 §:n 1 momentin, 52 §:n 1 momentin, 63 §:n 1 momentin 5 kohdan taikka 66 tai 68 §:n nojalla annettu päätös, ja 65 §:n nojalla annettu päätös, jos siinä on niin määrätty, voidaan panna valituksesta huolimatta täytäntöön.

76 §

*Luvanvaraisuudesta vapautetun ilmoitus-
velvollisuus ja ilman lupaa tapahtuva
ydinenergian käyttö*

Asetuksella voidaan säätää, että toiminnasta, joka on 2 §:n 2 momentin nojalla säädetty luvasta vapaaksi, on tehtävä kirjallinen ilmoitus kauppa- ja teollisuusministeriölle tai säteilyturvakeskuskeskelle.

Mitä tässä laissa on säädetty luvanhaltijan velvollisuuksista ja viranomaisen valvonta- ja pakkokeinoista luvanhaltijaan nähden, sovelletaan myös siihen, joka toimii vastoin 8 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa.

77 §

Maksut

Tässä laissa tarkoitetusta valtioneuvoston periaatepäätöksestä, viranomaisen lupahakemukseen antamasta päätöksestä, muusta edelliseen verrattavasta viranomaisen päätöksestä, varautumisvelvollisuuden toteuttamiseksi annetusta viranomaisen päätöksestä ja ydinenergian käytön valvontaan kuuluvasta suoritteesta, sekä näiden päätösten ja suoritteiden valmistelun edellyttämistä toimenpiteistä voidaan periä maksu sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Maksujen perusteet määräytyvät valtion maksuperustelain (980/73) säännösten mukaisesti. Leimaveron osalta on voimassa, mitä leimaverolaissa (662/43) on säädetty.

78 §

Vaitiolovelvollisuus

Viranomaisen palveluksessa oleva ei saa sivulliselle ilmaista eikä yksityiseksi hyödykseen käyttää sitä, mitä hän viranomaiselle tässä laissa säädettyjä tehtäviä suorittaessaan on saanut tietoonsa liike- ja ammattisalaisuuksista. Mitä edellä on säädetty, sovelletaan myös siihen, joka viranomaisen toimeksiannon perusteella suorittaa viranomaiselle tässä laissa säädettyjen tehtävien täyttämiseksi tarpeellista tutkimusta, selvitystä tai muuta tehtävää.

Se, joka on tässä laissa tarkoitetun toiminnan yhteydessä saanut tietoja 7 §:ssä tarkoitettuja turvajärjestelyjä koskevista suunnitelmista tai niiden valmistelussa syntyneestä aineistosta tahi suunnitelmien nojalla laadituista asiakirjoista, ei saa ilmaista näin saamiaan tietoja sivulliselle, jos

näiden tietojen ilmaiseminen sivulliselle voi vaarantaa turvajärjestelyjen tarkoituksen.

Se, joka on tässä laissa tarkoitetun toiminnan yhteydessä saanut 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun tietoaaineistoon sisältyviä tietoja, ei saa ilmaista niitä sivulliselle.

Tässä pykälässä säädetty vaitiolovelvollisuus ei lakkaa, vaikka palvelussuhde tai toimeksianto päättyy.

Asiakirjojen julkisuudesta on muuten voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty.

79 §

Henkilökunnan pätevyyden varmistaminen

Toimintaa, jota varten on myönnetty 20 §:ssä tarkoitettu lupa, ei saa harjoittaa, jollei toiminnalle ole määrätty vastuullista johtajaa, jonka säteilyturvakeskus on sellaiseksi hyväksynyt. Mitä tässä on säädetty, koskee myös toimintaa 18, 19 sekä 21 ja 22 §:n mukaisen luvan nojalla niissä tapauksissa kuin asetuksella säädetään.

Säteilyturvakeskus voi asettaa tässä laissa tarkoitettuun toimintaan kuuluvia tehtäviä muutoin kuin 1 momentissa tarkoitettussa ominaisuudessa suorittavia henkilöitä koskevia kelpoisuusehtoja ja tutkia näiden kelpoisuusehtojen täyttämistä.

80 §

*Viranomaisen huostassa oleva aine,
esine tai tietoaaineisto*

Mikäli tavataan 2 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdassa tarkoitettuja aineita, esineitä tai tietoaaineistoa, joille ei löydy omistajaa tai haltijaa, kuuluvat ne valtiolle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu aine, esine tai tietoaaineisto samoin kuin ydinlaitos tai aine, esine tahi tietoaaineisto, joka tämän lain säännösten nojalla otetaan tai joutuu viranomaisen huostaan, on säilytettävä 6 §:n edellyttämällä tavalla. Takavarikoitu ydinlaitos tai kulkuväline, jossa se on, samoin kuin muu takavarikoitu esine, aine tai tietoaaineisto on lisäksi säilytettävä omistajan tai haltijan kustannuksella viranomaisen sinetöimänä varmassa paikassa.

81 §

Määräystenantovaltuus

Valtioneuvosto voi antaa yleisiä määräyksiä, jotka koskevat ydinenergian käytön:

- 1) turvallisuutta;
- 2) turva- ja valmiusjärjestelyjä; tai
- 3) pelastuspalvelujärjestelyjä ja sitä, millä tavoin tässä laissa tarkoitetun luvan haltijan on niihin osallistuttava.

Säteilyturvakeskuksen tulee laatia ehdotukset 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuiksi määräyksiksi ja sen on ennen ehdotusten toimittamista kauppa- ja teollisuusministeriöön kuultava niistä asetuksella tarkemmin säädettyjä viranomaisia.

Ennen kuin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja yleiset määräykset saatetaan valtioneuvoston ratkaistavaksi, on sisäasiainministeriön kuultava niistä asetuksella tarkemmin säädettyjä viranomaisia.

82 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

83 §

Lain voimaantulo

Tämä laki, jäljempänä *uusi laki*, tulee voimaan päivänä kuuta 19 ja sillä kumotaan 25 päivänä lokakuuta 1957 annettu atomienergi laki (356/57), jäljempänä *vanha laki*, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä sen nojalla annetut säännökset ja määräykset sekä eräiden ydinräjäytysten kieltämisestä 20 päivänä joulukuuta 1963 annettu laki (587/63).

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

84 §

Siirtymäsäännökset

Uuden lain voimaantullessa vireillä oleviin lupahakemuksiin sovelletaan uutta lakia.

Vanhan lain 3 §:n nojalla annettu rakentamislupa katsotaan annetuksi uuden lain nojalla. Muut vanhan lain nojalla annetut luvat katsotaan annetuiksi uuden lain nojalla. Ne lakkaavat kuitenkin olemasta voimassa viimeistään viiden vuoden kuluttua uuden lain voimaantulosta.

Jos vanhan lain nojalla myönnettyä lupaa annettaessa on lupaun katsottu sisältyvän toiminta, johon vanhan lain säännöksistä poiketen uuden lain nojalla vaaditaan rakentamislupa tai käyttö lupa, ja jos sellainen luvassa tarkoitettu toiminta on aloitettu viimeistään viiden vuoden kuluttua uuden lain voimaantulosta, katsotaan uuden lain mukaisen rakentamisluvan tai käyttöluvan sisältyvän edellä mainittuun vanhan lain nojalla annettuun lupaan.

Sen, joka uuden lain tullessa voimaan harjoittaa uuden lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimintaa, on haettava uuden lain edellyttämää lupaa kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta, jollei 2 tai 3 momentin säännöksistä muuta johdu.

Uuden lain tullessa voimaan lakkaavat vanhan lain nojalla annettujen lupien ehdot ja määräykset olemasta voimassa siltä osin kuin ne ovat ristiriidassa uuden lain tai sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten kanssa. Vanhan lain 5 §:n nojalla annetuilla lupaehdoilla tai -määräyksillä toteutetut varautumistoimenpiteet jäävät edellä sanotun estämättä kuitenkin voimaan enintään kahden vuoden ajaksi uuden lain voimaantulosta lukien ja siten kuin uuden lain 7 luvun säännösten täytäntöönpanemisesta asetuksella tarkemmin säädetään.

Jos vanhan lain nojalla ennen 1 päivää heinäkuuta 1984 annetussa päätöksessä on sallittu käytetyn ydinpolttoaineen varastointi ydinlaitoksen laitospaikalla tai muun kuin käytettyyn ydinpolttoaineeseen sisältyvän ydinjätteen käsittely, varastointi tai sijoittaminen pysyväksi tarkoitettulla tavalla laitospaikalla, voidaan lupa tällaisen uuden lain 11 §:ssä tarkoitettun ydinlaitoksen rakentamiseen myöntää sen estämättä, mitä uuden lain 18 §:n 1 kohdassa on säädetty.

2.

Laki sähkölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun sähkölain (319/79) 24 § sekä
muutetaan 25 §:n 1 momentti ja 26 §:n 1 momentti näin kuuluviksi:

25 §

Voimalaitoksen samoin kuin sähkönsiirtolaitteiston ja sähkölaitoksen yli 1000 voltin jakelulaitteiston rakentamiseen on, jollei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä, saatava ministeriön tai 26 §:n 2 momentissa mainitussa tapauksessa valtioneuvoston lupa.

2) jos voimalaitos tai sähkönsiirtolaitteisto rakennetaan kyseisen suunnitelman mukaisesti;

3) jos ydinenergialain (/) 18 tai 19 §:ssä tarkoitettu lupa on myönnetty, milloin se ydinenergialain mukaan on tarpeen; eikä

4) ole painavia syitä hylätä hakemus.

26 §

Ministeriö myöntää luvan rakentaa 25 §:n 1 momentissa tarkoitetun voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston siinä järjestyksessä kuin kulloinkin voimassa olevan runkosuunnitelman toteuttaminen edellyttää:

1) jos voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston rakentaminen on kyseisessä suunnitelmassa merkitty aloitettavaksi kahden ensimmäisen vuoden aikana;

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Tämän lain 25 §:ssä tarkoitettua kauppa- ja teollisuusministeriön lupaa ei tarvita, jos ydinvoimalaitoksen rakentamiseen on saatu kumotussa 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu lupa.

3.

Laki**säteilysuojauslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 26 päivänä huhtikuuta 1957 annettuun säteilysuojauslakiin (174/57) uusi näin kuuluva 18 a §:

18 a §

Jos 2 §:ssä tarkoitettuun toimintaan tarvitaan lupa ydinenenergialain (/) ja sen nojalla annetun asetuksen mukaan, katsotaan näiden säädösten nojalla annettu lupa myös toimintaa koskevaksi turvallisuusluvaksi. Lupa on liitettävä tämän lain mukaiset säteilyn vahingollisten vaikutusten ehkäisemiseksi tarpeelliset ehdot.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan sovelletaan tämän lain 3—5 ja 12 §:n säännösten sijasta ydinenenergialain vastaavia säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Tämän lain tultua voimaan pidetään sitä ennen annettua turvallisuuslupaa ja samaan toimintaan atomienergialain (356/57) nojalla annettua lupaa yhdistettynä 18 a §:ssä tarkoitettuna lupana. Tällainen lupa on voimassa siten kuin atomienergialain nojalla myönnettyistä luvista on ydinenenergialaissa säädetty.

Helsingissä 22 päivänä helmikuuta 1985

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Kauppa- ja teollisuusministeri *Seppo Lindblom*

2.

Liite

Laki

sähkölain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 16 päivänä maaliskuuta 1979 annetun sähkölain (319/79) 24 § sekä*muutetaan* 25 §:n 1 momentti ja 26 §:n 1 momentti näin kuuluviksi:*Voimassa oleva laki*

24 §

Ydinvoimalaitoksen rakentamiseen on saatava valtioneuvoston lupa. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että voimalaitoksen rakentaminen harkitaan tarkoituksenmukaiseksi.

Lupa on liitettävä valtioneuvoston tarpeelliseksi katsomat ehdot.

Ennen rakentamisen aloittamista hakijan on lisäksi saatava atomienergiailaissa (356/57) säädetty lupa.

25 §

Muun voimalaitoksen kuin ydinvoimalaitoksen samoin kuin sähkönsiirtolaitteiston ja sähkölaitoksen yli 1000 voltin jakelulaitteiston rakentamiseen on, jollei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä, saatava ministeriön tai 26 §:n 2 momentissa mainitussa tapauksessa valtioneuvoston lupa.

26 §

Ministeriö myöntää luvan rakentaa 25 §:n 1 momentissa tarkoitettun voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston siinä järjestyksessä kuin kulloinkin voimassa olevan runkosuunnitelman toteuttaminen edellyttää,

1) jos voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston rakentaminen on kyseisessä suunnitelmassa merkitty aloitettavaksi kahden ensimmäisen vuoden aikana;

2) jos voimalaitos tai sähkönsiirtolaitteisto rakennetaan kyseisen suunnitelman mukaisesti; *eikä*

3) ole painavia syitä hylätä hakemus.

Ehdotus

(Kumotaan)

25 §

Voimalaitoksen samoin kuin sähkönsiirtolaitteiston ja sähkölaitoksen yli 1000 voltin jakelulaitteiston rakentamiseen on, jollei 2 tai 3 momentissa toisin säädetä, saatava ministeriön tai 26 §:n 2 momentissa mainitussa tapauksessa valtioneuvoston lupa.

26 §

Ministeriö myöntää luvan rakentaa 25 §:n 1 momentissa tarkoitettun voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston siinä järjestyksessä kuin kulloinkin voimassa olevan runkosuunnitelman toteuttaminen *edellyttää*:

1) jos voimalaitoksen tai sähkönsiirtolaitteiston rakentaminen on kyseisessä suunnitelmassa merkitty aloitettavaksi kahden ensimmäisen vuoden aikana;

2) jos voimalaitos tai sähkönsiirtolaitteisto rakennetaan kyseisen suunnitelman mukaisesti;

3) jos *ydinenergiain* (/) 18 tai 19 §:ssä tarkoitettu lupa on myönnetty, milloin se *ydinenergiain* mukaan on tarpeen; *eikä*

4) ole painavia syitä hylätä hakemus.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Tämän lain 25 §:ssä tarkoitettua kauppa- ja teollisuusministeriön lupaa ei tarvita, jos ydinvoimalaitoksen rakentamiseen on saatu kumotussa 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu lupa.
